26 JUNI 2019

Jaarstukken 2018

gemeente
DE WOLDEN

actief en betrokken

dewolden.nl

Jaarverslag en Jaarrekening

2018

Gemeente De Wolden

Bezoekadres: Raadhuisstraat 2
7921 GD Zuidwolde

Postadres: Postbus 20
7920 AA Zuidwolde

Telefoon: 14 0528
E-mail: gemeente@dewolden.nl
Internet: www.dewolden.nl

Inhoudsopgave

Jaarverslag 2018 1
Inleiding 2
Rekeningresultaat 3
Bestemming rekeningresultaat 8
Kerngegevens 9
Programma's 11
1. Leefbaarheid 11
2. Economie en werk 24
3. Sociaal beleid en onderwijs 30
4. Dienstverlening 39
5. Financiën 47
Paragrafen 51
Lokale heffingen 52
Weerstandsvermogen en risicobeheersing 60
Onderhoud kapitaalgoederen 66
Financiering 71
Bedrijfsvoering 78
Verbonden partijen 80
Grondbeleid 95
Sociaal domein 104
De Verdieping 108
Jaarrekening 2018 109
Balans per 31 december 110
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling 112
Toelichting op de balansposten 115
Recapitulatie lasten en baten per programma 133
Programmarekening met toelichting 136
Gerealiseerde lasten en baten per programma met toelichting 137
1. Leefbaarheid 137
2. Economie en werk 142
3. Sociaal beleid en onderwijs 144
4. Dienstverlening 148
5. Financiën 150
6. Algemene dekkingsmiddelen 153
7. Overhead 155
8. Vennootschapsbelasting 158
9. Onvoorzien 159
10. Mutaties reserves 161
Interbestuurlijk Toezicht (IBT) 163
Overzicht van baten en lasten per taakveld 165
SISA-bijlage 167

Jaarverslag

2018

Aldus behandeld en vastgesteld in de vergadering
van het college van burgemeesters en wethouders
van 16 april 2019.

Secretaris, Burgemeester,

Inleiding

Jaarresultaat
Hierbij bieden wij u het jaarverslag en de jaarrekening 2018 aan.

De jaarrekening 2018 sluit met een positief rekeningresultaat van afgerond **€ 1.572.000**. Dit resultaat is voornamelijk een gevolg van incidentele mee- en tegenvallers. Bij de aanbieding van de begroting 2018 was er, inclusief de bijstellingen bij de begrotingswijzigingen 1-7 (-/- € 91.000), een positief begrotingssaldo van € 233.000.

De **Bestuursrapportage** leverde een negatieve bijstelling op van € 854.000. Deze bijstelling was een gevolg van hogere kosten van de bijzondere bijstand, minder opbrengsten bouwvergunningen en de hogere werkelijke kosten van de zwembaden.

In december is er nog een negatieve bijstelling geweest, waardoor het uiteindelijke verwachte tekort uit zou komen op € 1.077.000.

Het gerealiseerde resultaat laat echter een voordeel zien van € 1.572.000.

Begroting primair 2018	+ 324.000
Begrotingswijziging 2018 (1-7)	-/- 91.000
Begroting 2018	+ 233.000
Bestuursrapportage	-/- 854.000
Saldo verwacht resultaat	-/- 621.000
Decemberbijstelling	-/- 456.000
Verwacht begrotingstekort	**-/- 1.077.000**

Jaarrekeningresultaat	**+ 1.572.000**

Positief verschil tussen de laatste bestuursrapportage en de jaarrekening	**+ 2.649.000**

In het jaarverslag gaan we onder **'Rekeningresultaat'** op hoofdlijnen in op de voornaamste oorzaken van het positief verschil tussen de Bestuursrapportage en het saldo van de Jaarrekening 2018. Bij de diverse programma's en paragrafen lichten we dit verder toe.

Bestemming rekeningresultaat
Met de raad is de afspraak gemaakt om mogelijke incidentele overschotten bij bestemming van het rekeningresultaat te storten in de algemene reserve.
Hierbij zal rekening worden gehouden met gemaakte afspraken om een deel te bestemmen voor andere doeleinden.

Reserve investeringsprojecten
Als gevolg van het gewijzigde BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) is afschrijving ineens van investeringsprojecten ten laste van een reserve niet meer toegestaan. In verband hiermee is een aanzienlijk deel van de middelen uit deze reserve overgeheveld naar een nieuw gevormde dekkingsreserve infrastructuur.
Er is nu nog een vrij besteedbaar saldo over van afgerond € 614.298. Het is de bedoeling dit saldo te zijner tijd na afwikkeling van de geoormerkte bedragen over te hevelen naar de algemene reserve.

Is datgene gerealiseerd wat we ons hadden voorgenomen/afgesproken?
Deze vraag beantwoorden we in het jaarverslag. We gaan daarbij in op activiteiten die als speerpunten met elementen van nieuw beleid in de Programmabegroting 2018 en de tussentijdse rapportage zijn opgenomen.
De toelichting op de gerealiseerde lasten en baten per programma in de jaarrekening is op hoofdlijnen. In principe lichten we afwijkingen onder de € 25.000 niet toe, tenzij dat relevant is.

Rekeningresultaat

De jaarrekening 2018 sluit met een voordelig resultaat van afgerond **€ 1.572.000**.
Dit resultaat is ontstaan uit de volgende onderdelen:

Omschrijving	**Bedrag (€)**	**Bedrag (€)**	**Bedrag (€)**
Begrotingstekort (stand december 2018)			-/- 1.077.000
Positieve afwijkingen:			
1. Verkeer en vervoer	360.000		
2. Fysieke bedrijfsinfrastructuur	47.000		
3. Openbaar groen en recreatie	36.000		
4. Riolering	160.000		
5. Milieubeheer	116.000		
6. Ruimtelijke ordening	156.000		
7. Grondexploitatie (niet bedrijventerrein)	234.000		
8. Wonen en bouwen	349.000		
9. Onderwijsbeleid en leerlingzaken	225.000		
10. Samenkracht en burgerparticipatie	461.000		
11. Inkomensregelingen	187.000		
12. Maatwerkvoorzieningen (WMO)	327.000		
13. Geëscaleerde zorg 18+	368.000		
14. Burgerzaken	113.000		
15. Beheer overige gebouwen en gronden	633.000		
16. Economische promotie	72.000		
17. Ozb woningen en niet-woningen	40.000		
18. Uitkering gemeentefonds	108.000		
19. Overhead	161.000		
20. Onvoorzien	123.000		
21. Mutatie reserves	64.000		
		4.340.000	
Negatieve afwijkingen:			
22. Afval	174.000		
23. Bouwen en wonen (plattelandsontwikkeling)	358.000		
24. Onderwijshuisvesting	151.000		
25. Maatwerkdienstverlening 18-	762.000		
26. Geëscaleerde zorg 18 -	29.000		
27. Bestuur	30.000		
28. Treasury	273.000		
		-/- 1.777.000	
			1.486.000
29. Overige posten en afronding			86.000
Totaal positief saldo			**1.572.000**

Algemene opmerking
Per programma en bij het onderdeel algemene dekkingsmiddelen, onvoorziene uitgaven en overhead geven we in het jaarverslag en in de jaarrekening een toelichting bij de belangrijkste afwijkingen en melden we overige relevante informatie.

Toelichting

Positieve afwijkingen:

1. **Verkeer en vervoer**
Door latere uitvoering van geplande investeringen zijn de kapitaallasten € 320.000 lager dan geraamd. Er is een, niet geraamde, bijdrage van € 60.000 ontvangen van Stichting Glasvezel De Wolden voor herstraat- en degeneratiekosten. Dit zijn de belangrijkste afwijkingen.

2. **Fysieke bedrijfsinfrastructuur**
Tussentijdse winstnemingen voor bedrijventerreinen Hoge Akkers en Zuiderkerkes II.

3. **Openbaar groen en recreatie**
Voordeel van circa € 36.000. Dit komt voornamelijk door het niet uitvoeren van het vervangen van bomen en groeiplaatsverbetering in de Burgemeestersbuurt te Ruinerwold. Bij nader onderzoek is gebleken dat de werkzaamheden voor de groeiplaatsverbetering en nieuw aan te planten bomen veel gevolgen heeft voor de voetpaden en wegen. Daarom is er voor het jaar 2019 een investering opgenomen.

4. **Riolering**
Per saldo is er een voordeel van € 160.000. Bij de lasten van de riolering is circa € 141.000 minder uitgegeven dan begroot, doordat de daadwerkelijke kosten van een aantal activiteiten zoals: onderhoud van riolering, telefoonkosten, elektriciteitsverbruik en het oplossen van knelpunten riolering lager zijn uitgevallen. Ook zijn er lagere kapitaallasten door latere uitvoering van de geplande investeringen. De baten zijn circa € 19.000 hoger uitgevallen dan begroot.

Een overzicht van de kostendekkendheid in relatie met de opbrengst is opgenomen onder de paragraaf Lokale heffingen. Hier wordt een vergelijk gemaakt met de primaire begroting.

5. **Milieubeheer**
Op milieubeheer is een voordelig saldo ontstaan van € 116.000. Dit voordeel wordt veroorzaakt door een vrijval van financiële middelen binnen het actieplan en door een gefaseerde verstrekking van SVN-leningen is er een voordeel op de lasten ca. € 50.000. Er zijn minder subsidieaanvragen geweest.

6. **Ruimtelijke ordening**
Per saldo een voordeel van € 156.000. Er zijn minder uren toegerekend aan de anterieure overeenkomsten € 242.000. Daarnaast is de implementatie van de omgevingswet uitgesteld, dit geeft een voordeel van ca. € 37.000. Op de uitvoering van de anterieure overeenkomsten zijn de lasten hoger dan begroot, per saldo een nadeel van € 87.000.

7. **Grondexploitatie (niet bedrijventerrein)**
Er heeft voor ca. € 225.000 aan tussentijdse winstnemingen plaatsgevonden op grondexploitaties voor woningbouw.

8. **Wonen en bouwen**
Per saldo een voordeel van ca. € 349.000. Er is een groot aantal aanvragen sinds de invoering van de Wabo. Er zijn drie grote bouwplannen waarvan de bouwkosten meer dan € 3.000.000 zijn, de fabriek van United Proteïn Works B.V. in Ruinerwold, een appartementencomplex in Zuidwolde en een bouwplan van 39 woningen in Zuidwolde op Ekelenberg.

9. **Onderwijsbeleid en leerlingzaken**
Het voordelig saldo is € 225.000. Dit wordt veroorzaakt door lagere lasten à € 372.000. Dit komt door lagere kosten van leerlingenvervoer € 72.000, leerplicht € 27.000, peuterspeelzalen € 249.000 en lagere kosten van onderwijsbegeleiding € 17.000. De lagere kosten van leerlingenvervoer zijn een gevolg minder gereden kilometers, meer korte ritten, meer kinderen die niet alle dagen naar school moeten worden vervoerd en er meer kinderen gebruik maken van eigen ver-

voer. De lagere kosten voor de peuterspeelzalen zijn o.a. een gevolg van een verrekening van voorgaand jaar van € 78.000 en als gevolg van de harmonisatie van peuterspeelzalen en kinderopvang kunnen ouders ook voor het peuterspelen in aanmerking komen voor een kinderopvangtoeslag van het Rijk. Er is daardoor ook minder subsidie voor peuterspeelzaalwerk betaald. De lagere kosten onderwijsbegeleiding worden in belangrijke mate veroorzaakt door nog niet ontvangen afrekening.
De baten zijn € 147.000 lager dan geraamd. Dit is grotendeels een gevolg van een geraamde bijdrage van het Rijk van € 158.207 die niet is ontvangen.

10. **Samenkracht en burgerparticipatie**

Per saldo een voordeel van € 461.000. Enerzijds door lagere lasten, € 200.000, o.a. veroorzaakt door minder kosten kinderdagverblijven, jeugdbeleid en algemene voorzieningen jeugd. Anderzijds door hogere baten, € 261.000, veroorzaakt door o.a. niet geraamde bijdrage van DUO en een niet geraamde huuropbrengst.

11. **Inkomensregelingen**

De inkomensregelingen laten per saldo een voordeel zien van € 187.000. Waarbij de lasten € 67.000 hoger zijn dan begroot. Mede door een afname van de vorderingen. De baten laten een voordeel zien van € 254.000, door o.a. een terugstorting van de voorziening dubieuze debiteuren en een hogere rijksbijdrage BUIG.

12. **Maatwerkvoorzieningen (WMO)**

De lasten voor maatwerkvoorzieningen zijn € 325.000 lager dan werd voorzien. Dit is ontstaan doordat er minder woningaanpassingen zijn verricht en minder hulpmiddelen zoals rolstoelen etc. zijn verstrekt. Daarnaast zijn er enkele baten ad € 2.000 door o.a. verkoop van rolstoelen.

13. **Geëscaleerde zorg 18+**

De geëscaleerde zorg 18+ laat per saldo een voordeel zien van € 368.000. De lasten zijn € 38.000 minder dan werd verwacht. De oorzaak hiervan is de lagere bijdrage aan de GGD/Veilig Thuis Drenthe. De baten zijn € 330.000 hoger dan was voorzien. Wij hebben ons daarbij gebaseerd op de (hoger uitgevallen) voorlopige afrekening Beschermd wonen 2018 vanuit centrumgemeente Assen.

14. **Burgerzaken**

De lasten bij kadastrale informatie zijn € 63.000 lager dan begroot. In 2018 is er niet gestart met mutatiesignalering en mutatiekartering omdat we eerst de basis op orde hebben gebracht van de BGT en de werkprocessen. Daarnaast is er een voordeel van € 20.000 bij afschrijvingen i.v.m. de lopende investeringen. De legesopbrengsten laten een voordeel zien van € 35.000.
Daarnaast is er een nadeel van € 5.000 verdeeld over diverse posten.

15. **Beheer overige gebouwen en gronden**

Het beheer overige gebouwen en gronden laat per saldo een voordeel zien van € 633.000.
Lagere doorbelasting ad € 79.000 van de samenwerkingsorganisatie, doordat er minder uren zijn geschreven.
Door meer verkopen van gebouwen en gronden vallen de baten € 630.000 hoger uit. Bij de lasten is sprake van een overschrijding van € 76.000. Dit betreft met name de boekwaarde van de verkochte objecten en bijkomende verkoopkosten alsmede het saldo op de doorberekende directe interne kosten.

16. **Economische promotie**

De opbrengst toeristenbelasting ligt € 77.000 hoger dan begroot. In de begroting 2017 en 2018 is rekening gehouden met een lagere opbrengst van € 31.000 in verband met de pilot vrijstelling toeristenbelasting voor kinderen tot 12 jaar. De praktijk wijst uit dat de opbrengsten, ondanks deze maatregel, toch gerealiseerd worden. De vrijstelling is inmiddels structureel opgenomen. Daarnaast is er sprake van een goed toeristisch seizoen in 2017 en 2018.
Daarnaast zien we een nadeel van € 5.000 verdeeld over diverse posten.

17. **Onroerende zaakbelastingen (OZB)**

Ten opzichte van de raming van afgerond € 4,101 miljoen is ruim € 40.000 meer ontvangen wegens onroerende zaakbelastingen. Dit is veroorzaakt door enerzijds minder leegstand en anderzijds een hogere opbrengst wegens areaaluitbreiding.

18. **Uitkering gemeentefonds**

Op een bedrag van bijna € 29,5 miljoen is een bedrag van ongeveer € 108.000 incidenteel meer ontvangen. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een afwijking in de definitieve vaststelling van de verschillende eenheden en maatstaven en anderzijds doordat volgens het BBV gemeenten hun uitkering moeten verantwoorden op basis van het accres zoals het Rijk dat heeft berekend bij de septembercirculaire 2018. Bij de decembercirculaire 2018 werd echter aangekondigd dat als gevolg van een verwachte onderuitputting bij het Rijk over 2018, de werkelijke groei van de uitkering waarschijnlijk aanmerkelijk lager zal uitvallen. Voor De Wolden zou dit kunnen betekenen dat de gemeente zo'n € 120.000 minder uit het Gemeentefonds zal ontvangen.
Door de voorgeschreven systematiek van verantwoording betekent dit dat de algemene uitkering 2018 tot dit bedrag te hoog in de exploitatie is opgenomen.

19. **Overhead**

Het onderdeel overhead laat een voordeel zien van € 161.000. Dit voordeel bestaat onder andere uit lagere kosten, € 58.000, aan gas en elektra bij het gemeentehuis in Zuidwolde. De positieve afwijking, € 67.000, bij de bijdrage aan de SWO wordt veroorzaakt door lagere directe en indirecte kosten. Een verdere uitsplitsing en berekening van deze bijdrage is terug te vinden in de eigen jaarrekening 2018 van de SWO. De post Gemeentewerken Ruinen laat een negatief bedrag zien. De overschrijding van € 33.000 wordt veroorzaakt doordat er gedurende een korte periode sprake is geweest van dubbele lasten en doordat er enkele incidentele bouwkundige aanpassingen zijn gedaan op de nieuwe locatie. Het blijkt dat vooral de uitgaven in verband met de 'werkkosten-regeling' een lager, € 25.000, beslag op de representatiekosten heeft gelegd. Verder zijn er nog enkele kleinere voordelen van in totaal € 44.000 bij facilitaire zaken, communicatie en bezwaar en beroep.

20. **Onvoorzien**

Per saldo is er een voordeel van € 123.000 op een aantal onvoorziene stelposten, zoals onvoorziene uitgaven, subsidies en taakstellingen.

21. **Mutatie reserves**

Per saldo is er € 64.000 meer onttrokken uit de reserves. Bij de toelichtingen baten en lasten is er per programma een toelichting op de mutatie reserves.

<u>Negatieve</u> afwijkingen:

22. **Afval**

De overschrijding wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere lasten à € 48.000 op de verwerking van PMD en € 74.000 lagere vergoeding. Daarnaast is er in 2017 gestart met extra rondes GFT-inzameling. De kosten hiervan vallen € 60.000 hoger uit dan vooraf ingeschat. Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere nadelen en voordelen. Per saldo een nadeel van € 174.000.

23. **Bouwen en wonen (plattelandsontwikkeling)**

Het budget plattelandsontwikkeling is beschikbaar voor cofinanciering van innovatieve projecten en initiatieven ter bevordering van de sociaal economische vitaliteit van De Wolden. Van de beschikbare € 56.000 is circa € 38.000 besteed aan deze projecten. Daarnaast zijn de kapitaallasten € 375.000 hoger dan begroot. De afwijking van € 375.000 heeft betrekking op hogere kapitaallasten van het project De Verdieping, dat een meerjarig karakter heeft.

24. **Onderwijshuisvesting**

Op het onderdeel onderwijshuisvesting zijn de baten € 156.000 lager dan werd voorzien. Dit is voornamelijke een gevolg van een lagere huuropbrengst van € 236.000. De huuropbrengsten zijn geraamd op onderwijshuisvesting terwijl de verantwoording overeenkomstig de regelgeving heeft plaatsgevonden op onder meer kinderdagverblijven, zie 610 Samenkracht en burgerparticipatie. De niet geraamde opbrengst als gevolg van het terugontvangen van voorgeschoten exploitatiekosten van de multifunctionele accommodaties van € 85.000 heeft een positief effect.
Er is nog een voordeel van € 5.000 op de lasten, per saldo € 151.000.

25. **Maatwerkdienstverlening 18-**

Hieronder vallen alle kosten van jeugdhulp die door de gemeente als individuele niet vrij toegankelijke voorziening worden gerekend zoals begeleiding 18- en jeugd- en opvoedhulp.

Gelet op het open-einde karakter van de jeugdwet is het bovendien moeilijk om bij het samenstellen van de begroting in te schatten wat de kosten worden. Al met al is er € 762.000 meer uitgegeven dan werd voorzien.
Voor een volledig financieel beeld moeten de budgetten en de uitgaven op het taakveld 682 Geëscaleerde zorg 18- ook worden meegenomen.

26. **Geëscaleerde zorg 18-**

Hieronder vallen de kosten van de maatregelen die zijn gericht op de opvang en het verbeteren van de veiligheid van kinderen en jeugdigen die in opvangvoorzieningen verblijven.
Gelet op het open-einde karakter van de jeugdwet is het bovendien moeilijk om bij het samenstellen van de begroting in te schatten wat de kosten worden. Dit samen heeft ertoe geleid dat voor de geëscaleerde jeugdzorg 18- € 29.000 meer is uitgegeven dan werd voorzien.

Jeugd - Algemeen:
De lasten van de jeugdzorg zijn voornamelijk verdeeld over twee taakvelden. Het gaat om de taakvelden 672 Maatwerkdienstverlening 18- en 682 Geëscaleerde zorg 18-.
Een kleiner deel van de lasten is verantwoord onder het taakveld 610 Samenkracht en burgerparticipatie.

Voor de uitvoering van de jeugdwet hebben we, kijkend naar de taakvelden 672 Maatwerkdienstverlening 18- en 682 Geëscaleerde zorg 18-, €791.000 meer uitgegeven dan begroot. In de loop van 2018 is al gemeld, dat we een tekort van ongeveer € 300.000 verwachtten. Uiteindelijk is het tekort na deze aanpassing van het budget € 791.000 geworden. Dit wordt veroorzaakt doordat de zorgkosten sterk zijn toegenomen op enkele resultaatgebieden. Dit zijn met name de resultaatgebieden Gezond Zijn, Gezond Opgroeien en Meedoen en Zelfredzaamheid.
De stijging van deze kosten wordt voor een deel veroorzaakt door indexatie van tarieven, maar hoofdzakelijk door volumegroei van zorgaanvraag en -trajecten. Omdat het aantal cliënten min of meer gelijk blijft, is de conclusie dat de zorgkosten per cliënt toenemen.

27. **Bestuur**

Per saldo is er bij bestuur een nadeel van circa € 30.000. De grootse afwijkingen zien we bij de lasten van de gemeenteraad. Deze vallen incidenteel € 46.000 lager uit dan begroot. De werkelijke kosten gewezen wethouders zijn incidenteel € 91.000 hoger dan begroot. De reden voor de grote afwijking tussen begroting en realisatie heeft te maken met het feit dat er een storting heeft plaatsgevonden in de APPA voorziening. De stand van de APPA voorziening wordt jaarlijks bij de jaarrekening berekend door de pensioenverzekeraars Loyalis en Raet. De kosten van de accountant zijn incidenteel € 15.000 hoger dan begroot. Dit betreft kosten voor meerwerk voor de jaarrekening 2017. Daarnaast is er een voordeel van € 25.000 bij burgemeester en wethouders. Deze bestaat uit verschillende posten zoals een voordeel bij Young De Wolden.

28. **Treasury**

Het nadeel ad € 273.000 wordt vooral veroorzaakt door lagere rentetoerekening. Daar staat in totaal op de programma's een meevaller tot eenzelfde bedrag tegenover wegens lagere rentetoerekening. De afwijking wordt vooral veroorzaakt doordat het werkelijk toe te passen rentepercentage 0,4% bedraagt, terwijl op begrotingsbasis is uitgegaan van 1%.

29. **Overige posten en afronding**

De overige mee- en tegenvallers zijn € 86.000 en zijn divers van aard. Bij de toelichting op de jaarrekening gaan we uitvoeriger op de afwijkingen in.

Bestemming rekeningresultaat

De rekening van Lasten en Baten van 2018 sluiten we af met een positief resultaat van afgerond € 1.572.000. Voor de bestemming van dit bedrag is op grond van de BBV-voorschriften nog expliciete besluitvorming van de raad nodig.

Met de raad is de afspraak gemaakt om mogelijke incidentele overschotten bij bestemming van het rekeningresultaat te storten in de algemene reserve.

Conform de ’Nota grondbeleid 2019-2022´ is i.v.m. het bereiken van de bovengrens van de reserve bouwgrondexploitatie een bedrag van afgerond € 393.000 overgeheveld naar de algemene reserve.

Kerngegevens

A. Sociale structuur		Rekening 2017 31-12-2017	Begroting 2018	Rekening 2018 31-12-2018
Inwoners		**23.917**	**23.914**	**24.109**
Waarvan:	van 0 t/m 19 jaar	5.292	5.225	5.269
	van 20 t/m 64 jaar	13.089	13.072	13.162
	van 65 t/m 74 jaar	3.074	3.086	3.144
	van 75 jaar en ouder	2.462	2.531	2.534
Periodieke bijstandsgerechtigden		**206**	**209**	**215**
Uitkeringsgerechtigden		**36**	**34**	**36**
Waarvan:	Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen werknemers (IOAW)	27	26	27
	Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	4	2	4
	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (BBZ)	5	6	5
Werkzaam in sociale werkgemeenschappen (AJA)		**94**	**95**	**89**
(ArbeidsJAren)				
Aantal unieke jeugdigen		**377**	**365**	**368**
Aantal unieke wmo-klanten (oud en nieuw)		**1.093**	**1.125**	**1.128**

B. Fysieke structuur	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Oppervlakte van de gemeente (in hectares)	**22.635**	**22.635**	**22.635**
- binnenwater	156	156	156
- historische stads- en dorpskern	0	0	0
Aantal woonruimten	**10.797**	**10.967**	**10.939**
- woningen/wonen	10.151	10.282	10.262
- recreatiewoningen			
- logies	646	685	677
- bijzondere woningen			
- wooneenheden			
Gemiddelde woningbezetting	2,21	2,18	2,35

C. Financiële structuur *Bedragen x € 1.000*	2017 Totaal	2017 Bedrag per inwoner	2018 Totaal	2018 Bedrag per inwoner
Totale exploitatielasten programma's	50.146	2.097	51.151	2.122
Opbrengst belastingen en heffingen	10.197	426	10.535	437
Algemene uitkering gemeentefonds	20.292	848	21.438	889
Uitkeringen deelfonds soc. domein	8.046	392	8.128	337
Vaste schuld	6.742	292	15.997	664

C. Financiële structuur *Bedragen x € 1.000*	**2017 Totaal**	**2017 Bedrag per inwoner**	**2018 Totaal**	**2018 Bedrag per inwoner**
Eigen financieringsmiddelen inclusief resultaat	41.153	1.763	43.354	1.798
Geactiveerde kapitaaluitgaven	50.106	2.095	53.982	2.239
Financieringsoverschot +/tekort - *	-1.747	-73	-4.823	-200
Gewaarborgde geldleningen	43.854	1.834	43.337	1.798

* Totale vaste activa exclusief voorraden minus totale vaste passiva exclusief algemene reserve bouwgrond-exploitatie.

Programma's

1. Leefbaarheid

Dit programma gaat over de fysieke leefomgeving en veiligheid. Het omvat de thema's veiligheid, ruimtelijke ordening, beheer van de openbare ruimte, volkshuisvesting, milieu, water, landschap, cultuurhistorie, afval, riolering, bereikbaarheid en mobiliteit.

Programmahouder: Gerrie Hempen-Prent

Het programma in beeld

Wat hebben we gedaan?

Gemeente De Wolden wil haar grootste kwaliteit, het zijn van een plattelandsgemeente, behouden en versterken. Ontwikkelingsmogelijkheden dienen de ruimtelijke kwaliteit te versterken. Deze ruimtelijke kwaliteit wordt bepaald door de dynamiek van het landschap. De leefbaarheid in de dorpen wordt bepaald door de dynamiek van de inwoners. Dit betekent leven, wonen en werken binnen een dorps- of plattelandsgemeenschap, waar het 'naoberschap' voorop staat. Woningen van goede kwaliteit en de aanwezigheid van voldoende voorzieningen zijn hiervoor bepalend.

Veiligheid

De veiligheidsmonitor is opgeleverd in 2018, dit onderzoek naar de veiligheid en leefbaarheid onder onze inwoners laat zien dat onze gemeente een uitgesproken veilige gemeente is. De leefbaarheid in de buurt wordt in De Wolden gewaardeerd met een 7,8. Dit is hoger dan regionaal en landelijk (beiden 7,5).
Afgelopen jaar hadden we drie keer een dumping van drugsafval in onze gemeente. Dit fenomeen is zorgelijk vanwege de aanwezigheid van drugslabs in onze regio en de gezondheidsrisico's die lekkende vaten met xtc-vloeistoffen met zich mee brengen. De kosten voor afvoer en schoonmaak kwamen voor onze rekening. De provincie Drenthe heeft met terugwerkende kracht een subsidie-regeling vastgesteld over 2018 waardoor we de helft van de kosten vergoed krijgen.
De Wet aanpak woonoverlast is in werking getreden. Deze wet geeft de burgemeester de bevoegdheid om mensen gedragsaanwijzingen te geven om daarmee overlast te beëindigen. Dit is een uiterst middel.

De bereikbaarheid in het gebied is essentieel en blijft mogelijk via eigen vervoer, openbaar vervoer of alternatieve vervoersvormen. Verkeersveiligheid en veilige fietsvoorzieningen zijn daarbij belangrijke aandachtspunten. Maar ook (een gevoel van) veiligheid in de woon- en werkomgeving draagt bij aan de leefbaarheid. De Wolden wil blijven behoren tot de veiligste woongemeenten in Nederland. Dit vergt aandacht voor fysieke veiligheid en sociale veiligheid.

Wij streven het volgende op de langere termijn na:
- Aantrekkelijke woonomgeving.
- Goede bereikbaarheid, ook voor mindervaliden.
- Hoge kwaliteit landschap, gebouwen en openbare ruimte.
- Inwoners ervaren De Wolden als een veilige woon- en leefomgeving.

'10 ambities voor een vitaal platteland'
De bevolkingssamenstelling verandert door ontgroening en vergrijzing. Om de leefbaarheid van De Wolden te behouden hebben we in 2014 de 10 ambities voor een vitaal platteland vastgesteld.

Binnen alle programma's wordt invulling gegeven aan deze ambities:
1. Herstel van de woningmarkt benutten; woningzoekenden interesseren voor De Wolden.
2. Behoud en waar nodig herstel van de hoge kwaliteit van de woningvoorraad.
3. Benutten van burgerkracht om de sociale structuur in de dorpen te behouden en versterken.
4. Samenwerken met inwoners om voorzieningen, dan wel het effect van de voorzieningen, in stand te houden.
5. Aandacht voor bereikbaarheid van voorzieningen voor niet-automobiele inwoners.
6. Benutten aantrekkelijkheid voor recreanten en toeristen.
7. Versterken lokale economie door regionale samenwerking.
8. Een (tijdelijke) invulling geven aan panden en percelen zonder functie.
9. Meer maatwerk leveren in omgang met inwoners en bedrijven, minder regels.
10. Ontwikkelingen monitoren en knelpunten snel signaleren.

Beleidsdoelen

Gelet op de beoogde maatschappelijke effecten uit het programma Leefbaarheid, stelt het college zich de volgende doelen.

Doelen aantrekkelijke woonomgeving:
- Woningzoekenden interesseren voor een woning in De Wolden en zo het herstel van de woningmarkt benutten.
- Betaalbare woonruimte realiseren of laten realiseren in zowel huur als koop.
- Behoud van de hoge kwaliteit van de woningvoorraad.
- Meewerken aan het tot stand brengen van energiezuinige woningen met lage energielasten.
- Stimuleren dat ouderen langer thuis kunnen blijven wonen.
- Goed voorbereiden op de nieuwe Omgevingswet.
- Samen met inwoners en woningcorporatie leegstand en verpaupering voorkomen.
- Faciliteren dat de leefbaarheid blijft behouden in tijden van ontgroening, vergrijzing en krimp.
- De CO_2-uitstoot verder verlagen voor een gezonde leefomgeving.
- Efficiënter afvalwaterbeheer.
- De mogelijkheden van afval als grondstof zo goed mogelijk benutten.

Doelen bereikbaarheid, ook voor mindervaliden:
- De verkeersveiligheid verhogen en het aantal verkeersslachtoffers terugdringen.
- Het verbeteren van de toegankelijkheid van de openbare ruimte voor mindervaliden door knelpunten gezamenlijk met de doelgroep op te lossen.
- Het fietsverkeer en gebruik van openbaar vervoer bevorderen.

Doelen hoge kwaliteit landschap, gebouwen en openbare ruimte:
- Het huidige kwaliteitsniveau van de openbare ruimte behouden.
- Samenwerken met inwoners om de kwaliteit van de leefomgeving te verhogen.
- Het mooie afwisselend landschap behouden in samenwerking met inwoners en vrijwilligers.
- Meewerken aan het inrichten van gebieden voor (incidentele) waterberging.
- Meewerken aan robuuste watersystemen.
- De mogelijkheden onderzoeken van het gebruiken en aanleggen van nieuwe energiebronnen met behoud van ruimtelijke kwaliteit.
- Onze cultuurhistorische waarden behouden en benutten.

Inwoners ervaren De Wolden als een veilige woon- en leefomgeving:
- Een vervolgaanpak ontwikkelen om alcohol- en drugsgebruik terug te dringen.
- Extra aandacht besteden aan de thuissituatie van jongeren, de mogelijke stijging van drugsgebruik en de toename van cyberpesten.
- Met het veiligheidsbeleid aansluiting zoeken bij de uitvoering van de Jeugdwet.
- De positie van het Veiligheidshuis Drenthe versterken.
- Een duidelijke positionering van Veilig Thuis Drenthe.
- Eventuele huisvesting van vluchtelingen gebeurt met het oog voor veiligheid van omgeving en vluchtelingen.
- Vergroten van het brandveiligheidsbesef van inwoners van De Wolden.
- De aangiftebereidheid in De Wolden laten stijgen van 50% naar 60%.
- Effectief inzetten van toezicht en handhaving.

Informatie verbonden partijen
Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:

- Veiligheidsregio Drenthe te Assen - taakveld 01.10.
- Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD) te Assen - taakveld 07.40.

Beleidsindicatoren
We zijn in 2017 gestart met de vermelding van de verplichte basisset van beleidsindicatoren. Deze zijn (mede) afgeleid van de tweejaarlijkse burgerpeiling c.q. benchmark 'Waarstaatje gemeente' 2016. Het vergt tijd om beleidsdoelen en eventueel speerpunten hier op aan te passen. In afwachting daarvan volstaan we voorlopig daarom ook met het opnemen van alleen deze indicatoren.
In 2018 heeft de laatste burgerpeiling plaatsgevonden. Deze informatie was ten tijde van het samenstellen van de jaarrekening 2018 nog niet verwerkt op de site van WSJG.nl.

Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
omvang niet gescheiden ingezameld huishuidelijk afval in kg. per inwoner	2017	144	174
hernieuwbare elektriciteit in %	2017	4,8%	13,2%
verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	2017	60,0	131,0
winkeldiefstallen aantal per 1.000 inwoners	2017	0,2	2,2
diefstallen uit woning aantal per 1.000 inwoners	2017	3	2,9
gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden in Euro's	2018	652	649
gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden in Euro's	2018	716	721

Hernieuwbare elektriciteit: Aandeel elektriciteit dat is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa van het totale elektriciteitsverbruik.

Activiteiten 2018

Realisatie van de speerpunten 2018

2.10 –Verkeer en vervoer

Activiteit	Uitvoeringsplan N375.
Verantwoording/ realisatie 2018	In 2018 is per oversteek gekeken naar de beste oplossing om de verkeersveiligheid te verhogen. Tijdens het bestuurlijk overleg van juli 2018 is overeengekomen dat er bij de Defensieweg landbouwsluizen worden gerealiseerd, bij de Ruinerveldweg in eerste instantie d.m.v. ruilverkaveling een veilige oplossing wordt gecreëerd en indien dit niet lukt, een landbouwsluis wordt aangelegd. Bij Berghuizen zal een enkelzijdige tunnel voor al het verkeer worden gerealiseerd en bij de Gijsselterweg ook een enkelzijdige tunnel voor al het verkeer. De uitkomsten van het bestuurlijk overleg zijn na de zomer voorgelegd aan het college van burgemeester en wethouders. De gemeenteraad heeft op 8 november 2018 besloten het benodigde budget beschikbaar te stellen. In 2018 is er geen beroep gedaan op de beschikbare middelen. Het heeft tijd gekost om het participatieproces zorgvuldig te laten verlopen. Met de technische voorbereiding van het project wordt in 2019 gestart.
Middelen	Totale investering voor de maatregelen is € 4 miljoen, waarvan de gemeente € 1,5 miljoen gaat bijdragen (€ 750.000 in 2018 + € 750.000 in 2019) en de provincie € 2,5 miljoen.

2.10 –Verkeer en vervoer

Activiteit	Toegankelijkheid Hoofdstraat Noord / Zuid Zuidwolde.
Verantwoording/ realisatie 2018	Dit initiatief, in samenwerking met dorpsbelangen Zuidwolde, richt zich vooral op het creëren van een veilige ruimte voor de voetgangers en het verbeteren van de toegankelijkheid voor minder validen. De bestaande ontsluitingsfunctie van de rijbaan blijft intact. De nieuwe inrichting langs de rijbaan kan in uitstraling aansluiten bij de inrichting van Hoofdstraat centrumlocatie. Nagenoeg alle omwonenden zijn bezocht door een omgevingsmanager. De eerste stappen worden gezet om het plan concreet uit te werken. Hierbij wordt de combinatie gezocht met de herinrichting kruising Hoofdstraat / Meppelerweg. Voor dit initiatief geldt een project-investering van € 600.000 dat in 20 jaar wordt afgeschreven.
Middelen	In 2018 is € 21.000 besteed. De niet-bestede middelen zijn doorgeschoven naar 2019.

2.10 –Verkeer en vervoer

Activiteit	Fietspad langs de Ruinerweg te Echten.
Verantwoording/ realisatie 2018	Dit fietspad is voor de helft aangelegd. We zijn bezig de laatste grondposities te verkrijgen om dit fietspad af te ronden. De totale kosten voor het fietspad zijn geraamd op een bedrag van € 850.000. Dit bedrag wordt in 20 jaar afgeschreven.
Middelen	In 2018 is er € 330.000 besteed. De niet-bestede middelen zijn doorgeschoven naar 2019.

2.10 –Verkeer en vervoer

Activiteit	Glow-in-the-dark/belevingsfietspad door de bossen langs de Ruinerweg.
Verantwoording/ realisatie 2018	In 2016 is gemeente De Wolden gestart met de voorbereiding voor het nieuwe fietspad Echten-Ruinen. De Ondernemersvereniging Gebiedspromotie Zuidwest-Drenthe/De Wolden heeft in 2017 de gemeente gevraagd om het aan te leggen fietspad een extra impuls te geven, om hiermee lokale recreatie en toerisme te stimuleren. Ideeën als 'Glow in the dark' en andere kunstvormen zijn hierbij geopperd om de beleving te vergroten. De provincie heeft dit initiatief gesteund met een startsubsidie van € 7.500. Om deze extra impuls verder uit te werken heeft een brede werkgroep vanaf januari 2018 in meerdere werksessies gezamenlijk de kansen uitgewerkt tot een schetsontwerp. Door bestaande kwaliteiten en nieuwe ontwikkelingen binnen het gebied te combineren kan een mooi samenspel ontstaan, waarbij de unieke belevingswaarden beter tot hun recht komen. De werkgroep heeft op 4 juli 2018 haar plannen gepresenteerd aan de bewoners en andere belangstellenden. Het plan is positief ontvangen. In december 2018 heeft de provincie het project ondersteund met een subsidie van € 89.000 vanuit het Uitvoeringsregeling Kwaliteitsimpuls Fietsnetwerk in Drenthe. De planning is om het Beleeffietspad en enkele deelprojecten in de periode van maart 2019 tot november 2019 te realiseren.
Middelen	Voor de voorbereiding en uitvoering van het beleeffietspad is een krediet van € 150.000 beschikbaar gesteld. Voor de verbetering van de fietsinfrastructuur en belevingswaarde van het gebied heeft de provincie een voorbereidings- en uitvoeringssubsidie toegekend van respectievelijk € 7.500 en € 89.000. Het totaal beschikbaar krediet bedraagt € 246.500.

2.10 –Verkeer en vervoer

Activiteit	Realiseren fietspaden prioriteit 2 van het Fietsplan.
Verantwoording/ realisatie 2018	Met vaststelling van de nota fietsplan is in 2017 gestart met het realiseren van een verkeersveilige fietsverbinding tussen fietspad de Leeuwte en fietspad Munnekenweg. De laatste werkzaamheden zijn eind 2018 afgerond. Voor deze fietsverbinding is geen BDU-subsidie beschikbaar gesteld maar heeft de provincie een subsidie verleend van in totaal € 200.000 vanuit kwaliteitsimpuls fietspaden. Het begrote investeringsbedrag voor 2018 van € 543.300 is overschreden met een bedrag van € 58.700. Dit nadeel komt vooral door plankosten, welke in de begroting niet zijn meegenomen.
Middelen	Er is een overschrijding van € 58.700 (nadelig).

2.10 –Verkeer en vervoer

Activiteit	Bruggenbeheer.
Verantwoording/ realisatie 2018	Nadat het vorige bruggenbeheersplan was afgerond is gekeken naar de actuele staat van onderhoud. We hebben daartoe 85 bruggen geïnspecteerd en op basis hiervan 13 bruggen nader onderzocht. Met het budget van 2017 en 2018 hebben we vervanging en levensduur verlengend werk gedaan aan 10 kunstwerken. Alle kunstwerken zijn nu in dusdanige staat dat ze de komende jaren met het onderhoudsbudget voldoende op kwaliteitsniveau te waarborgen zijn.
Middelen	Project is binnen gestelde krediet gerealiseerd.

5.70 – Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Activiteit	Bloemrijke akkers.
Verantwoording/ realisatie 2018	Hogere biodiversiteit en mooie bloemrijke akkerranden. Met het extra bedrag voor het inzaaien van bloemrijke akkers en -akkerranden hebben we aan de vraag van grondeigenaren voldaan.
Middelen	Samen met het extra opgenomen bedrag is er € 9.000 geïnvesteerd in bloemrijke akkerranden, een project van Agrarische Natuur.

5.70 – Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Activiteit	Vervangen bomen en groeiplaatsverbetering Burgemeestersbuurt Ruinerwold.
Verantwoording/ realisatie 2018	In 2018 was er een incidenteel budget beschikbaar voor het vervangen van bomen en groeiplaatsverbetering. Dit budget is niet besteed. Bij nader onderzoek is gebleken dat de werkzaamheden voor de groeiplaatsverbetering en nieuw aan te planten bomen veel gevolgen heeft voor de voetpaden en wegen. Daarom is er voor het jaar 2019 een investering opgenomen. In goed overleg met de buurtbewoners zal de hele openbare ruimte in de burgemeester Bosmaweg en de burgemeester Nijsinghweg opnieuw ingericht worden.
Middelen	Er is voor 2018 geen beroep gedaan op de middelen.

5.70 – Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Activiteit	Onderhoud vijvers.
Verantwoording/ realisatie 2018	Het onderhoudsbudget (€ 5.000) is ingezet voor het uitbaggeren van de vijver achter Middelveen in Zuidwolde. Ook hebben er onderhoudswerkzaamheden plaatsgevonden aan twee vijvers in de Wijk. Voor de incidentele middelen (€ 50.000) zijn de vijvers aan de D.L.S. Briëtweg en A.G.W. Goldsteinplantsoen gereconstrueerd.
Middelen	Er is € 5.000 aan reguliere beheerkosten besteed. Het incidentele budget van € 50.000 is nagenoeg besteed.

7.30 – Afval

Activiteit	Gescheiden luierinzameling.
Verantwoording/ realisatie 2018	Er loopt een onderzoek naar de haalbaarheid van de bouw en exploitatie van een luierrecycling installatie op het VAM Mera terrein in Wijster. De resultaten worden medio 2019 verwacht. De noordelijke gemeenten zijn eind vorig jaar gevraagd intentieverklaringen te ondertekenen voor de levering van incontinentiemateriaal. De verklaring wordt nu juridisch getoetst door de gemeente Groningen. Bij een 'go' wordt verwacht dat het aanvragen van vergunningen en het bouwen van de fabriek ongeveer twee jaar in beslag neemt. De installatie is daarmee op zijn vroegst medio 2021 in werking. De Drentse gemeenten onderzoeken in tussentijd een provinciebrede inzamelmethodiek.
Middelen	n.v.t.

7.40 - Milieubeheer

Activiteit	Uitvoeren Actieplan Klimaat & energie.
Verantwoording/ realisatie 2018	In 2018 is het Actieplan Klimaat & energie uitgevoerd. Het doel is het stimuleren van energiebesparing en opwekking van duurzame energie. Hiermee willen we de CO_2-uitstoot verlagen en het verbruik van fossiele brandstof verminderen. De energieregisseur is in 2018 gestart en heeft verschillende lokale (energie)initiatieven ondersteund bij hun werkzaamheden voor energiebesparing en duurzame opwekking. Voor de Zonnelening was in totaal circa € 495.000 beschikbaar, er zijn 88 aanvragen voor zonneleningen ingediend. De voorbereidingen voor het aanbieden van de energiescan voor woningeigenaren zijn afgerond, zodat de scans begin 2019 kunnen worden aangeboden. Daarnaast zijn er twee bespaarmarkten georganiseerd. Op 6 maart jl. in Buitencentrum De Poort in Ruinen. Hier werden 150 belangstellenden geïnformeerd over energiebesparing in de woning. En op 21 november jl. in dorpshuis de Alke in Kerkenveld, hier kwamen circa 130 belangstellenden op af.
Middelen	In 2018 is € 80.500 beschikbaar gesteld. De niet-bestede middelen voor energiescans zijn doorgeschoven naar 2019.

7.40 - Milieubeheer - Duurzaam Leven

Activiteit	Voortzetten DrentsEnergieloket (DEL).
Verantwoording/ realisatie 2018	Het Drents Energieloket is een unieke samenwerking van de 12 Drentse gemeenten, provincie Drenthe, het bedrijfsleven (Bouwend Nederland, Uneto-VNI en SLIM Wonen met energie), de Natuur en Milieufederatie Drenthe en Buurkracht. Samen werken we aan het stimuleren van energiebesparing en duurzame energieopwekking bij particuliere woning-eigenaren. Ook in 2018 was de website en helpdesk beschikbaar voor vragen over ener-giebesparing en -opwekking en financiële regelingen. Er is een zonnecampagne uitgevoerd (Zongemak). Hierbij zijn alle woningeigenaren uitgenodigd om deel te nemen aan een collectieve inkoop. Er hebben in De Wolden ruim 300 mensen zich aangemeld voor deze collectieve inkoop actie voor zonnepanelen of zonneboilers. Daarnaast zijn 2 bespaarmarkten georganiseerd (zie uitvoeren actieplan Klimaat&energie).
Middelen	De toegekende bijdrage van € 5.000 is besteed.

7.50 – Begraafplaatsen en crematoria

Activiteit	Aanleg nieuwe urnenmuur begraafplaats Echten.
Verantwoording/ realisatie 2018	In verband met de lange levertijd van de stenen is het niet mogelijk geweest om de werkzaamheden in 2018 uit te voeren. Het restant budget dient te worden meegenomen naar 2019.
Middelen	In 2018 is er € 1.100 besteed. De niet-bestede middelen zijn doorgeschoven naar 2019.

7.50 – Begraafplaatsen en crematoria

Activiteit	Ruimen en herinrichten vak K begraafplaats Zuidwolde.
Verantwoording/ realisatie 2018	De geplande werkzaamheden voor het jaar 2018 zijn uitgevoerd. Voor de beschikbaar gestelde € 135.000 zijn de ruimingswerkzaamheden uitgevoerd en heeft ook de grond-verbetering plaatsgevonden. Om de bovengrondse afwerking, zoals de infrastructuur, beplanting en overige voor-zieningen te kunnen uitvoeren is er voor 2019 een extra krediet beschikbaar gesteld.
Middelen	Er is € 134.000 besteed.

7.50 – Begraafplaatsen en crematoria

Activiteit	Uitvoering begraafbeleid.
Verantwoording/ realisatie 2018	Het besluit om over te gaan tot het sluiten en ruimen van vakken op de begraafplaatsen heeft onder andere tot gevolg een actieve en zorgvuldige benadering van rechthebbenden en het continu actueel houden van de begraafplaatsadministratie. De bij de begroting daarvoor gevraagde 0,5 fte is gerealiseerd.
Middelen	Er is € 11.000 besteed.

8.10 – Ruimtelijke ordening

Activiteit	Project Implementatie Omgevingswet.
Verantwoording/ realisatie 2018	De oorspronkelijke planning van de rijksoverheid m.b.t. de invoering van de Omgevings-wet is aangepast. In 2021 (in plaats van 2019) wordt de Omgevingswet van kracht. In 2021 moet elke gemeente een Omgevingsvisie hebben. De digitale omgeving moet in 2024 operationeel zijn en alle beleid & regelgeving moet in 2029 'Omgevingswet-proof' zijn. De uitvoering van het project Implementatie Omgevingswet is daarom uitgesmeerd over een langere periode. In 2018 heeft de gemeenteraad het ambitiedocument Omgevingswet vastgesteld en daarmee is de verkenningsfase van het project afgerond. De volgende fase is de ont-wikkelfase en werkt ook met drie deelprojecten: beleid & regelgeving, organisatie en digitalisering. Vanuit het project worden inspirerende bijeenkomsten georganiseerd voor medewerkers en participeren we in regionale en landelijke bijeenkomsten en overleggen. Er wordt veel kennis uitgewisseld tussen overheden. In het collegeprogramma en het raadsbreed programma staat dat we in plaats van een omgevingsvisie een toekomstvisie gaan opstellen. Dat doen we samen met de dorpen in 2019 en 2020.

	In 2018 waren de volgende middelen beschikbaar voor de deelprojecten: € 100.000 beleid & regelgeving, incl. omgevingsvisie; € 12.000 organisatie; € 30.000 digitalisering. In totaal is er voor 2018 € 142.000 beschikbaar gesteld.
Middelen	Er is een bedrag van € 8.000 besteed. € 97.000 voor de deelprojecten beleid & regelgeving en organisatie is overgeheveld naar 2019. Het restant (€ 37.000) valt vrij in de algemene middelen en is niet besteed of overgeheveld omdat nu nog onduidelijk is welke investeringen hiervoor nodig zijn.

8.10 – Ruimtelijke ordening

Activiteit	Toepassen 'Ja, tenzij' principe op het gebied van de leefomgeving.
Verantwoording/ realisatie 2018	Betere dienstverlening en meer maatwerk. We zien steeds meer behoefte aan maatwerk dienstverlening op het gebied van de leefomgeving en er ontstaat ook meer ruimte in de wetgeving voor maatwerk. Dit komt tot uiting in het 'ja, tenzij' principe dat we hanteren conform het collegeprogramma en de visie dienstverlening. Deze aanpak blijkt succesvol en trekt nieuwe verzoeken aan. Dit wordt verder versterkt door de aantrekkende economie. Om de dienstverlening op peil te kunnen houden en maatwerk te kunnen leveren is behoefte aan extra capaciteit. Hiervoor is gedurende twee jaar extra inzet nodig van professionele dienstverleners die meedenken en samenwerken met de klant en andere partners. In 2018 hebben wij extra capaciteit ingezet.
Middelen	Uitgevoerd binnen de beschikbaar gestelde middelen van € 40.000.

8.10 – Ruimtelijke ordening

Activiteit	Handhaving t.b.v. project Vitale Recreatieparken De Wolden.
Verantwoording/ realisatie 2018	In het Beleidsplan Recreatie en Toerisme 2013-2017 staat dat vanuit recreatief belang permanente bewoning van recreatiewoningen ongewenst is. Recreatiewoningen die permanent bewoond worden, zijn niet meer beschikbaar voor recreatief gebruik. Het project bestaat uit twee fasen. In fase 1 is een vitaliteitsscan opgesteld van alle recreatieparken in De Wolden. Deze scan geeft inzicht in de huidige staat en het recreatief toekomstperspectief van elk afzonderlijk recreatiepark en geeft aanbevelingen over de toekomstmogelijkheden. Vanuit dit speerpunt is budget/capaciteit beschikbaar gesteld voor een doelmatige handhaving op onrechtmatige bewoning in de toekomst. In 2018 is met dit project gestart, middels een verkenning, afstemming met een park en een eerste stap in het terugdringen van permanente bewoning.
Middelen	Deze activiteit is in 2018 gestart. Er is € 16.000 besteed. Het restantbedrag is overgeheveld naar 2019 à € 44.000.

8.30 – Wonen en bouwen

Activiteit	Actiepunten Woonplan.
Verantwoording/ realisatie 2018	Onderdeel van het vastgestelde Woonplan 2017-2022 is een uitvoeringsprogramma. Hierin is onder andere opgenomen dat we onze inwoners op het gebied van verduurzaming, langer zelfstandig thuis wonen en asbestverwijdering te realiseren. In december 2018 zijn er twee financiële regelingen vastgesteld door de gemeenteraad ter realisatie van particuliere (noodzakelijke) woningaanpassingen. De regelingen zijn januari 2019 in werking getreden. Het gaat om de Verzilverlening en de Stimuleringslening. Beide regelingen zijn vrijwel identiek aan elkaar. Ze omvatten o.a. verduurzaming, levensloopbestendig maken, asbestverwijdering en woningverbetering. De Verzilverlening kan alleen hypothecair verstrekt worden en de Stimuleringslening zowel consumptief als hypothecair. De twee belangrijkste verschillen zijn dat de Verzilverlening niet van invloed is op de maandlasten en alleen beschikbaar is vanaf 57 jaar (10 jaar voor de pensioengerechtigde leeftijd). Per regeling is € 650.000 beschikbaar gesteld. Voor 2018 € 300.000 en voor 2019 € 1.000.0000.
Middelen	In 2018 is geen geld overgemaakt naar SVn. Voorgesteld wordt het budget van 2018 van € 300.000 over te hevelen naar 2019.

Het beleid voor dit programma is vastgelegd in de beleidsdocumenten:

Algemeen:
- Politieke Termijnagenda 2014-2018 van de raad;
- Collegeprogramma 2014-2018, d.d. 29 april 2014.

Wonen en duurzaamheid:
- Toekomstvisie 2005-2020, vastgesteld d.d. 22 december 2005;
- Structuurvisie De Wolden 2010–2030, vastgesteld in maart 2011;
- Monumentenverordening 2005;
- Woonplan 2010–2015, vastgesteld 12 juli 2012;
- Regionale woonvisie Zuidwest Drenthe, vastgesteld 30 oktober 2012;
- Milieubeleidsplan 2010–2015, vastgesteld door de raad op 24 juni 2010;
- Nota Grondbeleid gemeente De Wolden 2013-2016.

Kwaliteit leefomgeving:
- Beheerplan openbare verlichting 2013-2017;
- Beheerplan bruggen en kunstwerken 2005;
- Kwaliteitsvisie openbare ruimte 2012;
- Bermenbeheersplan;
- Welstandsnota 2013, vastgesteld 13 december 2012;
- (facet)Bestemmingsplannen en beheersverordeningen;
- Ambitiedocument Vitaal Platteland, vastgesteld door de raad op 12 juni 2014;
- Watertakenplan De Wolden 2016-2021, vastgesteld door de raad op 26 november 2015;
- Landschappelijk Ontwikkelings Kader, vastgesteld door de raad op 29 november 2012;
- Agenda Platteland gemeenten Zuidwest Drenthe, vastgesteld door college in november 2012;
- Afvalbeleidsplan 2015-2020, vastgesteld door de raad op 15 januari 2015;
- Nota Bodembeheer, vastgesteld door de raad op 13 september 2012;
- Geurgebiedsvisie, vastgesteld door de raad op 10 juni 2010;
- Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen en uitvoeringsvoorschriften gemeentelijke begraafplaatsen 2011;
- Samenwerkingsagenda Zuidwest Drenthe, vastgesteld door college op 3 december 2013;
- Standplaatsenbeleid (geactualiseerd in 2014).

Bereikbaarheid en mobiliteit:
- Gemeentelijke Verkeer- en Vervoersplan 2010-2019 (GVVP) vastgesteld door de raad op 8 april 2010;
- Herzien fietsplan 2013.

Veiligheid:
- Algemene Plaatselijke Verordening;
- Kadernota Toezicht en Handhaving 2015-2018;
- Integraal veiligheidsbeleid 2016-2019;
- Regionaal Beleidsplan Noord Nederland 2015-2018.

Investeringen

In cijfers (afgerond op € 1.000) is het beeld van de investeringen als volgt:

LASTEN

Nr.	Omschrijving	Begroting vóór wijziging	Beschik-baar gesteld in 2018	Werkelijk 2018	Overschot (+)/ Tekort (-)	Restant naar 2019
1	Reconstructie Hoofdstraat te Zuidwolde	339		395		-56
2	Fietspad Linderweg te Zuidwolde	542		256		286
3	Ontsluiting kern Zuidwolde op N48	77		0		77
4	Grondverwerving RvK 2003	80		65	15	
5	Fietspad langs Meppelerweg Zuidwolde	500		475		26
6	Centrumplan Ruinen	601		16		585
7	Herinrichting Dijkhuizen Ruinerwold	10		1	9	
8	Sanering Horstlocatie de Wijk	7		5		2
9	Fietspad Willem Moesweg te Zuidwolde	30	485	31		484
10	Fietspad Ruinerweg	14	765	330		449
11	Fietspad Echtenseweg	393		21		372
12	Ontsluitingsweg Hoge Akkers, Ruinerwold	390		198		193
13	Herinrichting Dorpsstraat te de Wijk	1.127	331	1.147		310
14	Bruggenbeheersplan 2018	272	310	546	36	
15	Rotonde N375/Koekangerveldweg	94		77	16	
16	Verbreding Koekangerveldweg	13		0	13	
17	Fietspad Koekangerweg	541	150	303		388
18	Maatregelen uitvoeringsplan N375		750	0		750
19	Toegankelijkheid Hoofdstraat N-Z Zuidw.		600	21		579
20	Glow-in-the-dark fietspad Ruinerweg		158	34		124
21	Fietspad Leeuwte-Munnekenweg		543	807	-264	
22	Riolering De Wolden	442	895	759	577	400
23	Nieuwbouw milieustraat te Zuidwolde	253		213		40
24	Urnenmuur Echten		16	1		15
25	Ruimen/herinr. begraafplaats Zuidwolde		135	134	1	
26	Voorbereidingskosten grondexploitaties	0		42	-42	
27	Woonomgeving DLS Briëtweg de Wijk	178	5	79		104
28	Duurzaamheidssub. starters woningmarkt	4		1		4
29	Woningbouw 2016 De Tump Ruinen	73		67		6

BATEN

Nr.	Omschrijving	Begroting	Nieuw in 2018	Werkelijk 2018	Overschot (+)/ Tekort (-)	Restant naar 2019
1	Reconstructie Hoofdstraat te Zuidwolde	39		43		4
2	Fietspad Linderweg te Zuidwolde	258		96		-162
3	Ontsluiting kern Zuidwolde op N48	678		610		-68
5	Fietspad langs Meppelerweg Zuidwolde	108		108		0
6	Centrumplan Ruinen 2011	80		16		-64
7	Herinrichting Dijkhuizen Ruinerwold	25			-25	
9	Fietspad Willem Moesweg te Zuidwolde	0	174	4		-170
10	Fietspad Ruinerweg	-1	357	148		-208
11	Fietspad Echtenseweg	176		2		-174
13	Herinrichting Dorpsstraat te de Wijk	0	108	108		0
16	Verbreding Koekangerveldweg	9		5	-4	
17	Fietspad Koekangerweg	138		98		-40
20	Glow-in-the-dark fietspad Ruinerweg		8	8		0
21	Fietspad Leeuwte-Munnekenweg	0		205	205	
27	Woonomgeving DLS Briëtweg de Wijk	26	5	31		0
29	Woningbouw 2016 De Tump Ruinen	73		67		-6

Toelichting

1. **Reconstructie Hoofdstraat Zuidwolde**
De reconstructie van de Hoofdstraat te Zuidwolde is afgerond. Het laatste deel betrof de herinrichting van de voormalige Rabobanklocatie en het parkeerterrein achter de Aldi. Dit gedeelte is in juli 2018 feestelijk in gebruik genomen. In 2019 wordt een eindverantwoording opgesteld richting de provincie. Hierna zal het laatste deel van de subsidie worden uitbetaald (€ 11.000). Hierdoor zal er sprake zijn van een overschrijding van € 42.000 op een totaal investeringskrediet van € 2.320.000, met name doordat de civiele kosten voor afronding van dit project hoger zijn uitgevallen dan verwacht en doorlooptijd met meerdere jaren is verlengd.
Er heeft een correctie op de ramingen van de overschrijding en meerontvangst plaatsgevonden. Dit heeft per saldo geen gevolgen.

2. **Fietspad Linderweg in Zuidwolde**
Fietspad Linderweg is gereed tussen Linde en Dedemsvaart. We zijn nu in gesprek met partijen om het deel tussen Zuidwolde en Linde aan te leggen waarbij de passage N48 het belangrijkste knelpunt is. Het projectkrediet is daar opnieuw voor ingericht, middels een besluit van de raad (november 2018). Het streven is om in 2020 het restant van het fietspad aan te leggen.

3. **Ontsluiting kern Zuidwolde op N48**
De nieuwe kadastrale toedeling van de percelen rond de N48 is in 2018 uitgewerkt door RWS, provincie Drenthe, Waterschap en de gemeente. In de komende maanden worden de juridische aspecten afgerond en vinden de verrekeningen plaats, daarna wordt het project financieel (laatste kosten en subsidies) afgerond. Na extra afstemming met de provincie kunnen meer subsidiabele kosten worden opgevoerd. De verwachte gemeentelijke bijdrage neemt hierdoor naar verwachting af met bijna € 400.000. Het positieve resultaat van het project wordt na de definitieve vaststelling van de provincie toegevoegd aan de reserve investeringsprojecten.

4. **Grondverwerving RvK 2003**
Als gevolg van de ruilverkaveling Zuidwolde, zijn aan de gemeente gronden toebedeeld.
De financiële afwikkeling heeft plaatsgevonden en hiermee kan het krediet worden afgesloten.

5. **Fietspad langs Meppelerweg in Zuidwolde**
Het fietspad is gereed, behoudens enkele details. De BDU-subsidie wordt in 2019 afgewikkeld.

6. **Centrumplan Ruinen**
In 2017 is de planologische procedure voor de herontwikkeling van de voormalige SNS-locatie afgerond en zijn de benodigde vergunningen voor de nieuwbouw verleend. Ontwikkelaar is in september 2017 gestart met de sloop en deze sloopwerkzaamheden zijn afgerond.
De ontwikkelaar is in 2018 gestart met de nieuwbouw. De herinrichting van de openbare ruimte (parkeerterrein aan de Kaamp en de passage tussen de Kaamp en de Brink) staat gepland - na realisatie van de nieuwbouw – in juli 2019.

7. **Herinrichting Dijkhuizen**
De eindafrekening van het participatieproject Herinrichting Dijkhuizen is gereed. Dankzij de inzet van de vrijwilligers in de projectgroep is minder uitgegeven aan voorbereiding en begeleidingskosten. Deze lagere kosten zijn benut om de aanleg van een mantelbuis (waardoor het binnen een jaar opbreken voor nutsleidingen werd voorkomen) en het in samenspraak met de ondernemersvereniging vernieuwen binnen het project van de openbare verlichting winkelomgeving Havelterweg mogelijk te maken. De projectkosten zijn binnen het beschikbaar gestelde krediet gebleven.

8. **Sanering Horstlocatie de Wijk**
De sanering is in 2018 afgerond. Er is een evaluatierapport geschreven welke ter inzage ligt bij de omgeving. Afhankelijk van eventuele bezwaar- en beroepsprocedures kan dit krediet in de loop van 2019 worden afgesloten.

9. **Fietspad Willem Moesweg te Zuidwolde**
We werken aan het verkrijgen van de grondpositie. Zodra dit rond is kunnen we overgaan tot aanleg. Vanwege vertraging in de verkrijging van de benodigde grondpositie zijn in 2018 geen werkzaamheden uitgevoerd.

10. **Fietspad Ruinerweg**
Het fietspad is grotendeels aangelegd. Voor het resterende deel zijn we in onderhandeling over de grondpositie.

11. **Fietspad Echtenseweg**
Het fietspad is grotendeels aangelegd. Voor het resterende deel zijn we in onderhandeling over de grondpositie. Het fietspad dient nog te worden aangesloten op de Ruinerweg.

12. **Ontsluitingsweg Hoge Akkers Ruinerwold**
De gemeente is eigenaar geworden van de ondergrond van deze rondweg. De gemeente en dorpsbelangen zijn in gesprek met de omgeving over de inpassing van de ontsluitingsweg.

13. **Herinrichting Dorpsstraat te de Wijk**
Voor de herinrichting van de Dorpsstraat is in 2017 door de werkgroep bestaande uit inwoners en ondernemers een integraal ontwerp gemaakt voor de Dorpsstraat, groenzone voor de molen en de parkeerplaats van het ontmoetingscentrum de Havezate. Voor uitvoering van deelgebied 1 en 2, zijnde Dorpsstraat vanaf het Veenhovenplein tot aan het ontmoetingscentrum de Havezate, is in maart 2018 gestart met de uitvoering.

Deze werkzaamheden zijn in 2018 nagenoeg afgerond. Het is mogelijk om binnen het bestaande financiële kader (€ 1.780.000) ook de groenzone voor de molen en de parkeerplaats bij de Havezate aansluitend te kunnen uitvoeren. Alle betrokken partijen hebben ingestemd met een aansluitende uitvoering van het integraal ontwerp om hiermee het beeld compleet te maken en toekomstige overlast voor het dorp te beperken. Naar verwachting wordt de gehele herinrichting in maart 2019 opgeleverd.

14. **Bruggenbeheersplan 2018**
Met het budget hebben we vervanging en levensduur verlengend werk gedaan aan 10 kunstwerken. Alle kunstwerken zijn nu in dusdanige staat dat ze de komende jaren met het onderhoudsbudget voldoende op kwaliteitsniveau te waarborgen zijn. De werkzaamheden zijn gereed en het krediet kan worden afgesloten.

15. **Rotonde N375/Koekangerveldweg**
De rotonde is aangelegd en hiermee is het project afgerond.

16. **Verbreding Koekangerveldweg**
De BDU-bijdrage is binnengekomen en hiermee is het project afgerond.

17. **Fietspad Koekangerweg (Weerwille/Oosteinde)**
Het fietspad is nagenoeg klaar en wordt in het voorjaar van 2019 afgerond.

18. **Maatregelen uitvoeringsplan N375**
In 2018 is per oversteek gekeken naar de beste oplossing om de verkeersveiligheid op de N375 te verhogen. In juli 2018 is er met een bestuurlijk overleg overeengekomen dat er verschillende maatregelen benodigd zijn. De uitkomsten van het bestuurlijk overleg zijn na de zomer voorgelegd aan het college van burgemeester en wethouders. De gemeenteraad heeft op 8 november 2018 besloten het benodigde budget voor 2018 (€ 750.000) beschikbaar te stellen. In 2018 is er geen beroep gedaan op de beschikbare middelen. Het heeft tijd gekost om het participatieproces zorgvuldig te laten verlopen. Met de technische voorbereiding van het project wordt in 2019 gestart.

19. **Toegankelijkheid Hoofdstraat Noord-Zuid Zuidwolde**
Samen met de omgeving wordt een concreet plan gemaakt voor de uitvoering van dit project. De uitvoering zal in de loop van 2019 starten. Er wordt een koppeling gezocht met de werkzaamheden rondom de aanpassing van de Hoofdstraat / Meppelerweg.

20. **Glow-in-the-dark fietspad Ruinerweg**
Voor de voorbereiding en uitvoering van het beleeffietspad is een krediet van € 150.000 beschikbaar gesteld. Voor de verbetering van de fietsinfrastructuur en belevingswaarde van het gebied heeft de provincie een voorbereidings- en uitvoeringssubsidie toegekend van respectievelijk € 7.500 en € 89.000. Het totaal beschikbaar krediet bedraagt € 246.500. De planning is om het beleeffietspad en enkele deelprojecten in de periode van maart 2019 tot november 2019 te realiseren.

21. **Fietspad Leeuwte-Munnekenweg**
Met vaststelling van de nota fietsplan is in 2017 gestart met het realiseren van een verkeersveilige fietsverbinding tussen fietspad de Leeuwte en fietspad Munnekenweg. De laatste werkzaamheden zijn eind 2018 afgerond. Voor deze fietsverbinding is geen BDU-subsidie beschikbaar gesteld maar heeft de provincie een subsidie verleend van in totaal € 205.000 vanuit kwaliteitsimpuls fietspaden. Het begrote investeringsbedrag voor 2018 van € 543.300 is overschreden met een bedrag van € 264.000. Dit nadeel komt met name door plankosten, welke in de begroting niet zijn meegenomen. Het krediet kan worden afgesloten.

22. **Riolering De Wolden**
Eind 2015 is het Watertakenplan Fluvius door de raad vastgesteld. Onder watertaken worden de gemeentelijke zorgplichten voor stedelijk afvalwater, hemel- en grondwater verstaan en de zorgplicht van het waterschap voor het zuiveren van afvalwater. De specificatie, waarin de onderdelen van het gemeentelijk rioleringsplan zijn opgenomen, beschrijft per gemeente de maatregelen en activiteiten en de financiële en personele middelen die nodig zijn voor het beheer van de watertaken.
Om de ambities en doelstellingen uit het Watertakenplan te realiseren zijn in 2018 diverse activiteiten en maatregelen in uitvoering gebracht. Daarvoor was een investeringsbudget van € 1.336.561 beschikbaar.
<u>Saldo</u>
Per saldo is er in 2018 een restant van € 577.394 op het investeringsbudget. Hiervan wordt € 399.507 doorgeschoven naar 2019. Belangrijkste reden daarvoor zijn de doorgeschoven werkzaamheden in het kader van het project 'vervangen telemetriesysteem voor gemalen', het 'aanpassen van het gemaal buitengebied Leeuwte' en het herberekenen van 'basisrioleringsplannen'.
Het restant investeringsbudget van € 177.887 is in 2018 niet gebruikt, dit resulteert in structureel lagere kapitaallasten op het product riolering.

23. **Nieuwbouw milieustraat Zuidwolde**
De geplande werkzaamheden zijn in 2018 nagenoeg afgerond. In 2019 worden nog een aantal nakomende kosten verwacht. De verwachting is het project binnen budget af te ronden.

24. **Urnenmuur Echten**
In verband met de lange levertijd van de stenen is het niet mogelijk geweest om de werkzaamheden in 2018 uit te voeren. Het restant budget dient te worden meegenomen naar 2019.

25. **Ruimen/herinrichten begraafplaats Zuidwolde**
De geplande werkzaamheden voor het jaar 2018 zijn uitgevoerd.

26. **Voorbereidingskosten grondexploitaties**
Met ingang van 2017 zijn de NIEGG (Niet In Exploitatie Genomen Gronden) afgeschaft. Kosten voor onderzoek naar een mogelijke grondexploitatie kunnen in plaats daarvan geactiveerd worden onder de IMVA (Immateriële Vaste Activa). Over deze investering (activering) is gedurende 5 jaar geen afschrijving verplicht. Indien er na de 5 jaar nog geen grondexploitatie is geopend moet het actief naar rato worden afgeschreven.

27. **Woonomgeving DLS Briëtweg de Wijk**
De laatste fase van de woningbouw wordt binnenkort opgeleverd. De gemeente start daarna zo spoedig mogelijk met het woonrijpmaken van het restant van het gebied. De verwachting is dat dit in 2019 wordt afgerond.

28. **Duurzaamheidssubsidie starters woningmarkt**
De Wolden heeft in 2014 € 100.000 beschikbaar gesteld voor duurzaamheidsinvesteringen door starters op de woningmarkt. Dat bedrag is geparkeerd bij SNN omdat SNN voor De Wolden de subsidies afhandelt. In 2018 zijn er 6 aanvragen ingediend en is er voor € 23.744 aan subsidie verstrekt. Van het oorspronkelijke budget is nog € 21.461 beschikbaar.
Het bedrag in bovenstaande tabel betreft de uitvoeringskosten van SNN en is bedoeld voor meerdere jaren.

29. **Woningbouw De Tump Ruinen**
Het project zit in de afrondende fase. Voor het plaatsen van openbare verlichting met aansluiting en het inrichten van de nieuw aangelegde groenvakken verwachten we in 2019 nog € 16.000 aan kosten te maken.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000	**Rekening 2017**	**Begroting 2018 voor wijz.**	**Begroting 2018 na wijz.**	**Rekening 2018**	**Afwijking begroting -/- rekening**
Lasten programma	12.982	13.199	13.561	13.774	-213
Baten programma	9.468	7.533	7.523	9.142	1.619
Resultaat	**-3.516**	**-5.666**	**-6.038**	**-4.632**	**1.406**
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	-699	212	412	-329	-83
Saldo	**-4.215**	**-5.454**	**-5.625**	**-4.303**	**-1.323**

Een analyse per functie/beleidsproduct is opgenomen in het hoofdstuk 'Gerealiseerde lasten en baten per programma' van het jaarrekeningdeel.

2. Economie en werk

Dit programma richt zich op het stimuleren van sociaal-economische vitalisering door het versterken van het ondernemersklimaat, maatschappelijke participatie en de re-integratie naar werk.

Programmahouder: Gerrie Hempen-Prent

Het programma in beeld

Wat hebben we gedaan?

Kenmerkend voor De Wolden is de hoge dichtheid aan ondernemingen. Vooral de agrarische sector, detail- en groothandel, zakelijke (financiële) dienstverlening en vrijetijdssector zijn goed vertegenwoordigd. Verder is het forse aandeel forensen kenmerkend voor onze gemeente; 77% van de werkzame personen woonachtig in De Wolden, werkt buiten de gemeente. Bijna 50% van de arbeidsplaatsen in De Wolden wordt bezet door personen die elders wonen.

De Wolden wil graag een levendige woon- en werkgemeente zijn. De bedrijven zorgen immers voor banen, dragen bij aan de leefbaarheid in de dorpen en bieden diverse voorzieningen. De gemeente kan het ondernemersklimaat op diverse manieren versterken. Verbinden, netwerken en samenwerken zijn daarbij de sleutelwoorden. Ondernemers stimuleren om met vernieuwende ideeën te komen en hen daarin faciliteren door snelle procedures en vermindering van regelgeving. We willen dit bereiken door - samen met het bedrijfsleven - activiteiten uit te voeren binnen sectoren die ofwel karakteristiek voor De Wolden zijn, of een belangrijk deel uitmaken van het economisch (vestigings)klimaat. Daarnaast zetten we samen in op projecten om trends en kansen die zich voor doen te ondersteunen. De Wolden heeft zich aangesloten bij het samenwerkingsverband Regio Zwolle. Dit vanwege de ontwikkelkansen van deze sociaal-economisch sterke regio waar De Wolden deel van uitmaakt.

De sector toerisme en recreatie zorgt voor een groeiende werkgelegenheid (13,8%) en bestedingen (€ 50 miljoen), aldus Ecorys (2015). Om deze opgaande lijn te blijven stimuleren, hebben we in 2017 het recreatiebeleid herijkt en zijn we gestart met de uitvoering ervan. Het nieuwe beleid is vastgelegd in het Economisch Actieplan De Wolden 2018-2022. Hierin continueren we bestaande speerpunten om de basis op orde te houden. Nieuw is het aanjagen/stimuleren van meer bijzonder aanbod, om de 'urgentie voor een bezoek' aan De Wolden te vergroten. Daarom hebben we o.a. de deelname van De Wolden aan het landelijke tv-programma Boomhut XXL in Zuidwest-Drenthe mede ondersteund. Verder is het programma Vitale Recreatieparken gestart. Doel is enerzijds parken met kwaliteit of potentie te laten excelleren en anderzijds om eigenaren/VVE's van niet-vitale parken te stimuleren een maatwerkplan te maken voor transformatie naar andere ruimtelijke functies. Dit zodat deze parken uit de markt gehaald worden.

Samen met ondernemers zet De Wolden in op verbetering van aansluiting op de onderwijsarbeidsmarkt en meer kansen voor arbeidsparticipatie. De invoering van de Participatiewet vergt een extra inspanning op dit vlak.

Het college streeft het volgende op de langere termijn na:
- Behoud en stimuleren van de bedrijvigheid.
- Goede relaties tussen het bedrijfsleven en de gemeente.
- Groei Bruto Gemeentelijk Product.
- Een uitstekend ondernemersklimaat, dat zich onderscheidt in de regio.
- Sterke toeristisch-recreatieve sector en behoud en ontwikkeling van de bestedingen.
- Goede recreatieve voorzieningen voor een gunstig leefklimaat voor inwoners.
- Werkgelegenheid behouden en creëren.

Beleidsdoelen

Gelet op de beoogde maatschappelijke effecten uit het programma Economie en werk, stelt het college zich de volgende doelen.

Doelen Economie en werk:

- Het vestigingsklimaat verbeteren en daarmee bedrijvigheid behouden en stimuleren.
- De samenwerking tussen ondernemers onderling in De Wolden en tussen de gemeenten in Drenthe en Regio Zwolle versterken. Om gemeenschappelijke economische vraagstukken op te lossen, de economische vitaliteit van onze gemeente te versterken en de werkgelegenheid op peil te houden.
- Ondernemers ontzorgen voor wat betreft informatie over en toegang tot subsidies en personeelsvraagstukken (Werkgeverspunt en Kennispoort Regio Zwolle).
- Een sterke sector recreatie en toerisme met een goed aanbod en een professionele vermarkting van het gebied.
- Het imago van De Wolden als paardengemeente verstevigen.
- Duidelijkheid creëren hoe om te gaan met recreatieparken waar veel permanente bewoning plaats vindt.
- Behoud van de hoge arbeidsgraad/lage werkloosheid in de gemeente.
- De krimp in de uitvoering van de WSW zo effectief en efficiënt mogelijk realiseren.
- Het organiseren van een nieuwe dienstverleningsstructuur voor de 'onderkant van de arbeidsmarkt' conform landelijke afspraken in het Sociaal Akkoord. Effectief samenwerken in de arbeidsmarktregio Drenthe en in de regio Zwolle.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:
- Recreatieschap Drenthe te Diever - taakveld 05.70.
- Werkvoorzieningschap Alescon te Hoogeveen - taakveld 06.40.
- Werkvoorzieningschap Reestmond te Meppel - taakveld 06.40.

Sociale Werkvoorziening (SW)

Alescon

De gemeenschappelijke regeling Alescon heeft het afgelopen jaar te maken gehad met een diversiteit aan ontwikkelingen. We schetsen ze hier in vogelvlucht.
Het bestuur van Alescon en de colleges van B&W van de deelnemende gemeenten hebben een proces in gang gezet wat uiteindelijk tot een opsplitsing van Alescon heeft geleid. Feitelijk gaat het over voortzetten van Alescon in een Noordelijke en een Zuidelijke entiteit. De Zuidelijke entiteit onder de werknaam STARK kent dan als eigenaren de gemeenten Hoogeveen, Midden-Drenthe en De Wolden. In Noord gaat het om Assen, Tynaarlo en Aa en Hunze.

Reestmond

In november 2016 heeft de gemeenteraad het besluit genomen per 01-01-2018 uit de gemeenschappelijke regeling Reestmond te treden. Voor het uittreden is door de GR Reestmond begin dit jaar een uittredingsregeling vastgesteld. Op basis hiervan is voor de uittreding van De Wolden een concept-uittredingsplan gemaakt. Op basis van deze plannen is de uittreding vorm gegeven. Nadat overeenstemming is bereikt over de voorwaarden en financiële afwikkeling (uittredesom) is aan de hand van een ontvlechtingsplan de overdracht gerealiseerd.

Per 01-01-2018 zijn alle 'Woldense' WSW werknemers van Reestmond in dienst getreden van de Stichting Werkgelegenheids Initiatieven De Wolden. Een deel van de WSW werknemers wordt ingezet in de groen en grijs activiteiten, een deel wordt gedetacheerd bij werkgevers in profit en non-profit en een deel van de werknemers heeft een 'beschutte' werkplek bij Reestmond.
Het beleid blijft er onverminderd op gericht om de WSW werknemers in een zo regulier mogelijke functie hun werk te laten vervullen.

Beleidsindicatoren

We zijn in 2017 gestart met de vermelding van de verplichte basisset van beleidsindicatoren. Deze zijn (mede) afgeleid van de tweejaarlijkse burgerpeiling c.q. benchmark 'Waarstaatje gemeente' 2016. Het vergt tijd om beleidsdoelen en eventueel speerpunten hier op aan te passen.

In afwachting daarvan volstaan we voorlopig daarom ook met het opnemen van alleen deze indicatoren. In 2018 heeft de laatste burgerpeiling plaatsgevonden. Deze informatie was ten tijde van het samenstellen van de jaarrekening 2018 nog niet verwerkt op de site van WSJG.nl.

Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
functiemenging in %	2017	44,5%	52,4%
personen met een lopend re-integratietraject per 1.000 inwoners 15-65 jaar	1e hj 2018	40,3	26,1
banen per 1.000 inwoners 15-74 jaar	2017	457,4	651,5
kinderen in armoede in %	2015	2,7%	6,6%
werkloze jongeren / jeugdwerkloosheid in %	2015	1,0%	1,5%
personen met een bijstandsuitkering per 1.000 inwoners 18 jaar e.o.	1e hj 2018	17,2	40,1
vestigingen (van bedrijven) per 1.000 inwoners 15-74 jaar	2017	149,1	120
gemiddelde WOZ-waarde woningen in € 1.000	2017	252	216
nieuw gebouwde woningen aantal per 1.000 woningen	2016	4,1	7,2

Functiemenging:
De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen nul (alleen wonen) en honderd (alleen werken). Bij een waarde van vijftig zijn er evenveel woningen als banen.

Activiteiten 2018
Realisatie van de speerpunten 2018.

3.10 – Economische ontwikkeling

Activiteit	Werkbudget speerpunt sterke sector recreatie en toerisme.
Verantwoording/ realisatie 2018	Met dit werkbudget is geïnvesteerd in deelname aan de vakantiebeurzen met onze toeristische ondernemersvereniging en Marketing Drenthe, de plaatsing van een extra informatiepaneel bij de nieuwe vistrap bij Echten en deelname aan het project Boomhut Battle van de provincie Drenthe en Recreatieschap. Tot slot is een deel van het budget besteed aan een herziening van de erfgoedbrochure De Wolden.
Middelen	€ 15.000 is besteed.

3.10 – Economische ontwikkeling

Activiteit	Acquisitie en aanjagen spraakmakend evenement in De Wolden.
Verantwoording/ realisatie 2018	In 2018 is een uitgebreide verkenning uitgevoerd naar potentiële evenementen en organisatoren. Hierin zijn we samen opgetrokken met de provincie vanwege de gedeelde ambities met betrekking tot de vrijetijdseconomie en evenementen. Dit heeft enkele potentiële initiatieven opgeleverd. De meest kansrijke daarvan hebben we samen met (lokale) partijen uitgewerkt tot een concept voor een evenement dat voldoet aan de gestelde voorwaarden en voorkeuren (beeldbepalend, meerdaags, kansrijk om er een jaarlijks terugkerend evenement van te maken en passend bij De Wolden). Eind 2018 hebben dit initiatief 'on hold' moeten zetten, vanwege ontwikkelingen in de samenleving die organisatie van het beoogde evenement zouden verhinderen. Op het moment van opstellen van dit jaarverslag verkennen we de alternatieven.
Middelen	€ 1.020 is besteed aan uitwerken van het beoogde concept. Voor het resterende deel van € 48.980 is een voorstel gedaan voor overheveling.

3.10 – Economische ontwikkeling

Activiteit	Onderhoud wandelnetwerk Ruinen-Ruinerwold-Echten.
Verantwoording/ realisatie 2018	De aanleg van dit netwerk heeft door wijzigingen in de financiering en aanpak vertraging opgelopen. Op het moment van opstellen van dit jaarverslag is het niet opgeleverd. Daarom zijn er in 2018 geen kosten voor onderhoud gemaakt.
Middelen	Geen middelen besteed.

3.10 – Economische ontwikkeling

Activiteit	Bijdrage Gemeenschappelijke Regeling Recreatieschap Drenthe.
Verantwoording/ realisatie 2018	Het Recreatieschap heeft in 2018 o.a. een update van het netwerk van fietsknooppunten uitgewerkt en de realisatie van het wandelnetwerk Zuidwolde Oost afgerond samen met Reco Zuidwolde. Verder is geïnvesteerd in deelname aan het TV programma Boomhut Battle Drenthe en is bijgedragen aan het maken van een Actieprogramma voor Vitale Recreatieparken Drenthe en het inrichten van een taskforce Vitale Vakantieparken, die in 2019 van start gaat. En tot slot heeft het Recreatieschap geparticipeerd in de merk-strategie voor Drenthe van Marketing Drenthe De bijdrage van De Wolden voor 2018 was bepaald op € 68.450. Dit betrof een stijging van € 17.492 ten opzichte van 2017, toen de bijdrage € 50.958 was. De onderbouwing voor de stijgende bijdragen: - De bestaande bijdrage voor de toeristische informatievoorziening Drenthe van € 7.459 was vanaf 2018 opgenomen in de exploitatie van het Recreatieschap (de aparte jaarlijkse bijdrage voor de toeristische informatievoorziening komt per 2018 te vervallen). - Door bezuinigingen in de afgelopen jaren waren de slagkracht van de organisatie en de omvang van het onderhoudsbudget en het Fonds Recreatie en Toerisme fors afgenomen. Dit stond haaks op de ambities van het Recreatieschap om in te spelen op de aantrekkende (vrijetijds) economie en om aan te sluiten bij de forse inzet van de provincie, financieel en met menskracht, om de sector toerisme en recreatie te stimuleren. - De provincie had kritische opmerkingen gemaakt over het onderhoudsbudget in het kader van goedkeuring van de begroting van deze gemeenschappelijke regeling.
Middelen	€ 68.450.

3.10 – Economische ontwikkeling

Activiteit	Voorbereiding organisatie EK for Children, Juniors en Young Riders op terrein van Concours Hippique de Wolden.
Verantwoording/ realisatie 2018	Betreft een investering aan de economische bedrijvigheid en promotie van het EK. De organisatie van het concours hippique CH De Wolden heeft van de Fédération Equestre Internationale (FEI), de wereldbond voor hippische sporten, het Europees Kampioenschap springen voor Young Riders, Juniors & Children toegewezen gekregen voor het jaar 2019. Het kampioenschap wordt gehouden van 7 t/m 14 juli 2019 op het terrein van CH De Wolden in Veeningen. Het is de eerste keer dat zo'n groot evenement door CH De Wolden mag worden georganiseerd. Het is een belangrijk evenement dat zeker een positieve uitstraling zal hebben, ook voor gemeente De Wolden en de provincie Drenthe. Vooruitlopend hierop wordt er in 2018 gestart met het initiëren van een programma voor de deelnemers buiten de sport om. Dit vindt plaats in samenwerking met ondernemers, culturele instellingen, recreatie-ondernemers, sportverenigingen en andere belanghebbenden. Het budget is bedoeld om die samenwerking een boost te gaan geven op economisch, cultureel en recreatief gebied, voorafgaand aan het EK. Er wordt een interne werkgroep gevormd om hiermee aan de slag te gaan!
Middelen	Er is 2018 € 4.000 besteed. In 2019 resteert er een budget van € 20.000. Waarvan € 5.000 uit de reserve investeringsprojecten.

6.40 - Begeleide participatie - Sociale Werkvoorziening

Activiteit	Uittreding uit de Gemeenschappelijke Regeling Reestmond.
Verantwoording/ realisatie 2018	De gemeenteraad heeft op 24 november 2016 het besluit genomen uit de Gemeenschappelijke Regeling Reestmond te stappen. De gemeente De Wolden maakt vanaf 1 januari 2018 niet langer deel uit van de GR Reestmond. Per 01-01-2018 zijn alle 'Woldense' WSW werknemers van Reestmond in dienst getreden van de Stichting Werkgelegenheids Initiatieven De Wolden. Een deel van de WSW werknemers wordt ingezet in de groen en grijs activiteiten, een deel wordt gedetacheerd bij werkgevers in profit en non-profit en een deel van de werknemer heeft een 'beschutte' werkplek bij Reestmond. Bij het behandelen van de jaarrekening 2017 van Reestmond in de gemeenteraad is besloten tot het instellen van een Rekenkameronderzoek. Dit besluit komt voort uit de vele onduidelijkheden in de jaarrekening 2017 van Reestmond. Het rekenkameronderzoek zal naar verwachting in 2019 worden afgerond.
Middelen	N.v.t.

Het beleid voor dit programma is vastgelegd in de beleidsdocumenten:

- Toekomstvisie 2005-2020, vastgesteld d.d. 22 december 2005;
- Politieke Termijnagenda 2014-2018 van de raad, vastgesteld d.d. 27 maart 2014;
- Collegeprogramma 2014-2018, vastgesteld d.d. 29 april 2014;
- Discussienota WSW, opiniërend in de raad besproken d.d. 20 juni 2013;
- Beleidsplan Participatiewet, vastgesteld d.d. 11 december 2014;
- Re-integratieverordening, vastgesteld d.d. 21 mei 2015;
- Structuurvisie De Wolden 2010-2030, vastgesteld maart 2011;
- Beleidsplan Recreatie en Toerisme 2013-2017, vastgesteld d.d. 16 mei 2013;
- Economisch Actieplan, vastgesteld d.d. 30 januari 2014;
- Economisch Actieplan 2018-2022, vastgesteld d.d. 30 november 2017;
- Nota Evenementen (2013), vastgesteld d.d. 31 oktober 2013;
- Ambitiedocument Vitaal Platteland, vastgesteld d.d. 12 juni 2014;
- Agenda Platteland gemeenten Zuidwest Drenthe, vastgesteld door college november 2012;
- Samenwerkingsagenda Zuidwest Drenthe, vastgesteld door college d.d. 3 december 2013.

Investeringen
In cijfers (afgerond op € 1.000) is het beeld van de investeringen als volgt:

LASTEN

Nr.	Omschrijving	Begroting vóór wijziging	Beschik-baar gesteld in 2018	Werkelijk 2018	Overschot (+)/ Tekort (-)	Restant naar 2019
1	Van Ontmoeting naar Verdieping vanaf 2017	376	286	662	0	
2	Deelneming Stichting Glasvezel De Wolden	900	0	900	0	
3	Langlopende lening Stichting Glasvezel	949	410	987		372

BATEN

Nr.	Omschrijving	Begroting	Nieuw in 2018	Werkelijk 2018	Overschot (+)/ Tekort (-)	Restant naar 2019
1	Van Ontmoeting naar Verdieping vanaf 2017	0	50	50	0	

Toelichting

1. **Van Ontmoeting naar Verdieping**
Zie verantwoording in de paragraaf De Verdieping.

2. **Deelneming Stichting Glasvezel De Wolden BV**
Op 2 november 2016 heeft de gemeente samen met Rendo NV en Stichting glasvezel De Wolden, de Glasvezel De Wolden BV opgericht. De vennootschap heeft o.a. tot doel het opzetten, aanleggen, beheren en exploiteren van een glasvezelnetwerk in De Wolden. De deelname in het aandelenkapitaal voor De Wolden bedraagt € 1.500.000 dat in gedeelten wordt gestort. Dit jaar hebben de laatste stortingen plaatsgevonden waardoor het volledige aandelenkapitaal is overgemaakt.

3. **Langlopende lening Stichting Glasvezel De Wolden BV**
Naast dat de gemeente deelneemt in Glasvezel De Wolden BV is door de gemeente ook een langlopende lening aan de BV verstrekt van in totaal € 1.950.000. Ook de Rendo heeft een lening verstrekt van € 1.950.000. De provincie Drenthe verstrekt een lening van in totaal € 9 miljoen. Dit jaar heeft de raad ingestemd met het verstrekken van een aanvullende lening van € 410.000 voor het realiseren van extra aansluitingen. Ook de Rendo heeft voor hetzelfde bedrag een aanvullende lening verstrekt. De provincie heeft een aanvullende lening verstrekt van € 2 miljoen.

Tegen overlegging van facturen worden de leningsbedragen naar rato uitgekeerd. In 2018 hebben wij in totaal € 987.000 aan lening verstrekt.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
Lasten programma	4.759	2.798	3.286	3.696	-410
Baten programma	630	5	135	175	40
Resultaat	**-4.129**	**-2.793**	**-3.151**	**-3.521**	**-370**
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	89	14	52	77	25
Saldo	**-4.040**	**-2.779**	**-3.099**	**-3.444**	**-345**

Een analyse per functie/beleidsproduct is opgenomen in het hoofdstuk 'Gerealiseerde lasten en baten per programma' van het jaarrekeningdeel.

3. Sociaal beleid en onderwijs

In dit programma staan onze inwoners centraal. Hun behoefte aan ontwikkeling, zorg en kunnen meedoen willen wij ondersteunen. Dit doen wij door voorwaarden te scheppen waardoor dit mogelijk is. Samen geven we hierdoor inhoud aan een participerende samenleving.

Programmahouder: Mirjam Pauwels

Het programma in beeld

Wat hebben we gedaan?

Algemene doelstellingen

Gemeente De Wolden streeft naar optimale ontwikkelingskansen voor kinderen en jongeren op het gebied van onderwijs, zorg, sport en cultuur. Zij ondersteunt ouders, kinderen, jongeren en professionals met vragen over en/of problemen met opvoeden en opgroeien.

Wij stimuleren de sociale en economische zelfredzaamheid van onze inwoners. Wij bevorderen een volwaardige en gelijkwaardige deelname aan de maatschappij voor iedereen. Dit willen we bereiken door de eigen kracht van onze inwoners en de vrijwilligersorganisaties zoveel mogelijk te versterken en ondersteuning te bieden aan hen die dat nodig hebben.
Sport, cultuur en onderwijs dragen hieraan bij. Wij zetten ons daarom ook in voor het vergroten van de sport-, beweeg- en cultuurdeelname van onze inwoners.

Wij hechten veel waarde aan sport en bewegen als basis voor een gezonde en actieve leefstijl. Ook kunst en cultuur en de deelname daaraan leveren een belangrijke bijdrage aan een goede leefstijl en een prettige leefomgeving. Wij vinden dat iedere Woldenaar moet kunnen deelnemen aan sport/bewegen en kunst/cultuur in de buurt, ongeacht achtergrond, leeftijd, lichamelijke en financiële situatie.

Sterke, vitale en financieel gezonde verenigingen zijn belangrijk voor het realiseren van de doelen op het gebied van sport en cultuur. Verenigingen blijven hierin zelf verantwoordelijkheid nemen.

De Wolden wil de gezondheid van volwassenen en jongeren bevorderen. Inwoners wiens gezondheid en zelfredzaamheid achteruit gaan, helpen wij om zo lang mogelijk in hun eigen omgeving te laten wonen. Wij bieden hen de noodzakelijke hulp en voorzieningen.

En daarom blijven we naoberschap en sociale cohesie in de dorpen stimuleren.

Beleidsdoelen

Gelet op de maatschappelijke effecten uit het programma Sociaal beleid en onderwijs, stelt het college zich de volgende doelen.

<u>Onderwijs</u>

- Kinderen en jongeren krijgen optimale ontwikkelingskansen.
- Onderwijs draagt bij aan een volwaardige en gelijkwaardige deelname aan de maatschappij.
- Inwoners blijven zo lang mogelijk zelfstandig functioneren.
- Inwoners beschikken over kennis en vaardigheden voor de toekomst.
- Inwoners zijn gezond en sociaal en economisch zelfredzaam.

Cultuur
- Meer inwoners maken gebruik van culturele voorzieningen.
- Culturele voorzieningen dragen bij aan de vitaliteit in de dorpen.
- Cultuuronderwijs is belangrijk. Wij ondersteunen en stimuleren dat.
- Instellingen en verenigingen werken samen. Wij bevorderen dat.

Sport
- Inwoners doen mee, de maatschappelijke participatie is hoog.
- Inwoners hebben een gezonde leefstijl.
- Inwoners bewegen meer.
- Meer jongeren hebben een gezond gewicht.
- Meer inwoners nemen deel aan sport- en bewegingsactiviteiten.

Zorg
- Inwoners nemen volwaardig en gelijkwaardig deel aan de samenleving en zijn daar primair zelf verantwoordelijk voor.
- Inwoners blijven zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving wonen. Dat stimuleren en faciliteren wij.
- Ook kwetsbare inwoners hebben een positieve en veilige leefomgeving. Dat stimuleren en realiseren wij.
- Kwetsbare inwoners hebben een sterkere sociale en economische zelfredzaamheid. Daar helpen wij bij.
- Wij organiseren de ondersteuning van kwetsbare inwoners zo dicht mogelijk bij hun leefomgeving.
- Organisaties werken samen voor een optimale dienstverlening aan kwetsbare inwoners. Dat bevorderen wij.
- Wij zien erop toe dat zorg en ondersteuning snel, adequaat en efficiënt is.
- De zorgvraag van de inwoner is uitgangspunt bij het verlenen van zorg en ondersteuning.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen is de volgende verbonden partij betrokken:
- Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe te Assen - taakveld 07.10.

Beleidsindicatoren

We zijn in 2017 gestart met de vermelding van de verplichte basisset van beleidsindicatoren. Deze zijn (mede) afgeleid van de tweejaarlijkse burgerpeiling c.q. benchmark 'Waarstaatje gemeente' 2016. Het vergt tijd om beleidsdoelen en eventueel speerpunten hier op aan te passen. In afwachting daarvan volstaan we voorlopig daarom ook met het opnemen van alleen deze indicatoren.
In 2018 heeft de laatste burgerpeiling plaatsgevonden. Deze informatie was ten tijde van het samenstellen van de jaarrekening 2018 nog niet verwerkt op de site van WSJG.nl.

Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
demografische druk in %	2018	82,7%	69,6%
absoluut verzuim leerplichtigen per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2017	0,5	1,8
relatief verzuim leerplichtigen per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2017	17,4	26,6
cliënten met een maatwerkarrangement WMO per 1.000 inwoners	1e hj 2018	30	58
voortijdige schoolverlaters in % per 10.000 inwoners	2016	1,0%	2,1%
jongeren met een delict voor de rechter in % per 10.000 inwoners	2015	0,5%	1,5%
jongeren (t/m 18 jaar) met jeugdhulp in %	1e hj 2018	9,1%	9,2%
jongeren (t/m 18 jaar) met jeugdbescherming in %	1e hj 2018	0,5%	1,0%
jongeren (t/m 23 jaar) met jeugdreclassering in %	2015	0,2%	0,4%
% niet wekelijkse sporters 19 jaar en ouder	2016	52,5%	48,7%

Demografische druk:
Dit is de som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot personen van 15 tot 65 jaar.

Absoluut verzuim:
Het aantal leerlichtingen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerplichtige kinderen.

Relatief verzuim:
Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerplichtige kinderen.

Voortijdige schoolverlaters en melding kindermishandeling:
Percentages dateren van 2016.

Niet-wekelijkse sporters:
Percentage dateert uit 2016.

Activiteiten 2018
Realisatie van de speerpunten 2018.

4.30 - Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Activiteit	Gemeentelijke Onderwijs Achterstanden Beleid (GOAB) middelen ten behoeve van doelgroepkinderen Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE).
Verantwoording/ realisatie 2018	Kwetsbare kinderen kunnen ook in gemeente De Wolden rekenen op ondersteuning bij hun ontwikkeling. Het in september 2017 door de gemeenteraad vastgestelde beleid is in 2018 geïmplementeerd. Het Rijk heeft middels een specifieke uitkering GOAB middelen beschikbaar gesteld voor het realiseren van het taalniveau 3F bij de pedagogisch medewerkers. Alle pedagogisch medewerkers van de kinderopvangorganisaties in De Wolden zijn hiervoor succesvol opgeleid. De middelen GOAB voor de VVE doelgroepkinderen zijn in overeenstemming met het vastgestelde beleid ingezet voor een aanvullend aanbod ter ondersteuning van de ontwikkelingskansen. Daarnaast stimuleert de gemeente het voorlezen voor de jongste kinderen door deelname aan het taalstimuleringsprogramma Boekenpret.
Middelen	We gingen voor 2018 uit van een budget van € 158.207. Deze bijdrage was bedoeld voor uitbreiding van het aantal uren peuterspelen. De minister heeft dit voornemen afgeblazen, daarom zijn er geen uitgaven voor dit doel gedaan.

5.10 – Sportbeleid en activering

Activiteit	Ronde van Drenthe.
Verantwoording/ realisatie 2018	De Ronde van Drenthe is een aantrekkelijk sport- en recreatie-evenement in De Wolden. In samenwerking met de Ronde van Drenthe is er in 2018 een aantrekkelijke route speciaal voor e-bikes uitgezet. De route voert grotendeels door de gemeente De Wolden over mooie fietspaden en rustige binnenwegen, waarbij deelnemers volop kunnen genieten van het prachtige landschap in De Wolden. De organisatie is in handen van de Stichting Ronde van Drenthe. In 2018 voerde het parcours van de Ronde van Drenthe voor de eerste keer over een uitdagende kasseistrook van ruim vijf kilometer, door Boswachterij Ruinen. De start van de Ronde van Drenthe vindt in 2019 in De Wolden plaats, dit zijn we met de organisatie van de Ronde van Drenthe overeengekomen.
Middelen	Voor dit doel is een subsidie van € 5.000 verstrekt.

5.10 – Sportbeleid en activering

Activiteit	Continuering POD Sport en Coördinatie team sportfunctionarissen.
Verantwoording/ realisatie 2018	We streven naar een actieve en gezonde leefstijl van alle inwoners van De Wolden. Vanaf 2015 wordt in De Wolden en Hoogeveen gezamenlijk gewerkt met de POD (positief opvoeden Drenthe) sportaanpak. De insteek is het versterken van de verbinding tussen zorg en sport. Ten eerste richt de aanpak zich op het creëren van een veilig sportklimaat bij sportverenigingen. Ten tweede willen we via sport een bijdrage leveren aan het zorgnetwerk en aan individuele zorggevallen. Centraal in deze aanpak staat de

	sportfunctionaris in samenwerking met het Centrum voor Jeugd en Gezin. In 2018 zijn de activiteiten uitgevoerd door het team sportfunctionarissen. De aansturing van het team sportfunctionarissen gebeurt door één coördinator. Sinds 2018 draagt De Wolden één derde van de loonkosten van de coördinator.
Middelen	€ 11.250 continuering POD Sport. € 15.000 kosten personele inzet coördinator team sportfunctionarissen.

5.20 – Sportaccommodaties

Activiteit	Aanleg kunstgrasveld sportpark Koekange.
Verantwoording/ realisatie 2018	In 2018 is de aanleg afgerond van een kunstgrasvoetbalveld voor Vitesse '63 in Koekange. Er wordt een overschrijding voorzien van ca. € 20.000 op het projectkrediet van € 475.000. In de uitvoering is namelijk gebleken dat er extra maatregelen nodig waren om de ondergrond te stabiliseren. Daarnaast is de conventionele verlichting alsnog vervangen voor energiezuinige LED-verlichting.
Middelen	De kosten van de aanleg zijn € 495.000 geweest.

5.20 – Sportaccommodaties

Activiteit	Haalbaarheidsonderzoek Multifunctionele Accommodatie Zuidwolde.
Verantwoording/ realisatie 2018	*Het amendement is uitgevoerd en deelnemers hebben inbreng geleverd.* Het college stelde de raad voor om over te gaan tot vervangende nieuwbouw van de oude gymzaal en renovatie van de huidige sporthal. De raad heeft op 6 juli 2017 naar aanleiding van dit voorstel, tijdens de behandeling van de Kadernota 2018, amendement 3A5a aangenomen. Het college heeft het aangenomen amendement, waarin de raad besloten heeft om een onderzoek te doen naar de ontwikkeling van een MFA, afgerond. De uitkomsten van het haalbaarheidsonderzoek zijn op 24 mei en 1 november 2018 gepresenteerd aan de raad. *Belangrijkste conclusies haalbaarheidsonderzoek MFA Zuidwolde:* 1. Er is een breed draagvlak voor de realisatie van een MFA, zowel bij toekomstige gebruikers als bij omwonenden. 2. Het benodigd bruto vloeroppervlak (bvo) van ruim 5.800 m^2 en de benodigde parkeervoorziening passen op de beoogde locatie. 3. De stichtingskosten bedragen indicatief **€ 13.622.000** inclusief BTW. 4. Indien gekozen wordt voor de realisatie van een MFA wordt het gebouw De Boerhoorn gesloopt en komt het huidige onderkomen van de bibliotheek vrij.
Middelen	De raad heeft bij de vaststelling van het plan van aanpak in november 2017 een voorbereidingskrediet van € 85.000 voor de uitvoering van het haalbaarheidsonderzoek beschikbaar gesteld. In 2018 is voor de tot totstandkoming van het haalbaarheidsonderzoek circa € 59.000 besteed.

5.30 - Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuur participatie

Activiteit	Cofinanciering culturele alliantie met de provincie Drenthe.
Verantwoording/ realisatie 2018	Samen met de provincie werken we aan de uitvoering van de culturele alliantie. 2018 is het tweede jaar van de vierjarige alliantie. De Wolden heeft de alliantie in 2018 ingezet voor vernieuwing en verbreding van het culturele aanbod. Structureel terugkerende evenementen die tot stand zijn gekomen tijdens de culturele impuls in 2017 hebben we in 2018 met de middelen van de alliantie kunnen ondersteunen. Het gaat onder andere om verhalenfestival 'Oeverloos', het huiskamerfestival (vervolg op de jamsessie), de Mediafabriek en het Brummelfestival. Daarnaast hebben we het jong talentenpodium op het Smaakmakersfestival (talentontwikkeling) kunnen ondersteunen.
Middelen	Voor De Wolden is van 2017-2020 per jaar € 16.027 (cofinanciering vanuit de provincie Drenthe) beschikbaar. Voorwaarde is dat gemeenten hetzelfde bedrag voor een periode van vier jaar beschikbaar stellen.

5.30 - Cultuurprijs De Wolden

Activiteit	Cultuurprijs De Wolden.
Verantwoording/ realisatie 2018	De gemeenteraad wil culturele uitingen stimuleren met een jaarlijkse Culturele Prijs De Wolden. De prijs moet een blijvende stimulans zijn voor de vele actieve inwoners, verenigingen en organisaties die cultuur in De Wolden vormgeven. In 2018 is deze voor het eerst uitgereikt. Kindcentrum cbs De Heidevlinder kreeg de prijs. Drenthe gaat aan de slag met Méér muziek in de Klas. Het doel van de provincie is dat alle basisscholen structureel muziekonderwijs aanbieden. Het college zocht een voorbeeldschool op het gebied van muziekonderwijs. Kindcentrum cbs De Heidevlinder is een voorbeeldschool: de school heeft muziekonderwijs op een originele en eigen manier geïntegreerd. Naast het standaard muziekonderwijs hebben ze een eigen schoolorkest en schoolkoor. De prijs wordt, na nominaties uit de samenleving, het ene jaar toegekend door een vakjury en het andere jaar bepaalt een publieksjury de winnaar. Deze eerste winnaar is gekozen door het college. Cultureel Platform De Wolden en de cultuurcoaches hebben een positief advies gegeven.
Middelen	De prijs bedraagt jaarlijks € 2.500, te besteden aan vernieuwing van het culturele aanbod.

5.60 - Media

Activiteit	Scenariokeuze Bibliotheekwerk.
Verantwoording/ realisatie 2018	Beschikbaarheid van een toekomstbestendige bibliotheekfunctie. Taakstelling korting op de exploitatiebijdrage bibliotheekwerk. Met ingang van 2017 is in de meerjarenraming een taakstelling opgenomen van € 180.000. De raad besloot deze taakstelling in 2017 te dekken door een onttrekking aan de 'reserve investeringsprojecten'. In de openbare vergadering van 6 juli 2017 heeft de raad besloten de taakstelling te verlagen tot € 60.000. Samen met de bibliotheek wordt de komende jaren invulling gegeven aan de ambitie zoals die in de visie 'Van vestiging naar functie 2017-2021' is vastgelegd.
Middelen	Niet van toepassing.

6.10 - Samenkracht en burgerparticipatie

Activiteit	Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk.
Verantwoording/ realisatie 2018	De harmonisatie tussen de kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk is per 01-01-2018 landelijk doorgevoerd. In De Wolden is deze harmonisatie op 01-10-2017 geïmplementeerd. Naast deze harmonisatie heeft de gemeente samen met de aanbieders gewerkt aan een passend aanbod voor geïndiceerde kinderen met een ontwikkelachterstand, de zogenoemde VVE kinderen. Bij de vormgeving en invulling van deze VVE-taak heeft de gemeente te maken met structurele eisen en kwaliteitseisen. Structureel gaat het om groepsomvang en dubbele professionele bezetting. Pedagogische medewerkers moeten volgens de kwaliteitseisen geschoold en gecertificeerd zijn. En zij moeten werken met een NJI (Nederlands Jeugd Instituut) geaccrediteerd VVE-programma. In 2018 is fors geïnvesteerd in middelen en menskracht, door de gemeente samen met de aanbieders. Er zijn stappen gemaakt maar het heeft nog niet geresulteerd in een breed en voldoende aanbod voor deze VVE doelgroep kinderen. Ook in 2019 blijft dit een punt van aandacht en zorg. Timpaan onderwijsgroep begeleidt namens de gemeente de aanbieders in dit ontwikkeltraject.
Middelen	De kosten worden vanuit de reguliere begroting en verkregen impulsgelden (o.a. Wet OKE) gedekt.

6.10 - Kinderdagverblijven

Activiteit	Huurinkomsten kinderdagverblijven.
Verantwoording/ realisatie 2018	Het college ziet het als haar opdracht om oplossingen te zoeken voor de overcapaciteit bij kinderdagverblijven en nieuwe partners te zoeken voor de vrijgekomen ruimten. Door de harmonisatie van de kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk is naar verwachting in de toekomst minder ruimte nodig. In het jaar 2018 hebben een aantal mutaties plaatsgevonden.

	De bibliotheek in de Wijk is per 01-09-2018 verhuisd naar de MFA in de Wijk. Deze verplaatsing sluit goed aan bij het concept van de brede school. Per 30-09 en 31-12-2018 heeft Doomijn kinderopvang de huurcontracten in de MFA's in resp. de Wijk en Zuidwolde opgezegd. Deze contracten heeft Wolderwijs kinderopvang overgenomen. Ook heeft Doomijn de huur opgezegd in Veeningen per 31-12-2018. In Veeningen heeft Wolderwijs ook de activiteiten overgenomen. Het betreft hier een schoolgebouw van Wolderwijs onderwijs. In Zuidwolde heeft Doomijn per 31-12-2018 ook het laatst resterende gedeelte van locatie De Harlekijn verlaten. Op deze locatie is met ingang van 01-08-2018 een vergelijkbaar gedeelte, vanuit de bestaande leegstand, verhuurd aan Plus kinderopvang te Meppel. Plus heeft dit in gebruik gegeven aan Tref onderwijs locatie de Heidevlinder. Tref heeft vervolgens de 'bovenbouw' van het onderwijs hier gesitueerd (DHTOP) en vergelijkbare ruimte in de eigen locatie de Heidevlinder beschikbaar gesteld voor de kinderopvang. Hiermee is een doorgaande lijn tussen kinderopvang (peuters) en de onderbouw (kleuters) ontstaan. Momenteel is er alleen nog leegstand per 31-12-2018 in locatie De Harlekijn in Zuidwolde. Ook hiervoor worden alternatieven uitgewerkt.
Middelen	De structurele huurinkomsten zijn met ingang van 2018 met € 20.000 verlaagd.

6.30 - Inkomensregelingen

Activiteit	Kindpakket.
Verantwoording/ realisatie 2018	In 2018 zijn de bestaande regelingen voor kinderen uitgebreid met nieuwe voorzieningen tot een 'Kindpakket'. Het kindpakket is beschikbaar voor kinderen waarvan de ouders een inkomen hebben tot 120% van het sociaal minimum (bijstandsniveau). Uit het kindpakket kunnen we onder andere een tweedehands fiets en kledingcheques verstrekken.
Middelen	De extra structurele rijksmiddelen (Klijnsma-gelden) van € 79.268 per jaar voor het terugdringen van armoede onder kinderen hebben we aangewend voor de uitgaven van het kindpakket. Deze uitgaven vallen onder de bijzondere bijstand.

6.30 - Inkomensregelingen

Activiteit	Bijzondere Bijstand en Minimaregelingen.
Verantwoording/ realisatie 2018	Door ondersteuning met bijzondere bijstand en door minimaregelingen hebben inwoners met een minimum inkomen meer kans mee te doen in de samenleving. De inkomensgrens is 110% van het sociaal minimum. De afgelopen jaren zagen we een stijging van het beroep op deze regelingen. Vooral door de woninginrichting voor statushouders en kosten van bewindvoering was het noodzakelijk het begrote bedrag te verhogen.
Middelen	Vanaf 2018 is het budget voor bijzondere bijstand met € 50.000 per jaar verhoogd. Daarnaast zijn extra rijksmiddelen voor het kindpakket toegevoegd, de zgn. Klijnsma-gelden. Mede door deze extra middelen is er een klein batig saldo ontstaan van € 17.000 over het jaar 2018.

6.71 - Minimaregelingen Collectieve zorgverzekering minima (CZM)

Activiteit	Verhoging bijdrage in de maandelijkse premie voor verzekerden.
Verantwoording/ realisatie 2018	Gemeente De Wolden heeft een collectieve ziektekostenverzekering afgesloten met Zilveren Kruis, zodat inwoners zich goed kunnen verzekeren tegen ziektekosten en daardoor niet in de financiële problemen komen. Deze collectieve ziektekostenverzekering wordt ingezet om inwoners in een kwetsbare positie laagdrempelig toegang te garanderen tot goede zorg en ondersteuning. Om inwoners tegemoet te komen, verstrekken we maandelijks een bijdrage van € 10,00 op de polis. Dit jaar hebben 225 inwoners zich verzekerd via de collectieve zorgverzekering. Dit is onderverdeeld in 141 volwassenen en 84 kinderen.
Middelen	In 2018 is € 17.405 betaald voor de ziektekostenverzekering.

6.72 - Sociaal domein – transformatie en ontschotting budgetten

Activiteit	Sociaal Domein: transformatie en ontschotting jeugdzaken.
Verantwoording/ realisatie 2018	De verantwoording is opgenomen in de paragraaf Sociaal Domein.
Middelen	Niet van toepassing.

7.10 - Volksgezondheid

Activiteit	Kwaliteitsimpuls Veilig Thuis Drenthe (VTD).
Verantwoording/ realisatie 2018	Direct na de inrichting van VTD (voorheen Advies en Meldpunt Kindermishandeling en Steunpunt huiselijk geweld) bleek dat het aantal meldingen fors was toegenomen. Deze trend houdt tot op heden stand. Het volledig grip krijgen op het totale proces in deze tak van hulpverlening blijkt een lastige. Dit wordt veroorzaakt door nieuwe ontwikkelingen die de VTD organisaties raken in hun bedrijfsvoering. Zoals: het aannemen van burgersignalen, de versterking van samenwerking met gemeenten en justitie en de Multi Disciplinaire Aanpak++ waarmee de overdracht van problematiek van generatie op generatie in beeld komt en wordt aangepakt. Per 1 januari 2018 moest ook aandacht worden gegeven aan de verscherpte meldcode en de radarfunctie. Deze nieuwe taken zijn succesvol geïmplementeerd. Ook per 01-01-2019 en per 01-01-2020 staan er weer nieuwe taken op de rol. Ook de mogelijkheden in en samenwerking met het lokale voorliggende veld zijn bepalend voor de bedrijfsvoering van VTD.
Middelen	Dekking binnen de middelen van het sociaal domein.

7.10 – Volksgezondheid

Activiteit	Een Woldense vervolgaanpak ontwikkelen om alcohol- en drugsgebruik terug te dringen.
Verantwoording/ realisatie 2018	Er zijn in 2018 meerdere signalen dat er structureel alcohol wordt verkocht aan jongeren onder de 18 jaar bij sportverenigingen/kantines. Daarom zetten we in op alcoholmatiging bij sportverenigingen. Gemeente De Wolden wil sportorganisaties bewust maken van hun grote verantwoordelijkheid t.a.v. de gezondheid van onze jongeren. We bieden in 2019 voorlichting en ondersteuning aan sportverenigingen over verantwoord schenken. We verwachten 100% deelname. Deelnemende sportverenigingen sluiten hiervoor een convenant alcoholmatiging af met de gemeente. Deze 'cultuuromslag' in het gebruik van alcohol vraagt tijd. Daarom gaan we niet direct handhaven maar werken we aan zelfregulering. Voor wie niet wil deelnemen, zal de gemeente bij niet naleven van de wet- en regelgeving, consequent optreden. Ook gaat er gewerkt worden met mystery-kids/lokjongeren. Deze jongeren, jonger dan 18, proberen alcohol te kopen. De resultaten worden teruggekoppeld naar de sportkantines. Zo krijgt men inzicht in de vorderingen. Tijdens de convenantperiode vinden er geen reguliere controles plaats.
Middelen	De beschikbare middelen (€ 5.000) zijn ingezet voor de aangegeven activiteiten.

Het beleid voor dit programma is vastgelegd in de beleidsdocumenten:

Algemeen:
- Toekomstvisie 2005-2020;
- Politieke Termijnagenda 2014-2018;
- Collegeprogramma 2014-2018;
- Algemene Subsidieverordening;
- Maatschappelijk accommodatiebeleid;
- Ambitiedocument Vitaal platteland.

Onderwijs:
- Verordening leerlingen;
- Verordening huisvestingsvoorzieningen onderwijs 2015.

Sport:
- Notitie sportstimulering 2015-2018.

Cultuur:
- Cultuurbeleid;
- Routekaart Cultuuronderwijs Zuid-West Drenthe;
- Cultuurhistorische waardenkaart;
- Cultuuronderwijs in De Wolden/ontwikkelprogramma;
- Beleidsregels subsidiëring muziek- en zangverenigingen.

Sociaal domein:
- Kadernota Sociaal Domein;
- Beleidsplan Wmo 2015-2017;
- Verordening Wmo 2017;
- Nota jeugdhulp De Wolden 2017-2020;
- Uitvoering nota jeugdhulp De Wolden 2017-2020;
- Verordening Jeugdhulp 2015;
- Regeling toegang jeugdhulp De Wolden 2015;
- Beleidsplan reïntegratie 2015;
- Beleidsuitvoeringsplan Participatiewet;
- Afstemmingsverordening 2015;
- Verordening Tegenprestatie naar vermogen;
- Individuele Inkomenstoeslagverordening 2015;
- Individuele Studietoeslagverordening 2015;
- Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive 2015.

Minimabeleid:
- Beleidsplan Integrale schuldhulpverlening 2012-2016;
- Kadernota Minimabeleid;
- Verordening op het sociaal bijdragefonds;
- Verordening op het sociaal participatiefonds;
- Verordening participatie schoolgaande kinderen 2012.

Investeringen
In cijfers (afgerond op € 1.000) is het beeld van de investeringen als volgt:

LASTEN

Nr.	Omschrijving	Begroting vóór wijziging	Beschik-baar gesteld in 2018	Werkelijk 2018	Overschot (+)/ Tekort (-)	Restant naar 2019
1	Parkeerplaatsen Arendsvleugel Ruinerwold		20	14		6
2	Nieuwbouw/renovatie sporthal Zuidwolde		85	59		26
3	Kunstgrasveld sportpark Koekange		475	483		-8
4	Verbouw bibliotheek de Wijk		113	91		22

BATEN

Nr.	Omschrijving	Begroting	Nieuw in 2018	Werkelijk 2018	Overschot (+)/ Tekort (-)	Restant naar 2019
3	Kunstgrasveld sportpark Koekange	0		24		24

Toelichting

1. **Parkeerplaatsen Arendsvleugel Ruinerwold**
Rondom de christelijke basisschool De Arendsvleugel in Ruinerwold zijn te weinig parkeerplaatsen voor ouders en bezoekers van de school. Vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid worden 10 extra parkeerplaatsen gerealiseerd. De investering van in totaal € 20.000 wordt in 20 jaar afgeschreven. De werkzaamheden zijn in 2018 nog niet helemaal afgerond. In 2019 wordt het openbaar groen rondom de nieuwe parkeerplaatsen aangelegd. In 2018 resteert er een budget van € 6.000 dat in 2019 wordt gebruikt voor de afronding.

2. **Nieuwbouw/renovatie sporthal Zuidwolde**
De raad heeft bij de vaststelling van het plan van aanpak in november 2017 een voorbereidingskrediet van € 85.000 voor de uitvoering van het haalbaarheidsonderzoek beschikbaar gesteld. In 2018 is voor de tot totstandkoming van het haalbaarheidsonderzoek circa € 59.000 besteed. Het haalbaarheidsonderzoek is afgerond en het restantkrediet (circa € 26.000) wordt gebruikt voor personele inzet voor dit project. Het krediet kan nog niet worden afgesloten omdat er nog in 2019 bestede uren verrekend worden met het restant krediet.

3. **Kunstgrasveld sportpark Koekange**
In 2018 is de aanleg van een kunstgrasvoetbalveld voor Vitesse'63 in Koekange afgerond. In 2018 zijn nog niet alle nota's verwerkt. De onderhoud-/garantiefase loopt medio 2019 af, waarna het project definitief kan worden afgesloten. Na verwerking van alle nota's wordt er een overschrijding voorzien van ca. € 20.000 op het projectkrediet van € 475.000. In de uitvoering is namelijk gebleken dat er extra maatregelen nodig waren om de ondergrond, veelal veen, te stabiliseren. Daarnaast is bij de herplaatsing van de conventionele verlichting gebleken dat dit niet meer veilig herplaatst kon worden. Daarom is, in samenspraak met Vitesse'63, ervoor gekozen om de bestaande conventionele verlichting om te ruilen voor energiezuinige LED-verlichting. Hiervoor heeft de vereniging, naast een subsidiebijdrage uit het LED-fonds, een substantiële bijdrage ingelegd.

4. **Verbouw bibliotheek de Wijk**
De verbouwing van de bibliotheek de Wijk in het MFC de Wijk is nagenoeg afgerond. De financiële afwikkeling zal begin 2019 plaatsvinden waarna het krediet kan worden afgesloten. De afrondende werkzaamheden passen binnen het beschikbare krediet. Het pand waar de bibliotheek gehuisvest was is door de gemeente aangekocht voor herontwikkeling.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
Lasten programma	22.476	21.650	22.871	22.796	75
Baten programma	6.304	4.877	4.871	5.474	603
Resultaat	**-16.172**	**-16.773**	**-18.000**	**-17.322**	**678**
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	738	71	389	536	147
Saldo	**-15.434**	**-16.702**	**-17.611**	**-16.786**	**825**

Een analyse per functie/beleidsproduct is opgenomen in het hoofdstuk 'Gerealiseerde lasten en baten per programma' van het jaarrekeningdeel.

4. Dienstverlening

Het programma Dienstverlening omvat de dienstverlening aan inwoners, bedrijven en instellingen, de participatie met de samenleving en het bestuur van de gemeente. Dienstverlening en participatie zijn overigens onderdeel van alle programma's.

Dienstverlening gaat over het contact tussen overheid en inwoners, bedrijven en instellingen. In haar dienstverlening wil De Wolden herkenbaar zijn.

Door participatie geven we ruimte aan eigen initiatief en samenredzaamheid van de samenleving en stimuleren we de ontwikkelkracht van lokale netwerken.

Het bestuur wil vanuit de kaderstellende en volksvertegenwoordigende rol in verbinding staan met de inwoners, bedrijven en instellingen.

Programmahouder: Roger de Groot

Het programma in beeld

Wat hebben we gedaan?

In het algemeen werken we vanuit het programma dienstverlening aan:
- een lokale samenleving met een sterke sociale cohesie;
- betrokken en actieve inwoners;
- een herkenbare en goed bereikbare gemeente;
- een hoge mate van klanttevredenheid;
- vertrouwen in het lokale bestuur.

Hieronder vindt u specifieker wat we in 2018 hebben gedaan.

Beleidsdoelen

Met het programma Dienstverlening hebben we deze doelen voor ogen:
- We hebben de volgende kernwaarden: maatwerk, vertrouwen, eenvoud, participatie (zie hieronder).
- We willen herkenbaar en bereikbaar zijn voor inwoners, verenigingen, bedrijven en instellingen.

<u>Maatwerk</u>
Onze professionele dienstverleners denken mee met onze klanten en bieden maatwerk. Zij hebben als vertrekpunt: 'ja, tenzij…'.

<u>Vertrouwen</u>
Wij vertrouwen onze klanten, wij gaan er van uit dat zij terecht een beroep op ons doen.

<u>Eenvoud</u>
Eenvoudige diensten krijgen onze klanten moeiteloos, deze diensten worden automatisch of snel verleend, meestal digitaal.

<u>Participatie</u>
- Inwoners, bedrijven en instellingen zien ons als partner om hun vragen, initiatieven en ontwikkelingen te helpen beantwoorden en realiseren.

- Verenigingen van dorpsbelangen willen dorpsvisies uitvoeren, doorontwikkelen en/of herijken. Op aanvraag faciliteren wij dit financieel (initiatiefrijk De Wolden) of met begeleiding (Dorpen-contactfunctionarissen).

Informatie verbonden partijen

Er zijn geen verbonden partijen aan het programma Dienstverlening gekoppeld.

Beleidsindicatoren

We zijn in 2017 gestart met de vermelding van de verplichte basisset van beleidsindicatoren. Deze zijn (mede) afgeleid van de tweejaarlijkse burgerpeiling c.q. benchmark 'Waarstaatje gemeente' 2016. Het vergt tijd om beleidsdoelen en eventueel speerpunten hier op aan te passen. In afwachting daarvan volstaan we voorlopig daarom ook met het opnemen van alleen deze indicatoren.
In 2018 heeft de laatste burgerpeiling plaatsgevonden. Deze informatie was ten tijde van het samenstellen van de jaarrekening 2018 nog niet verwerkt op de site van WSJG.nl.

Beleidsindicatoren o.b.v. burgerpeiling Waar Staat Je Gemeente	**DWD 2016**	**Benchmark 2016**
Waardering van inwoners voor gemeentelijke dienstverlening	6,9	6,7
Waardering van inwoners voor relatie inwoner-gemeente	6,5	6,1

Activiteiten 2018

Realisatie van de speerpunten 2018.

0.10 - Bestuursorganen

Activiteit	Invoering vernieuwde werkwijze gemeenteraad De Wolden.
Verantwoording/ realisatie 2018	In 2016/2017 is de gemeenteraad als pilot de werkwijze 3DeWolden gestart. Dat betekent meer dialoog met inwoners, meer debat tussen de raadsfracties en een meer efficiënte besluitvorming. Na evaluatie liggen er ook aanbevelingen voor de werkwijze van de nieuwe gemeenteraad (2018-2022). De nieuwe raad heeft ervoor gekozen 3DeWolden te continueren. Het extra bedrag is ingezet voor de organisatie van de drie dialoogbijeenkomsten (kruising Hoofdstraat Zuidwolde, sport en duurzaamheid) in 2018.
Middelen	Het budget is besteed.

Activiteit	Opkomstbevordering gemeenteraadsverkiezingen 2018.
Verantwoording/ realisatie 2018	Bij de verkiezingen zagen we een opkomst van 64%. Dat was het hoogste percentage in Drenthe en iets beter nog dan in 2014 (63%). De volgende activiteiten zijn uitgevoerd: - het laten maken van een verkiezingskrant De Wolden; - het organiseren van een verkiezingsdebat; - het organiseren van een online opkomstcampagne: Een stem van jou stuurt De Wolden aan. Hierbij zijn ook rond verschillende thema's met de burgemeester verkiezingsvlogs gemaakt; - het inrichten van een verkiezingswebsite. Hiermee hebben we toegankelijk informatie en activiteiten willen bieden, zodat de drempel om te gaan stemmen wordt verlaagd. Het bevorderen van de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen is een belangrijke gemeentelijke taak, die bijdraagt aan het functioneren van een vitale gemeenteraad. Een breed gedragen bestuursorgaan is essentieel voor het functioneren van de (lokale) democratie.
Middelen	De totale kosten bedroegen € 10.850 en vallen binnen het budget (€ 13.000).

Activiteit	Gemeenteraadsverkiezingen 2018: uitvoering protocol en inwerkprogramma gemeenteraad.
Verantwoording/ realisatie 2018	Hoe toegankelijker (verbinding) en duidelijker de gemeenteraad functioneert, hoe transparanter de besluitvorming voor inwoners kan zijn. Ter voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen is een verkiezingsprotocol opgesteld met hierin een draaiboek van alle activiteiten voor, tijdens en na de verkiezingen. Belangrijke onderdelen vormden: het afscheid en de installatie van het nieuwe gemeentebestuur, waaronder het houden van integriteitsonderzoeken en het inwerken en begeleiden van de nieuwe raad(sleden). Bij het inwerkprogramma zijn extra workshops gegeven. De activiteiten zijn naar tevredenheid uitgevoerd. Rond de verkiezingen is er ook expliciet aandacht geweest voor bestuurlijke integriteit. Vanuit de rol als bevorderaar van de bestuurlijke integriteit heeft de burgemeester samen met de griffier al vroegtijdig de besturen van alle politieke partijen gewezen op hun verantwoordelijkheid voor de selectie van kandidaten. Daarvoor is hen ook de Handreiking integriteitstoetsing kandidaten voor decentrale politieke partijen toegezonden. De integriteitstoets voor kandidaat wethouders is in De Wolden onderdeel geworden van het geloofsbrievenonderzoek dat iedere kandidaat wethouder aflegt, voordat hij of zij als wethouder benoemd wordt door de gemeenteraad. De risicoanalyse is uitgevoerd door een extern onderzoeksbureau. Verder is er in december 2018 een interne raadsbijeenkomst geweest over integriteit en ondermijning om bewustwording te bevorderen. En integriteit staat elk kwartaal op de agenda van de B&W vergaderingen.
Middelen	De totale kosten bedroegen € 12.295. Het budget is besteed.

Activiteit	Bevorderen van jongerenparticipatie.
Verantwoording/ realisatie 2018	Om jongerenparticipatie te bevorderen, was er in gemeente De Wolden een jongerenraad. In het eerste halfjaar van 2018 heeft de jongerenraad zichzelf opgeheven. Om toch jongeren proberen te betrekken bij hun omgeving en de democratie, heeft Stichting Welzijnswerk De Wolden in samenwerking met de gemeente het project Young De Wolden bedacht. De tweede helft van 2018 is daarom een basis gelegd voor Young De Wolden door middel van planvorming in samenwerking met de jongeren, de start van een communicatietraject en het aangrijpen van momenten zoals Prinsjesburger 2018. Ook is voor en door jongeren een verkiezingscampagne georganiseerd. Het beschikbare budget voor jongerenparticipatie is niet volledig benut.
Middelen	De niet bestede middelen zullen vrijvallen in het resultaat à € 3.000.

0.20 - Dienstverlening

Activiteit	Maatwerk.
Verantwoording/ realisatie 2018	Voor complexe vraagstukken hebben inwoners en ondernemers behoefte aan maatwerkoplossingen.
Middelen	Is uitgevoerd binnen de bestaande middelen.

Wat wilden we bereiken	**Wat hebben we ervoor gedaan in 2018**
Samen een oplossing vinden	Doorontwikkelen 'Ja, tenzij' principe in vaardigheden en verantwoordelijkheden van medewerkers en in werkprocessen. We hebben diverse bijeenkomsten en werksessies georganiseerd voor onze medewerkers om te verkennen hoe we moeten samenwerken met initiatiefnemers, bewoners, partnerorganisaties en intern bij de uitvoering van de Omgevingswet. Bij de optimalisatie van een aantal toptaken is een start gemaakt met het betrekken van klanten bij klantreizen of klantarena's. Hierin wordt samen met klanten gekeken welke optimalisaties nodig zijn.
Toegankelijkheid van onze diensten	Medewerkers zijn en worden geschoold en getraind in het herkennen van klanten (dementie en laaggeletterdheid) die niet in staat zijn schriftelijke of digitale aanvragen te doen, zodat ze (persoonlijk) maatwerk kunnen bieden.

	In het sociale domein is een begin gemaakt met het aanpassen van aanvraagformulieren op de doelgroep laaggeletterdheid. Er is een intern opleidingsaanbod gecreëerd voor het vergroten van klantgerichte houding en gedrag van medewerkers. We hebben in de burgerpeiling Waar Staat Je Gemeente vragen gesteld over de voorkeurskanalen en -momenten van inwoners om zaken te doen met de gemeente. Begin 2019 hebben we inzage in de uitkomsten en analyse.
Gehele afhandeling door een dienstverlener	• Doorontwikkelen van het concept klantregisseur (één medewerker houdt regie wanneer klant bij meerdere afdelingen langs moet). • Het concept bedrijvencontactfunctionaris en de integrale samenwerking van het fysieke en het sociale domein op het gebied van dienstverlening aan ondernemers is verder doorontwikkeld. • Buurtbeheer.

0.20 - Dienstverlening

Activiteit	Vertrouwen.
Verantwoording/ realisatie 2018	Wij vertrouwen onze klanten. Wij gaan er vanuit dat zij terecht een beroep op ons doen.
Middelen	Is uitgevoerd binnen de bestaande middelen.

Wat wilden we bereiken	Wat hebben we ervoor gedaan in 2018
Vertrouwen in relatie tot risico	Het concept van meerjarige vergunningen en automatisch verstrekken is doorontwikkeld. Verder hebben we klanten betrokken bij het optimaliseren van het subsidieproces middels klantreizen en klantarena's. Hun input wordt gebruikt om verbeteringen voor de klant door te voeren. We willen het aanvragen zo eenvoudig mogelijk maken en de klant ontlasten in de administratieve bewijslasten. Hetzelfde hebben we gedaan voor het klachtenproces. Ook zijn voorbereidingen gestart voor een klantreis met inwoners met betrekking tot het doorgeven van verhuizingen.

0.20 - Dienstverlening

Activiteit	Eenvoud.
Verantwoording/ realisatie 2018	Het aanvragen van standaard producten of diensten is eenvoudig en de klant kan kiezen of hij dit digitaal doet of via persoonlijk contact aan balie, telefoon of huis.
Middelen	Is uitgevoerd binnen de bestaande middelen.

Wat wilden we bereiken	Wat hebben we ervoor gedaan in 2018
Proactief en automatisch leveren	• Onderzoeken van mogelijkheden om bepaalde producten ook digitaal te verstrekken, zoals vergunningen. • Het thuisbezorgen van reisdocumenten is met ingang van 1 september gerealiseerd. 10% Van de aanvragers van een reisdocument maakt hiervan gebruik. De financiële bijdrage voor de kosten van het bezorgen was ook gebaseerd op dit percentage. • Met de komst van de nieuwe milieustraat is een afvalpas geïntroduceerd. Een adres kan hiermee 2x per jaar grof afval brengen.
Digitaal laten inzien	• De voorbereidingen zijn getroffen om begin 2019 de aanslag belastingen met zowel de post als via MijnOverheid te versturen. • Via de (social) media hebben we de afvalapp gepromoot. • Het zaakgericht werken is doorontwikkeld waarbij tevens de opgave voor 2019 in beeld is gebracht.

Eenvoudig digitaal aanvragen	• De strategie voor de digitale dienstverlening is opgesteld en vastgesteld. Dit geeft richting aan de ontwikkeling van de digitale snelweg en alle mogelijkheden die hiermee samenhangen. • Het verder kunnen doorontwikkelen van digitale aanvragen hangt samen met de implementatie van de nieuwe website in 2019. Daar waar mogelijk hebben we al verbeteringen doorgevoerd (gebruiksvriendelijkheid en toegankelijkheid).

0.20 - Dienstverlening

Activiteit	Fundament.
Verantwoording/ realisatie 2018	We investeren continu in de basis van onze dienstverlening.
Middelen	Is uitgevoerd binnen de bestaande middelen.

Wat wilden we bereiken	Wat hebben we ervoor gedaan in 2018
Servicenormen	Servicenormen zijn en worden verder opgepakt door de SWO.
Kanalen op orde	• In 2018 is de strategie op de digitale dienstverlening ontwikkeld en vastgesteld. Deze wordt in 2019 verder vertaald naar de praktijk. • Ook zijn de voorbereidingen getroffen voor de aanbestedingen voor de nieuwe website. Voor de raad is hierover een informatiebijeenkomst eind 2018 geweest. • De bereikbaarheid van de gemeente via het algemene e-mailadres scoorde hoog in een landelijk onderzoek. • De telefonische bereikbaarheid van het algemene nummer voldeed aan de internationale norm van 80/30. Dat wil zeggen dat 80% van de telefoontjes in 30 seconden wordt opgenomen. Daarnaast kan de beller nu kiezen om teruggebeld te worden (call-backfunctie). • Tevens is er geïnvesteerd in het verhogen van de kwantiteit en de kwaliteit van de afhandeling van telefoontjes in het eerste telefooncontact met als resultaat dat er meer vragen aan de voorkant zijn afgehandeld.
Basisregistraties	Het actualiseren en het bewaken van de kwaliteit van de registraties zijn geborgd in het werkproces.

Wat wilden we bereiken	Wat hebben we ervoor gedaan in 2018
Veilig gebruik en veilige uitwisseling van gegevens (zowel intern als extern)	• Actualiseren visie en beleid op informatieveiligheid (vastgesteld door college). • Implementeren van de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming, voor 95% gereed). • Er zijn diverse bewustwordingssessies gehouden bij raad, college, management en medewerkers. • Over 2018 zijn in totaal 16 datalekken gemeld bij de gemeente/SWO, met name over verkeerde bijlagen bij een brief. Drie datalekken zijn ook gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens omdat er sprake was van een (aanzienlijke kans op) schending van de privacy. • Externe audit ENSIA met positief resultaat afgerond. • Risico-inventarisatie en GAP-analyse uitgevoerd. Verbeterplan volgt in 2019. • Test technische beveiliging netwerk: extern goed beveiligd, intern nog enige verbeterpunten. • Implementatie extra beveiligde e-mail: niet gereed in 2018 (nieuwe planning: juli 2019). • Aanscherping wijzigingsprocedures van kritische informatiesystemen conform eisen accountant.

0.20 - Dienstverlening

Activiteit	Samen.
Verantwoording/ realisatie 2018	We betrekken klanten bij het optimaliseren van de dienstverlening.
Middelen	Is uitgevoerd binnen de bestaande middelen.

Wat wilden we bereiken	Wat hebben we ervoor gedaan in 2018
Klanttevredenheidsonderzoeken	• In 2018 heeft de laatste burgerpeiling plaatsgevonden. Deze informatie was ten tijde van het samenstellen van de jaarrekening 2018 nog niet verwerkt op de site van WSJG.nl. • Op de website is een onderzoek uitgevoerd naar het zoekgedrag van websitebezoekers. Deze input is gebruikt voor de strategie op de digitale dienstverlening.

0.20 - Dienstverlening

Activiteit	Aanpak adreskwaliteit.
Verantwoording/ realisatie 2018	De Wolden doet mee aan een landelijke aanpak. Het doel is de kwaliteit van de basis-registratie personen (BPR) te verhogen en fraude te verminderen. In 2018 zijn hiervoor de voorbereidingen gestart. De focus ligt eerst op de controle van aangeleverde adres-sen vanuit het ministerie. Vervolgens passen we waar nodig processen en procedures aan.
Middelen	Het budget is in 2018 nog niet gebruikt en overgeheveld naar 2019.

6.10 – Burger- en kernparticipatie

Activiteit	'De Verdieping' (Initiatiefrijk De Wolden).
Verantwoording/ realisatie 2018	Met ´De Verdieping´ is wederom gewerkt aan: a. het faciliteren van de zelfredzaamheid van de dorpen; b. doorontwikkeling van de netwerken en de dorpsvisies; c. een organisatie die vorm kan geven aan participatie van zowel inwoners als overheid. a. 2018 was het laatste jaar van Initiatiefrijk De Wolden periode 2015-2018. In 2018 zijn er 25 initiatieven gehonoreerd voor een totaal bedrag van € 785.090. Het beschikbaar gestelde bedrag voor 2018 is € 662.000. Dit is een relatief hoog bedrag, met name door een zestal aanvragen voor € 75.000 of meer. Het voorschot op het budget van 2019 ter waarde van € 123.186 is in 2018 gereserveerd maar zal in 2019 uitbetaald. b. Om de doorontwikkeling van de netwerken en dorpsvisies te blijven stimuleren, zijn enkele initiatieven van inwoners bijgestuurd om meer samenwerking en verbinding tussen de partijen in het dorp te stimuleren. De online marktplaats WijdeWolden die hier ook een bijdrage aan het versterken van de netwerken had moeten leveren, is eind 2018 gestopt vanwege het geringe gebruik. c. De organisatieontwikkeling is gestimuleerd door nog meer de vakambtenaren, waar dit nodig was, te betrekken bij de initiatieven in de voorbereiding of in de uitvoering. Verder zijn we een training Werken met Netwerken gestart voor ambtenaren, profes-sionals en vrijwilligers samen.
Middelen	Het afgelopen jaar zijn 25 initiatieven gehonoreerd voor een totaal bedrag van € 785.090, dit is inclusief een bijdrage van de provincie voor dorpsinitiatieven à € 50.000. Het totale bedrag is gedekt door het overgebleven budget van 2015-2017, de beschikbaar gestelde middelen voor 2018 zijn € 662.000. Het voorschot op het budget van 2019 ter waarde van € 123.186 is in 2018 gereserveerd maar zal in 2019 uitbetaald.

6.10 – Burger- en kernparticipatie

Activiteit	Extra formatie ten dienste van Participatie en De Verdieping.
Verantwoording/ realisatie 2018	a. Snellere reactie van de gemeente op vragen van inwoners en hulp bij aanvragen voor Initiatiefrijk De Wolden. b. Verhogen kwaliteit participatieprocessen. Door extra formatie is het de organisatie gelukt om niet alleen de aanvragen goed af te handelen, maar daar waar dit nodig was een projectplan in samenwerking met de inwoners naar een hoger plan te trekken. Dit is ter bevordering van onze kwaliteit wat betreft de dienstverlening maar ook de kwaliteit van de initiatieven zijn hiermee verbeterd.
Middelen	Middelen zijn besteed, à € 30.000.

Het beleid voor dit programma is vastgelegd in de beleidsdocumenten:
Het beleid voor dit programma is vastgelegd in de (beleids)nota's:

- Toekomstvisie 2005-2020, 22 december 2005;
- Politieke Termijnagenda 2014-2018 van de raad, 27 maart 2014;
- Collegeprogramma 2014-2018, 29 april 2014;
- 'De blik naar buiten!', juni 2012;
- 'De tering naar de nering zetten', maart 2010;
- Visie dienstverlening 2016-2020, 25 februari 2016;
- De uitkomsten van de Benchmark 'Waar staat je gemeente' 2016;
- 'Nota burgerparticipatie 'Investeren in betrokkenheid', 8 maart 2012;
- Van 'de Ontmoeting naar de Verdieping', 29 januari 2015;
- Vernieuwing werkwijze gemeenteraad De Wolden, april 2016;
- Visie Informatiebeveiliging 2015;
- Integraal Informatiebeveiligingsbeleid 2015;
- Gedragscode integriteit raadsleden De Wolden, november 2015;
- Gedragscode integriteit burgemeester en de wethouders gemeente De Wolden, november 2015.

Investeringen
In cijfers (afgerond op € 1.000) is het beeld van de investeringen als volgt:

LASTEN

Nr.	Omschrijving	Begroting vóór wijziging	Beschikbaar gesteld in 2018	Werkelijk 2018	Overschot (+)/ Tekort (-)	Restant naar 2019
1	Basisregistratie Grootsch. Topografie	77	15	30		62
2	Zonnepanelen op het gemeentehuis	83		63	20	

Toelichting

1. **Basisregistratie grootschalige topografie(BGT)**
   In 2017 is begonnen met de aansluiting van de basisregistratie Grootschalige Topografie op de landelijke voorziening. Het jaar 2018 hebben we gebruikt om de basis verder op orde te brengen en om te voldoen aan de wettelijke eisen voor de BGT en de geo-metingen. Daar is ook een investering voor gemaakt. Het jaar 2019 zal gebruikt worden om de overgang te maken naar de volgende fase. Het restantbedrag is dan ook nodig om deze stap te kunnen realiseren.

2. **Zonnepanelen op het gemeentehuis**
   In 2018 zijn er zonnepanelen op het gemeentehuis van De Wolden geplaatst. De kosten zijn binnen het budget van € 83.000 gebleven.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
Lasten programma	1.885	2.105	2.202	2.138	64
Baten programma	687	463	443	478	35
Resultaat	**-1.198**	**-1.642**	**-1.759**	**-1.660**	**99**
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	2	14	0	0	0
Saldo	**-1.196**	**-1.628**	**-1.759**	**-1.660**	**99**

Een analyse per functie/beleidsproduct is opgenomen in het hoofdstuk 'Gerealiseerde lasten en baten per programma' van het jaarrekeningdeel.

5. Financiën

Het programma 'Financiën' richt zich vooral op een gezonde financiële huishouding van de gemeente, om daarmee op korte en langere termijn de dienstverlening aan de inwoners, ondernemers en organisaties te kunnen waarborgen en de ambities van het bestuur te kunnen realiseren.

We willen dit bereiken in samenwerking met de raad en in voortdurend contact met de Woldense samenleving.

De bedrijfsvoering die nodig is voor het realiseren van de doelstellingen, is primair de verantwoordelijkheid van de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen en valt grotendeels buiten de reikwijdte van dit programma.

Programmahouder: Jan van 't Zand

Het programma in beeld

Wat hebben we gedaan?

De gemeente De Wolden streeft naar het realiseren van een structureel sluitende begroting in meerjarenperspectief op basis van heldere kaders voor de gemeentelijke uitgaven en inkomsten.

Wij streven het volgende op de langere termijn na:

- We willen een financieel gezonde gemeente zijn, die haar beschikbare middelen verantwoord inzet.
- We willen met de ambtelijke organisatie onze inwoners, ondernemers, verenigingen en instellingen naar tevredenheid van diensten voorzien.

Trends en ontwikkelingen

Toeristenbelasting

Pilot vrijstelling toeristenbelasting

In de Begroting 2018 is het vrijstellen van toeristenbelasting voor kinderen t/m 12 jaar opgenomen. Hiervoor is een pilot voorgesteld voor de jaren 2017-2018. Gelet op de uitkomsten van de pilot en het feit dat de opbrengsten niet zijn teruggelopen is besloten de vrijstelling vanaf 2019 structureel te maken.

Er is overigens sprake van een toename van B&B-accommodaties, Airbnb locaties, etc. Gedurende het jaar 2018 is hiervoor extra aandacht geweest in het kader van de heffing van toeristenbelasting om daarmee iedere verhuurder in de heffing te betrekken. Dit heeft geleid tot een hogere opbrengst in 2018. Bij de toelichting in het deel 'Jaarrekening' is e.e.a. bij programma 'Financiën' verder toegelicht.

Uitbreiding gemeentelijk belastinggebied

Al vele jaren bepleit de VNG, maar ook andere instellingen zoals de Raad voor de Financiële verhoudingen en de Raad van State, een uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied. Deze uitbreiding houdt in dat gemeenten meer inkomsten uit de eigen belastingheffing krijgen en tegelijkertijd minder uitkeringen van het Rijk ontvangen. Het gevolg hiervan zal zijn dat er meer verschillen tussen gemeenten ontstaan doordat de verschillende gemeenteraden lokaal andere afwegingen maken tussen inkomsten en uitgaven.

Het kabinet zou in 2016 al komen met een voorstel voor een verschuiving van de inkomstenbelasting naar het gemeentelijk belastinggebied. Het zou daarbij gaan om een bedrag van € 4 miljard (vanaf 2019). Gewacht werd op de totstandkoming van een nieuw regeerakkoord, over dit onderwerp.
In het meest recente regeerakkoord (oktober 2017) is niets opgenomen over een uitbreiding van het lokaal belastinggebied. Op 14 februari 2018 ondertekenden het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen wel een interbestuurlijk programma (IBP) met bijbehorende gezamenlijke agenda. Over de fiscale thema's zijn daarbij de volgende procesafspraken gemaakt:

- Decentrale belastingstelsels hebben regulier onderhoud nodig om in goede staat te blijven en toekomstbestendig te zijn. Rijk en medeoverheden gaan aan dit onderhoud werken en verkennen daarnaast de mogelijkheden die decentrale belastingstelsels bieden om de realisatie van gezamenlijke ambities te faciliteren.
- De afspraak om eventuele knelpunten in de fiscale regelgeving, op het niveau van zowel de rijksoverheid als de medeoverheden, te inventariseren die belangrijke doelstellingen van Rijk en medeoverheden in de weg staan (bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid en de circulaire economie). En of er oplossingen kunnen worden geboden, met inachtneming van bestaande wet- en regelgeving.

Sanering asbestdaken

De daken met asbesthoudende delen van gemeentelijk vastgoed zijn dit jaar in kaart gebracht. Inmiddels zijn we gestart met de voorbereidende gesprekken met (sport)verenigingen om af te stemmen wanneer er gestart kan worden met de saneringswerkzaamheden. Deze zullen worden uitgevoerd in 2019.

Vennootschapsbelasting

Omdat aan de 'Vennootschapsbelasting' een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd, wordt hier volstaan met daarnaar te verwijzen.

Burgerparticipatie binnen de financiële kolom

In de Programmabegroting 2017-2020 is binnen het programma Dienstverlening, het onderwerp 'Burgerparticipatie' als prioriteit opgenomen. De zelfredzaamheid van de dorpen, de doorontwikkeling van de netwerken en de dorpsvisies stonden hierbij centraal.
'Burgerparticipatie in de financiële kolom' was daarbij als een van de speerpunten vermeld, waarbij De Wolden haar inwoners ook meer wilde gaan betrekken bij de financiën (o.a. het begrotingsproces). Vervolgens is de organisatie hiermee aan de slag gegaan en is o.a. de belangstelling hiervoor bij de inwoners gepeild. Hoewel een beperkt aantal mensen heeft aangegeven meer invloed op de gemeentebegroting te willen hebben, was aanvankelijk het idee om samen met deze groep na te denken over een passende invulling daarvan.
Gezien de geringe belangstelling hiervoor (ook bij de dorps- en streekbelangenverenigingen) is bij de begrotingsbehandeling 2019 naar aanleiding van een ingediend amendement, door de raad echter besloten deze activiteit geen vervolg te geven (raadsbesluit 8 november 2018).

Beleidsdoelen

Gelet op de beoogde maatschappelijke effecten uit het programma 'Financiën', stelt het college zich de volgende doelen:

- Meer inhoudelijke samenhang binnen programma's met integrale afweging en sturen op maatschappelijke effecten. Hiertoe hebben we bij de aanvang van deze raadsperiode programmasturing en vijf nieuwe programma's ingevoerd. We willen dit in 2017 gaan evalueren.
- Een meerjarig sluitende begroting met mogelijk financiële ruimte voor nieuw beleid.
- Verbetering van de kwaliteit van de dienstverlening, een betere kostenbeheersing en een verminderde kwetsbaarheid.
- Een helder, gedragen en eenduidig zicht op de omvang van onze investeringsportefeuille.

Ten aanzien van belastingen en heffingen hanteren we de volgende uitgangspunten.
We zijn terughoudend in verhoging van belastingen, leges en heffingen:

- Wij gaan terughoudend om met verhoging van de onroerende-zaakbelastingen.
- De heffingspercentages OZB en de leges, de graf- en begraafrechten passen we jaarlijks aan met de inflatiecorrectie.

We werken transparant:
- Wij motiveren tarieven en verhogingen daarvan.
- De gevolgen van tariefverhogingen voor de woonlasten van de burger brengen wij jaarlijks in beeld.

Wij werken kostendekkend:
- Wij streven er naar rechten zoveel mogelijk kostendekkend te houden.

Informatie verbonden partijen
Bij de realisatie van bovenstaande beleidsdoelen zijn via taakveld 0.50 Treasury de volgende verbonden partijen betrokken:
- Glasvezel De Wolden BV.
- Enexis Holding N.V. te Rosmalen.
- Vordering op Enexis BV te 's-Hertogenbosch.
- Verkoop Vennootschap BV te 's-Hertogenbosch.
- CBL Vennootschap BV (Cross Border Leases) te 's-Hertogenbosch.
- CSV Amsterdam BV te 's-Hertogenbosch.
- Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV.
- NV Rendo te Meppel.
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe te Assen.
- NV Bank Nederlandsche Gemeenten te Den Haag.

In de paragraaf ´Verbonden partijen´ is per verbonden partij nadere informatie opgenomen over de visie, doelstellingen, beleidsvoornemens, financieel belang, zeggenschap en ontwikkelingen.

Beleidsindicatoren
De vijf wettelijk voorgeschreven beleidsindicatoren (financiële kengetallen) zijn op grond van het BBV vermeld in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Hier wordt volstaan met daarnaar te verwijzen.

Activiteiten 2018
Realisatie van de speerpunten 2018.

0.61/0.62 - OZB (niet)woningen

Activiteit	Burgers betrekken bij WOZ-taxaties.
Verantwoording/ realisatie 2018	Vroegtijdig inzicht in en overeenstemming over de WOZ-taxatie van eigen bezittingen. In het collegeprogramma is aangegeven dat we willen gaan onderzoeken op welke wijze de woningeigenaren betrokken kunnen worden bij het tot stand komen van de WOZ-waarde. Voor het belastingjaar 2018 zijn we gestart met het bezoeken van de woon-boerderijen in De Wolden. Op basis van de ervaringen en resultaten van de pilot in 2017 hebben we voor 2018 met een doorloop in 2019 gekozen voor een specifieke object-soort, te weten de woonboerderijen. We hebben tot nu toe bij alle bezochte adressen de eigenaar persoonlijk gesproken. Op deze manier betrekken we de eigenaar direct bij de totstandkoming van de WOZ-waarde en waarop de WOZ-waarde is gebaseerd. De eigenaar krijgt hiermee gelijk inzage in de gegevens over zijn woonboerderij. Deze gegevens kunnen worden geraadpleegd in de digitale omgeving. Deze vorm van inter-actie met de woonboerderij eigenaren draagt bij aan het verbeteren van de WOZ-gegevens en aan een transparantere overheid. Het persoonlijke contact met de gemeente wordt als zeer prettig ervaren. Hiermee willen we stimuleren dat de woning-eigenaren op een laagdrempelige wijze kunnen communiceren over de juistheid van de taxatie en de objectgegevens die daaraan ten grondslag liggen. De vorige pilot (2017) heeft uitgewezen dat de belanghebbenden positief reageren op deze wijze van interactie.
Middelen	In 2018 was hiervoor een bedrag van € 15.000 incidenteel beschikbaar. Dit bedrag is ook daadwerkelijk uitgegeven.

0.80 – Algemene lasten en baten

Activiteit	Herziening gebouwenonderhoudsplan 'Planon'.
Verantwoording/ realisatie 2018	Het actueel houden van het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen op een door de raad vastgesteld kwaliteitsniveau, zodat een verantwoord gebruik door de inwoners kan plaatsvinden. Eens in de vier jaar vindt een herziening en actualisatie plaats. Dit jaar is de nota 'plan-matig onderhoud gebouwen 2019 – 2022' vastgesteld. In deze nota is het te onder-houden areaal in kaart gebracht en worden de gehanteerde systematiek en de van toe-passing zijnde normen en onderhoudstypen toegelicht. De budgettaire aspecten worden vervolgens in de financiële paragraaf benoemd. Verder wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen 'periodiek groot onderhoud' en 'normaal klein jaarlijks onderhoud'. Er is onder andere een doorrekening gemaakt voor groot onderhoud op langere termijn. Op deze berekening is de jaarlijkse storting in de 'Voor-ziening onderhoud gebouwen' afgestemd.
Middelen	De nota heeft niet geleid tot grote financiële wijzigingen.

Het beleid voor dit programma is vastgelegd in de beleidsdocumenten:

- Toekomstvisie 2005-2020, vastgesteld d.d. 22 december 2005;
- Politieke Termijnagenda 2014-2018 van de raad, vastgesteld d.d. 27 maart 2014;
- Collegeprogramma 2014-2018, d.d. 29 april 2014;
- 'De tering naar de nering zetten', eind maart 2010 aangeboden aan de raad;
- Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido);
- Nota reserves en voorzieningen 2018-2021;
- Wet waardering onroerende zaken;
- Financiële verhoudingswet;
- Treasurystatuut;
- Nota risicomanagement en weerstandsvermogen 2015;
- Gemeentewet en beleidskader financieel toezicht op gemeenten van de provincie;
- Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten;
- Woningfinancieringsregeling ambtenaren 1998;
- Gemeentelijke verordening onroerende-zaakbelastingen 2018;
- Gemeentelijke verordening forensenbelasting 2018;
- Gemeentelijke verordening toeristenbelasting 2018;
- Leidraad invordering gemeentelijke belastingen.

Investeringen

Voor wat betreft dit programma zijn er geen op- en/of aanmerkingen te melden over zowel de lopende als nieuwe investeringen.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
Lasten programma	678	475	564	928	-364
Baten programma	645	516	1.047	1.753	705
Resultaat	**-33**	**41**	**484**	**825**	**341**
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	50	-23	-28	-44	-16
Saldo	**17**	**18**	**456**	**781**	**325**

Een analyse per functie/beleidsproduct is opgenomen in het hoofdstuk 'Gerealiseerde lasten en baten per programma' van het jaarrekeningdeel.

Paragrafen

Inleiding

Op grond van het 'Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten' (BBV) zijn er voor ons verplichte paragrafen in onze begroting en bij het jaarverslag.

In deze paragrafen is een aantal onderwerpen gebundeld. Het doel van de paragrafen is het bestuur meer inzicht te verschaffen in de beleidsmatige aspecten van de deelgebieden.

We moeten de volgende paragrafen opnemen, tenzij het betreffende aspect niet aan de orde is (artikel 9 BBV):
- Lokale heffingen.
- Onderhoud kapitaalgoederen.
- Weerstandsvermogen en risicobeheer.
- Bedrijfsvoering.
- Financiering.
- Verbonden partijen.
- Grondbeleid.

We hebben zelf in het verleden besloten twee paragrafen toe te voegen, namelijk:
- Sociaal domein (voorheen Wet maatschappelijke ondersteuning).
- De Verdieping (voorheen Dorpsvisies).

Met de betreffende onderwerpen is over het algemeen een groot financieel belang gemoeid. De paragrafen geven dan ook een dwarsdoorsnede van de begroting. Daarmee geven we extra informatie over de financiële positie op korte en langere termijn.

De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de paragrafen kan in de praktijk verschillen. In de toelichting op het BBV wordt de voorkeur uitgesproken voor het werken met beleidsnota's waarin de onderwerpen in de paragrafen zijn uitgewerkt. Het voordeel hiervan is dat we in de paragraaf kunnen volstaan met een korte berichtgeving van de stand van zaken. Wanneer deze actuele nota echter ontbreekt, is het nodig om een uitvoeriger paragraaf te maken. De paragraaf vervult dan een nadrukkelijker rol in de kaderstelling door het bestuur.

Deze benadering is conform het gehanteerde beleidskader voor financieel toezicht van de provincie Drenthe.

Lokale heffingen

Inleiding

De gemeentelijke belastingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente.
De onroerende-zaakbelastingen (OZB), toeristen- en forensenbelasting zijn lokale heffingen die we als algemeen dekkingsmiddel kunnen aanmerken. Daarnaast zijn er nog heffingen die niet tot de algemene dekkingsmiddelen horen, maar wel in deze paragraaf betrokken zijn. Hierbij valt te denken aan de afvalstoffenheffing en de rioolheffing maar ook de gemeentelijke leges waar tegenover een direct aanwijsbare tegenprestatie staat. Privaatrechtelijke bedragen zoals prijzen van zwembaden en sportaccommodaties en dergelijke komen niet in het overzicht aan de orde.
In 2018 was 20% van de inkomsten (exclusief mutaties reserves) van de gemeente De Wolden afkomstig uit lokale heffingen (belastingen en rechten). Deze lokale heffingen zijn opgebracht door burgers, bedrijven en recreanten. In de twee voorgaande jaren was dit 19% en 20%.
Deze paragraaf geeft een overzicht van de diverse lokale heffingen en belastingen op hoofdlijnen. Hiermee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk, wat van belang is voor de integrale afweging tussen enerzijds beleid en anderzijds inkomsten. Ook geven we weer welk beleid de gemeente heeft gevoerd ten aanzien van de lokale heffingen en welke landelijke ontwikkelingen (rijksbeleid) daarbij van invloed waren.
Uitgangspunten collegeprogramma 2014-2018 zijn de volgende:

- Wij zijn terughoudend in de verhoging van belastingen, leges en heffingen.
- Wij gaan terughoudend om met verhoging van de onroerende-zaakbelastingen.
- De heffingspercentages OZB en de leges, de graf- en begraafrechten passen we jaarlijks aan met de inflatiecorrectie.
- Wij werken transparant.
- Wij motiveren tarieven en verhogingen daarvan.
- De gevolgen van tariefverhogingen voor de woonlasten van de burger brengen wij jaarlijks in beeld.
- Wij werken kostendekkend.
- Wij streven er naar rechten zoveel mogelijk kostendekkend te houden.

Ontwikkelingen

Hertaxatie Wet waardering onroerende zaken
In 2018 zijn de WOZ-waarden, voor een periode van één jaar, vastgesteld op basis van de plaatsgevonden hertaxatie naar het prijspeil op 1 januari 2017. De beschikkingen 2018 zijn binnen de wettelijke termijn verstuurd. Het aantal ingediende bezwaarschriften kwamen uit op 1,4%. Dit percentage ligt onder het landelijk gemiddelde (1,5%). De bezwaren zijn voor het eind van het jaar afgehandeld.

Overzicht van de lokale heffingen

Onderstaande tabel geeft weer welke opbrengsten uit lokale heffingen zijn begroot (inclusief eventuele begrotingswijzigingen) en welke opbrengsten werkelijk zijn verkregen in 2018.

Belastingen en heffingen	Begroting 2018 (na wijziging)	Werkelijk 2018
Onroerende zaakbelasting	€ 4.101.328	€ 4.141.322
Afvalstoffenheffing	€ 1.789.750	€ 1.808.035
Rioolheffing	€ 2.534.000	€ 2.519.018
Bouwleges	€ 723.871	€ 1.014.969
Secretarieleges (alleen gemeentelijk deel)	€ 256.673	€ 278.296
Leges bestemmingsplannen	€ 30.199	€ 38.433
Leges milieubeheer	€ 3.797	€ 1.796
Leges monumentenvergunning	€ 1.266	€ 0
Leges vergunningen o.a. drank en horeca	€ 7.286	€ 10.033
Leges brandweer	€ 1.154	€ 0
Leges kabels en leidingen	€ 6.180	€ 14.727
Toeristenbelasting	€ 285.000	€ 322.328
Forensenbelasting	€ 120.000	€ 123.138
Graf- en begraafrechten	€ 273.814	€ 272.630
Totaal belastinginkomsten	**€ 10.134.318**	**€ 10.544.725**

Onroerende-zaakbelastingen OZB tarieven	2016 % WOZ waarde	2017 % WOZ waarde	2018 % WOZ waarde
Zakelijk gerechtigden (woningen)	0,1171	0,1172	0,1156
Zakelijk gerechtigden niet-woningen	0,1549	0,1678	0,1709
Gebruikers niet-woningen	0,1362	0,1482	0,1499
Totaal niet-woningen	**0,2911**	**0,3160**	**0,3208**

In de begroting 2018 was uitgegaan van een autonome groei van 1%. Daarnaast is de geplande indexering van de opbrengst van 1,5% achterwege gebleven op basis van een besluit van de raad op 9 november 2017.

In het onderstaande overzicht zijn de heffingspercentage OZB en gemiddelde WOZ-waarden 2017 voor woningen per Drentse gemeente opgenomen. Bron van de aan de tabel ten grondslag liggende gegevens is een onder de Drentse gemeenten gehouden onderzoek door het Regionaal Belastingoverleg Drentse gemeenten.

De hoogte van de tarieven is naast het voorzieningenniveau van gemeenten ook afhankelijk van de waarde van woningen (de markt). De gemiddelde WOZ-waarde van woningen in de gemeente De Wolden ligt in 2018 bij de hoogsten van Drenthe.

Gemeente	Heffingspercentage 2018 woning	Heffingspercentage 2018 bedrijven	Gemiddelde WOZ-waarde woningen 1-1-2017
Borger-Odoorn	0,2183%	0,3708%	174.000
Assen	0,1738%	0,6843%	170.000
Emmen	0,2054%	0,5786%	152.370
Meppel	0,1310%	0,5720%	191.000
Hoogeveen	0,1594%	0,4826%	167.000
Midden Drenthe	0,1165%	0,3708%	195.000
Coevorden	0,1891%	0,3467%	183.000
Noordenveld	0,1159%	0,2458%	215.000
Aa en Hunze	0,1265%	0,3141%	224.000
De Wolden	0,1156%	0,3208%	247.000
Tynaarlo	0,1117%	0,2414%	247.000
Westerveld	0,1031%	0,2536%	251.000

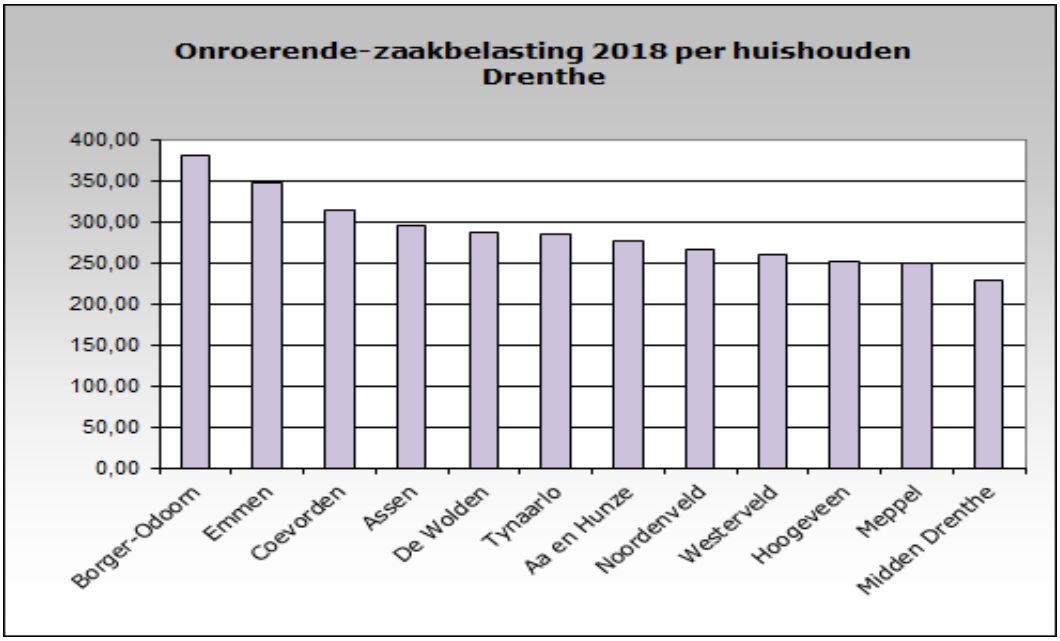

Afvalstoffenheffing

Tarieven Afvalstoffenheffing	2016	2017	2018
Eenpersoonshuishoudingen	€ 160,44	€ 145,08	€ 151,20
Meerpersoonshuishoudingen	€ 203,64	€ 184,20	€ 191,88

Uitgangspunt is dat de inzameling van huishoudelijke afvalstoffen op basis van de begrotingscijfers kostendekkend is. Voor de verdeling van de kosten over de huishoudens wordt het solidariteitsprincipe gehanteerd, wat betekent dat elk huishouden evenveel betaald, onafhankelijk van de hoeveelheid afval die per jaar wordt aangeboden/het aantal containers dat per jaar ter lediging wordt aangeboden. Er is wel tariefsdifferentiatie op basis van de grootte van een huishouden. Een éénpersoonshuishouden betaalt een lagere heffing dan een meerpersoonshuishouden. De motivering daarvoor is dat éénpersoonshuishouden gemiddeld minder afval produceert.

Ter voorkoming van sterke schommelingen van de afvalstoffenheffing is een voorziening afvalinzameling gevormd. De voorziening is gevuld met overschotten op de reinigingsbegroting in de voorbije jaren. Het saldo van de voorziening per 1-1-2018 is € 0.

In 2018 is eveneens sprake van een nadelig saldo op afvalinzameling. De oorzaak ligt bij de kostenramingen voor GFT en PMD. Bij GFT is geen rekening gehouden met de kosten van de extra inzamelingen en bij PMD zijn de verwerkingskosten te laag en de vergoedingen te hoog geraamd. Deze zijn lastig te ramen vanwege de afkeur aan de voorzijde en de hoeveelheid niet-verpakkingen in het goedgekeurde materiaal, waarvoor geen vergoeding geldt. Inmiddels is meer inzicht in het proces en is de conclusie dat de financiële gevolgen structureel zijn en doorwerken in de begroting 2019-2022.

De huisvuilinzameling laat in 2018 een onderdekking zien van € 289.000. Dit geeft een dekkingspercentage van 86%. Het tekort wordt ten laste gebracht van de exploitatie.

Overzicht kostendekkendheid reiniging 2018	Primaire begroting	Rekening
Lasten:		
Exploitatielasten minus overige inkomsten	1.568.110,00	1.724.364,75
Compensabele btw	299.826,87	344.033,82
Kwijtscheldingen, incl. eigen uren	50.000,00	41.830,72
	1.917.936,87	2.110.229,29
Baten:		
Afvalstoffenheffingen en reinigingsheffingen	1.766.000,00	1.793.601,19
Reinigingsrechten	23.750,00	27.266,73
	1.789.750,00	1.820.867,92
Onder- c.q. overdekking:	-128.186,87	-289.361,36
Dekkingspercentage	93,32%	86,29%

Van de twaalf Drentse gemeenten hanteren tien een afvalstoffenheffing op basis van het solidariteitsprincipe. De andere twee gemeenten (Tynaarlo en Borger-Odoorn) hanteren een systeem van tariefdifferentiatie. In de grafiek hebben we de afvalstoffenheffingen in Drenthe (tarief meerpersoonshuishouden) met elkaar vergeleken. Het gemiddelde tarief in Drenthe bedraagt in 2018 € 208,04. In de gemeente De Wolden bedraagt het tarief € 191,88.

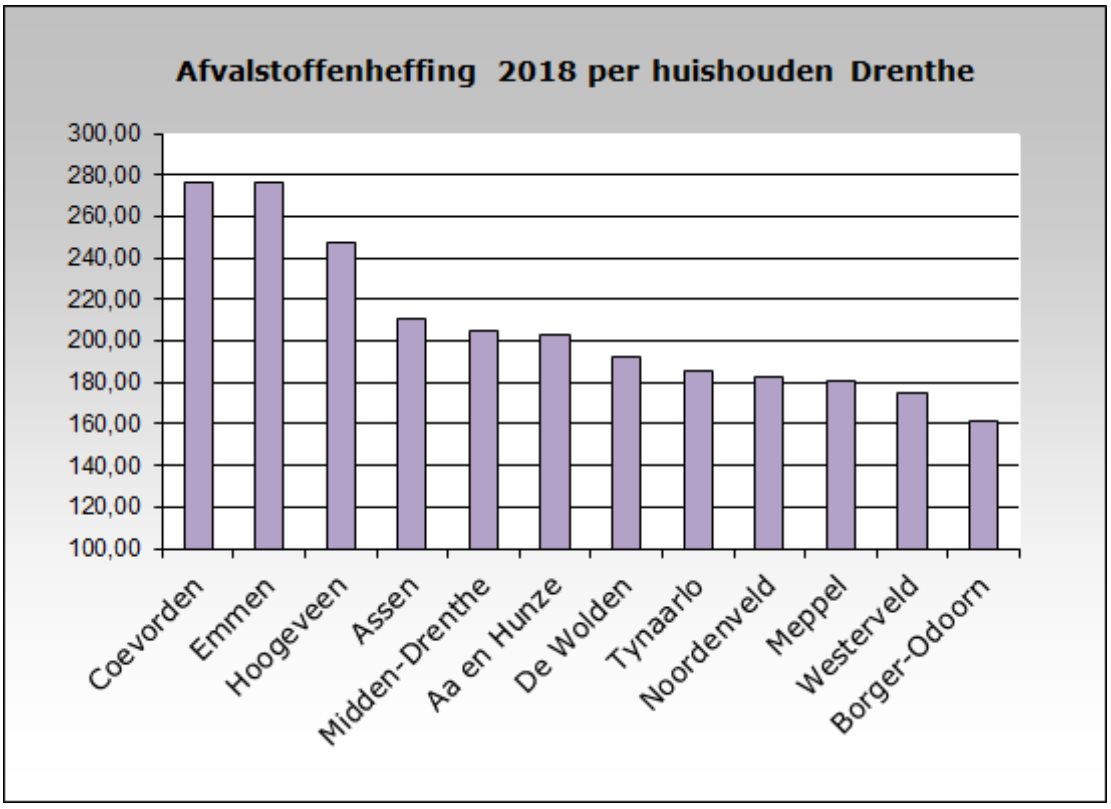

Rioolheffing

Op 26 november 2015 heeft de gemeenteraad het Watertakenplan Fluvius 2016-2021 vastgesteld. Het plan is opgebouwd uit een hoofdplan en zeven specificaties. Het hoofdrapport beschrijft de gezamenlijke visie en doelstellingen van de gemeenten Hoogeveen, De Wolden, Meppel, Westerveld, Midden-Drenthe, Steenwijkerland en het waterschap voor beheer van de watertaken in de periode 2016 t/m 2021. Onder watertaken worden de gemeentelijke zorgplichten voor stedelijk afvalwater, hemel- en grondwater verstaan en de zorgplicht van het waterschap voor het zuiveren van afvalwater. De specificatie, waarin de onderdelen van het gemeentelijk rioleringsplan zijn opgenomen, beschrijft per gemeente de maatregelen en activiteiten en de financiële en personele middelen die nodig zijn voor het beheer van de watertaken.
Het overschot van € 151.676 wordt verrekend met de voorziening riolering, waarmee we op een kostendekking van 106% komen.

Tarieven rioolheffing	2016	2017	2018
Eenpersoonshuishoudingen	€ 192,84	€ 207,36	€ 203,64
Meerpersoonshuishoudingen	€ 214,80	€ 230,88	€ 226,80

Voor de riolering is ter bepaling van de kostendekkendheid vanwege de compensabele btw en het bedrag aan kwijtscheldingen onderstaande berekening gemaakt.

Overzicht kostendekkendheid riolering 2018	Primaire begroting	Rekening
Lasten:		
Exploitatielasten minus overige inkomsten	1.279.409,69	1.071.262,34
Kapitaallasten	851.215,00	799.634,21
Compensabele btw exploitatie	139.226,00	88.199,65
Compensabele btw investeringen	126.287,00	177.478,00
Straatvegen e.d., incl. eigen uren	78.397	147.339,19
Compensabele btw straatvegen e.d.	32.926,74	30.941,23
Kwijtscheldingen, incl. eigen uren	51.000,00	52.479,00
	2.558.461,43	2.367.342,45

Overzicht kostendekkendheid riolering 2018	Primaire begroting	Rekening
Baten: Rioolrechten	2.534.000,00	2.519.018,41
	-24.461,43	151.675,96
Dekkingspercentage	99,04%	106,41%

In de volgende grafiek zijn de tarieven 2018 van Drentse gemeenten opgenomen.

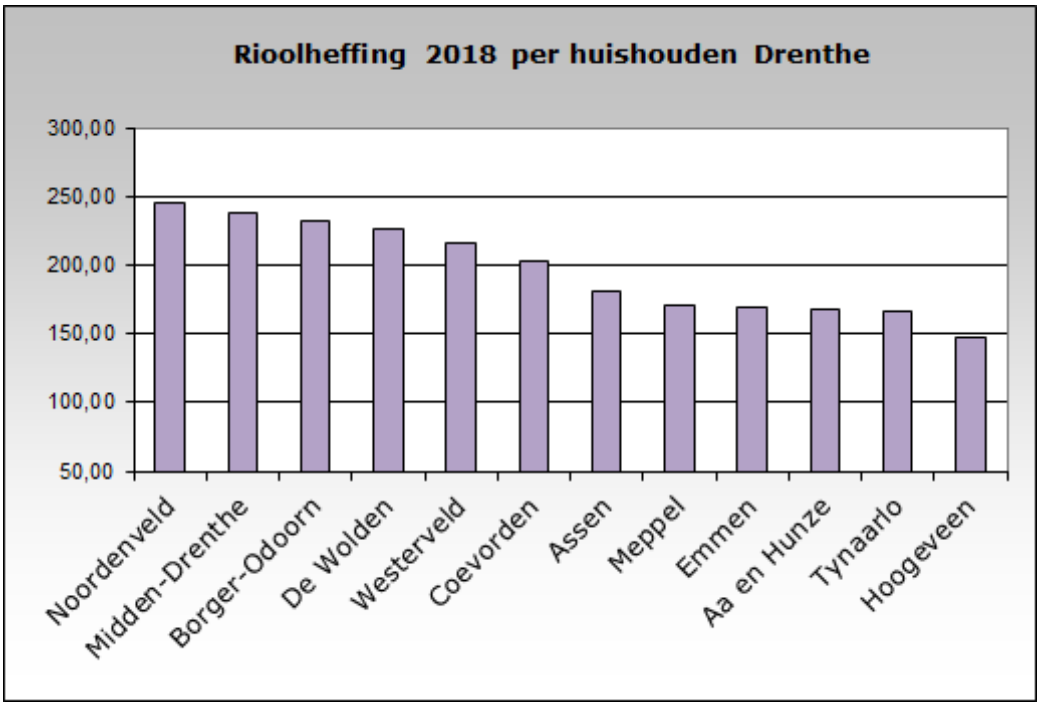

De verschillen in de tariefstelling worden veroorzaakt door de mate waarin rekening is gehouden met nieuwe regelgeving, het niveau van de rioleringszorg, de exploitatiekosten en het aantal aansluitingen. In de grafiek zijn de rioolheffingen in Drenthe (tarief meerpersoonshuishouden) met elkaar vergeleken. Het gemiddelde tarief in Drenthe bedraagt in 2017 € 196,91. De gemeente De Wolden hanteerde een tarief van € 226,80.

Kwijtschelding gemeentelijke belastingen
Gemeenten kunnen, met inachtneming van de Invorderingswet 1990, kwijtschelding verlenen van gemeentelijke heffingen. Gemeenten beslissen zelf of, en zo ja voor welke heffingen belasting-plichtigen kwijtschelding kunnen krijgen. Gemeenten zijn gebonden aan de landelijke Uitvoerings-regeling. Alleen ten aanzien van het bestaansminimum hebben gemeenten de mogelijkheid om af te wijken van de regeling. De rijksregeling gaat uit van 90% van de bijstandsnorm. In onze gemeente is gekozen om 100% van de bijstandsnorm als bestaansminimum te hanteren. Bij de tariefstelling is rekening gehouden met de te verlenen kwijtschelding. Kwijtschelding is mogelijk van de afvalstoffenheffing en het rioolrecht.

Belasting/recht	2016	2017	2018
Afvalstoffenheffing	€ 48.902	€ 43.029	€ 41.705
Rioolrecht	€ 54.516	€ 57.201	€ 52.321
Totalen	**€ 103.418**	**€ 100.230**	**€ 94.026**

Bouwleges overzicht opbrengst en aantal verleende bouwvergunningen 2012 t/m 2018.

Jaartal	Opbrengst bouwleges	Aantal vergunningen
2012	€ 654.200	250
2013	€ 659.357	272
2014	€ 699.809	269
2015	€ 525.825	233
2016	€ 605.359	266
2017	€ 913.190	301
2018	€ 1.014.222	340

Begraafrechten

Uitgangspunten zijn (raad 25 april 2013):

- het uitgangspunt van 100% kostendekkendheid los laten;
- 88% van het groenonderhoud ten laste te brengen van het budget groenonderhoud;
- een eventueel resterend tekort op het product begraven komt ten lasten van het resultaat;
- de tarieven jaarlijks alleen te indexeren met het CPI indexcijfer voor huishoudens (2018, 1,4%).

Begraven(kosten/baten)	Begroot	Realisatie
Lasten	€ 366.139	€ 341.468
Baten	€ 273.814	€ 272.630
Saldo	€ 92.325	€ 68.383
Kostendekking	**75%**	**80%**

Begraafplaats	Prognose aankoop graf	Werkelijk aankoop graf	Prognose aankoop nis	Werkelijk aankoop nis	Prognose aankoop urnengraf	Werkelijk aankoop urnengraf
Zuidwolde	30	38	8	6	1	0
Ruinen	10	15	4	3	1	0
De Wijk	4	2	2	3	1	0
Ruinerwold	5	9	2	2	1	0
Echten	3	2	1	1	1	0
Totaal	**52**	**66**	**17**	**15**	**5**	**0**

Begraafplaats	Aantal begrafenissen	Aantal bijzettingen	Aantal verstrooiingen
Zuidwolde	42	1	0
Ruinen	19	0	0
De Wijk	6	0	0
Ruinerwold	15	1	1
Echten	4	0	0
Totaal	**86**	**2**	**1**

Secretarieleges

De opbrengst secretarieleges 2018 is als volgt opgebouwd.

Leges	Begroting 2018 (na wijz.)	Werkelijk 2018
Rijbewijs	€ 94.198	€ 89.921
Paspoort/ID-kaart	€ 110.066	€ 123.299
Gehandicapten parkeerkaart	€ 3.612	€ 5.704
Uittreksel GBA	€ 8.000	€ 8.875
Verklaring omtrent gedrag	€ 5.294	€ 2.791
Persoonsregistratie en informatievoorziening	€ 5.000	€ 4.545
Huwelijken	€ 25.000	€ 33.374
Naturalisatie	€ 1.759	€ 1.107
Adresaanduiding en kadastrale informatie	€ 3.744	€ 8.680
Totaal legesinkomsten	**€ 256.673**	**€ 278.296**

Productieaantallen 2018 Product	Werkelijk aantal 2016	Werkelijk aantal 2017	Begroot aantal 2018	Werkelijk aantal 2018
Burgerlijke Stand				
Huwelijksvoltrekkingen	100	99	100	80
Geregistreerd Partnerschap	15	27	15	34
Geboorteaangiften	45	45	45	57
Overlijdensaangiften	125	160	140	177
Burgerlijke stand, uittreksel	250	355	250	264
Naturalisatieverzoeken	9	14	8	20
Optieverzoeken	1	2	1	0
Reisdocumenten				
Paspoort < 18 jaar		304		215
Paspoort > 18 jaar	1.960	2.003	2.000	2.001
Spoedlevering paspoort	50	38	50	41
Nik < 18 jaar	1271	928	1.000	571
Nik > 18 jaar	2.023	1.712	1.880	1.630
Spoedlevering Nik	3.027	29	30	56
Persoonsregistratie				
Uittreksel BRP	371	330	500	592
Archiefonderzoek	75	92	60	92
Rijbewijzen/eigen verklaringen				
Rijbewijs	2.682	2.884	2.400	2.830
Spoedlevering rijbewijs	123	136	100	197
Eigen verklaring	262	100	200	450
Huisnummering				
Afgegeven beschikkingen		42	25	42
Gehandicapten parkeerkaart				
Gehandicaptenparkeerkaart (GPK, Invalidenparkeerkaart)	100	96	100	120
Verklaring omtrent het gedrag				
Verklaring omtrent het gedrag	569	326	520	310

Woonlasten

De gemiddelde woonlasten per huishouden in De Wolden zijn in 2018 (€ 704,21) iets hoger ten opzichte van 2017 (€ 701,05). Dit bedrag is opgebouwd uit de aanslagen onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en de rioolheffing voor een meerpersoonshuishouden. De gemiddelde woonlasten in Drenthe lag op € 690,82 (2017 € 690,10).

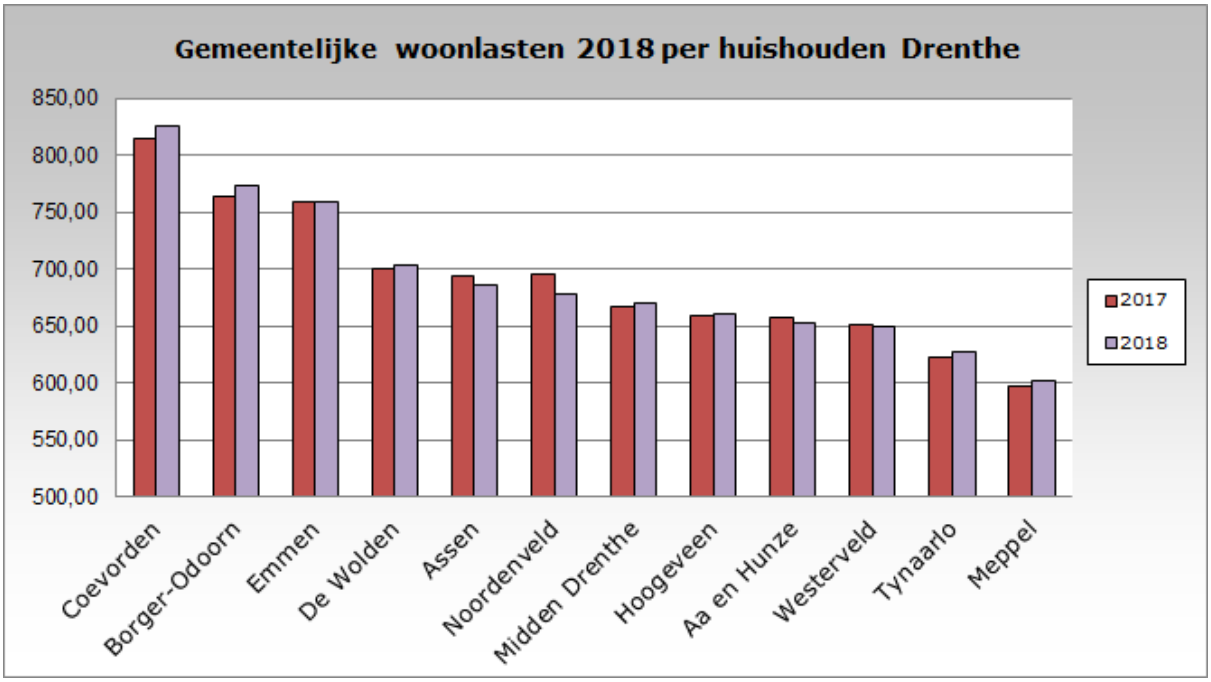

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om niet begrote kosten te dekken. Dat wil zeggen: welke capaciteit is nodig om de risico's op te vangen, en wel zodanig dat een tegenvaller in de uitvoering niet direct tot een bezuiniging hoeft te leiden.

Inleiding
Het weerstandsvermogen dient om niet begrote kosten en risico's op te vangen. Het geeft een indicatie van de robuustheid van de begroting. Risicobeheersing heeft daarom een belangrijke relatie met het weerstandsvermogen. Reguliere risico's worden afgedekt met verzekeringen of voorzieningen/bestemmingsreserves. Voor risico's die niet tegen acceptabele kosten kunnen worden verzekerd en waarvan de omvang niet redelijkerwijs is in te schatten dient het weerstandsvermogen als dekkingsmiddel.

Binnen de uitvoering van het beleid doen we al veel aan het beperken van risico's. Bij elk besluit tot uitvoering nemen we waarborgen op in de college- en raadsvoorstellen om risico's zoveel mogelijk te vermijden of te beperken. Daarnaast zijn op allerlei terreinen (wegen, riolering, gebouwen, openbare verlichting, etc.) beheersplannen opgesteld waarbij we zo nodig voorzieningen treffen. Bij grotere projecten bouwen we diverse momenten in waarop de gemeente nog kan kiezen om al dan niet door te gaan (go of no-go momenten). Alle voorstellen beoordelen we op eventuele risico's met financiële-, personele- en/of juridische consequenties. Kortom: risicomanagement maakt primair onderdeel uit van de dagelijkse processen.

In de opgestelde 'Nota weerstandsvermogen en Risicomanagement' zijn de doelstellingen en begrippen betreffende het weerstandsvermogen en aanpak verder uiteengezet.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit
Om risico's te kunnen opvangen is het van belang dat hiervoor een buffer beschikbaar is. In dit kader is de weerstandscapaciteit van een gemeente van belang. We maken onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat we kunnen inzetten om eenmalige tegenvallers op te vangen. De incidentele weerstandscapaciteit wordt uitgedrukt in beschikbare incidentele middelen (vermogen), namelijk de omvang van de vrij besteedbare reserves. Vrij besteedbare reserves zijn reserves waaraan de gemeenteraad geen specifieke bestedingsdoelen heeft gekoppeld. Bij de begroting 2010 heeft de raad ingestemd met de zienswijze van het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) en is aansluiting gezocht bij het BBV. Dit betekent dat we tot het weerstandsvermogen rekenen: het volledig vrije eigen vermogen, na aftrek van de boekwaarde activa met een maatschappelijk nut. Hierdoor wordt ook de algemene reserve tot het weerstandsvermogen gerekend. De incidentele weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd.

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Begroting 2018**	**Werkelijk 2018**
Algemene reserves	28.420	30.354
Algemene reserve bouwgrondexploitatie	-/- 635	-/- 212
Activa met een maatschappelijk nut	-/- 5.179	-/- 4.666
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	**22.606**	**25.476**

De cijfers van de bouwgrondexploitatie zijn buiten beschouwing gelaten, omdat daarvoor een afzonderlijke weerstandscapaciteit geldt (zie ook de Paragraaf grondbeleid) en waarvoor we binnen de Algemene reserve bouwgrondexploitatie een afzonderlijke buffer aanhouden.

Structurele weerstandscapaciteit
Met de structurele weerstandscapaciteit bedoelen we de middelen die we permanent kunnen inzetten om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Hierbij zijn ook de risico's van belang die aan de uitvoering van al die taken kleven. De structurele weerstandscapaciteit kunnen we in noodgevallen inzetten om aan meerjarige verplichtingen te kunnen voldoen. Hiermee kunnen we voldoen aan bijvoorbeeld de rente- en aflossingsverplichtingen van de aangetrokken leningen.

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Onvoorziene uitgaven (exclusief taakmutaties)	30	30	30	30
Onbenutte belastingcapaciteit	2.629	2.629	2.629	2.629
Begrotingsoverschot (= begrotingssaldo) - zie hierna	-	-	-	-
Totaal structurele weerstandscapaciteit	**2.659**	**2.659**	**2.659**	**2.659**

Onvoorziene uitgaven

De post Onvoorziene uitgaven kunnen we inzetten voor bepaalde incidentele uitgaven die geen structureel karakter dragen. De criteria die hierbij worden gehanteerd zijn onvoorspelbaar, onvermijdbaar en onuitstelbaar.
De post onvoorzien bedraagt in de begroting 2019 € 30.000. In overeenstemming met eerdere besluitvorming is de post onvoorzien gesplitst in onvoorziene lasten college van B&W (€ 20.000) en onvoorziene lasten incidentele- en startsubsidies (€ 10.000).

Onbenutte belastingcapaciteit

Voor de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit onroerende-zaakbelastingen (OZB) werd tot voor kort vaak de artikel 12-norm gehanteerd. Het gewogen gemiddelde percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 van de Financiële verhoudingswet bedraagt voor 2019: 0,1905 (redelijk peil volgens de Meicirculaire 2018). Het percentage in De Wolden bedraagt voor 2019 op basis van de oorspronkelijke begroting: 0,1173.
Om te voorkomen dat de lokale lasten teveel gaan stijgen, stelt het Rijk jaarlijks een macronorm vast, waarmee de **totale** OZB-opbrengst van alle gemeenten maximaal mag stijgen. Voor 2019 is de macronorm in de Meicirculaire 2018 bepaald op 4,0% (2018 was 3,1%).

De raad heeft in het verleden aangegeven voor de OZB uit te gaan van een jaarlijkse verhoging (naast autonome uitzetting) met een percentage dat gelijk is aan de inflatiecorrectie. Vooralsnog wordt uitgegaan van 1% autonome uitzetting en 1,5% inflatiecorrectie. Hiermee blijven we onder de macronorm van het Rijk.
De **werkelijke** onbenutte belastingcapaciteit van deze belasting is echter groter dan hiervoor bedoeld. Als we de capaciteit bijvoorbeeld afzetten tegen de norm toelating artikel 12-gemeente, dan is er nog een ruimte van **± € 2.629.000** (€ 4.213.000 x 0,1905/0,1173 gewogen gemiddelde volgens systematiek pagina 139 Meicirculaire 2018 = € 6.842.000 -/- € 4.213.000).

Berekeningswijze onbenutte belastingcapaciteit		**Uitkomst**
Geraamde OZB-opbrengst gemeentebegroting 2019 (na wijziging)	A	€ 4.213.000
Landelijk gemiddeld gewogen norm artikel-12 toelating	B	0,1905
Gemeentelijk gemiddeld gewogen percentage	C	0,1173
Formule berekening onbenutte belastingcapaciteit		(A*B/C) - A
Uitkomst berekening is € 6.842.000 -/- € 4.213.000		**€ 2.629.000**

Het rioolrecht en de afvalstoffenheffing mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. Omdat deze beide (nagenoeg) al geheel kostendekkend zijn bij De Wolden, zit hierin geen ruimte om extra middelen te genereren.

Begrotingsoverschot

Een eventueel begrotingsoverschot op de exploitatie namen we ook mee in de berekening van de structurele weerstandscapaciteit. Volgens informatie van de provincie Drenthe (toezichthouder) is dit voor de berekening van de weerstandscapaciteit niet toegestaan.

Inventarisatie van de risico's

De omvang van het noodzakelijke weerstandsvermogen wordt telkens herzien op basis van ontwikkelingen. De risico's worden bij het opstellen van de begroting en jaarrekening geactualiseerd.

Aan de hand van een lijst met mogelijke onderwerpen zijn de grootste risico's voor de gemeente in beeld gebracht. De risico's zijn nu beoordeeld aan de hand van de matrices en de tabellen die zijn opgenomen in de nota Weerstandsvermogen en risicomanagement. De omvang x de kans, dat het risico zich voordoet, geeft aan wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Zoals in onderstaande tabel is weergegeven, bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit voor de jaarrekening 2018 € 3,9 miljoen.

Risico *Bedragen x € 1.000*	**Maximale omvang risico**	**Risicokans**	**Benodigde weerstands-capaciteit**
Algemene uitkering	882	Hoog	441
Bedrijfsvoering (incl. aandeel SWO)	2.442	Laag/gemiddeld	387
Schadeclaims	138	Laag/hoog	21
Externe factoren	78	Laag/gemiddeld	16
Financieel	11.786	Laag/gemiddeld	1.857
Grondexploitatie	*	Hoog	0
Kapitaalgoederen	0	Laag	0
Open-einde regelingen	646	Laag/hoog	300
Projecten	736	Laag	115
Verbonden partijen	3.201	Laag/gemiddeld	597
Overige categorieën	1.427	Laag	239
Totalen	**21.336**		**3.973**

* Afzonderlijke risicoanalyse grondexploitatie (zie paragraaf grondbeleid) geeft geen nadelige saldi te zien.

Vergelijkende cijfers

Categorie	**Jaarrek. 2018 max. risico**	**Jr. 2018 benodigde weerstand-capaciteit**	**Begroting 2018 max. risico**	**Begroting 2018 benodigde weerstand-capaciteit**	**Jaarrek. 2017 max. risico**	**Jr. 2017 benodigde weerstand capaciteit**	**Verschil benodigd Jr. 2018 tov begroting 2018**	**Verschil benodigd Jr. 2018 tov Jr. 2017**
Algemene uitkering	882	441	877	439	849	424	+2	+17
Bedrijfs-voering	2.442	387	2.229	355	2.228	354	+32	+33
(schade)-claims	138	21	138	21	361	211	-	-190
Externe factoren	78	16	78	23	78	23	-7	-7
Financieel	11.786	1.857	10.636	1.681	10.590	1.711	+176	+146
Grond-exploitatie	*	*	*	*	*	*	*	*
Kapitaal goederen	-	-	-	-	-	-	-	-
Open-einde regelingen	646	300	272	44	415	173	+256	+127
Projecten	736	115	1.236	167	861	85	-52	+30
Verbonden partijen	3.201	597	3.506	417	3.123	377	+180	+220
Overige	1.427	239	726	73	1.241	174	+166	+65
Totaal	**21.336**	**3.973**	**19.698**	**3.220**	**19.746**	**3.532**		

De grootste verschillen worden veroorzaakt door de verhoogde uitgaven in het sociaal domein en het actualiseren van de risico-inschattingen.

Toelichting op de grootste risico's

De risico's met de meeste invloed op de benodigde weerstandscapaciteit worden hieronder toegelicht.

Nr.	Risico	Categorie	Maximale Risico	Benodigde weerstandscapaciteit
1	**Verstrekte geldleningen** Het niet nakomen van de aflossingsverplichtingen door partijen	Financieel	€ 5.666.600	€ 1.133.200
2	**Algemene uitkering** De algemene uitkering wijkt af van de raming	Algemene uitkering	€ 882.716	€ 441.358
3	**Verbonden Partijen** Risico's ten aanzien van onrechtmatigheden en negatieve resultaten die invloed hebben op de bijdrage en de doelstellingen	Verbonden Partijen	€ 2.187.741	€ 437.548
4	**BTW Compensatiefonds** Veranderingen in wet- en regelgeving of foutieve aangiften	Financieel	€ 845.100	€ 338.040
5	**Hardware, software en tractie** Schade door diefstal, brand of andere voorvallen. Ook wegens uitval softwareleverancier.	Bedrijfsvoering	€ 2.032.521	€ 304.878

Overige risico's

Naast bovengenoemde zijn voor de berekening van de weerstandscapaciteit, onder andere ook de volgende risico's meegenomen:

- Het moeten terugbetalen van ontvangen subsidiebedragen (Categorie Projecten).
- Meer aanvragen dan budget bij schuldhulpverlening, minimabeleid en het leerlingenvervoer (Categorie open einde regelingen).
- Het beëindigen van contracten vastgoed d.m.v. leegstand (Categorie Externe Factoren).
- Schadeclaims die niet worden gedekt door de verzekering (Categorie Claims).
- Openstaande vorderingen worden niet ontvangen (dubieuze debiteuren) (Categorie Overige).

Weerstandsvermogen

Het kengetal weerstandsvermogen is de verhouding tussen het totaalbedrag aan risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit. Met behulp van dit kengetal kan worden bepaald of het weerstandsvermogen voldoet aan de gestelde norm (= voldoende).

Het kengetal voor De Wolden is als volgt berekend:

$$\text{Weerstandsvermogen (risicoprofiel)} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit} \quad € \text{ 25,5 miljoen}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit} \quad € \text{ 4,0 miljoen}} = 6{,}4$$

Aan de hand van onderstaande tabel kunnen we de betekenis van deze ratio bepalen. Conform de tabel uit de nota risicomanagement kunnen we concluderen dat het weerstandsvermogen van de gemeente De Wolden 'uitstekend' is.

Waardering	Ratio Weerstandsvermogen	Betekenis
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 > < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 > < 1,4	Voldoende
D	0,8 > < 1,0	Matig
E	0,6 > < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

De hoogte van het weerstandsvermogen is als volgt weer te geven.

Bedragen x 1.000	**Bedrag**
Weerstandscapaciteit	25.476
Risico's	-/- 3.973
Weerstandsvermogen	**22.249**

KENGETALLEN FINANCIELE POSITIE

Gemeenten nemen in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' de vijf, vanuit het BBV verplicht gestelde financiële kengetallen op. Naast de kengetallen vindt ook een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie plaats. Doel van deze kengetallen is dat daarmee beter de structureel en reëel sluitende begroting wordt onderbouwd.

1A. Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie (totale baten exclusief mutaties reserves).

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

2. De solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hierbij wordt het eigen vermogen uitgedrukt in een percentage van het balanstotaal. In de berekening is ervan uitgegaan, dat de voorzieningen een onderdeel zijn van het eigen vermogen (VNG definitie). Als we de voorzieningen beschouwen als vreemd vermogen (conform het BBV), dan daalt de solvabiliteit naar 52%.

3. Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.
Het kengetal geeft in een percentage aan hoe groot het geïnvesteerde bedrag is ten opzichte van de totale baten.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Hierbij vinden correcties plaats als gevolg van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

5. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en de reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. Overigens laat dit kengetal eigenlijk meer een verhouding zien t.o.v. de landelijk gemiddelde woonlasten dan dat het de echt vrij toelaatbare (wettelijke) belastingruimte toont. Zie hetgeen hiervoor is vermeld bij 'Onbenutte belastingcapaciteit'.

Uitkomst berekening financiële kengetallen De Wolden

Omschrijving	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
1A - Netto schuldquote	18%	49%	22%
1B - Idem gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	4%	30%	6%
2 - Solvabiliteitsratio	64%	44%	56%
3 - Grondexploitatie	2%	2%	0,4%
4 - Structurele exploitatieruimte (begroting 2019)	2%	1%	0,3%
5 - Belastingcapaciteit (begroting 2019)	98%	98%	99%

Conclusie

Voorgeschreven is dat naast de kengetallen zelf, een beoordeling plaatsvindt van de onderlinge verhouding hiervan in relatie tot de financiële positie. De kengetallen zijn communicerende vaten, waarbij we kunnen stellen dat enkele een stoplichtfunctie hebben en andere een signaalfunctie.

Het is overigens van belang de kengetallen in samenhang te zien omdat een afzonderlijk kengetal niet zoveel zegt over de financiële positie. Daarnaast zijn wij ons er van bewust dat uitkomsten weliswaar momentopnames zijn maar daarnaast ook een voorspellend karakter hebben.

Samenvattend ontstaat het volgende beeld.

Netto schuldquote	Deze valt nog steeds ruim binnen de landelijk gehanteerde richtlijn van maximaal 130%. Door toenemende investeringen neemt vanzelfsprekend de omvang van de schuld ook toe.
Solvabiliteitsratio	Deze is weliswaar afgenomen maar valt ruim binnen de landelijk gehanteerde richtlijn van minimaal 30%.
Grondexploitatie	De gemeente heeft beperkt geïnvesteerd en loopt hierdoor geen grote bijzondere risico's – er geldt overigens geen norm.
Structurele exploitatieruimte	Door een verdere uitzetting van de (kapitaal)lasten neemt de druk op het positieve begrotingssaldo toe.
Onbenutte Belastingcapaciteit	Hoewel de gemeente iets onder het landelijk gemiddelde zit v.w.b. de woonlasten (2017 € 695 t.o.v. € 724), is er t.o.v. de norm toelating artikel-12 gemeente, nog een aanzienlijke ruimte van afgerond € 2,6 miljoen om de OZB (extra) te verhogen = politieke afweging.

Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding
Een aanzienlijk deel van de in gemeente De Wolden aanwezige kapitaalgoederen zoals infrastructuur, gebouwen en plantsoenen is in beheer en onderhoud van de gemeente. Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen kent de gemeente een aantal beheersprogramma's.

We reserveren geld in de exploitatiebegroting om jaarlijks in het noodzakelijke onderhoud te kunnen voorzien. Dat doen we op basis van de beheersprogramma's. Ook het gewenste onderhoudsniveau leggen we daarin vast. Dat niveau is afhankelijk van de hiervoor benodigde beschikbare middelen. De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen geeft een dwarsdoorsnede van de begroting. Lasten van onderhoud kunnen op diverse programma's voorkomen.

Basisgegevens te onderhouden kapitaalgoederen (peil 2018)
De afstemming tussen de BGT (Basisregistratie Grootschalige Topografie) en de beheerkaart vindt op dit moment plaats. De gegevens kunnen hierdoor afwijken met wat voorgaande jaren is beschreven.

Onderwerp	Karakteristiek	Onderhoud
Openbare ruimte	Oppervlakte totaal	22.635 ha.
	Oppervlakte wegen	2.521.122 m^2
	Verharde fietspaden	247.575 m^2
	Verharde wandelpaden	161.135 m^2
	Oppervlakte groen (plantsoen)	1.576.406 m^2
	Oppervlakte bos en natuur (berm, etc.)	3.330.246 m^2
	Bomen	55.132 st.
	Sportterreinen	220.000 m^2
	Openbare verlichting (armaturen)	5.500 st.
	Speeltoestellen	622 st.
	Begraafplaatsen	6 st.
Gebouwen	Onderwijsgebouwen	10 st.
	Sportaccommodaties	21 st.
Riolering	Lengte	453 km.
	Kolken	11.500 st.
	Minigemalen	1.100 st. (excl. 230 IBA's)
	Hoofdgemalen	62 st.
	Bergbezinkvoorzieningen	10 st.
Kunstwerken	Tunnels	3 st.
	Bruggen en duikers	60 st.
Verkeersmeubilair	Verkeersborden	4.606 st.
	Objectverwijzingsborden	660 st.

Beleidskader
Voor het benodigde onderhoudsvolume zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd:
- Een beheersprogramma moet een periode beslaan van de langste afschrijving van de kapitaallasten. Hierdoor zijn we in staat altijd voldoende geld te reserveren voor het noodzakelijke onderhoud en voorkomen we desinvesteringen.
- Een beheersprogramma moeten we gemiddeld iedere vier jaar opnieuw doorrekenen op basis van de actuele onderhoudssituatie (BBV). Dit schept de mogelijkheid om de onderhoudskosten tijdig naar boven of beneden bij te stellen.

We hebben een kwaliteitsvisie. Die visie functioneert als een overkoepelende schil voor de onderliggende beheerssystemen. In de visie geven we het niveau aan dat bepalend is voor de individuele beheerssystemen. In 2012 is het kwaliteitsniveau op onderdelen herzien. Als kwaliteitsniveau heeft de raad gekozen het niveau 'basis' met uitzondering van bedrijventerreinen. Het niveau van de

groenvoorzieningen op de bedrijventerreinen is herzien naar het niveau laag. De niveaus zijn verwerkt in de opdrachten voor het planmatig onderhoud van de openbare ruimte.

Voor het rationeel beheer maakt de gemeente gebruik van een beheerssysteem. Het systeem Xeiz van Mercator is voorzien van een grafische koppeling met de database van de beheersgegevens. Het inzichtelijk maken en uitwisselen van de data van de te beheren onderdelen in de openbare ruimte is daarmee mogelijk. De verschillende beheersprogramma's lichten we hierna toe.

Toelichting per beheersprogramma

Het wegenbeheersprogramma

De gemeente heeft een rationeel beheersprogramma voor wegen. In dit programma heeft de raad het onderhoudsniveau vastgelegd, waaraan het wegenonderhoud dient te voldoen. Gekozen is om het kwaliteitsniveau van de wegen te differentiëren op basis van de gebruikscategorie van de wegen. Verhardingen met een belangrijke functie voorzien we van een hoger onderhoudsniveau. Jaarlijks voeren we na de winter een wegeninspectie uit. Op basis daarvan, in relatie met het beschikbare budget, stellen we vast welke wegen dat jaar een onderhoudsbeurt behoeven.

Omschrijving	Begroot 2018 (na wijziging)	Werkelijk 2018
Klein onderhoud wegen	82.000	115.000
Groot onderhoud wegen	886.000	858.000
Verkeersvoorzieningen (bewegwijzering, borden, veiligheid)	106.000	101.000
Straatvegen en onkruidbestrijding	157.000	147.000
Bermonderhoud, inclusief maaien en bermbeplanting	144.000	153.000
Totaal	**1.375.000**	**1.374.000**

Het beheersprogramma groen

In 2013 is het kwaliteitsniveau B door de raad vastgesteld voor het onderhoud van het groen. Dit kwaliteitsniveau is verwerkt in de onderhoudsbestekken. In 2018 is incidenteel € 75.000 opgenomen voor groeiplaatsverbetering en het vervangen van bomen in de burgemeesterbuurt in Ruinerwold. Tijdens de voorbereiding is gebleken dat het beter is om de hele weg te gaan herinrichten. Omdat dit meer werk is, is besloten het werk in 2019 uit te voeren.
Daarnaast hebben we groot onderhoud gepleegd aan een tweetal vijvers in de Wijk.

Omschrijving	Begroot 2018 (na wijziging)	Werkelijk 2018
Onderhoud plantsoenen openbaar groen	236.000	242.000
Onderhoud openbaar groen begraafplaatsen	65.000	65.000
Aanschaf plantmateriaal	28.000	23.000
Uitbestede werkzaamheden inclusief SW-bedrijven	191.000	190.000
Beheersing eikenprocessierups	31.000	29.000
Totaal	**551.000**	**549.000**

Riolering/water

Eind 2015 is het 'Watertakenplan Fluvius' door de raad vastgesteld. Het plan is opgebouwd uit een hoofdplan en zeven specificaties. Het hoofdrapport beschrijft de gezamenlijke visie en doelstellingen van de gemeenten Hoogeveen, De Wolden, Meppel, Westerveld, Midden-Drenthe, Steenwijkerland en het waterschap voor beheer van de watertaken in de periode 2016 t/m 2021. Onder watertaken verstaan we de gemeentelijke zorgplichten voor stedelijk afvalwater, hemel- en grondwater en de zorgplicht van het waterschap voor het zuiveren van afvalwater. De specificatie, waarin de onderdelen van het gemeentelijk rioleringsplan zijn opgenomen, beschrijft per gemeente

de maatregelen en activiteiten en de financiële en personele middelen die nodig zijn voor het beheer van de watertaken.

In 2018 zijn diverse maatregelen en activiteiten uitgevoerd zoals: inspectie en reiniging riolering en gemalen, het reinigen van kolken en het onderhoud aan gemalen, riolering, drainage en IBA's (Individuele Behandeling van Afvalwater).
De daadwerkelijke kosten van de activiteiten voor vrijverval en drukriolering zijn per saldo lager uitgevallen dan begroot. De posten voor onderhoud bevatten naast planmatig onderhoud, ook incidentele kosten voor storingen en knelpunten. Doordat de incidentele kosten zijn meegevallen, zijn de posten voor onderhoud lager uitgevallen.
De kosten voor onderhoud aan IBA's zijn hoger uitgevallen dan begroot. Dit komt enerzijds doordat de jaarlijkse bijdrage van waterschap Velt en Vecht is komen te vervallen als gevolg van een beleidswijziging van het waterschap. Daarnaast zien we dat de incidentele kosten voor storingen aan IBA's zijn toegenomen als gevolg van veroudering van de voorzieningen. We werken aan een actualisatie van het beheerplan voor IBA´s, zodat we beter inzicht krijgen in de technische staat.

Omschrijving	Begroot 2018 (na wijziging)	Werkelijk 2018
Onderhoud e.d. vrijverval riolering	214.000	140.000
Onderhoud e.d. vacuüm drukriolering, gemalen en bezinkbassins	35.000	21.000
Onderhoud individuele behandeling afvalwater	16.000	46.000
Totaal	**265.000**	**207.000**

Het gebouwenbeheersplan
In 2018 heeft het college de Nota planmatig onderhoud gebouwen 2019-2028 vastgesteld.
Nadat eerst wordt ingegaan in de Nota op het te onderhouden areaal, worden de gehanteerde systematiek en de van toepassing zijnde normen en onderhoudstypen toegelicht. De budgettaire aspecten worden vervolgens in de financiële paragraaf benoemd. Verder wordt in deze nota een duidelijke scheiding aangebracht tussen 'periodiek groot onderhoud' en 'normaal klein jaarlijks onderhoud'. Er is onder andere een doorrekening gemaakt voor groot onderhoud op langere termijn. Op deze berekening is de jaarlijkse storting in de 'voorziening onderhoud gebouwen' afgestemd.
In 2018 is het planmatig onderhoud en groot onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen uitgevoerd. De onderstaande werkzaamheden is slechts een kleine opsomming van wat er het afgelopen jaar is uitgevoerd op bouwkundig en installatietechnisch onderhoud:

- Interne verbouw Brede school de Wijk in verband met inpassing van de bibliotheek.
- Legionella risico inventarisatie en opstellen van beheersplannen voor diverse sportaccommodaties, kleedgebouwen en een kantoorgebouw.
- Dakrenovatie sporthal de Marse en van het kleedgedeelte bij sporthal de Buddingehof.
- CV- ketelvervanging sportzaal 't Zandmeer.
- Renovatie torenuurwerk incl. vervanging van de aandrijving en verlichting naar led van de kerktoren in Ruinen.
- Vervanging van verouderde TL-verlichting naar LED in de sporthal de Buddingehof.
- Het plaatsen van zonnepanelen, groot onderhoud sedum dakbedekking, vervanging van vloerbedekking in de verkeersruimten, sausen van de diverse gangwanden en gedeeltelijke vervanging van verouderde verlichting door LED in het gemeentehuis van Zuidwolde.
- Interne verbouw van Heidelaan 3, dependance Heidevlinder, welke een deel in gebruik hebben genomen.

In 2019 zal de aanbesteding worden voorbereid van een nieuwe inspectieronde in 2020 van al onze te onderhouden gebouwen.

Omschrijving	Begroot 2018 (na wijziging)	Werkelijk 2018
Normaal klein jaarlijks onderhoud	220.000	137.000
Storting in de voorziening voor periodiek groot onderhoud (exclusief onderwijs)	280.000	270.000
Totaal	**500.000**	**407.000**

Beheersprogramma openbare verlichting
Het beleidsplan Openbare verlichting 2013-1017 is van toepassing. In dit plan zijn de gegevens verwerkt en zijn richtlijnen benoemd. Daar waar mogelijk vervangen we steeds meer spaarverlichting voor ledverlichting. Bij het aanbrengen van nieuwe verlichting wordt steeds ledverlichting aangebracht. Jaarlijks wordt gebiedsgewijs een aaneengesloten deel van de armaturen schoongemaakt en van nieuwe lampen voorzien. Iedere 5 jaar wordt op deze wijze de volledige openbare verlichting gestructureerd onderhouden. De op het beleidsplan gebaseerde uitvoeringsmaatregelen worden uitgewerkt. Het huidige beleidsplan dient te worden geactualiseerd het komende jaar.

Omschrijving	Begroot 2018 (na wijziging)	Werkelijk 2018
Onderhoud openbare verlichting	82.000	62.000

Beheersprogramma kunstwerken en bruggen
De werkzaamheden aan de gemeentelijke bruggen en duikers zijn gebaseerd op het beheerplan 'bruggen en kunstwerken', dat deel heeft uitgemaakt van de kadernota 2006. In het beheerplan zijn de relevante kwaliteitsaspecten van de bruggen beoordeeld en de noodzakelijke maatregelen beschreven om deze voorzieningen in stand te kunnen houden. Met het budget hebben we vervanging en levensduur verlengend werk gedaan aan 10 kunstwerken. Alle kunstwerken zijn nu in dusdanige staat dat ze de komende jaren met het onderhoudsbudget voldoende op kwaliteitsniveau te waarborgen zijn. De werkzaamheden zijn gereed en het krediet kan worden afgesloten.

Omschrijving	Begroot 2018 (na wijziging)	Werkelijk 2018
Onderhoud bruggen	49.000	58.000

Het speelruimtebeleidsplan
In gemeente De Wolden zijn rond de 90 speelplekken. De omvang, inrichting en wijze van beheer varieert. In de praktijk blijkt dat een goede en uitgebreide speelvoorziening de (jonge) inwoner zeer aanspreekt. In stand houden van speelvoorzieningen in een gemeente is echter geen wettelijke verplichting. Wel heeft de gemeente de taak zorg te dragen voor de veiligheid en de openbare orde. Dit betekent dat een gemeente aansprakelijk kan worden gesteld voor schade die voortkomt uit een ondeugdelijk speeltoestel of ondergrond. Een grondeigenaar is namelijk aansprakelijk voor schade ten gevolge van bouwwerken die in zijn grond verankerd zijn.

Het speelruimtebeleidsplan is op 28 maart 2002 door de gemeenteraad vastgesteld. In het speelruimtebeleidsplan is een streefbeeld opgenomen. Dit streefbeeld geeft een richting aan op welke manier de speelvoorzieningen in De Wolden er in de toekomst uit kunnen zien, om de kinderen op een zo optimaal mogelijke manier te kunnen laten spelen. Bij de overdracht van de speelvoorzieningen aan de verenigingen voldeden de speelvoorzieningen aan het niveau.

Dagelijks onderhoud overgedragen aan verenigingen
Sinds 2008 is het onderhoud van de speelvoorzieningen overgedragen aan verenigingen. Dit heeft een besparing in de uitvoeringskosten opgeleverd. Om de verenigingen te ondersteunen bij het onderhouden van de speelvoorzieningen, is jaarlijks budget beschikbaar voor cofinanciering. In 2018 hebben de volgende verenigingen een bijdrage ontvangen: Speeltuinvereniging Beatrixplantsoen in Zuidwolde, Speeltuinstichting Ravotti in Ruinen, Buurtvereniging De Nije West in Zuidwolde, Speeltuinvereniging Kindervreugd in Veeningen, Speeltuinvereniging de Speulhorst in de Wijk, Speeltuinvereniging Ons Domein in Alteveer en Speeltuinvereniging Kerkenveld.

Veiligheidsinspectie
Volgens het Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen moeten speeltoestellen veilig zijn, waarbij voor nieuwe toestellen geldt dat ze van een certificaat van typekeuring moeten zijn voorzien. Om te beoordelen of speeltoestellen veilig zijn, vindt jaarlijks een veiligheidsinspectie plaats. Een dergelijke veiligheidsinspectie bestaat uit de inspectie van de speelplaats, het toestel en de speelzone. Deze inspectie bepaalt vervolgens het noodzakelijke onderhoud of de vervanging van de speeltoestellen.

De resultaten van de inspecties worden doorgestuurd naar de verenigingen. Zij dienen vervolgens de aanbevolen acties uit te voeren. Om de veiligheid te kunnen blijven waarborgen, dienen de verenigingen de uitgevoerde werkzaamheden terug te koppelen. Immers, de voorzieningen zijn op het eigendom van de gemeente geplaatst en de gemeente is, na overdracht, nog steeds primair verantwoordelijk. Ook wordt door inspecties aangetoond dat het noodzakelijke onderhoud daadwerkelijk is uitgevoerd.

Omschrijving	Begroot 2018 (na wijziging)	Werkelijk 2018
Onderhoud speelvoorzieningen	16.000	10.000
Subsidiëring speeltuinverenigingen	16.500	24.000
Totaal	**32.500**	**34.000**

Financiering

Inleiding

In deze paragraaf rapporteren wij over het gevoerde treasurybeleid, de beheersing van de financiële risico's en de ontwikkeling op het gebied van rente en financiering. Treasury is het besturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

Uit de financieringsparagraaf moet blijken dat:
- de uitvoering van de financieringsfunctie uitsluitend de publieke taak dient;
- aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm wordt voldaan;
- het beheer prudent en risicomijdend is.

De risicobeheersing richt zich op renterisico's, kredietrisico's, koersrisico's en valutarisico's.
De 'Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden' (Ruddo) bepaalt de vereisten ten aanzien van de kredietwaardigheid van financiële instellingen.

Wettelijk kader

De uitvoering van de gemeentelijke financieringsfunctie dient plaats te vinden binnen de wettelijke kaders van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido), die op 1 januari 2001 is ingevoerd en voor het laatst in 2009 is gewijzigd. In de wet staan transparantie en risicobeheersing centraal. De transparantie komt tot uitdrukking in een verplicht treasurystatuut en een financieringsparagraaf in begroting en jaarrekening.
Een ander belangrijk uitgangspunt van de Wet Fido is dat deze wet aan de lagere overheden de verplichting oplegt financiële risico's op treasurygebied te beheersen. In het treasurystatuut zijn binnen de mogelijkheden van de wet Fido en de Ruddo de kaders vastgelegd voor de uitvoering van de treasuryfunctie bij de gemeenten. Omdat het schatkistbankieren en de wet Houdbaarheid overheidsfinanciën (Wet Hof) wettelijk kader hebben gekregen, hebben wij het treasurystatuut in november 2014 hierop aangepast.

Vermogenspositie

Langlopende leningen
In onderstaande tabel staat het verloop van de langlopende vaste geldleningen.

Jaar *Bedragen x € 1.000*	Stand per 1-1	Opgenomen	Aflossing	Stand per 31-12
2015	8.977	0	745	8.232
2016	8.232	0	745	7.487
2017	7.487	0	745	6.742
2018	6.742	10.000	745	15.997

Langlopende geldleningen/Leningenportefeuille
Op 1 januari 2018 bedroeg de totale hoofdsom van de vaste geldleningen bijna € 6,7 miljoen en per 31 december 2018 is het schuldrestant opgelopen bijna € 16 miljoen. Het betreft vijf lineaire geldleningen die we hebben afgesloten bij de BNG Bank.

Het afgelopen jaar hebben we € 745.000 betaald aan aflossingen voor langlopende geldleningen, hiertegenover staat dat we in april 2018 een lineaire langlopende geldlening van € 10 miljoen met een looptijd van 25 jaar en een rentepercentage van 1,385% hebben afgesloten. In de meerjarenbegroting 2018-2021 hebben we opgenomen dat eind 2017 een nieuwe geldlening van € 10 miljoen zal worden aangetrokken, dit is uitgesteld tot april 2018.

Kortlopende geldleningen
De schuld op korte termijn (kasgeldlening) was op 31-12-2018 € 10 miljoen. In het kader van schatkistbankieren was ons tegoed op 31-12-2018 ruim € 11,3 miljoen.

Financieringsbeleid

Om te voorzien in de financieringsbehoefte staan de gemeente interne en externe financieringsmiddelen ter beschikking. De interne financieringsmiddelen bestaan uit de reserves, oftewel eigen vermogen en de voorzieningen. De externe financieringsmiddelen bestaan uit de opgenomen langlopende geldleningen en kortlopende middelen (o.a. rekening-courant geld en kasgeldleningen), oftewel het vreemde vermogen. Op het moment dat de uitgaven worden gedekt door inzet van reserves vindt een substitutie plaats van eigen vermogen naar vreemd vermogen. We werken vanuit totaalfinanciering. Kenmerk is dat er geen één-op-één relatie wordt gelegd tussen een investering en financiering, maar dat wordt gekeken naar het totaal. Het systeem van totaalfinanciering maakt optimale benutting van externe financieringsbronnen mogelijk. We proberen leningen tegen zo laag mogelijke kosten aan te trekken en tegelijkertijd de renterisico's te beheersen.

Liquiditeitenbeheer

Liquiditeitenbeheer is het beheren, reguleren en besturen van de inkomende en uitgaande geldstromen en de effecten daarvan op de rekening-courant. In onze overeenkomst financiële dienstverlening met de BNG kunnen we tot € 8,5 miljoen rood staan in rekening-courant tegen een gunstig rentepercentage. Door het opstellen van een meerjarenliquiditeitenprognose, die gebaseerd is op de meerjarenbegroting (inclusief de meerjareninvesteringsplanning), proberen we liquiditeitenrisico's zoveel mogelijk te beperken. Daarnaast maken we voor het eerste jaar een liquiditeitenbegroting. Hierin staan de schattingen van de uitgaven en inkomsten die verband houden met de exploitatie, grondexploitatie en investeringen. Lopende het begrotingsjaar wordt deze liquiditeitenbegroting geactualiseerd, omdat de schatting in de loop van het jaar nogal eens verandert door wijziging in de realisatie van de uitgaven en inkomsten.

Ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt

De rente op de geldmarkt (kredieten voor maximaal een jaar) was voor het gehele jaar 2017 negatief. Met andere woorden, er werd rente vergoed bij het aantrekken van korte termijn leningen (kasgeldleningen). De prijs van de kasgeldleningen, 1 maands, 2 maands en 3 maands, schommelde dit jaar tussen -0,36% en -0,42%.
De rente op de kapitaalmarkt (kredieten langer dan een jaar) bleef dit jaar ook ongekend laag. Het rentepercentage voor bijvoorbeeld een 25-jarige lineaire geldlening was aan het begin van 2018 ongeveer 1,39%, daarna schommelde de rente tussen de 1,35% en 1,47%. Echter eind 2018 was deze rente weer gedaald tot 1,29%. De verwachting is dat in 2019 de rente iets gaat oplopen. Met betrekking tot de geld- en kapitaalmarkt volgen wij, naast eigen visie en waarneming ook de adviezen van de grote banken en beleggers.

Risicobeheersing

De belangrijkste financiële risico's bij de uitvoering van het treasurybeleid zijn de renterisico's, kredietrisico's, liquiditeitenrisico's en koersrisico's. Aangezien de gemeente geen leveranciers en afnemers kent van buiten de eurolanden zijn koersrisico's niet aanwezig. Blijven over de rente-, krediet- en liquiditeitenrisico's.

<u>Kasgeldlimiet (kortlopende schuld)</u>
De kasgeldlimiet is de toelaatbare omvang van de netto vlottende schuld om op de korte termijn het renterisico te beheersen. De risico's zijn groot door mogelijke fluctuaties op de geldmarkt. Onder de vlottende schuld vallen alle financieringen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De limiet is door de minister van Financiën vastgesteld op 8,5% en is het maximum percentage van het begrotingstotaal(lasten) dat met kortlopende middelen mag worden gefinancierd.

Financiering met kortlopende middelen heeft de volgende voordelen:
- De rente op kortlopende leningen is nagenoeg altijd lager dan op langlopende leningen.
- Het geeft een grotere flexibiliteit.

Als de kasgeldlimiet structureel wordt overschreden moeten binnen drie kwartalen maatregelen worden getroffen om dat teniet te doen. Dat kan door consolidatie (= het omzetten van kortlopende in langlopende schulden).

De kasgeldlimiet afgerond is € 4 miljoen. In onderstaande tabel is voor 2018 de kasgeldlimiet afgezet tegen de netto vlottende schuld. Door het aantrekken van 'lang geld' in april 2018, zijn we binnen de limiet is gebleven.

Berekening kasgeldlimiet

	Berekening kasgeldlimiet *Bedragen x € 1,0 miljoen*	**1e kwartaal**	**2e kwartaal**	**3e kwartaal**	**4e kwartaal**
1	Toegestane kasgeldlimiet				
	In % van grondslag (= begrotingstotaal na wijziging)	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
	In bedrag (x € 1,0 miljoen)	4,3	4,3	4,3	4,3
2	Omvang vlottende schuld	10,0	10,0	10,0	10,0
3	Vlottende middelen	6,2	15,5	16,7	13,3
	Toets kasgeldlimiet				
4	Totaal netto vlottende schuld (2-3)	3,8			
5	Totaal netto vlottende middelen (3-2)		5,5	6,7	3,3
	Toegestane kasgeldlimiet (1)	4,3	4,3	4,3	4,3
	Overschrijding (-) of Ruimte (+)	**0,5**	**9,8**	**11,0**	**7,6**

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld

De Wet Fido definieert vaste schuld als opgenomen geldleningen met een rentetypische looptijd groter dan of gelijk aan 1 jaar. Van renterisico is sprake als er onzekerheid bestaat rond toekomstige renteniveaus.
Deze situatie doet zich op de volgende momenten voor:

- Bij variabel rentende leningen.
- Indien een toekomstige financieringsbehoefte nog niet afgedekt is.
- Bij naderende renteaanpassingen van leningen.

Het doel van de renterisiconorm is om op de lange termijn niet afhankelijk te zijn van het renteniveau in een bepaald jaar. Met de norm bevordert de Wet Fido een solide financieringswijze bij openbare lichamen en levert een bijdrage aan de uitstekende kredietwaardigheid van openbare lichamen op de kapitaalmarkt. Jaarlijks mogen de renterisico's niet hoger zijn dan 20% van het begrotingstotaal bij aanvang van het boekjaar.

In onderstaande tabel wordt de norm afgezet tegen de feitelijke situatie.
Conclusie: we voldoen ruimschoots aan de risiconorm.

	Renterisiconorm *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2017**	**Begroting 2018**	**Rekening 2018**
1	Rente herzieningen	0	0	0
2	Betaalde aflossing	745	1.145	745
3	Renterisico (1+2)	745	1.145	745
5a	Ruimte onder renterisiconorm(4>3)	9.327	8.401	9.015
5b	Overschrijding renterisiconorm (3>4)			
	Berekening renterisiconorm			
4a	Begrotingstotaal, waarmee gerekend is t.b.v. de norm	50.360	47.728	48.202
4b	Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%
4	**Renterisiconorm**	**10.072**	**9.546**	**9.640**

Kredietrisicobeheer

Kredietrisicobeheer kunnen we omschrijven als het beheersen van risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid van een waardedaling van onze vorderingen als gevolg van insolventie of deficit van tegenpartijen. Uitzettingen kunnen op grond van de Wet Fido en het treasurystatuut slechts plaatsvinden voor de uitvoering van een publieke taak. Daarnaast vinden uitzettingen alleen plaats bij Nederlandse overheden en andere publiekrechtelijke lichamen met een solvabiliteitsratio van 0%

en financiële instellingen met een kredietwaardigheid van een AA-rating (lange termijn) of A-2 (korte termijn rating).

Hieronder een specificatie van de uitzettingen naar risicocategorie.

Risicogroep *Bedragen x € 1.000*	**Restantschuld**	**% van het totaal**	**Met/zonder (hypothecaire) zekerheid**
Aandelen en deelnemingen (o.a. nutsbedrijven)	1.671	17,2	zonder
Leningen aan deelnemingen	2.284	23,5	zonder
Geldlening aan gemeenschappelijke regeling (SWO)	1.218	12,5	zonder
Deelneming/geldlening Stim.Volkshuisv.Ned.Gem.	248	2,5	zonder
Hypothecaire geldleningen ambtenaren	4.071	41,8	met
Overige leningen	245	2,5	zonder
Totaal	**9.737**	**100**	

We hebben in totaal ruim € 9,7 miljoen uitgeleend.
De aandelen zijn van NV Bank Nederlandse Gemeenten, NV Rendo, NV W.M.D. en de deelnemingen van Essent milieu en de Stichting Glasvezel De Wolden. De leningen aan deelnemingen zijn de bruglening aan Enexis en de lening aan de Stichting Glasvezel De Wolden.

De geldlening aan de gemeenschappelijke regeling De Wolden Hoogeveen (SWO) is € 126.050 hoger geworden en komt nu uit op ruim € 1,2 miljoen, het betreft de activa die de SWO van de gemeente heeft overgenomen en de activa die de afgelopen vier jaar is aangeschaft.

Aan de Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN) hebben we bijna € 248.000 uitstaan, alhoewel er geen bijdragen in rekening-courant zijn bijgestort, heeft SVN bijna € 292.000 aan zonneleningen verstrekt aan particulieren. In 2019 zal dit tekort bijgestort moeten worden. Per saldo is er nu bijna € 378.000 uitgeleend aan particulieren (startersleningen en zonneleningen).

Op de hypothecaire geldleningen aan ambtenaren is afgelopen jaar bijna € 460.000 afgelost.
Er staat nu nog ruim € 4.071.000 open.

De overige geldleningen betreffen een lening aan zwembad Ruinen en aan de dorpshuizen Ansen, Echten en Koekangerveld en een lening in het kader van de WMO.

Interne rente
In de begroting 2018 was rekening gehouden met een interne rente van 1%, op basis van de BBV-voorschriften is dit percentage voor de jaarrekening uitgekomen op 0,40%. Deze rente rekenen we toe aan alle (te activeren) investeringen. Voor de grondexploitatie wordt een andere berekening voor de rente gehanteerd, deze rekenrente is uitgekomen op 0,53%.

Renteschema		
a.	Rentelasten langlopende geldleningen	386.175
	Rentelasten en -kosten kortlopende geldleningen	11.448
	Rentelasten en -kosten leningen SVN	1.890
b.	Rentebaten langlopende geldlening SWO De Wolden Hoogeveen	-21.839
	Rentebaten kasgeldleningen	-37.691
	Rentebaten leningen SVN	-905
	Rentebaten lening Enexis	-21.773
	Rentebaten lening glasvezelnetwerk De Wolden	-72.113
	Rentebaten private personen	-530

Renteschema		
	Rentebaten hypothecaire geldleningen ambtenaren	-49.589
	Saldo rentelasten en -baten	195.073
c.	Rente doorberekend aan grondexploitatie 0,53%	-4.466
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	190.607
d.	Rente over voorzieningen contante waarde	
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente	190.607
e.	Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag 0,4%)	-196.535
f.	Positief renteresultaat op het taakveld Treasury	-5.928

De boekwaarde van de activa die integraal zijn gefinancierd bedraagt per 1 januari 2018 € 49.133.000. De aan de taakvelden toegerekende rente van 0,4% van € 49.133.000 is € 197.000.

De afwijking tussen de werkelijke rentelasten en de toegerekende rentelasten is € 5.928. Aangezien de afwijking kleiner is dan 25%, is een nacalculatie niet verplicht.

De iets lagere interne rente en het positief renteresultaat wordt veroorzaakt door:
- Minder rente voor langlopende leningen is uitgeven, omdat er goedkoper lang geld geleend is.
- Voor kortlopende (kasgeld)leningen is er zelfs rente ontvangen i.p.v. betaald.
- De doorberekende rente aan de grondexploitatie is iets hoger geworden dan begroot.
- Bankkosten zijn lager geworden dan begroot.

Daar tegenover staat dat er meer minder rente is ontvangen voor de lening aan Enexis. De rente voor de verstrekte geldlening aan de samenwerkingsorganisatie is ook lager geworden dan begroot, omdat we de interne rente van de samenwerkingsorganisatie verlaagd hebben van 4% naar 2%.

Schatkistbankieren

Op 15 december 2013 is de wet verplicht schatkistbankieren van kracht geworden. Vanaf dat moment zijn alle decentrale overheden (provincies, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen in de vorm van een openbaar lichaam) verplicht om hun overtollige middelen in de schatkist aan te houden. Dit betekent dat overtollige gelden niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist mogen worden weggezet. Wel mogen decentrale overheden overtollige middelen aan elkaar uitlenen, zolang er geen sprake is van een toezichtrelatie, om zodoende een beter rendement te halen dan bij de schatkist. De schatkist biedt geen leen- of roodstand faciliteiten aan. Deelname van decentrale overheden aan het schatkistbankieren draagt bij aan een lagere EMU-schuld van de collectieve sector, waardoor de externe financieringsbehoefte van het Rijk minder wordt. Dit vertaalt zich in een lagere staatsschuld. Voor gemeenten geldt een doelmatigheidsdrempel van 0,75% van het begrotingstotaal. Ons begrotingstotaal over 2018 was € 50.205.432, het drempelbedrag is dan € 376.541. Over het dagelijkse saldo wordt de daggeldrente (Eonia) vergoed.

Berekening EMU-saldo

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV, art. 3 en 4) is de verplichting vastgesteld dat de gemeenten in de jaarrekening ook het EMU-saldo dienen te verstrekken. Deze jaarrekening is opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten. Het EMU-saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar gaat uit van ontvangsten en uitgaven, berekend op transactiebasis en overeenkomstig de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie.

Vragenlijst
Berekening EMU-saldo
Gemeente Gemeente De Wolden ()

Algemene gegevens:

Gemeentenaam:	**Gemeente De Wolden**
Jaar:	**2018**

	Omschrijving	2017 x € 1000,- Volgens jaarrekening 2017	2018 x € 1000,- Volgens primaire begroting 2018	2018 x € 1000,- Volgens jaarrekening 2018	2019 x € 1000,- Volgens primaire begroting 2019
1	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	944	-39	1.237	23
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	2.186	2.224	2.487	2.324
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	-378	330	232	326
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	3.062	5.869	7.416	4.977
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4				
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), **voor zover niet op exploitatie verantwoord**	317		80	
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)				
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties **niet op exploitatie verantwoord**				
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen				
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten				
11	Verkoop van effecten:	○ ja ◉ nee	○ ja ◉ nee	○ ja ◉ nee	○ ja ◉ nee
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)				
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?				
	Berekend EMU-saldo	7	-3.354	-3.380	-2.304

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van 23 mei 2018 jl. is gesproken over de EMU-norm voor de decentrale overheden. Na een constructieve dialoog hebben het Rijk en de decentrale overheden elkaar gevonden in een macro EMU-norm van -0,4 procent van het bbp per jaar voor de periode van 2019 tot 2022. Hiermee is een balans gezocht om invulling te geven aan de investeringsopgave in tal van maatschappelijke thema's en tegelijkertijd de gedeelde verantwoordelijkheid voor gezonde overheidsfinanciën. Jaarlijks zal tijdens bestuurlijk overleg worden stil gestaan bij de belangrijke ontwikkelingen in de financiële positie van het Rijk en decentrale overheden. Hiermee wordt invulling gegeven aan de Wet houdbare overheidsfinanciën en de uitgangspunten van het Regeerakkoord en het Interbestuurlijk programma. Afgesproken is dat de medeoverheden onderling komen tot een onderverdeling van de macro EMU-norm. Het Rijk neemt dit voorstel over en biedt, via een voorhangprocedure, een ministeriële regeling aan bij de Staten-Generaal. Na instemming van het parlement wordt de EMU-norm gepubliceerd in de Staatscourant.

De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het (gemodificeerde) baten- en lasten-stelsel dat de gemeenten hanteren. Investeringen tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investeringen in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Het EMU-saldo van de gemeente De Wolden komt voor 2018 uit op -/- € 3,4 miljoen. Het gerealiseerde EMU-saldo is iets hoger uitgevallen dan begroot. Voor de begroting 2019 komen we uit op een tekort van € 2,3 miljoen.

Bedrijfsvoering

Een van de verplichte paragrafen van de begroting is de paragraaf bedrijfsvoering. Dit staat in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De toelichting op BBV stelt dat het de functie van de paragraaf bedrijfsvoering is de gemeenteraad inzicht te geven in de bedrijfsvoering.

De bedrijfsvoering, met uitzondering van de huisvesting, is ondergebracht in de Samenwerkings-organisatie De Wolden Hoogeveen (SWO). Hier wordt verder dan ook volstaan met de verwijzing naar de Jaarrekening 2018 van de SWO.

Inleiding

De missie van de SWO luidt als volgt:
Wij zien het als een uitdaging om te werken voor twee gemeenten en besturen. Wij zijn een betrouwbare partner voor de twee besturen en de bevolking van de twee gemeenten. Daarom gaan wij ons maximaal inzetten voor de inwoners en het realiseren van de bestuurlijke ambities. Centraal daarbij staat ons streven om maatwerk te leveren voor de twee gemeenten en besturen waarbij we rekening houden met de eigen identiteit, cultuur en de specifieke kenmerken van de twee gemeenten.

Voor het laten slagen van onze missie staan vier kernwaarden centraal in de organisatie:
- Inwoners staan voorop.
- Het bestuur is opdrachtgever.
- Flexibel en lenig.
- Uitstekende medewerkers.

De missie en de kernwaarden zijn belangrijk voor de bedrijfsvoering. De veelkleurigheid van de organisatie borgen we in bedrijfsplannen van de eenheden. In de bedrijfsplannen maken de eenheden afspraken over de kwalitatieve acties die zij gaan inzetten om verder te werken aan vernieuwing in de bedrijfsvoering.

Voor de vaste dienstverlening van de SWO betaalt De Wolden een vaste jaarlijkse bijdrage (zie paragraaf Verbonden Partijen). Daarnaast voert de SWO op incidentele basis opdrachten uit, die apart worden afgerekend.

Een nadere toelichting op de bedrijfsvoeringsonderwerpen die buiten de SWO zijn gebleven, is opgenomen na programma Financiën en Bedrijfsvoering van deze begroting.

Beleidsindicatoren

De informatie over de indicatoren die betrekking hebben op bedrijfsvoering is opgenomen in de jaarrekening 2018 van de SWO. De indicatoren voor formatie en bezetting geven een vertekend beeld. Doordat de ambtelijke organisatie in 2015 is samengevoegd in de SWO zijn enkel nog de medewerkers van de Griffie in dienst bij gemeente De Wolden. Al de overige ambtelijke mede-werkers zijn in dienst van de SWO, daarom vallen zij niet meer onder de formatie behorende bij gemeente De Wolden. De kosten voor de medewerkers van de SWO zijn verwerkt in de bijdrage van de gemeente aan deze gemeenschappelijke regeling.

Bedrijfsvoeringskosten

De kosten van de reguliere bedrijfsvoeringstaken zijn ondergebracht in de Samenwerkings-organisatie De Wolden Hoogeveen. De op grond hiervan door de gemeente te betalen bijdrage is, samen met enkele andere kostenposten, geraamd onder de noemer 'Bedrijfsvoering algemeen'.

Een overzicht van de werkelijke exploitatie en investeringen volgt hierna.

Exploitatiebudgetten

Lasten *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2018**
Gemeentehuis Zuidwolde	461
Openbare werken Zuidwolde	32
Gemeentewerken Ruinen	72
Facilitaire zaken	89
Bezwaar en beroep	5
Communicatie en overige voorlichting	71
Frictie- en organisatiekosten	19
Representatiekosten	30
Bedrijfsvoering algemeen (inclusief bijdrage aan SWO € 12.681)	13.407
Lasten programma	**14.186**

Investeringen

Voor wat betreft de bedrijfsvoering zijn er geen investeringen.

Verbonden partijen

Inleiding
De paragraaf verbonden partijen is hier opgenomen omdat de relaties die gemeenten hebben met andere partijen, zoals NV's, BV's, gemeenschappelijke regelingen, VOF's, stichtingen, verenigingen en commanditaire vennootschappen sterk zijn toegenomen het laatste decennium. De behoefte aan inzicht in deze relaties is gestegen, evenals de behoefte aan een duidelijk onderscheid. Verbonden partijen zijn gedefinieerd als die partijen waarin gemeenten zowel een bestuurlijk als financieel belang hebben.

Een financieel belang houdt in dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de gemeente een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de gemeente. Een bestuurlijk belang betekent dat de gemeente op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen.
Conform bovengenoemde definiëring zijn participaties in NV's, BV's, VOF's, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen verbonden partijen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de gemeente een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden is geen verbonden partij.

Deelnemingen maken deel uit van de verbonden partijen. Het zijn die verbonden partijen, waarbij de gemeente aandelen in een NV of BV heeft.

Oprichting van en deelneming in verbonden partijen
Het college heeft vele bevoegdheden die geregeld zijn in de Gemeentewet. Een daarvan is dat het college besluiten mag nemen met betrekking tot de oprichting van en de deelnemingen in stichtingen, maatschappen, vennootschappen, verenigingen, coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen indien dat in het bijzonder aangewezen moet worden geacht voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang. Het besluit mag niet eerder worden genomen, nadat het ontwerpbesluit aan de raad is toegezonden en zij hun wensen en bedenkingen kenbaar hebben kunnen maken aan het college.
Tevens moet het besluit de goedkeuring krijgen van Gedeputeerde Staten. Zij kunnen alleen hun goedkeuring weigeren indien het besluit in strijd is met het recht of het algemeen belang.

Doelstelling
De gemeente is vrij in haar keuze hoe een taak zal worden uitgevoerd. De gemeente kan een subsidie verstrekken, haar taak zelf uitvoeren of dit laten uitvoeren door een verbonden partij. Een reden bij deze keuze van uitvoering kan gelegen zijn in doelmatigheid, doeltreffendheid en/of bestuurlijke krachtenbundeling. Verbonden partijen, waaronder ook Publiek-Private-Samenwerking (PPS) constructies en gemeenschappelijke regelingen, worden in toenemende mate ingezet om op efficiënte wijze maatschappelijk beoogde doelen te realiseren.

Verbonden partijen gemeente De Wolden
Verbonden partijen van de gemeente De Wolden kunnen als volgt worden ingedeeld:
- Gemeenschappelijke regelingen. De gemeenteraad van twee of meer gemeenten kunnen een Gemeenschappelijke regeling treffen ter behartiging van één of meer belangen van die gemeenten.
- Deelnemingen. Vanuit het oogpunt van het behartigen van het publieke belang is de gemeente geheel of gedeeltelijk in het bezit van de aandelen van een aantal vennootschappen.
- Stichtingen, verenigingen, BV's of NV's. Het college kan, de raad gehoord hebbende, besluiten deel te nemen in een stichting, vereniging, BV of NV.
- PPS-constructies. Publiek private samenwerking is een middel om bepaalde beleidsdoeleinden te realiseren. De samenwerking met marktpartijen moet een meerwaarde opleveren. Meerwaarde in de vorm van het benutten van kennis en expertise van andere partijen en het spreiden van risico's kan leiden tot efficiëntere uitvoering van plannen en projecten.

Voor de raad is informatie over de verbonden partijen van belang omdat de partijen taken uitvoeren die in het verlengde van de gemeentelijke doelstellingen liggen (bijvoorbeeld brandweer).

Grip op Gemeenschappelijke regelingen

Voor de nieuwe raadsperiode 2014-2018 heeft de raad van De Wolden een nieuwe Politieke Termijn Agenda opgesteld. Hierin is over verbonden partijen het volgende gesteld: 'De raad wil zijn kaderstellende en controlerende bevoegdheid ten aanzien van de vele zogenaamde verbonden partijen sterk verbeteren. De vertegenwoordigers in verlengd lokaal bestuur, gemeenschappelijke regelingen e.d. hebben een directe verantwoordingsplicht aan de raad.
De raad wil de verbonden partijen, in de aanloop naar de besluitvorming over de kadernota, jaarlijks uitnodigen voor overleg en toelichting.
Om het democratisch gehalte van de besluitvorming en de sturing door de raad daarop te waarborgen, is de werkwijze betreffende de verbonden partijen al langere tijd punt van bespreking.

Indien een verbonden partij een hoog risico vormt voor de gemeente, zal hierover nader worden gerapporteerd in de paragraaf Weerstandsvermogen. Er zal aangegeven worden waarom sprake is van een verhoogd risico en welke financiële kengetallen van toepassing zijn voor deze verbonden partij.

De raad heeft verder besloten dat de begroting van de Gemeenschappelijke regeling ambtelijke organisatie De Wolden Hoogeveen tegelijkertijd wordt aangeboden met de Kadernota van de gemeente De Wolden. Het inrichten van een nieuwe procedure is mogelijk, ook vanwege de wettelijke verlenging van het indienen van zienswijzen.

Overzicht verbonden partijen De Wolden

- Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen.
- Stichting Werkgelegenheidsinitiatieven De Wolden.
- Werkvoorzieningschap Alescon te Hoogeveen.
- Werkvoorzieningschap Reestmond te Meppel.
- Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe te Assen.
- Veiligheidsregio Drenthe te Assen.
- Recreatieschap Drenthe te Diever.
- Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe te Assen.
- Glasvezel De Wolden B.V.
- Enexis Holding N.V. te Rosmalen.
- Vordering op Enexis B.V. te 's-Hertogenbosch.
- Verkoop Vennootschap B.V. te 's-Hertogenbosch.
- CBL Vennootschap B.V. (Cross Border Leases) te 's-Hertogenbosch.
- Claim Staat Vennootschap B.V. te 's-Hertogenbosch.
- Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.
- N.V. Rendo te Meppel.
- Waterleidingmaatschappij Drenthe te Assen.
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten te Den Haag.
- Bedrijfsvoeringsorganisatie Publiek Vervoer Groningen Drenthe.

Hieronder vindt u in tabelvorm de uitwerkingen die per verbonden partij worden weergegeven.
In de tabel wordt vermeld: de ondernemingsvorm van de verbonden partij, de visie in relatie tot doelstellingen, de beleidsvoornemens, het financieel belang, de zeggenschap, ontwikkelingen binnen de verbonden partij en een mogelijkheid voor een algemene opmerking. Ter verduidelijking van wat onder bepaalde begrippen moet worden verstaan, volgt hieronder een uitleg van: de visie in relatie tot doelstellingen, de beleidsvoornemens, zeggenschap en de ontwikkelingen.

Visie:	De visie op verbonden partijen in relatie tot de uitvoering van de doelstelling die zijn opgenomen in de begroting (openbaar belang).
Beleid:	De beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.
Zeggenschap:	De vertegenwoordiging vanuit de gemeente in de gemeenschappelijke regeling.
Ontwikkelingen:	Nieuwe/huidige ontwikkelingen die zich voordoen binnen de Gemeenschappelijke regeling.

Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen te Hoogeveen

Ondernemingsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	De met ingang van 1 januari 2015 ingestelde gemeenschappelijke regeling heeft als belang het bewerkstelligen van een kwalitatief goede en doelmatige uitvoering van gemeentelijke taken (bedrijfsvoering) zoals vastgelegd in de betreffende regeling.
Beleidsvoornemens - wettelijk	In het vroege voorjaar van 2018 is er vanuit de missie en visie en algemene ontwikkeldoelen gestart met een nieuwe fase in de ontwikkeling van de

- niet-wettelijk *- financiële gevolgen*	samenwerkingsorganisatie. We zijn gaan werken met een aangescherpte koers voor de organisatie. Een koers die niet afwijkt van onze missie en visie en contourennota, maar daar een concretere invulling van is. Een richting waarmee we een diepere inhoud geven aan onze vier kern-waarden. Deze koers zijn we gaan varen onder Koers0528.
Financieel belang (totale bijdrage)	De bijdrage van De Wolden aan deze regeling was voor het jaar 2018 begroot (na wijziging) op € 12.953.598. De werkelijke bijdrage over 2017 bedraagt € 13.272.947. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 211.000 31-12-2017: € 211.000 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 17.497.526 31-12-2017: € 9.931.013 Resultaat (na bestemming): 31-12-2018: € 0 31-12-2017: € 0
Zeggenschap	Gemeente De Wolden wordt in het bestuur vertegenwoordigd door het voltallige college van burgemeester en wethouders.
Risico	Geen directe bijzondere risico's.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J. Dijkink.

Stichting Werkgelegenheidsinitiatieven De Wolden

Ondernemingsvorm	Stichting
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	De met ingang van 1 januari 2018 ingestelde stichting.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet-wettelijk* *- financiële gevolgen*	Per 01-01-2018 zijn alle 'Woldense' WSW werknemers van Reestmond in dienst getreden van de Stichting Werkgelegenheids Initiatieven De Wolden. Van deze Stichting is de heer N. Kramer, directeur-bestuurder en het voltallige college van B&W de Raad van Toezicht. Een deel van de WSW werknemers wordt ingezet in de groen en grijs activiteiten, een deel wordt gedetacheerd bij werkgevers in profit en non-profit en een deel van de werknemers heeft een 'beschutte' werkplek bij Reestmond. Het beleid blijft onverminderd erop gericht om de WSW werknemers in een zo regulier mogelijke functie hun werk te laten vervullen.
Financieel belang (totale bijdrage)	De bijdrage van De Wolden aan deze Stichting. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 147.239 (voorlopig) 31-12-2017: € 0 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 709.587 (voorlopig) 31-12-2017: € 0 Resultaat (na bestemming): 31-12-2018: € 47.914 (voorlopig) 31-12-2017: € 0
Zeggenschap	Gemeente De Wolden wordt in de Raad van Toezicht vertegenwoordigd door het voltallige college van burgemeester en wethouders. Directeur bestuurder is de gemeentesecretaris van de gemeente De Wolden.
Risico	Geen directe bijzondere risico's.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J.B. Jansen ambtelijk secretaris. De heer M. Bakker ambtelijk penningmeester.

Werkvoorzieningschap Alescon te Hoogeveen

Ondernemingsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Gemeente De Wolden kiest ervoor deze verbonden partij enkel in te zetten voor uitvoering van de primaire opdracht (Wsw).
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet-wettelijk* *- financiële gevolgen*	De gemeente De Wolden is deelnemer aan twee verschillende gemeenschappelijke regelingen waaronder Alescon. De Wolden is in de gemeenschappelijke regeling Alescon deelnemer, zonder bevoegdheden en verplichtingen uit de Wsw over te dragen. Onze gemeente heeft wel stemrecht. De financiële risico's worden verdeeld op basis van het aantal aja (arbeidsjaren) per

	gemeente, die werkzaam zijn bij Alescon. In 2018 is het besluit genomen om Alescon op te splitsen in een Noord deel en een nieuwe entiteit Zuid oftwel Stark. Per 1 januari 2019 is Stark gestart. Wat nog rest bij Alescon is de afwikkeling van de Gemeenschappelijke regeling. Naar verwachting kan hier nog wel enige tijd over heen gaan.
Financieel belang (totale bijdrage)	De bijdrage van De Wolden aan Alescon voor het jaar 2018 bedraagt € 152.677. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 2.270.000 31-12-2017: € 2.270.000 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 15.523.000 31-12-2017: € 17.841.000 Resultaat: 2018: € 0 (na afrekening in exploitatietekort) 2017: € 0 (na afrekening in exploitatietekort)
Zeggenschap	Gemeente De Wolden wordt vertegenwoordigd in het algemeen bestuur door de heer R. de Groot (burgemeester) en in het dagelijks bestuur door mevrouw M. Pauwels-Paauw (wethouder).
Risico	Geen directe risico's.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer A.G. Jansen.

Werkvoorzieningschap Reestmond te Meppel

Ondernemingsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Met de invoering van de Participatiewet per 1-1-2015 stopt de instroom in de Wet sociale werkvoorziening. Onveranderd blijft de opdracht zorg te dragen voor een goed werkaanbod aan de medewerkers met een (voormalige) Wsw-status. Deze groep zal in de loop van de komende veertig jaar krimpen tot uiteindelijk nihil.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet-wettelijk* *- financiële gevolgen*	In november 2016 heeft de gemeenteraad het besluit genomen per 01-01-2018 uit de gemeenschappelijke regeling Reestmond te treden. Voor het uittreden is door de GR Reestmond begin 2017 jaar een uittredings-regeling vastgesteld. Op basis hiervan is voor de uittreding van De Wolden een concept-uittredingsplan gemaakt. Op basis van deze plannen is de uittreding vorm gegeven. Nadat overeenstemming is bereikt over de voorwaarden en financiële afwikkeling (uittredesom) is aan de hand van een ontvlechtings-plan de overdracht gerealiseerd. Per 01-01-2018 zijn alle 'Woldense' WSW werknemers van Reestmond in dienst getreden van de Stichting Werkgelegenheids Initiatieven De Wolden. Van deze Stichting is de heer N. Kramer, directeur-bestuurder en het voltallige college van B&W de Raad van Toezicht. Een deel van de WSW werknemers wordt ingezet in de groen en grijs activiteiten, een deel wordt gedetacheerd bij werkgevers in profit en non-profit en een deel van de werknemer heeft een 'beschutte' werkplek bij Reestmond. Het beleid blijft onverminderd erop gericht om de WSW werknemers in een zo regulier mogelijke functie hun werk te laten vervullen. De door de gemeente ontvangen middelen van het Rijk voor de uitvoering van de Participatiewet (oud wsw) worden doorgesluisd naar de Stichting Werkgelegenheidsinitiatieven De Wolden.
Financieel belang (totale bijdrage)	Door de uittreding per 1 januari 2018 is er geen sprake meer van een financieel belang. De Wolden is voor de uittreding een uittredesom verschuldigd. Deze wordt over een periode van 5 jaren terugbetaald door de Stichting Werkgelegeheidsinitiatieven De Wolden.
Zeggenschap	Door de uittreding per 1 januari 2018 is dit niet meer van toepassing.
Risico	Geen.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J.B. Jansen.

Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe te Assen

Ondernemingsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Samenwerkingsverband tussen alle 12 Drentse gemeenten, middels het uitvoeren van regelingen met betrekking tot het gebied van de volksgezondheid en het beheren van het fonds gezondheidszorg.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet-wettelijk* *- financiële gevolgen*	De GGD Drenthe is een organisatie op het brede terrein van openbare gemeentelijke gezondheidszorg voor de 12 Drentse gemeenten en m.i.v. 2014 voor 8 gemeenten ook voor de Integrale Jeugdgezondheidszorg (i-JGZ). En heeft zowel beleidsadviserende als beleidsuitvoerende taken. De wettelijke basis van de GGD wordt gevormd door de Wet Publieke Gezondheid (wet PG). Doel van deze wet is gezondheidsbescherming, gezondheidsbevordering en ziektepreventie. Voor de uitvoering van haar taken werkt de GGD intensief samen met een groot scala aan ketenpartners, zoals: netwerk met zorgaanbieders in de gezondheidszorg en jeugdzorg, maatschappelijke en sociale dienstverleners, bureau jeugdzorg, onderwijs, onderzoeksinstituten, RIVM, GGD NL, politie, provincie en gemeenten. De wet PG verplicht de gemeenteraad tot het bevorderen van de totstandkoming en de continuïteit van collectieve preventie en tevens de samenhang en afstemming met de curatieve sector. Voor de behartiging van de bevorderings- en uitvoeringstaken moet de gemeente een gemeentelijke gezondheidsdienst instellen en in stand houden. De wet schrijft voor dat de gemeentelijke gezondheidsdienst beschikt over deskundigen op het gebied van infectieziektebestrijding, epidemiologie, verpleegkunde, gezondheidsbevordering, tandzorg, gedragwetenschappen en informatica. De GGD voert tevens werkzaamheden uit op het gebied van de wet op de lijkbezorging en wettelijke inspecties van kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, prostitutiebedrijven en tattoo&piercing-shops. Tevens zijn er activiteiten ten behoeve van derden zoals reizigersvaccinaties, vaccinaties van risicogroepen, forensische geneeskunde voor politie en justitie, coördinatie van de openbare geestelijke gezondheidszorg en de aanpak van huiselijk geweld, medisch onderzoek bij onderbewindstelling, etc. Vanaf 2015 zijn de taken met betrekking tot huiselijk geweld en kindermishandeling bij de GGD ondergebracht onder de noemer Veilig Thuis Drenthe.
Financieel belang (totale bijdrage)	Eigen vermogen: 31-12-2018: € 2.587.000 31-12-2017: € 2.267.000 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 2.386.000 31-12-2017: € 1.889.000 Resultaat: 2018: € 174.000 2017: € 118.000
Zeggenschap	Gemeente De Wolden wordt vertegenwoordigd in het algemeen en dagelijks bestuur door mevrouw M. Pauwels-Paauw (wethouder). Plaatsvervangend lid is de heer J. van 't Zand (wethouder).
Ontwikkelingen/overige opmerkingen	De beleidsuitgangspunten en -intenties zijn vastgelegd in een meerjaren beleidsnota. Op basis van de notitie 'Naobij, integrale jeugdgezondheidszorg meer dan een optelsom' hebben 8 gemeenten, waaronder De Wolden besloten om te komen tot integrale jeugdgezondheidszorg.
Risico	Geen directe risico's.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J.B. Jansen.

Veiligheidsregio Drenthe te Assen

Ondernemingsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	De Veiligheidsregio Drenthe betreft een gemeenschappelijke regeling waaraan alle 12 Drentse gemeenten deelnemen. Deze regeling heeft als doel het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van brandweerzorg, de rampenbestrijding en de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen. Ook het mede-ontwerpen, beheren en uitvoeren van rampenplannen behoren hiertoe. Tevens vindt er administratieve en juridische beleidsadvisering aan het college van B&W plaats over het functioneren van de brandweer.
Welke activiteiten zijn ontplooid in 2018?	*Het vergroten van de bewustwording over fysieke veiligheid door:* · het verder vergroten van de rookmelderdichtheid; · met bedrijven in gesprek over de aanpak en voorbereiding op de risico's; · voorlichting geven over brandveiligheid op alle basisscholen in Drenthe;

	· het ontwikkelen van een nieuwe aanpak voor waterongevallenbeheersing; · de organisatie klaar maken voor de Omgevingswet; · verdere ontwikkeling van evenementenadvisering. *Het optreden bij rampen en crises door:* · de dagelijkse bestrijding en hulpverlening bij branden, ongelukken en incidenten; · bevorderen vakbekwaamheid functionarissen brandweer en crisispartners; · brandweerofficieren trainen in het toepassen van leiderschapsstijl aan aard en risico's van een incident; · onderzoeken of bij bepaalde incidenten minder mensen kunnen worden ingezet (variabele voertuigbezetting); · het maken en in stand houden van verbindingen met crisispartners; · onderzoeken of de samenwerking op het gebied van crisisbeheersing nog steeds past bij deze tijd; · versterken van het Drentse netwerk van de GHOR; · inzetten op de rol van adviseur van de GHOR bij haar externe partners; · het leren door evalueren. In 2018 zijn de incidenten: natuurbrand in Wateren, afvalbrand Nieuw-Dordrecht en extreme droogteperiode geëvalueerd. *Het zijn van onderdeel van de samenleving door:* · organiseren van een brandweerscholendag in Hoogeveen voor basisschoolleerlingen om kennis te maken met de brandweer; · organiseren van een veteranendag voor oud-brandweermensen van de Drentse gemeenten; · voorlichting aan statushouders; · het vinden en binden van brandweervrijwilligers; · het investeren in de jeugdbrandweer; · het voeren van gesprekken met de gemeenteraden van de Drentse gemeenten. *Het zijn van een vitale en flexibele organisatie door:* · het voeren van 'moreel kompas' gesprekken met de medewerkers in de organisatie; · investeren in activiteiten op het gebied van mentale en fysieke fitheid; · trainingen op het gebied van veilig publieke taak.
Financieel belang (totale bijdrage 2018)	De gemeente betaalt aan de VRD een inwonersbijdrage en een bijdrage brandweerzorg. Voor 2018 is een bijdrage betaald van € 1.237.100. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 1.207.491 31-12-2017: € 1.827.894 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 26.984.484 31-12-2017: € 25.634.358 Resultaat: 2018: € (29.845) 2017: -/- € 87.568
Zeggenschap	Gemeente De Wolden wordt vertegenwoordigd door de heer R.T. de Groot (burgemeester). Plaatsvervangend lid is de heer J. van 't Zand (eerste locoburgemeester).
Ontwikkelingen/overige opm.	Niet van toepassing.
Risico	Geen directe risico's.
Gemeentelijk contactpersoon	Mevrouw E. Dam.

Recreatieschap Drenthe te Diever

Ondernemingsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Bijdragen aan de stimulering van de vrijetijdseconomie van Drenthe; een belangrijke economische sector. Het Recreatieschap zet zich in voor samenwerking tussen gemeenten en voor ondersteuning m.b.t. beleid, advies, coördinatie (o.a. subsidies), belangenbehartiging en projectmanagement. Daarnaast is het Recreatieschap hét routebureau van Drenthe.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet-wettelijk* *- financiële gevolgen*	Het betreft hier een regeling die niet wettelijk is voorgeschreven. De doelstellingen zijn te koppelen met de toekomst- en structuurvisie, het recreatiebeleid en het collegeprogramma. Het Recreatieschap heeft in 2018 o.a. een update van het netwerk van fietsknooppunten uitgewerkt en de realisatie van het wandelnetwerk Zuidwolde Oost afgerond samen met RECO Zuidwolde.

	Verder is geïnvesteerd in deelname aan het TV programma Boomhut Battle Drenthe en is bijgedragen aan het maken van een Actieprogramma voor Vitale Recreatieparken Drenthe en het inrichten van een taskforce Vitale Vakantieparken, die in 2019 van start gaat. En tot slot heeft het Recreatieschap geparticipeerd in de merkstrategie voor Drenthe van Marketing Drenthe.
Financieel belang (totale bijdrage)	De financiële bijdrage vanuit De Wolden bedraagt voor 2018: € 68.450. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 665.088 31-12-2017: € 670.225 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 1.222.424 31-12-2017: € 684.622 Resultaat: 2018: € 5.055 2017: € 9.595
Zeggenschap	Het algemeen bestuur bestaat uit 13 wethouders van de aangesloten gemeenten. De gemeente De Wolden wordt in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door mevrouw G. Hempen-Prent (wethouder). Plaatsvervangend lid is mevrouw M. Pauwels-Paauw (wethouder).
Risico	Geen directe risico's.
Gemeentelijk contactpersoon	Vacature.

Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD)

Ondernemingsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	De Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe betreft een gemeenschappelijke regeling waaraan alle 12 Drentse gemeenten en de provincie Drenthe deelnemen. Deze regeling heeft als doel dat gemeenten en provincie samenwerken om de kwaliteit van de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving van milieugerelateerde uitvoeringstaken te verbeteren.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet-wettelijk* *- financiële gevolgen*	Sinds 1 januari 2014 is de RUD Drenthe operationeel. Met de RUD is een robuuste, professionele uitvoeringsorganisatie ontstaan die bijdraagt aan: een schoner milieu en veiligere, betere naleving van wettelijke voorschriften, eenduidiger optreden van de overheid. Voor ondernemers en inwoners verandert er weinig omdat de gemeente het loket blijft waar ze aanvragen, meldingen en vragen kunnen indienen. De gemeenten en de provincie blijven daarbij verantwoordelijk voor het milieubeleid en prioriteitstelling in de handhaving op lokaal niveau.
Financieel belang (totale bijdrage)	De financiële bijdrage voor 2018 was in eerste instantie begroot op € 621.324. Echter vanwege organisatorische en financiële problemen die in de loop van 2017 naar voren zijn gekomen bij de RUD is een start gemaakt met een verbetertraject. Dit heeft in 2018 geleid tot een begrotingswijziging waarbij de extra bijdrage voor De Wolden is berekend op € 139.003. De totale bijdrage voor De Wolden in 2018 komt hiermee op € 760.327. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 797.316 31-12-2017: € 816.680 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 5.687.315 31-12-2017: € 4.362.464 Resultaat: 2018: -/- € 19.364 2017: € 117.481
Zeggenschap	Gemeente De Wolden wordt vertegenwoordigd door mevrouw G. Hempen-Prent (wethouder).
Ontwikkelingen/overige opmerkingen	Vanaf 2016 werkt de RUD Drenthe op basis van de Drentse Maat. Deze maat staat voor één uniform uitvoeringsniveau in Drenthe. Het bereik van de Drentse Maat is in eerste instantie beperkt tot de kerntaken en bijbehorende producten binnen de milieuvergunningverlening, milieutoezicht en –handhaving. Het betreft ca. 60% van de omvang van het werkpakket van de RUD. Op basis van het gekozen uniforme uitvoeringsniveau is door de RUD in samenwerking met de opdrachtgevers het rekenmodel Drentse Maat 1.0 ontwikkeld. Met behulp van dit rekenmodel worden per opdrachtgever de te geraamde/te plannen aantallen per product en de bijbehorende uren per producten op jaarbasis doorgerekend. Het inrichtingenbestand maakt onderdeel uit van het rekenmodel. Daarnaast levert de RUD milieu specialistisch

	advies op het gebied van bijvoorbeeld bodem, lucht, geluid, asbest en externe veiligheid. Deze overige taken op het gebied van milieuadvisering zijn verwerkt in het uitvoeringsprogramma 2018. In 2018 is door de RUD met het 'actieplan productie op orde' stevig ingezet op het beter in control krijgen van de productie. Ook op financieel gebied zijn de nodige stappen gezet en is de organisatie meer in control door de doorgevoerde verbeteringen in de administratieve processen. De verbeterde control op productie en financiën zorgt voor een sterke verbetering op het voorspellend vermogen van de organisatie. In 2019 wordt verder de evaluatie van de Drentse Maat opgepakt. Daarnaast wordt gewerkt aan het actualiseren van het inrichtingenbestand.
Risico	Voor het ontwikkelplan van de RUD is in de begroting 2019 een Pm post opgenomen. De evaluatie van de Drentse Maat en de actualisatie van het inrichtingenbestand hebben mogelijk effect op een verandering van de deelnemersbijdrage in de meerjarenbegroting na 2020.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer R. Mud.

Glasvezel De Wolden B.V. te Ruinerwold

Ondernemingsvorm	Besloten Vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Deze vennootschap heeft tot doel: het opzetten en aanleggen van, het in eigendom hebben van, het beheren en exploiteren en in stand houden van, waar mogelijk uit te breiden en verder te ontwikkelen van, een Glasvezelnetwerk en andersoortige activiteiten in de gemeente De Wolden en aangrenzende gemeenten.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet-wettelijk* *- financiële gevolgen*	De gemeente heeft tot doelstelling dat snel internet voor alle woningen en bedrijven in De Wolden mogelijk moet worden. Dit is van groot belang voor de sociale en economische vitaliteit in De Wolden. Om het aanleggen van een glasvezelnetwerk in de gehele gemeente mogelijk te maken heeft de gemeente besloten het burgerinitiatief daartoe te ondersteunen en samen met de stichting Glasvezel De Wolden en energiebedrijf Rendo, de vennootschap op te richten.
Financieel belang (totale bijdrage)	Bij de oprichting van Glasvezel De Wolden BV is statutair bepaald dat deelnemende partijen verplicht zijn tot het plaatsen van kapitaal. Dit is als volgt geplaatst: 1. Stichting Glasvezel De Wolden 200 aandelen A nominaal groot € 1,--. 2. Gemeente De Wolden 400 aandelen B nominaal groot € 1,--. 3. Rendo Beheer BV 400 aandelen C nominaal groot € 1,--. Geplaatst aandelenkapitaal totaal € 1.000,-- (1.000 aandelen a € 1,-). Daarnaast hebben de aandeelhouders van de aandelen B en C (gemeente en Rendo) zich verplicht om agio te storten, overeenkomstig aandeelhoudersovereenkomst (artikel 5.2) ieder tot een bedrag van € 1.499.600. De gemeentelijke deelname komt hiermee op € 1.500.000 overeenkomstig het raadsbesluit van 16 juni 2016. Er is nog geen sprake van dividend of dividend uitkeringen. Naar verwachting zal de eerste 5 jaren nog geen sprake zijn van een dividenduitkering. Eventuele winsten zullen voorlopig binnen het bedrijf blijven om een buffer te creëren voor bedrijfsrisico's. <u>Cijfers jaarrekening 2017:</u> De financiële bijdrage vanuit De Wolden bedroeg voor 2018 € 900.000 (agiostorting). <u>Eigen vermogen</u>: 31-12-2018: € 2.862.943 (voorlopig) 31-12-2017: € 1.070.702 <u>Vreemd vermogen</u>: 31-12-2018:€ 14.850.107 (voorlopig) 31-12-2017: € 8.598.976 <u>Resultaat</u>: 2018: -/- € 7.757 2017: -/- € 63.198
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen en wordt door mevrouw G. Hempen-Prent (wethouder) in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd.
Ontwikkelingen/overige opmerkingen	De aanleg van het glasvezelnetwerk is in november 2016 van start gegaan. Het werk wordt in fases uitgevoerd. Zodra een nieuwe fase wordt opgestart en uitgevoerd zijn gemeente en Rendo gehouden hun agio voor die fase te

	storten overeenkomstig de aandeelhoudersovereenkomst. In 2018 heeft de laatste storting plaatsgevonden.
Risico	De gemeente loopt een financieel risico ten bedrage van het gestorte aandelenkapitaal.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer H. Posthuma.

Enexis Holding N.V. te 's-Hertogenbosch

Ondernemingsvorm	Naamloze Vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland van ongeveer 2,8 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met o.a. toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt. De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door state of the art dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren. Deze doelen worden gerealiseerd op basis van de volgende strategieën: • Netwerk en dienstverlening tijdig gereed voor veranderingen in de energiewereld. • Betrouwbare energievoorziening. • Excellente dienstverlening: hoge klanttevredenheid en verlaging kosten. • Samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen realiseren. • Innovatieve, schaalbare oplossingen om de energietransitie te versnellen.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet wettelijk* *- financiële gevolgen*	De provincies en gemeenten trachten met hun aandeelhouderschap in Enexis de publieke belangen te behartigen. De infrastructuur voor energie is een vitaal onderdeel voor onze economie en voor onze samenleving. Enexis faciliteert de transitie naar duurzame energie.
Financieel belang (totale bijdrage)	De gemeente bezit 129.325 aandelen op een totaal van 149.682.196 aandelen (0,0864%). De aandelen zijn gewaardeerd op een bedrag van € 52.000. Over 2017 is in 2018 een dividend ontvangen van € 89.425. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 4.024.000.000 31-12-2017: € 3.808.000.000 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 3.691.000.000 31-12-2017: € 3.860.000.000 Resultaat: 2018: € 319.000.000 2017: € 207.000.000
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen en wordt door de heer J. van 't Zand (wethouder) in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd.
Ontwikkelingen/ overige opmerkingen	De provincies, gemeenten en Enexis werken samen op het gebied van duurzaamheid hetgeen (naar verwachting) resulteert in een aantal gezamenlijke projecten.
Risico	Enexis is financieel gezond en heeft de Standard & Poor (S&P) rating A+ (stable outlook) en bij Moody's Aa3 (stable outlook). De aandeelhouders lopen het (geringe) risico (een deel van) de boekwaarde ad € 6,2 miljoen te moeten afwaarderen. Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J. Hendriks.

Vordering op Enexis B.V. te 's-Hertogenbosch

Ondernemingsvorm	Besloten Vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Deze vennootschap is in het leven geroepen om de Aandeelhouderslening aan Enexis doelmatig en efficiënt te kunnen beheren. Deze lening is ontstaan bij de interne verkoop van de gas- en elektriciteitsdistributienetwerken van Essent.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet wettelijk* *- financiële gevolgen*	Momenteel resteert alleen nog de lening van de 4e tranche. De 4e tranche mag niet vervoegd worden afgelost en loopt tot 30-9-2019. Afhankelijk van het resultaat van een aantal financiële ratio's zou de 4e tranche eventueel geconverteerd kunnen worden in eigen vermogen.
Financieel belang (totale bijdrage)	De gemeente bezit 1.728 aandelen op een totaal van 2.000.000 aandelen (0,0864%).

	Aan Enexis Holding NV is een lening verstrekt van € 1.555.200. Dit bedrag wordt gefaseerd afgelost in 2012, 2014, 2016 en 2019. Tot en met 2016 is zowel tranche A, B als C (vervroegd) afgelost, samen groot ± € 1.252.800. In 2018 is rente ontvangen over het niet afgeloste deel ad 7,2% van € 302.400 is € 21.773. Eigen vermogen: 31-12-2018: -/- € 2.034 31-12-2017: € 16.500 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 356,3 miljoen 31-12-2017: € 356,5 miljoen Resultaat: 2018: -/- € 11.206 2017: -/- € 15.000
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen en wordt door de heer J. van 't Zand (wethouder) in de aandeelhouders-vergadering vertegenwoordigd.
Ontwikkelingen/ overige opm.	Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 geliquideerd worden, nadat de laatste aflossing en rente is betaald (vervaldatum is 20 september 2019).
Risico	De aandeelhouders lopen zeer beperkt risico's voor niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing en eventueel faillissement (voor het werkkapitaal). Het risico en daarmee aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J. Hendriks.

Verkoop Vennootschap B.V. te 's-Hertogenbosch

Ondernemingsvorm	Besloten Vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Deze vennootschap is in het leven geroepen voor een efficiënte afwikkeling van de rechten en verplichtingen van de Verkopende Aandeelhouders. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de Verkopende Aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd op een aparte bankrekening zal worden aange-houden, een zogenaamde escrow-rekening.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet wettelijk* *- financiële gevolgen*	Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap. Ondanks dat het fonds is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand te worden gehouden. Het bestuur is in overleg met de andere partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen kunnen worden beëindigd en de vennootschap kan worden opgeheven.
Financieel belang (totale bijdrage)	De gemeente bezit 1.728 aandelen op een totaal van 2.000.000 aandelen (0,0864%). Onze gemeente had aanvankelijk een bedrag van € 691.200 op deze escrow-rekening staan. In 2011 is 50% en in 2012 nog eens 25% van de escrow afgerekend met de aandeelhouders. Jaarlijks wordt een bescheiden rente-vergoeding uitgekeerd. Een eventueel overschot komt op het einde geheel ten goede aan de aandeelhouders. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 112.694 31-12-2017: € 153.250 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 56.904 31-12-2017: € 20.000 Resultaat: 2018: -/- € 38.240 2017: -/- € 65.000
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen en wordt door de heer J. van 't Zand (wethouder) in de aandeelhouders-vergadering vertegenwoordigd.
Ontwikkelingen/ overige. opmerkingen	Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. De vennootschap zal pas in juni 2019 kunnen worden opgeheven omdat zij partij is in een aantal andere juridische overeenkomsten die bij de verkoop zijn gesloten.

Risico	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000).
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J. Hendriks.

CBL Vennootschap B.V. (Cross Border Leases) te 's-Hertogenbosch

Ondernemingsvorm	Besloten Vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	De functie van deze vennootschap is de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent ('Verkopende Aandeelhouders') te vertegenwoordigen als medebeheerder (naast RWE, Enexis en Essent) van het CBL Escrow Fonds en te fungeren als 'doorgeefluik' voor betalingen in en uit dit fonds.
Beleidsvoornemens *- wettelijk/niet wettelijk* *- financiële gevolgen*	In 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. De vennootschap zal pas in 2019 kunnen worden geliquideerd omdat zij partij is in een aantal andere juridische overeenkomsten die bij de verkoop van Essent aan RWE zijn afgesloten. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.
Financieel belang (totale bijdrage)	De gemeente bezit 1.728 aandelen op een totaal van 2.000.000 aandelen (0,0864%). Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap. In ons geval een bedrag van € 17. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 137.536 31-12-2017: € 145.000 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 21.460 31-12-2017: € 8.000 Resultaat: 2018: -/- € 9.243 2017: -/- € 20.000
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen en wordt door de heer J. van 't Zand (wethouder) in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd.
Ontwikkelingen/ overige opmerkingen	De vennootschap is in juni 2016 geliquideerd. Het restant bedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders.
Risico	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000).
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J. Hendriks.

CSV Amsterdam B.V. (Voorheen: Claim Staat Vennootschap B.V. te 's-Hertogenbosch)

Ondernemingsvorm	Besloten Vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Op 9 mei 2014 is de naam van Claim Staat Vennootschap B.V. gewijzigd in CSV Amsterdam B.V. De statuten zijn gewijzigd zodat de nieuwe organisatie nu drie doelstellingen vervult: a. Namens de verkopende aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de Wet Onafhankelijk Netbeheer. b. Namens de verkopende aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. ('Waterland'). In het kader van de verkoop van Attero aan Waterland hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan Waterland. Voor een deel van de verkoopopbrengst wordt gedurende een bepaalde tijd een escrow-rekening aangehouden. c. Het geven van instructies aan de escrow-agent wat betreft het beheer van het bedrag dat op de escrow-rekening n.a.v. verkoop Attero is gestort.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet wettelijk* *- financiële gevolgen*	De looptijd van deze vennootschap is afhankelijk van de periode dat eventuele claims worden afgewikkeld. Hierna zal de Escrow-rekening kunnen worden opgeheven en het restant op deze rekening kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.
Financieel belang (totale bijdrage)	De gemeente bezit 1.728 aandelen op een totaal van 2.000.000 aandelen (0,0864%).

	Eigen vermogen: 31-12-2018: € 748.894 31-12-2017: € 0,9 miljoen Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 68.083 31-12-2017: € 60.000 Resultaat: 2018: -/- € 120.804 2017: -/- € 110.000
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen en wordt door de heer J. van 't Zand (wethouder) in de aandeelhouders-vergadering vertegenwoordigd.
Ontwikkelingen/ overige opmerkingen	Het bestuur is in overleg met Waterland Private Equity (destijds koper) van Attero over een aantal belastingzaken (van voor de verkoop) die moeten worden afgewikkeld. Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 kunnen worden geliquideerd. Bij de liquidatie van Verkoop Vennootschap B.V. zal mogelijk kapitaal worden overgeheveld naar CSV Amsterdam B.V. ter dekking van de kosten tot eind 2019.
Risico	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap. In ons geval een bedrag van € 17.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J. Hendriks.

Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

Ondernemingsvorm	Besloten Vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Onderdeel van Essent was het 50% aandeel in N.V. ElektriciteitsProductie-maatschappij Zuid-Nederland (EPZ), o.a. eigenaar van de kerncentrale in Borssele. Het bedrijf Delta N.V. heeft de verkoop van dit bedrijfsonderdeel van Essent aan RWE bij de rechter aangevochten. Een bemiddelingstraject is succesvol afgerond en in 2011 zijn de aandelen alsnog geleverd aan RWE. Het Publiek Belang Elektriciteitsproductie (EPZ) blijft bestaan met een beperkt takenpakket om de zaken die uit de verkoop voortkomen af te wikkelen.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet wettelijk* *- financiële gevolgen*	Ondanks dat het General Escrow Fonds in juni 2016 is geliquideerd en is uitgekeerd aan de aandeelhouders, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand te worden gehouden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.
Financieel belang (totale bijdrage)	Eigen vermogen: 31-12-2018: € 1,6 miljoen 31-12-2017: € 1,6 miljoen Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 22.928 31-12-2017: € 11.000 Resultaat: 2018: -/- € 14.721 2017: -/- € 22.000
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van aantal aandelen en wordt door de heer J. van 't Zand (wethouder) in de aandeelhouders-vergadering vertegenwoordigd.
Ontwikkelingen/ overige opmerkingen	De vennootschap zal vermoedelijk pas in 2019 kunnen worden geliquideerd omdat zij partij is in een aantal juridische overeenkomsten die bij de verkoop van Essent/EPZ aan RWE zijn gesloten.
Risico	Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de ven-nootschap. Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeel-houders is beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (circa € 1,5 mln).
Gemeentelijk contactpersoon	De heer J. Hendriks.

NV Rendo te Meppel

Ondernemingsvorm	Naamloze vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Behartigen van het publiek belang van een betrouwbare en continue nutsvoorzieningen tegen de laagst mogelijke prijs.
Beleidsvoornemens *- wettelijk/niet wettelijk* *- financiële gevolgen*	Aanhouden als duurzame belegging en opbrengsten inzetten als algemeen dekkingsmiddel.
Financieel belang (totale bijdrage)	De gemeente bezit 102 aandelen op een totaal van 991 aandelen (10,29%). De dividenduitkering over 2017 die in 2018 is uitgekeerd bedraagt € 771.950. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 72.404.000 31-12-2017: € 70.342.000 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 72.027.000 31-12-2017: € 66.962.000 Resultaat: 2018: € 10.001.000 (resultaat na belastingen) 2017: € 10.596.000 (resultaat na belastingen).
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen. Er is geen gemeentelijke vertegenwoordiging meer in de raad van commissarissen. Wel is de gemeente door de heer J. van 't Zand (wethouder) in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd.
Ontwikkelingen/ overige opmerkingen	De ontwikkelingen zijn vastgelegd in het zogenoemde 10-puntenplan. In verschillende gemeenten is Rendo betrokken bij glasvezelprojecten. In De Wolden is Rendo samen met de gemeente en Stichting GDW aandeelhouder van het netwerk. Er wordt volop geïnvesteerd in het gas- en elektriciteitsnetwerk. Hetzelfde geldt dus voor glasvezel. Ook de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame brandstoffen (energietransitie) vormt de komende jaren een omvangrijke opgave.
Risico	Als gevolg van mogelijk forse investeringen door NV Rendo in verband met onder andere de komende energietransitie, kan het bedrijfsresultaat onder druk komen te staan. In hoeverre dit eventueel weer gevolgen heeft voor de dividenduitkering aan de deelnemende gemeenten, zal nog moeten blijken.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer H. Posthuma.

Waterleidingsmaatschappij Drenthe te Assen

Ondernemingsvorm	Naamloze vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Behartigen van het publiek belang van een betrouwbare en continue nutsvoorzieningen tegen de laagst mogelijke prijs.
Beleidsvoornemens *- wettelijk/niet wettelijk* *- financiële gevolgen*	Aanhouden als duurzame belegging en opbrengsten inzetten als algemeen dekkingsmiddel.
Financieel belang (totale bijdrage)	Over 2018 een negatief resultaat van € 10.519.000. De Wolden bezit 51 van de 1.946 geplaatste aandelen. Maatschappelijk kapitaal: 5.000 aandelen. In lijn met het door de AvA uitgesproken voornemen, eerst tot dividenduitkering over te gaan wanneer de solvabiliteit de 30% grens heeft bereikt, is voorgesteld het resultaat aan de overige reserves toe te voegen. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 34.225.000 31-12-2017: € 44.771.000 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 130.283.000 31-12-2017: € 130.114.000 Resultaat: 31-12-2018: -/- € 10.519.000 31-12-2017: € 2.537.000
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen en wordt vertegenwoordigd door de heer J. van 't Zand (wethouder).
Ontwikkelingen/ overige opmerkingen	De WMD is bezig niet-drinkwatergerelateerde activiteiten af te stoten en zich te richten op haar kerntaak.
Risico	Er zijn voor de gemeente geen directe financiële risico's.
Gemeentelijk contactpersoon	Mevrouw C. Heijnen (financieel) en de heer E. Poelman (juridisch).

NV Bank Nederlandse Gemeenten te Den Haag

Ondernemingsvorm	Naamloze vennootschap
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	De Bank Nederlandse Gemeenten vervult een bankfunctie van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang en draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Beleidsvoornemens *- wettelijk/niet wettelijk* *- financiële gevolgen*	Aanhouden als duurzame belegging en opbrengsten inzetten als algemeen dekkingsmiddel.
Financieel belang (totale bijdrage)	De gemeente bezit 31.122 (0,06%) van de 55.690.720 aandelen van nominaal € 2,50. In 2019 is wegens dividend over 2018 € 88.697 ontvangen. Eigen vermogen: 31-12-2018: € 4.991.000.000 31-12-2017: € 4.687.000.000 *) *) Met ingang van 2018 rapporteert BNG Bank volgens IFRS9. Dat leidt tot een bijstelling van het eigen vermogen t.o.v. IAS39 met -/- € 266.000.000 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 132.518.000.000 31-12-2017: € 135.041.000.000 *Achtergestelde schuld*: 31-12-2018: € 32.000.000 31-12-2017: € 31.000.000 Netto-resultaat: 31-12-2018: € 337.000.000 31-12-2017: € 393.000.000
Zeggenschap	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen en wordt door de heer J van 't Zand (wethouder) in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd.
Ontwikkelingen/overige opmerkingen	De BNG heeft een triple-A rating. Dit is een kwalificatie van de kredietwaardigheid die afgegeven wordt door De Nederlandse Bank. Er hebben zich gedurende het begrotingsjaar geen grote veranderingen voorgedaan in de belangen van de aandeelhouders. De BNG is een beursgenoteerd bedrijf en de jaarcijfers 2018 zijn bekend gemaakt op 18 maart 2019.
Risico	Geen directe risico's t.a.v. aandelen kapitaal en dividend.
Gemeentelijk contactpersoon	De heer K. van der Heide.

Bedrijfsvoeringsorganisatie Publiek Vervoer Groningen en Drenthe

Ondernemingsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Visie/doelstellingen (openbaar belang)	Doel van Publiek vervoer is dat iedereen kan deelnemen aan de samenleving, ongeacht of iemand woont op het platteland of in een stedelijk gebied of welke ondersteuning iemand nodig heeft.
Beleidsvoornemens *- wettelijk* *- niet-wettelijk* *- financiële gevolgen*	Het Publiek Vervoer heeft in 2018 geïnvesteerd in de verdere bedrijfsvoering en de noodzakelijke ICT-ondersteuning. De ICT-ondersteuning betreft het de klachten- en complimentendatabase, klantendatabase en de factuuranalyse. Verder verzorgt het Publiek Vervoer voor ons het contractbeheer inzake het Wmo-vervoer, leerlingenvervoer, vervoer sociale werkplaats en hubtaxis. April 2018 is het Publiek Vervoer een volwaardige organisatie geworden. Het interim bestuur is vervangen door een structureel bestuur.
Financieel belang (totale bijdrage)	De jaarlijkse bijdrage in 2018 is € 13.722. Bovenop deze jaarlijkse bijdrage komt er een incidentele bijdrage van € 10.291 gevraagd om de tekorten die in 2016-2017 zijn ontstaan te financieren. Eigen vermogen: 31-12-2018: ˉ/ˍ € 478.000 31-12-2017: € 0 Vreemd vermogen: 31-12-2018: € 787.000 31-12-2017: € 0 Resultaat (na bestemming): 31-12-2018: ˉ/ˍ € 477.632 31-12-2017: € 0

Zeggenschap	De gemeenschappelijke regeling is in districten onderverdeeld. Wij zitten in een district samen met Hoogeveen, Meppel en Westerveld. Wethouder Ten Hulscher van Meppel vertegenwoordigt ons in het bestuur van Publiek Vervoer.
Risico	Niet van toepassing.
Gemeentelijk contactpersoon	Mevrouw L. Tijmens.

Grondbeleid

Algemeen

Grondbeleid is het beleid dat gericht is op het realiseren van ruimtelijke doelstellingen. Het is daarmee geen doel op zich, maar een middel om andere doeleinden te verwezenlijken. Het grondbeleid ondersteunt andere gemeentelijke beleidsterreinen, zoals volkshuisvesting en ruimtelijke ontwikkeling.

Het grondbeleid heeft een grote financiële impact. De eventuele baten, maar vooral de financiële risico's, zijn van belang voor de financiële positie van de gemeente. Gelet op deze risico's is een afzonderlijke paragraaf in het jaarverslag over het grondbedrijf verplicht gesteld door de Commissie Besluit Begroting & Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Vanaf 1 januari 2016 bestaat voor gemeenten de plicht om, over de 'winst' die zij maken op ondernemersactiviteiten, winstbelasting te gaan betalen. Dit om de concurrentiepositie met die van het bedrijfsleven gelijk te trekken. Voor de grondexploitaties van de gemeente geldt dit ook.

Om te bepalen in hoeverre de activiteiten met betrekking tot de grondexploitaties belastingplichtig worden voor de vennootschapsbelasting, dient te worden aangesloten bij de omstandigheden van het geval. Deze feiten en omstandigheden dienen te worden getoetst aan het stroomschema vennootschapsbelastingplicht.

In maart 2016 is door de commissie BBV de notitie grondexploitaties 2016 uitgebracht. In deze notitie zijn verslaggevingsregels opgenomen omtrent onder andere de rentetoerekening, disconteringsvoet en looptijd van een grondexploitatie. In december 2017 zijn daarnaast de regels over winstnemingen door de commissie BBV verder geconcretiseerd. Gemeenten zijn nu verplicht deze systematiek toe te passen.

Nota grondbeleid gemeente De Wolden

De raad heeft op 28 februari 2019 de 'Nota grondbeleid gemeente De Wolden 2019-2022' vastgesteld. In deze nota wordt ingegaan op onder andere: de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad, de financiële aspecten van het grondbeleid en de randvoorwaarden voor aansturing en beheersing op hoofdlijnen van het grondbeleid.

Woonplan 2017-2022

Op 6 juli 2017 is het Woonplan 2017-2022 door de gemeenteraad vastgesteld. Dit herziene volkshuisvestelijke beleidsdocument schetst de gemeentelijke visie op de ontwikkeling van het wonen in De Wolden tot 2022. Het Woonplan 2017-2022 vormt het beleidskader. Het Woonplan wordt op dit moment uitgewerkt in een uitvoeringsplan voor iedere kern.

Toelichting complexen in exploitatie

De resultaten over 2018 zijn verantwoord in de exploitatierekening en worden als onderdeel van de resultaatbestemming (vast te stellen door de raad) onttrokken of toegevoegd aan de reserve. Rekening is gehouden met de door de afdeling Ingenieursbureau & Sport opgestelde ramingen van nog te maken kosten bouw- en woonrijp maken, een en ander gebaseerd op het prijspeil en de toestand op 1 januari 2019.

In de volgende tabellen worden achtereenvolgens een overzicht gegeven van de complexen op nominale waarde, het verloop van de boekwaarde in 2018 en het verloop van de verwachte eindresultaten. Daarna wordt per complex toelichting gegeven van de verschillende complexen in 2018.

Bouwgrond in exploitatie op nominale waarde

Complex	Nominale kosten per 1 januari 2019	Nominale opbrengsten per 1 januari 2019	Nominale waarde per 1 januari 2019
Hoge Akkers	3.640.513	3.644.565	-4.052
Ruinerwold-Oost/Perenhof	2.435.267	2.436.725	-1.458
Dunningen	2.742.502	2.805.476	-62.974
Fort	925.538	1.089.415	-163.877
Veeningen	918.838	949.766	-30.927
Kerkenveld-Noord	2.982.659	3.136.807	-154.148
Koekange Meidoorn	396.478	406.731	-10.253
Oosteinde-Oost	539.280	673.695	-134.415
Drogteropslagen	754.828	932.444	-177.615
Zuiderkerkes II	2.550.941	2.622.857	-71.916
Totaal			**-811.635**

Verloop boekwaarde 2018, bouwgrond in exploitatie

Complex	Boekwaarde per 1-1-2018	Kosten in 2018	Opbrengsten in 2018	Boekwaarde per 31-12-2018
Hoge Akkers	498.535,04	52.653,68	608.360,00	-57.171,28
Ruinerwold-Oost/Perenhof	92.484,51	15.394,76	117.997,17	-10.117,90
Dunningen	-412.035,53	127.656,28	0,00	-284.379,25
Fort	-8.041,55	27.719,71	0,00	19.678,16
Veeningen	-56.631,90	116.798,31	80.293,00	-20.126,59
Kerkenveld-Noord	521.387,52	65.015,85	222.274,22	364.129,16
Koekange Meidoorn	74.607,32	78.297,89	166.617,76	-13.712,56
Oosteinde-Oost	-317.010,55	200.310,69	0,00	-116.699,85
Drogteropslagen	260.356,41	74.556,29	13.622,00	321.290,70
Zuiderkerkes II	186.761,84	98.922,99	315.010,00	-29.325,17
Totaal	**840.413,11**	**857.326,45**	**1.524.174,15**	**173.565,41**

Complexen bouwgrond in exploitatie, verwacht exploitatieresultaat per 31-12-2018

B.I.E. complex	Boekwaarde 31-12-2018	Begrote kosten (incl. saldo inflatie en rente)	Begrote opbrengsten	Resultaat herziende grex 2018 (eind-waarde)	Resultaat herziende grex 2017 (eindwaarde)	Verschil herziende grex (eind-waarde)
Bedr.terrein Hoge Akkers	-57.171,28	53.673,44	0,00	-3.497,84	-95.652,62	92.154,78
Ruinerwold Oost/ Perenhof	-10.117,90	8.698,18	0,00	-1.419,73	-9.278,74	7.859,02
Dunningen de Wijk	-284.379,25	223.605,64	0,00	-60.773,61	-94.767,64	33.994,03
Fort	19.678,16	140.192,45	324.585,00	-164.714,39	-193.216,54	28.502,15

B.I.E. complex	Boekwaarde 31-12-2018	Begrote kosten (incl. saldo inflatie en rente)	Begrote opbrengsten	Resultaat herziende grex 2018 (eind-waarde)	Resultaat herziende grex 2017 (eindwaarde)	Verschil herziende grex (eind-waarde)
Veeningen	-20.126,59	79.312,58	88.752,00	-29.566,01	-65.167,21	35.601,20
Kerkenveld-Noord	364.129,16	607.361,77	1.118.183,00	-146.692,07	-261.874,63	115.182,56
Meidoorn Koekange	-13.712,56	163.432,20	157.493,00	-7.773,36	-88.502,58	80.729,22
Oosteinde-Oost	-116.699,85	59.013,01	76.867,00	-134.553,84	-269.151,86	134.598,02
Drogteropslagen	321.290,70	127.219,55	634.271,00	-185.760,75	-127.996,36	-57.764,40
Zuiderkerkes II	-29.325,17	131.419,82	172.200,00	-70.105,35	-142.692,19	72.586,83
Totaal	**173.565,41**	**1.593.928,64**	**2.572.351,00**	**-804.856,95**	**-1.348.300,36**	**543.443,42**

Bedrijventerrein Hoge Akkers

Eind 2010 is begonnen met de uitgifte van het bedrijventerrein. Tot eind 2014 viel de interesse en de kavelverkoop van dit complex tegen; één verkochte kavel in 2012. Vanaf 2014 is de vraag naar bedrijfskavels toegenomen, dit heeft zich voortgezet tot en met 2018. Dit heeft geresulteerd in de volgende verkoopaantallen:

- 2014: 1.001 m² verkocht;
- 2015: 8.673 m² verkocht;
- 2016: 1.008 m² verkocht;
- 2017: 4.016 m² verkocht;
- 2018: 11.649 m² verkocht.

Er zijn op dit moment geen kavels meer beschikbaar. De laatste grond is in 2018 overgedragen. Dit betekent dat deze fase van Hoge Akkers volledig is uitgegeven.

De boekwaarde per 31-12-2018 bedraagt € 57.171,28 negatief. Het geprognosticeerde resultaat bedraagt, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, € 3.497,84 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2018 voorzag een voordelig resultaat van € 95.652,62 (eindwaarde). De resultaatverwachting van geactualiseerde grondexploitatie 1-1-2019, ten opzichte van 1-1-2018, komt daarom € 92.154,78 nadeliger uit.

Alle kavels zijn verkocht. Toch is het verwachte resultaat minder geworden. Dit komt door de minderopbrengst van de verkoop aan de kringloopwinkel en de extra kosten van de aanleg van de ontsluitingsweg daarnaar toe.

Ruinerwold-Oost / Perenhof

In 2007 is het plangebied bouwrijp gemaakt en de realisatie van de woningbouw gestart. Het merendeel van de woningen is gebouwd door een tweetal bouwontwikkelaars. De gemeente heeft in een eerste fase drie kavels verkocht.

Tussen de Winterjan 27 en 35 lag nog een stuk perceel braak. De kavel is in 2018 verkocht en overgedragen. De civiele werkzaamheden worden afgerond na realisatie bouw. De prognose is dat dit complex dus op 31 december 2019 eindigt.

De boekwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 10.117,90 negatief. Het geprognosticeerde resultaat bedraagt, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, € 1.419,73 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2018 voorzag een voordelig resultaat van € 9.278,74 (eind-waarde). De resultaatverwachting van geactualiseerde grondexploitatie 1-1-2019, ten opzichte van 1-1-2018, komt dus € 7.859,02 nadeliger uit. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat er alvast winst genomen wordt.

Dunningen
Dunningen is gelegen in de Wijk. Op 20 februari 2014 heeft de gemeenteraad het bestemmingsplan vastgesteld. Op 10 mei 2014 is de kavelverkoop van de Dunningen fase III.1 (35 kavels) van start gegaan, tijdens de bouw- en woonbeurs. Door de goede verkoopresultaten is de verkoop van Dunningen fase III.2 in 2015 opgestart.

Dit heeft geresulteerd in de volgende verkoopresultaten:
- 2014: 14 kavels, tien sociale huurwoningen en vier vrijstaande woningen;
- 2015: 21 kavels, acht sociale koopwoningen en 13 vrije sector;
- 2016: 14 kavels, negen sociale koopwoningen en 5 vrije sector;
- 2017: 3 kavels in de vrije sector.

Er zijn geen kavels meer beschikbaar in Dunningen III. Er wordt gewerkt aan een verdere uitbreiding van Dunningen.

De boekwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 284.379,25 negatief. Het geprognosticeerde resultaat bedraagt, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, € 60.773,61 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2018 voorzag een voordelig resultaat van € 94.767,64 (eindwaarde). De resultaatverwachting van geactualiseerde grondexploitatie 1-1-2019, ten opzichte van 1-1-2018, komt daarom € 33.994,03 nadeliger uit. Ook dit verschil is te verklaren door de winstneming in 2018.

De verwachte looptijd was vier jaar. Nu alle kavels verkocht zijn, kan de wijk woonrijp gemaakt worden. Een deel van de woonrijp werkzaamheden zijn uitgevoerd. Het andere deel wordt uitgevoerd ten tijde van de vervolgfase van Dunningen, zodat er geen schade door bouwverkeer ontstaat. Hierna kan dit complex worden afgesloten.

Fort
De kaveluitgifte van de laatste fase in Fort is gestart in 2007. Na tegenvallende verkoopresultaten, is het plangebied herverkaveld naar acht kavels (vier kavels voor type vrijstaand en vier kavels voor type twee-onder-één-kap woning). Er zijn inmiddels twee kavels voor een vrijstaande woning verkocht.

Op 12 juli 2012 heeft de gemeenteraad het Woonplan 2011-2015 vastgesteld en daarmee ingestemd met de toevoeging van drie bouwkavels voor sociale woningbouw. Ten koste van twee bouwkavels voor vrije sector woningen. Om deze planwijziging mogelijk te maken, is een bestemmingsplanprocedure doorgevoerd en door de gemeenteraad vastgesteld (bestemmingplan Kleine Kernen Zuid).

Aan een private partij wordt de mogelijkheid geboden om, gedurende een vooraf afgesproken periode, te proberen om de sociale rijwoningen tot ontwikkeling te brengen. Hierover is contact geweest met dorpsbelangen. Dorpsbelangen kijkt of er vanuit een bepaalde doelgroep interesse is om te bouwen. Anderzijds is er wel belangstelling getoond voor de vrije sector kavels. Dit heeft op dit moment nog niet geresulteerd in een verkoop.

De boekwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 19.678,16 positief. Het geprognosticeerde resultaat bedraagt, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, € 164.714,39 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2018 voorzag een voordelig resultaat van € 193.216,54 (eindwaarde). De resultaatverwachting van geactualiseerde grondexploitatie 1-1-2019, ten opzichte van 1-1-2018, komt daarom € 28.502,15 nadeliger uit. Op basis van de regels dient namelijk een winst genomen te worden.

De prognose is dat vier kavels voor vrije sector woningbouw en drie kavels voor sociale woningbouw binnen een termijn van acht jaar verkocht zullen worden en dus eindigt dit complex op 31 december 2025.

Veeningen
De kaveluitgifte van Veeningen is in 2010 gefaseerd gestart. Naar aanleiding van het vastgestelde Woonplan 2011-2015, omvat het gewijzigde plan tien bouwkavels voor vijf vrijstaande woningen, twee twee-onder-een-kap woningen en drie rijwoningen (sociale woningbouw). Om deze planwijziging mogelijk te maken, is een bestemmingsplanprocedure doorgevoerd en op 29 maart 2012 door de gemeenteraad vastgesteld (bestemmingsplan Kleine Kernen Zuid).

In 2018 is er een kavel voor een vrijstaande woning verkocht. Dit zorgde ervoor dat er alleen nog een driekapper beschikbaar was. Voor de driekapper was echter geen belangstelling, maar wel om een tweekapper te bouwen. De kavels voor een driekapper zijn nu onder optie gegeven voor de bouw van een tweekapper. Wanner deze kavels definitief verkocht en geleverd zijn is er geen kavel meer beschikbaar.

De boekwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 20.126,59 negatief. Het geprognosticeerde resultaat bedraagt, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, € 29.566,01 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2018 voorzag een voordelig resultaat van € 65.167,21 (eindwaarde). De resultaatverwachting van geactualiseerde grondexploitatie 1-1-2019, ten opzichte van 1-1-2018, komt daarom € 35.601,20 nadeliger uit. Dit is toe te schrijven aan de winstneming.

De prognose is dat de laatste kavels voor een tweekapper in 2019 geleverd worden. Na realisatie van de tweekapper kan het woonrijp maken afgerond worden en eindigt dit complex naar verwachting 31 december 2021.

Kerkenveld-Noord
De kaveluitgifte van de 1e fase is in 2009 begonnen en heeft erin geresulteerd dat tien van de dertien kavels per 2013 zijn verkocht. Door deze positieve verkoopresultaten is in 2012 de kaveluitgifte van zes rijwoningen (sociale woningbouw) in de 2e fase gestart. Door het vastgestelde Woonplan 2011-2015, met een sociale woningbouwopgave van 50%, is het plan herverkaveld. Daar waar de woningen binnen het plan passen binnen het bestemmingsplan, is de kaveluitgifte in de 2e fase al opgestart.

Om de planwijziging planologisch mogelijk te maken, diende voor een gedeelte van het plan opnieuw een bestemmingsplanprocedure doorlopen te worden. De bestemmingsplanwijziging is in 2014 afgerond. In 2015 en 2016 zijn er geen kavels uitgegeven.

Vanwege de omvang van het plan, in relatie tot de marktvraag, is bij de jaarrekening 2015 binnen de reserve bouwgrondexploitatie incidenteel € 100.000 gereserveerd voor het verlagen van prijzen van enkele (incourante) kavels. Bij de opstelling van de jaarrekening 2016 is dat als een stelpost binnen de exploitatie van het complex opgenomen, conform BBV-voorschriften.

Na een informatieavond, gehouden samen met Plaatselijk Belang Alteveer-Kerkenveld, is gebleken dat er een marktvraag is voor rijwoningen en een aantal kavels voor de vrije sector die gelegen zijn in de 3e fase. In 2017 is daarom de 3e fase van Kerkenveld-Noord bouwrijp gemaakt zodat kavels gelegen in deze fase, uitgeven kunnen worden. Daarna zijn er 3 kavels voor een vrijstaande woning verkocht (2 in 2017 en 1 in 2018) en 6 rijwoningen (2018).

De boekwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 364.129 positief. Het geprognosticeerde resultaat bedraagt, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, € 146.692 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2018 voorzag een voordelig resultaat van € 261.874 (eindwaarde). De resultaatverwachting van geactualiseerde grondexploitatie 1-1-2019, ten opzichte van 1-1-2018, komt daarom € 115.182 nadeliger uit. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een verstrekte korting van € 50.000 aan de ontwikkelaar van de 6 rijenwoningen, verwachte hogere civiele kosten en minderopbrengsten ten gevolge van het niet uitgeven van een strook grond (groen).
De prognose is dat jaarlijks 2-3 kavels (vrije sector en sociaal) verkocht zullen worden. Hierdoor komt de resterende looptijd van de verkoop uit op negen jaar en eindigt dit complex dus op 31 december 2026.

Meidoorn, Koekange
Het plan de Meidoorn is een inbreidingslocatie voor woningbouw in Koekange. Deze inbreiding is gelegen nabij de sportvelden in Koekange. In het plan zijn verschillende typologieën van koopwoningen opgenomen; één driekapper, één vrijstaande woning en vier kavels voor een twee-onder-een-kap woning.

Om het gewijzigde plan mogelijk te maken, is een bestemmingsplanprocedure doorgevoerd. Het gewijzigde plan is op 6 juli 2017 door de gemeenteraad vastgesteld (bestemmingplan Woningbouw de Meidoorn, Koekange). Het plan wordt in zijn geheel bouwrijp gemaakt, waarbij de laatste werkzaamheden in 2018 plaatsvinden. Het woonrijp maken wordt pas gedaan als alle kavels zijn uitgegeven en bebouwd.

Van de acht kavels zijn er vijf verkocht. Dit betreft de kavels voor de driekapper en twee vrijstaande woningen. Vanwege het ontbreken van een medebouwer is een kavel voor een tweekapper verkaveld naar een vrijstaande woning. Dit bekent dat we nu nog een kavel voor een vrijstaande woning en twee kavels voor een 2/1 kap woning (totaal drie) kunnen uitgeven.

De exploitatie is per 6-7-2017 geopend. De boekwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 13.712,56 negatief. Het geprognosticeerde resultaat bedraagt, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, € 7.773,36 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2018 voorzag een voordelig resultaat van € 88.502,58 (eindwaarde). De resultaatverwachting van geactualiseerde grondexploitatie 1-1-2019, ten opzichte van 1-1-2018, komt daarom € 80.729,22 nadeliger uit. Met name veroorzaakt door hogere civiele kosten en de winstneming.

De prognose is dat de kavels in 2022 verkocht zijn. Het complex kan dan per 31-12-2022 worden afgesloten.

Oosteinde Oost

De kaveluitgifte van Oosteinde-Oost is in 2010 gestart. Naar aanleiding van het vastgestelde Woonplan 2011-2015, omvat het gewijzigde plan elf bouwkavels voor zes vrijstaande woningen, twee twee-onder-een-kap woningen en drie rijwoningen (sociale woningbouw). Om de planwijziging planologisch mogelijk te maken, diende er opnieuw een bestemmingsplanprocedure doorlopen te worden. De bestemmingsplanwijziging heeft in 2014 plaatsgevonden.

Een private partij heeft de sociale woningen tot ontwikkeling gebracht en met succes verkocht. Deze kavels zijn in 2014 verkocht en geleverd. Begin 2015 zijn de woningen opgeleverd. Naast deze drie rijwoningen zijn er in de periode 2010-2017 zes kavels voor een vrijstaande woning en twee kavels voor een twee-onder-een-kap woning verkocht. In 2018 is er niks verkocht. Er is nu nog één kavel beschikbaar voor een vrijstaande woning. Het complex is voor een groot deel al woonrijp gemaakt. Nadat de laatste kavel verkocht en gebouwd is, zullen de laatste werkzaamheden voor het woonrijp maken worden uitgevoerd.

De boekwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 116.699,85 negatief. Het geprognosticeerde resultaat, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, bedraagt € 134.553,84 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2018 voorzag een voordelig resultaat van € 269.151,86 (eindwaarde). Dus een verslechtering met € 134.598,02. Dit wordt met name veroorzaakt door de winstneming van € 115.012,15. Het complex kan eind 2020 worden afgesloten.

Drogteropslagen

Bij de jaarrekening 2013 is dit complex in exploitatie genomen, waarna de verkoop is opgestart. Ook in Drogteropslagen komt, na de economische crisis, de belangstelling op gang. Gezamenlijk met Streekbelang Drogteropslagen e.o. is een informatieavond georganiseerd om aansluiting te zoeken bij de marktvraag vanuit het dorp. Mede daardoor zijn in 2017 twee twee-onder-een-kap woningen verkocht. Op dit moment vinden er weer gesprekken plaats met een ontwikkelende partij en Streekbelang om rijwoningen te realiseren.

De boekwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 321.290,70 positief. Het geprognosticeerde resultaat bedraagt, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, € 185.760,75 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2018 voorzag een voordelig resultaat van € 127.996,36 (eindwaarde). De resultaatverwachting van geactualiseerde grondexploitatie 1-1-2019, ten opzichte van 1-1-2018, komt dus € 57.764,40 voordeliger uit. Dit wordt veroorzaakt doordat er meer m² uitgeefbare grond is dan in oorspronkelijke exploitatie was opgenomen. Anderzijds worden de civiele kosten hoger en is er sprake van een winstneming.

De prognose is dat zeven kavels voor vrije sector woningbouw en drie kavels voor sociale woningbouw binnen een termijn van tien jaar verkocht zullen gaan worden en dus eindigt dit complex op 31 december 2026.

Zuiderkerkes II / Slagenweg

In 2011 is Slagenweg aangekocht ten behoeve van de uitbreiding van het huidige bedrijventerrein in Zuidwolde. In 2013 is de procedure van bestemmingsplan Zuiderkerkes II opgestart en is op 31 oktober 2013 vastgesteld. Bij de jaarrekening 2013 is dit complex in exploitatie genomen. Begin 2014 is de kaveluitgifte gestart.

Dit heeft geresulteerd in de volgende verkoopresultaten:
- 2014: 1.007 m² verkocht;
- 2015: 7.774 m^2 verkocht;
- 2016: 4.077 m² verkocht;
- 2017: 9.909 m² verkocht;
- 2018: 5.251 m² verkocht.

Voor de laatste meters zijn koopovereenkomsten en optieovereenkomsten afgesloten. Door de behaalde verkoopresultaten en de afgesloten optieovereenkomsten, blijkt dat er voldoende animo is voor Zuiderkerkes II en deze binnen afzienbare tijd volledig uitgegeven zal zijn.

De boekwaarde per 31 december 2018 bedraagt € 29.325,17 negatief. Het geprognosticeerde resultaat bedraagt, op basis van de geactualiseerde grondexploitatie, € 70.105,35 (eindwaarde) voordelig. De grondexploitatie 1-1-2017 voorzag een voordelig resultaat van € 142.692,19 (eindwaarde). De geactualiseerde grondexploitatie 1-1-2019, ten opzichte van 1-1-2018, komt daarom € 72.586,83 nadeliger uit. Dit komt vooral door de winstneming van € 77.137,00.

Winstneming en treffen voorzieningen
De BBV-regels met betrekking tot winstnemingen zijn in 2017 verder geconcretiseerd door de commissie BBV. De commissie BBV stelt ten aanzien van het tussentijds winst nemen:
'De berekening van de tussentijds te nemen winst gaat via de formule: (% realisatiekosten x % realisatie-opbrengsten) x geraamde winst in €. Hierbij dient rekening te worden gehouden met eventuele onzekerheden in de bepaling van de geraamde winst. Deze onzekerheden kunnen op basis van kans x impact gekwantificeerd worden.'

Voor gemeente De Wolden houdt dit in, dat er bij vrijwel ieder complex (behoudens Hoge Akkers en Kerkenveld-Noord) winst genomen wordt. Dit houdt ook verband met de beleidsregel van de gemeente dat al in een vroegtijdig stadium van planontwikkeling de grondwaarde wordt afgewaardeerd naar € 3,-/m². Daardoor worden er winsten behaald, waar in een eerder stadium al afwaarderingen hebben plaatsgevonden.

Bij een voorzien tekort op de grondexploitatie is, op basis van de BBV en de Nota grondbeleid gemeente De Wolden 2013-2016, het treffen van een voorziening of afwaardering noodzakelijk. Als de verwachting is dat het verlies goed wordt gemaakt, dan zal op basis van het grondbeleid een voorziening worden getroffen. Is de verwachting dat het verlies niet goed wordt gemaakt, zal een afwaardering plaatsvinden op basis van het grondbeleid. Onderstaande tabel geeft inzicht in de te treffen voorzieningen, gecorrigeerd met de al getroffen voorzieningen en ook de winstnemingen uit de grondexploitaties.

Complexen bouwgrond in exploitatie, te treffen afwaardering/voorzieningen en (tussentijdse) winstneming

B.I.E. complex	Afwaardering voorziening	Reeds afgewaardeerd/ een voorziening voor getroffen	Saldo te treffen voorzieningen	Winstneming
Bedrijventerrein Hoge Akkers	854.824,03	854.824,03	0,00	-34.047,44
Ruinerwold Oost/Perenhof	0,00	0,00	0,00	8.133,51
Dunningen de Wijk	0,00	0,00	0,00	43.700,15
Fort	0,00	0,00	0,00	19.044,98
Veeningen	0,00	0,00	0,00	42.936,07
Kerkenveld-Noord	835.498,36	835.498,36	0,00	-4.156,58
Meidoorn Koekange	0,00	0,00	0,00	1.222,82
Oosteinde-Oost	0,00	0,00	0,00	115.012,15
Drogteropslagen	207.008,93	207.008,93	0,00	7.863,78
Zuiderkerkes	512.000,00	512.000,00	0,00	77.137,00
Subtotaal	**2.409.331,32**	**2.409.331,32**	**0,00**	**276.846,44**

Strategische gronden

Strategische gronden zijn gronden die niet op korte termijn tot ontwikkeling worden gebracht. Maar door de strategische ligging van deze gronden, is het wenselijk om deze gronden te houden. Misschien kunnen ze in de toekomst worden gebruikt voor ontwikkelingen, of kunnen ze dienen als ruilgronden. Deze gronden staan geactiveerd onder de materiële vaste activa.
Per 31 december 2018 bedraagt de boekwaarde van de overige gronden € 441.357,56. Er is niets gewijzigd ten opzichte van het jaar ervoor.

Opbouw boekwaarden strategische gronden

complex	boekwaarde per 1-1-2018	aantal m²	werkelijke prijs per m2	toegestane prijs per m2 grondbeleid	toegestane boekwaarde (grondbeleid)	Afwaardering	boekwaarde per 31-12-2018
Inventarisatie overige gronden	€ 43.623,00	19.289			€ 43.623,00		€ 43.623,00
Echtenseweg Ruinen		*9.952*	*0,00*	*3,00*	€ *29.856,00*		€ 29.856,00
Zuider Esweg 3 Zuidwolde		*1.754*	*0,00*	*3,00*	€ *5.262,00*		€ 5.262,00
Ommerweg - bij Buiten Herberg Ter Linde		*3.105*	*0,00*	*0,00*	€ -		€ -
Oshaarseweg Echten		*2.835*	*0,00*	*3,00*	€ *8.505,00*		€ 8.505,00
Bedrijventerrein Ruinen		*1.054*	*0,00*	*0,00*	€ -		€ -
Grote Veldweg 4 Ansen		*589*	*0,00*	*0,00*	€ -		€ -
Vondersland	€ 60.792,00	20.264	3,00	3,00	€ *60.792,00*		€ 60.792,00
Ruinen-Zuid	€ 39.959,85	13.600	2,94	3,00	€ *40.800,00*		€ 39.959,85
N. Kerklaan Koekange	€ 95.772,71	32.500	2,95	3,00	€ *97.500,00*		€ 95.772,71
Z-Langedijk Koekange	€ 71.400,00	23.800	3,00	3,00	€ *71.400,00*		€ 71.400,00
Vml. Zuivelfabriek	€ 28.800,00	9.600	3,00	3,00	€ *28.800,00*		€ 28.800,00
Neuzendijk	€ 56.115,00	18.705	3,00	3,00	€ *56.115,00*		€ 56.115,00
ov. gr.Langedijk Koekange	€ 44.895,00	14.965	3,00	3,00	€ *44.895,00*		€ 44.895,00
Totaal	€ 441.357,56	152.723			€ 443.925,00	€ -	€ 441.357,56

Reserve Bouwgrondexploitatie

Conform de Nota grondbeleid gemeente De Wolden 2013-2016 wordt de minimale en maximale omvang van de reserve bouwgrondexploitatie jaarlijks berekend. De benodigde omvang van de reserve bouwgrondexploitatie wordt bepaald door de risico's binnen de grondexploitaties. Voor de bouwgronden in exploitatie (BIE-complexen) is een scenarioberekening uitgevoerd. Ook in het geval er geen direct risico uit een scenario naar voren komt, wordt toch een 'rekenkundig' risico aangehouden, om de nu nog onbekende tegenvallers op te kunnen vangen. Het rekenkundig risico van 10% over de investeringen en nog te maken kosten in de BIE staat ook wel bekend als de 'IFLO'-norm.

Berekening benodigde omvang

De benodigde omvang van de reserve bouwgrondexploitatie is in onderstaande tabel weergegeven.

IFLO Vigerende methode	
Boekwaarde	173.565
Nog te maken kosten (incl. saldo inflatie en rente)	1.593.929
Correctie inflatie opbrengstenstijging	68.405
Totale investeringen	**1.835.899**
IFLO (BW + ntm kosten>0 dan 10% risico berekend)	183.590
15% toegestane afwijking	27.538
Benodigde omvang RBE	**211.128**

Werkelijke omvang Reserve Bouwgrondexploitatie per 31 december 2018

De opbouw van het weerstandsvermogen per 31 december 2018 is:

Reserve bouwgrondexploitatie per 1 januari 2018	€	327.227,23
(Tussentijdse) winstneming BIE:	€	276.846,44
Saldo reserve bouwgrondexploitatie per 31 december 2018:	€	604.073,67

Berekening bijdrage/afdracht

De berekende c.q. benodigde omvang van de reserve bouwgrondexploitatie wordt naast de werkelijke omvang gezet. Om het bufferende karakter van de reserve bouwgrondexploitatie gestalte te geven, wordt er pas verrekend met de algemene reserve als werkelijke omvang met meer/minder dan 15% afwijkt van de benodigde omvang.

Op basis hiervan dient de reserve bouwgrondexploitatie € 392.945,32 af te dragen aan de algemene reserve. De belangrijkste reden voor de afdracht is dat het benodigde weerstandsvermogen fors verminderd is door de verkopen en er winstnemingen zijn gedaan. Er is nog maar een tweetal complexen met een geïnvesteerd vermogen. Bij de overige complexen zijn de investeringen allemaal terugverdiend door verkopen.

Stand reserve bouwgrondexploitatie per 31-12-2017	€	604.073,67
Benodigde omvang RBE	€	211.128,35
Afdracht RBE aan algemene reserve	€	392.945,32

Meerjarenperspectief

Doordat de afwijking meer dan 15% is, dient op basis van het Nota grondbeleid gemeente De Wolden 2013-2016 een meerjarenperspectief, met een verwachting tot vijf jaar, opgesteld te worden. Hieruit blijkt of op termijn meer risico's (waaronder nieuwe initiatieven op grond van het bouwprogramma) of meer winsten (op basis van het aflopen van gunstige exploitaties) mogen worden verwacht.

Alle complexen hebben een positieve eindverwachting. Een groot aantal complexen heeft ook al een negatieve boekwaarde. De complexen Kerkenveld-Noord en Drogteropslagen zijn de meest risicovolle projecten. Dit komt door de hoogte van de boekwaarden in relatie met de nog te maken kosten en de lange looptijden van deze complexen, in relatie tot de omvang van de te realiseren verkoopopbrengsten. Op het moment dat de verkoopopbrengsten niet volgens prognose verlopen, of de opbrengsten lager uitvallen, als gevolg van kavelprijsverlaging, zal dit de resultaatsverwachting beïnvloeden. De winstneming op deze complexen is verminderd met de gekwantificeerde risico's. Dit is al verwerkt in de berekeningen per complex.

Voorstel bijdrage aan RBE

Op grond van de IFLO-norm is de benodigde omvang van het weerstandsvermogen berekend op € 211.128,35. Gelet op deze berekening, rekening houdend met de toegestane afwijking van 15% en de werkelijk stand van de reserve bouwgrondexploitatie, vindt er net als in 2017 weer een afdracht plaats ten laste van de reserve bouwgrondexploitatie. Voorgesteld wordt om een afdracht van € 392.945,32 te doen van de reserve bouwgrondexploitatie aan de algemene reserve.

Sociaal domein

1. Inleiding

De herinrichting van het sociaal domein per 1 januari 2015 heeft omvangrijke nieuwe taken voor gemeenten opgeleverd.
We zien die nieuwe taken niet als gescheiden domeinen. We streven naar een efficiënte en integrale uitvoering van de nieuwe taken en de daaraan gekoppelde integrale dienstverlening om kwetsbare inwoners zo goed te ondersteunen. In zowel de Kadernota 'Het sociale domein is onze gezamenlijke zorg!' als in het Collegeprogramma 2018-2022 'Duurzaam, doen en dichtbij' is de integraliteit van de nieuwe gemeentelijke taken benadrukt.

Afbakening en ontwikkeling paragraaf

Als gemeente kunnen we het sociaal domein – en dus ook deze paragraaf –zo breed maken als we zelf willen. Vooralsnog kiezen we ervoor om de nieuwe taken op grond van de Jeugdwet, Participatiewet en Wmo in de paragraaf onder te brengen. Een verdere en wellicht bredere ontwikkeling van deze paragraaf zien we als een continu proces.
In de Programmabegroting 2018 zijn de nieuwe taken nog verdeeld over de programma's Economie en Werk en Sociaal beleid en Onderwijs.
In het kader van de vorming van een het huidige college en het opstellen van het collegeprogramma is het sociaal domein ondergebracht in de programma's 'De Wolden ontwikkelt met kleur en talent' en 'Gezond meedoen in De Wolden'.

Collegeprogramma en programma gemeenteraad

Zowel het nieuwe college als de nieuwe gemeenteraad onderschrijven de eerder geformuleerde visie op het sociaal domein.
In de vorige collegeperiode was er in het collegeprogramma een afzonderlijke paragraaf 'sociaal domein' opgenomen waarin een gezamenlijke gedragen visie op het toen nog nieuwe sociaal domein was geformuleerd.
In het collegeprogramma 2018-2022 'Duurzaam, Doen en Dichtbij' staat dat we inmiddels goed gewend zijn aan de nieuwe taken en dat de gezamenlijk geformuleerde en onderschreven visie nog steeds leidend is. Dat betekent dat we graag willen dat onze inwoners:

- Zo lang mogelijk in hun leefomgeving kunnen blijven wonen.
- Kunnen meedoen in onze (lokale) samenleving.
- Zich zo gezond, positief en veilig mogelijk kunnen ontwikkelen.
- Zo goed mogelijk sociaal en financieel zelfredzaam zijn.

Inwoners die dat (nog) niet kunnen, ondersteunen we.
In het raadsbreed programma 2018-2022 'Samen verantwoordelijk' is opgenomen dat de gemeenteraad in de raadsperiode met alle dorpskernen dialoogbijeenkomsten houden om er achter te komen wat inwoners nodig hebben om in ieder geval zo lang mogelijk in hun eigen leefomgeving te kunnen blijven.

2. Wat hebben we gedaan in 2018?

- Transformatie

We zien een ontwikkeling waarin steeds meer verbindingen ontstaan tussen de verschillende beleidsterreinen. Er komt meer aandacht voor preventie (voorliggend veld) en we geven meer ruimte aan initiatieven van inwoners, aanbieders en maatschappelijke organisaties.
De ontwikkeling is er een van geleidelijkheid. Zo zijn we in 2018 bijvoorbeeld doorgegaan met de doorontwikkeling van de verbinding tussen het sociale en het medische domein. Samenwerking met de lokale huisartsen en zorgverzekeraar Zilveren Kruis vinden we belangrijk.

- Buurtteams

De twee buurtteams zijn in de loop van 2018 aan de slag gegaan. Door de buurtteams komen er op lokaal niveau meer verbindingen met onder anderen politie en dorpsbelangen.
Onder andere de functies 'preventie' en 'signalering' staan hoog in het vaandel bij de buurtteams.
De ontwikkeling van de buurtteams verloopt zeer voorspoedig en de bekendheid van de teams wordt steeds groter.

- Raadswerkgroep sociale domein

In de voorbereiding op de invoering van de nieuwe sociaal domein-taken is de raadswerkgroep sociale domein ingesteld. Deze raadswerkgroep heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de invoering van de nieuwe taken en daarna aan de uitvoering en ontwikkeling van de nieuwe taken.

Als gemeente zijn we nu goed gewend aan de nieuwe taken. Mede om die reden is er in de nieuwe raadsperiode geen vervolg gegeven aan deze raadswerkgroep.

- Sociale ombudsvrouw

In 2015 is er een sociale ombudsvrouw aangesteld die als opdracht meekreeg om actief te monitoren hoe het staat met de uitvoering van de nieuwe taken binnen het sociaal domein. Vallen er inwoners tussen wal en schip? Wat gaat goed en wat kan beter?
Ook in 2018 heeft de sociale ombudsvrouw een aantal rapportages uitgebracht die in de raadswerkgroep sociale domein zijn besproken. Ook zijn de contacten met de ambtelijke organisatie geïntensiveerd. Hierdoor komen uitvoeringssignalen eerder en directer op de juiste plaats.
Omdat de nieuwe taken binnen het sociaal domein inmiddels goed zijn ingebed en worden uitgevoerd, is besloten om het per 31 december 2018 aflopende contract met de sociale ombudsvrouw niet te verlengen.

- Verduurzamen en doorontwikkelen preventie jeugd

In 2017 zijn de tijdelijke middelen om het voorveld (preventie) te versterken en door te ontwikkelen, structureel geworden. Die middelen zijn in 2018 onder andere benut om een zogeheten preventiemenu te ontwikkelen. In 2018 is dat van start gegaan op 7 basisscholen met in totaal 45 programma's die gericht zijn op voorlichting en preventie. In 2019 wordt dit verder uitgerold.

- Regeling meerkosten

In 2018 is de Regeling meerkosten voor de derde keer uitgevoerd. Ten opzichte van 2017 zijn er geen inhoudelijke veranderingen doorgevoerd en is de inkomensgrens gehandhaafd op 120% van het minimuminkomen. Wel is er voor inwoners aan wie in 2017 een bijdrage is toegekend, een vereenvoudigde aanvraagprocedure ingevoerd met als doel om de administratieve druk te verminderen.
Door onder andere meer gerichte communicatie is het aantal aanvragen en toekenningen in 2018 toegenomen.

- Mantelzorgcompliment

Ook in 2018 was er voor inwoners die mantelzorg ontvangen, de mogelijkheid om een mantelzorgcompliment aan te vragen en uit te delen aan hun mantelzorger(s). Dit wordt door zowel de zorgontvanger als de mantelzorger zeer op prijs gesteld.
Bij elke aanvraag wordt een huisbezoek gedaan. Zo kan de mantelzorgconsulent ook eventueel andere vragen of problemen inventariseren en daarmee iets doen.
Het mantelzorgcompliment wordt uitgevoerd door de Stichting Welzijn De Wolden.
Het aantal aanvragen en toekenningen is in 2018 ten opzichte 2017 gestegen.

- Cliënt- en burgerparticipatie sociaal domein

In 2018 is de structuur van de cliënt- en burgerparticipatie binnen het sociaal domein, verder doorontwikkeld en ingevuld. Zowel de Adviesraad Sociaal Domein als de Cliëntraden Participatie&WSW, Wmo en Jeugd zijn zeer actief en geven op een eigen wijze invulling aan hun taken.
Begin september 2018 was er een ontmoeting tussen de leden van de raden en de beide, voor het sociaal domein verantwoordelijke portefeuillehouders. Die bijeenkomst is als positief en voor herhaling vatbaar ervaren.

- CEO Wmo over 2017

Ook in 2018 is het wettelijk verplichte cliëntervaringsonderzoek (CEO) Wmo uitgevoerd en wel over het jaar 2017. De uitkomsten gaven in het algemeen een vergelijkbaar beeld met de uitkomsten over 2017 met wel een hogere score wat betreft de bekendheid om een beroep te kunnen doen op onafhankelijke cliëntondersteuning.

- CEO Jeugd over 2017

In 2018 is het CEO jeugd voor de tweede keer uitgevoerd. In tegenstelling tot het onderzoek over 2016 was de respons op de uitgezette vragenlijst over 2017 dusdanig gering dat geen representatieve gegevens konden worden gegenereerd.
Het onderzoek in 2019 over het jaar 2018 krijgt een andere opzet om zodoende een representatieve uitkomst te kunnen krijgen.

- Naar een inclusieve samenleving

Inwoners moeten geen fysieke en mentale belemmeringen ervaren om aan de (lokale) samenleving te kunnen deelnemen. Samen met een aantal De Woldense organisaties is in 2018 een start

gemaakt met het uitvoeren van het plan van aanpak. Per dorp wordt er een inventarisatie gemaakt van de (fysieke) knelpunten. De inventarisatieronde wordt in 2019 afgerond. Aan de hand van de inventarisatie wordt er een uitvoeringsplan opgesteld.

- **Onafhankelijke cliëntondersteuning**

In 2018 is een begin gemaakt met het anders invullen van de onafhankelijke cliëntondersteuning. We willen graag dat cliëntondersteuning in een eerder stadium beschikbaar komt, zo onafhankelijk mogelijk is en bij iedereen bekend.
In december 2018 heeft de gemeenteraad de uitgangspunten voor een nieuwe inhoud en structuur vastgesteld. Medio 2019 moet onafhankelijke cliëntondersteuning nieuwe stijl operationeel zijn.

- **Informatiepunt Geldzaken**

In 2018 is het 'Informatiepunt Geldzaken' bij de Stichting Welzijn De Wolden in De Boerhoorn in Zuidwolde geopend. Daarmee kunnen we inwoners nog beter informeren over allerlei financiële zaken en wellicht voorkomen dat er schulden ontstaan.
Het is een voorbeeld van het investeren in preventie om daarmee ergere problematiek en een mogelijk beroep te moeten doen op een voorziening (schuldhulpverlening), te voorkomen.

- **Doorontwikkeling jeugdzaken**

- Er is in 2018 verder geïnvesteerd in multidisciplinair overleg en uitvoeringscoördinatie. In samenwerking met de partners zijn de knelpunten aangepakt en onduidelijkheden verhelderd. Daarmee is de structuur en de werkwijze rondom 1 gezin, 1 plan verder versterkt.
- De inzet van uitvoeringscoördinatie is voor alle basisscholen verschoven van de jeugdgezondheidszorg (JGZ) naar het schoolmaatschappelijk werk (SMW), zodat er nu meer eenduidigheid is.
- Het aanbod van Yorneo, gericht op preventie, is vergroot en breder ingezet op scholen en kinderopvanglocaties.
- Ook de uitrol van de driehoekgesprekken (intern begeleider scholen, JGZ en SMW) is verder ter hand genomen.
- Verder zijn er afspraken gemaakt met huisartsen over de inzet van een praktijkondersteuner. Deze worden in 2019 verder geëffectueerd.
- Er is stevig ingezet op ondersteuning bij het omgaan met internet en social media. Vanuit het preventiemenu is hiervoor een breed aanbod op scholen gegeven. Daarnaast is een protocol sexting ontwikkeld en vastgesteld.

- **CJG-café**

In 2018 zijn 5 zogeheten kenniscafé's van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) georganiseerd waarbij op informele wijze de samenwerking met jeugdpartners is besproken en verder is verstevigd.

- **Voorzieningenwijzer**

Met de invoering van de voorzieningenwijzer willen we inwoners nadrukkelijker wijzen op de mogelijkheden om gebruik te maken van diverse (gemeentelijke) financiële voorzieningen, maar ook op het afsluiten van financieel zo gunstig mogelijke energiecontracten. Dit gebeurt middels een huisbezoek.
In 2018 is de invoering van de voorzieningenwijzer met de betrokken partijen, zoals bijvoorbeeld Actium, voorbereid en in 2019 gaan we daadwerkelijk van start; eerst in de vorm van een pilot.

- **Invoering kindpakket**

Na de zomervakantie is het kindpakket geïntroduceerd. Door de bundeling van allerlei regelingen die betrekking hebben op kind (en gezin) en een uitvoerige en gerichte communicatiecampagne proberen we de doelgroep nog beter te bereiken. Het doel is dat elk kind en elke jeugdige in De Wolden kan 'meedoen'.

- **Inkoop Jeugdhulp**

In 2018 is gestart met de voorbereiding van de nieuwe inkoop van jeugdhulp. Dat doen we zowel in regionaal verband als lokaal. De regionale inkoop vindt plaats binnen de regio Zuid-Drenthe waarin we willen samenwerken met de gemeente Borger-Odoorn, Coevorden, Emmen, Hoogeveen, Meppel en Westerveld. De nieuwe inkoopronde moet resulteren in nieuwe contracten met aanbieders per 1 januari 2020.
Vooruitlopend op de nieuwe inkoop maar ook gelet op de financiële druk op de jeugdhulp is in 2018 al gekeken naar een aanscherping van het huidige bouwstenenmodel per 2019.

- Inkoop Wmo-begeleiding en verbinding jeugd-Wmo

Na een intensieve voorbereiding is medio 2018 de nieuwe inkoop van Wmo-begeleiding van start gegaan. Het gaat daarbij om de Wmo-producten 'individuele begeleiding', 'dagbesteding', 'persoonlijke verzorging' en 'respijtzorg'. Hierin is weer goed samengewerkt met de gemeenten Hoogeveen, Meppel en Staphorst.
Op basis van onder anderen met bestuurders van de deelnemende gemeenten geformuleerde uitgangspunten is de inkoop gedaan via de zogeheten 'open house'-methode. Dit betekent dat elke aanbieder die voldoet aan de gestelde voorwaarden, een contract krijgt aangeboden.
In totaal zijn er met 114 aanbieders contracten afgesloten. Met onze gemeente hebben 104 aanbieders een contract afgesloten. De contracten gaan in per 1 januari 2019.
In de inkoop is ook nadrukkelijk gekeken naar de overgang van 18– (Jeugdwet) naar 18+ (Wmo). Het was al zo dat ruim voordat jeugdigen die een gemeentelijke beschikking hebben gehad op basis van de Jeugdwet, 18 jaar worden, contact wordt opgenomen met het oog op de eventuele continuering van de ondersteuning via de Wmo. Het is nu ook zo geregeld dat hoewel een jeugdige al 18 jaar is, de bestaande hulp via de jeugdaanbieder, kan worden voortgezet. De voortzetting van de hulp via de jeugdaanbieder is eindig, maar wanneer dat is, is maatwerk en wordt in overleg vastgesteld door de medewerkers toegang jeugdhulp en Wmo-consulenten. Daarbij worden ook de betrokkene(n) en aanbieder(s) betrokken.

3. Financiën

In dit onderdeel van de paragraaf komen financiële en financieel gerelateerde onderwerpen aan de orde.

<u>Uitgangspunt financieel beleidskader</u>
De overdracht van taken in het sociaal domein gaat gepaard met overheveling van forse geldstromen. Dat betekent een herverdeling van middelen tussen het Rijk en de gemeenten. Ons vertrekpunt is dat we de taken uitvoeren binnen de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen.

<u>Randvoorwaarden rijksmiddelen nieuwe taken</u>
Voor de uitvoering van de nieuwe taken krijgt de gemeente middelen van het Rijk. Die middelen zijn toegevoegd aan het gemeentefonds. Tot en met 2018 zijn deze uitkeringen nog zichtbaar als integratie uitkering. Met ingang van 2019 vervallen deze integratie uitkeringen. Ze gaan dan onderdeel uitmaken van het algemene gedeelte van het Gemeentefonds en zijn niet meer 'traceerbaar en zichtbaar'.

<u>Reserve Sociaal domein</u>
De reserve sociaal domein is niet alleen bedoeld om jaarlijkse financiële fluctuaties op te vangen en daarmee evenwicht in de begroting te creëren, maar geeft ook ruimte om (nieuwe) initiatieven binnen het sociale domein te ondersteunen. Als verhouding tussen de beide doelen heeft de gemeenteraad de verhouding 75:25 vastgesteld.
Bij de behandeling van de Kadernota 2017 heeft de gemeenteraad besloten om de maximale omvang van de reserve vast te stellen op € 1,0 miljoen.
Bij de 'Bestuursrapportage 2018' is door de raad besloten een bedrag van € 112.500 aan deze reserve te onttrekken en te storten in de nieuw gevormde 'Reserve bouw bibliotheek MFA de Wijk'. Vanuit deze reserve zal na realisatie van de verbouw een bedrag ter grootte van de jaarlijkse afschrijving ten gunste van de exploitatie worden gebracht. De stand van de reserve sociaal domein is per 31 december 2018 € 888.000.

4. Tot slot

We bouwen verdere aan een nieuw sociaal domein. Dat doen we samen met onze adviesraden, onze sociale partners en vooral met onze inwoners vanuit het uitgangspunt:

Het sociale domein is onze gezamenlijke zorg én verantwoordelijkheid!

De Verdieping

Met het vaststellen van het document 'Van Ontmoeting naar Verdieping' heeft de raad op 29 januari 2015 ruimte gegeven voor de verdere ontwikkeling van burger- en overheidsparticipatie. Drie thema's zijn hierin leidend:

a. het faciliteren van de zelfredzaamheid van de dorpen, met o.a. de regeling Initiatiefrijk De Wolden;
b. doorontwikkeling van de netwerken en de dorpsvisies;
c. een organisatie die vorm kan geven aan participatie van zowel inwoners als overheid.

De eerste subsidieregeling Initiatiefrijk De Wolden had een looptijd van 2015-2018. Tussendoor is de regeling geëvalueerd.

Resultaten Initiatiefrijk De Wolden 2015-2018
Het college van De Wolden heeft bijna 100 projecten gesubsidieerd. Dit heeft een aantoonbaar effect op de leefbaarheid. Door middel van cofinanciering is multiplier effect ontstaan. Iedere euro subsidie leverde ruim drie euro aan cofinanciering op.

Kansen en ambities
In de afgelopen jaren hebben we lessen geleerd maar ook zijn er ontwikkelingen die – opnieuw – onze aandacht vragen. Bijvoorbeeld de wens van inwoners om hun dorpsvisie of –agenda bij te stellen. Aandachtspunt blijft de organisatieontwikkeling, de structurele inbedding van Initiatiefrijk De Wolden en het bewaken van de eenheid en samenwerking in de dorpen. Daarom is in 2018 het document 'samen verder' opgesteld. College en raad hebben besloten om ook in 2019 tot en met 2021 geld beschikbaar te stellen voor initiatieven, zodat er verder gewerkt kan worden door inwoners aan hun eigen leefomgeving.

LASTEN

Nr.	Omschrijving	Begroting voor wijziging	Beschikbaar gesteld in 2018	Werkelijk 2018	Overschot (+)/ Tekort (-)	Restant naar 2019
1	Van Ontmoeting naar Verdieping vanaf 2017	376	286	662	0	

BATEN

Nr.	Omschrijving	Begroting	Nieuw in 2018	Werkelijk 2018	Overschot (+)/ Tekort (-)	Restant naar 2019
1	Van Ontmoeting naar Verdieping vanaf 2017	0	50	50	0	

Voor meer cijfermatige informatie over 'De Verdieping' zie programma Economie en werk, taakveld 8.30 - Wonen en bouwen, onderdeel 'Plattelandsontwikkeling' en voor de beleidsinhoudelijke informatie zie programma 'Dienstverlening', taakveld 6.10 – Samenkracht en burgerparticipatie.

Jaarrekening

2018

Aldus behandeld en vastgesteld in de vergadering
van het college van burgemeesters en wethouders
van 16 april 2019.

Secretaris, Burgemeester,

Balans per 31 december

Bedragen x € 1.000

ACTIVA

Omschrijving	**31-12-2018**		**31-12-2017**	
Vaste activa				
Immateriële vaste activa		200		163
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	158		163	
Kosten onderzoek en ontwikkeling	42			
Materiële vaste activa		44.045		40.767
Investeringen in economisch nut	23.853		24.088	
Investeringen in een economisch nut waarvoor een heffing wordt geheven	15.526		14.979	
Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	4.666		1.700	
Financiële vaste activa		9.737		8.203
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	1.671		771	
Leningen aan deelnemingen	2.283		1.296	
Leningen aan overige verbonden partijen	1.218		1.092	
Leningen openbare lichamen	248		249	
Overige langlopende leningen	4.317		4.795	
Totaal vaste activa		**53.982**		**49.133**
Vlottende activa				
Voorraden		173		984
Onderhanden werk, waaronder bouwgrond in exploitatie	173		841	
Gereed product en handelsgoederen	0		143	
Uitzettingen < 1 jaar		20.090		12.780
Vorderingen op openbare lichamen	7.394		4.120	
Rekening courant verhouding met het Rijk	11.319		7.304	
Overige vorderingen	1.377		1.356	
Liquide middelen		327		322
Kas- en banksaldi	327		322	
Overlopende activa		2.738		2.684
Nog te ontvangen bijdragen EU	34			
Nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	37		133	
Nog te ontvangen/vooruitbetaalde bijdragen van overige overheid	2.535		2.551	
Overige overlopende activa	132			
Totaal vlottende activa		**23.328**		**16.770**
Totaal activa		**77.310**		**65.903**

PASSIVA

Omschrijving	**31-12-2018**		**31-12-2017**	
Vaste passiva				
Eigen vermogen		40.313		39.681
Algemene reserve	30.354		29.233	
Bestemmingsreserves	8.387		9.264	
Rekeningresultaat	1.572		1.184	
Voorzieningen		2.704		2.472
Voorzieningen	2.704		2.472	
Langlopende schulden		16.000		6.746
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	15.997		6.742	
Waarborgsommen	3		4	
Totaal vaste passiva		**59.017**		**48.899**
Vlottende passiva				
Netto-vlottende schulden < 1 jaar		16.100		14.071
Overige schulden	6.099		4.070	
Kasgeldleningen	10.000		10.000	
Banksaldi	1		1	
Overlopende passiva		2.193		2.933
Vooruitontvangen/nog te betalen bijdragen van het Rijk	76		19	
Vooruitontvangen/nog te betalen bijdragen van overige overheid	1.686		395	
Vooruitontvangen/nog te betalen overige overlopende passiva	431		137	
Nog te betalen bedragen	0		2.251	
Transitorische rente	0		131	
Totaal vlottende passiva		**18.293**		**17.004**
Totaal passiva		**77.310**		**65.903**

Niet uit de balans blijkende verplichtingen				
Borg- en garantstellingen		140.337		147.724

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van het 'Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten'.

- De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.
- De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.
- Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar is gesteld.
- Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben.

Vaste activa

Immateriële vaste activa, materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijging- c.q. vervaardigingsprijs onder aftrek van afschrijvingen. De financiële vaste activa staan genoteerd tegen nominale waarde. De waardering is gebaseerd op de historische kostprijs c.q. aanschafprijs, verminderd met, voor wat de geldleningen betreft, de aflossingen op de geldleningen. Indien de marktwaarde duurzaam lager is dan de verkrijgingsprijs wordt ze afgewaardeerd tegen marktwaarde.
Bij de gehanteerde afschrijvingstermijnen is het bepaalde in de bijlage van artikel 7 van de verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet uitgangspunt. Voor de onder de immateriële vaste activa genoemde activa in eigendom voor derden geldt, dat de afschrijvingsduur maximaal gelijk is aan de activa waarvoor de bijdrage is verstrekt. De materiële vaste activa met economisch nut worden, tenzij de raad beslist hiervan af te wijken, in principe lineair afgeschreven.

Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Op investeringen met een maatschappelijk nut wordt volgens het geldende afschrijvingsbeleid afgeschreven.
Voorheen konden investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut direct ten laste van de exploitatie worden gebracht dan wel conform investeringen met economisch nut worden geactiveerd en afgeschreven. Dit is gewijzigd. Investeringen met een maatschappelijk nut worden, evenals investeringen met een economisch nut, geactiveerd en over de verwachte toekomstige gebruiksduur lineair afgeschreven.

Financiële verordening / financieel kader

Op 19 oktober 2017 heeft de raad van De Wolden de Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet en het financieel kader, met terugwerkende kracht per 1 januari 2017 vastgesteld. Afspraken zoals vastgelegd in het financieel kader zijn aangepast aan de gewijzigde BBV. De financiële verordening regelt het financiële beheer en beleid en de financiële organisatie van de gemeente. Het doel van deze verordening is dat de raad uitgangspunten vaststelt voor de uitvoering van de financiële functie.
In onze financiële verordening zijn de volgende afschrijvingstermijnen opgenomen.

Nieuwbouw woonruimten, schoolgebouwen en bedrijfsgebouwen	40 jaar
Rioleringen	Overeenkomstig de in de gemeentelijke onderhoudsplannen opgenomen afschrijvingstermijnen (GRP)
Begraafplaatsen	40 jaar
Renovatie, restauratie en aankoop bestaande bedrijfsgebouwen	25 jaar
Technische installaties in bedrijfsgebouwen	15 jaar
Veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen; telefooninstallaties; meubilair en overige inventaris	10 jaar
Vervoersmiddelen	7 tot 10 jaar

Automatiseringsapparatuur	2 tot 5 jaar
Software	4 jaar
Gronden en terreinen	niet

De afschrijving van een actief start op de eerste dag van het jaar volgend op het moment waarop het actief bedrijfsvaardig is opgeleverd of het (deel)project gereed is.
Activa met een verkrijgingsprijs van minder dan € 10.000 worden niet geactiveerd.

Voorraden
De voorraden bouwgronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijzen. Winsten uit grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd kunnen worden aangemerkt. Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht. Bij een lagere marktwaarde vindt een afwaardering plaats.

Uitzettingen <1 jaar
De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht.

Liquide middelen
De liquide middelen zijn tegen nominale waarde gewaardeerd.

Overlopende activa
Dit zijn overlopende activa nog te vorderen bedragen en vooruitbetaalde bedragen, welke tegen nominale waarde gewaardeerd zijn.

Vaste passiva

Reserves
Reserves zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen
Voorzieningen worden met uitzondering van de APPA voorziening gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies.
De APPA-voorziening is opgenomen tegen actuariële waarde. De uitgangspunten die hierbij gehanteerd zijn:
- rekenrente: 1,577%;
- sterfte: GBM/CBV 2010-2015 (RAET) en GBM/GBV 2000-2005 (Loyalis) met leeftijdsterugstelling m/v 5/1 of v/m 3/3;
- excasso-opslag: geen.

Langlopende schulden
Langlopende schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen. De langlopende schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva
De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en garantstellingen
Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar buiten de telling van de balans opgenomen.

Eigen bijdragen van het Centraal administratiekantoor (CAK)
Een aanvrager van een voorziening, zoals hulp in de huishouding, ondersteuning of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de Wmo een eigen bijdrage verschuldigd. Het CAK is het publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan (zbo) dat door de wetgever is belast met de berekening, oplegging en incasso van de eigen bijdrage.

In de kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV geeft de commissie aan dat de wetgever in feite bepaald heeft dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdrage geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat de gemeente geen zekerheid omtrent de omvang en de hoogte van de eigen bijdrage kan krijgen. In de jaarrekening is dus sprake van een onzekerheid ten aanzien van deze eigen bijdrage.

Uniforme taakvelden

Met ingang van de begroting voor 2017 wordt voorgeschreven dat de ramingen in het kader van de begrotingsuitvoering worden opgesteld aan de hand van de uniforme taakvelden. De uniforme taakvelden zijn in de plaats gekomen van de functies zoals deze nog van toepassing waren in de begroting van 2016. Het doel van deze wijziging is het verbeteren van de onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten.

Toerekening naar taakvelden (overhead)

Om meer inzicht te geven over de totale overheadkosten is met ingang van 2017 voorgeschreven dat in de jaarrekening een apart overzicht moet worden opgenomen van de overheadkosten. Hierbij zijn de overheadkosten in het BBV gedefinieerd als alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. In de programma's worden dan de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces.

In de begroting 2017 is deze wijziging al doorgevoerd. Voor de verdeling van de personeelskosten is voor alle medewerkers beoordeeld door de teamleiders op welke taakvelden de betreffende medewerkers werkzaamheden verrichten. Dit is de basis voor een evenredige verdeling van de personeelskosten naar de taakvelden. Onderdeel van de taakvelden is het taakveld overhead. Voor de toerekening van de kosten aan overhead is dezelfde systematiek gevolgd. De onderdelen ICT, huisvesting, tractie en facilitaire kosten zijn direct aan centrale overhead toegerekend.

Winstneming bij grondexploitaties

De commissie BBV heeft in december 2017 een standpunt gepubliceerd inzake de te hanteren methode van tussentijdse winstneming op grondexploitaties op basis van voortgang van het project: de percentage of completion methode.

De percentage of completion (poc) methode moet worden toegepast indien het resultaat op de grondexploitatie op een betrouwbare wijze kan worden ingeschat/voldoende zeker is. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. de grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. de kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

De berekening van de tussentijds te nemen winst gaat via de formule: (% realisatiekosten x % realisatie-opbrengsten) x geraamde winst in €. Hierbij dient rekening te worden gehouden met eventuele onzekerheden in de bepaling van de geraamde winst. Deze onzekerheden kunnen op basis van kans x impact gekwantificeerd worden.

Toelichting op de balansposten

ACTIVA

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa

De specificatie van de immateriële vaste activa is als volgt.

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Boek-waarde 1-1-2018**	**Investe-ringen**	**Desinves-teringen**	**Afschrij-vingen**	**Bijdrage van derden**	**Afwaar-deringen**	**Boekwaarde 31-12-2018**
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	163	662		617	50		158
Kosten onderzoek en ontwikkeling	0	42					42
Totaal	**163**	**704**		**617**	**50**		**200**

Toelichting

Voor een specificatie van de investeringen wordt verwezen naar de in de bijlagen opgenomen investeringsstaat 2018.

De bijdragen aan activa in eigendom van derden hebben betrekking op het project 'Van Ontmoeting naar Verdieping'.

Materiële vaste activa

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Boek-waarde 1-1-2018**	**Investe-ringen**	**Des-investe-ringen**	**Afschrij-vingen**	**Bijdrage van derden**	**Afwaar-deringen**	**Boekwaarde 31-12-2018**
Investeringen in economisch nut							
Gronden en terrein.	538			7			531
Strategische gronden	441						441
Bedrijfsgebouwen	22.783	633	24	1.181			22.211
Grond-, weg- en waterbouwk. werken	51	462	71	4	39		399
Machines, appar. en installaties	166			58			108
Overig	109	92		38			163
Sub-totaal	**24.088**	**1.187**	**95**	**1.288**	**39**		**23.853**
Investeringen in economisch nut waarvoor een heffing wordt geheven							
Reiniging:							
Grond-, weg- en waterbouwk. werken	1.247	213		62			1.398
Machines, appar. en installaties	355			49			306
Riolering:							
Grond-, weg- en waterbouwk. werken	12.903	759		412			13.250
Begraafplaatsen:							
Gronden en terrein.	242			23			219
Bedrijfsgebouwen	38			1			37
Grond-, weg- en waterbouwk. werken		135					135
Overig	194			13			181
Sub-totaal	**14.979**	**1.107**		**560**			**15.526**

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Boek-waarde 1-1-2018**	**Investe-ringen**	**Des-investe-ringen**	**Afschrij-vingen**	**Bijdrage van derden**	**Afwaar-deringen**	**Boekwaarde 31-12-2018**
Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (voor 2017 geactiveerd)	641			1	610		30
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (vanaf 2017 geactiveerd)	1.059	4.425	5	21	822		4.636
Sub-totaal	**1.700**	**4.425**	**5**	**22**	**1.432**		**4.666**
Totaal	**40.767**	**6.719**	**80**	**1.870**	**1.491**	**0**	**44.045**

Toelichting op materiële vaste activa, strategische gronden

Voor de overige bouwgronden (of strategische gronden) geldt dat de boekwaarde maximaal € 3,00 per vierkante meter mag zijn. Wanneer uit de jaarrekening blijkt dat de boekwaarde boven deze vastgestelde bedragen per vierkante meter uitkomt, vindt conform de Nota Grondbeleid in de jaarrekening afwaardering plaats.

Voor een specificatie van de investeringen wordt verwezen naar de in de bijlagen opgenomen investeringsstaat 2018.

- De belangrijkste investeringen waren in 2018: gemeentelijk rioleringsplan en verbeteren rioolstelsel, aanleg fietspaden, bruggenbeheersplan, kunstgrasvelden sportpark Koekange, herinrichting Dorpsstraat de Wijk en reconstructie Hoofdstraat Zuidwolde.
- Van de desinvesteringen heeft een bedrag van € 67.000 betrekking op een positief resultaat op de woningbouwontwikkeling omgeving voormalig ontmoetingscentrum De Tump, € 5.000 heeft betrekking op de verkoop van grond fietspad Leeuwte-Munnekenweg, € 3.000 heeft betrekking op grondruil Sukerbarg en € 5.000 betreft de verkoop van overtollig zand zandbed.

Financiële vaste activa

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Boek-waarde 1-1-2018**	**Investe-ringen**	**Aflos-singen**	**Afschrij-vingen**	**Afwaarde-ringen**	**Boek-waarde 31-12-2018**
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	771	900				1.671
Leningen aan deelnemingen	295					295
Leningen aan deelnemingen Stichting Glasvezel	1.001	987				1.988
Leningen aan overige verbonden partijen	1.092	453	327			1.218
Leningen aan openbare lichamen	249	317	318			248
Overige langlopende leningen	4.795		478			4.317
Totaal	**8.203**	**2.657**	**1.123**			**9.737**

Toelichting

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Onder kapitaalverstrekking aan deelnemingen zijn de participaties in het aandelenkapitaal van de nutsbedrijven WMD, Rendo, Essent e.d., Bank Nederlandse Gemeenten en de deelneming in Glasvezel De Wolden BV opgenomen. De investering in 2018 betreft de storting in de deelneming in de opgerichte BV voor het aanleggen van een glasvezelnetwerk in de gemeente De Wolden.

Leningen aan deelnemingen

Als onderdeel van de verkooptransactie van Essent aan RWE is een zogenaamde bruglening van € 1.555.000 verstrekt aan Enexis Holding N.V. Deze bruglening is deels afgelost in 2012

(€ 395.000), 2013 (€ 432000) en 2016 (€ 432.000). Per 31 december 2018 resteert er nog een bedrag aan aflossing van € 295.000.

Leningen aan deelneming Stichting Glasvezel
Hier is de lening aan Glasvezel De Wolden BV opgenomen. De investering heeft hierop betrekking.

Leningen aan overige verbonden partijen
Onder leningen aan overige verbonden partijen is, ter dekking van de geactiveerde investeringen, de lening aan de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen opgenomen. De investeringen hebben voor € 453.000 betrekking op de verstrekte lening aan de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen. De aflossing, € 327.000, heeft betrekking op de lening aan de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen.

Leningen aan openbare lichamen
De leningen openbare lichamen betreft leningen in de Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN). De investeringen hebben voor € 292.000 betrekking op de zogenaamde zonneleningen.

Overige langlopende leningen
- De overige langlopende leningen betreffen onder andere leningen aan de dorpshuizen Ansen, Koekangerveld en Echten en het zwembad Ruinen.
- De verstrekking van hypothecaire geldleningen aan ambtenaren is ook onder dit onderdeel opgenomen. Ingevolge de wijziging van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) worden ingaande 2009 geen nieuwe hypothecaire geldleningen meer verstrekt aan de medewerkers. In 2018 zijn negen leningen totaal afgelost.

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden

Onderhanden werk, waaronder bouwgrond in exploitatie

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Boekwaarde 1-1-2018**	**Van niet in exploitatie genomen gronden**	**Saldo expl. uitgaven/ inkomsten**	**Gereali-seerde winst**	**Genomen verliezen**	**Boekwaarde 31-12-2018**
Bedrijventerr. Hoge Akkers	499		-522	-34		-57
Ruinerwold Oost, Perenhof	92		-110	8		-10
De Wijk, Dunningen	-412		84	44		-284
Fort	-8		9	19		20
Veeningen West III	-57		-6	43		-20
Kerkenveld-Noord	521		-153	-4		364
De Meidoorn-Koekange	75		-90	1		-14
Oosteinde-Oost, 2e fase	-317		84	115		-118
Drogteropslagen	260		53	8		321
Zuiderkerkes/Slagenweg	188		-294	77		-29
Totaal	**841**	**0**	**-945**	**277**		**173**
Minus: Voorziening verliezen bouwgrondexploitatie	0					0
Balanstotaal	**841**	**0**	**-945**	**277**		**173**

De geraamde nog te maken kosten zijn per 31-12-2018 € 1.593.928.
Onderbouwing:
Betreft hoofdzakelijk nog te maken kosten voor verwervingen, sloop, bouw- en woonrijpmaken, plankosten en rente.

De geraamde opbrengsten zijn per 31-12-2018 € 2.572.351.
Onderbouwing:
Betreft hoofdzakelijk geraamde opbrengsten uit grondverkopen van kavels voor woningbouw en bedrijventerreinen.

Het geraamde eindresultaat per 31-12-2018 is -€ 804.856, betreft voordelig resultaat op eindwaarde.
Berekeningswijze met onderbouwing:
Het geraamde eindresultaat op eindwaarde betreft het saldo van de nog te maken kosten, nog te ontvangen bedragen en de boekwaarde van de grondexploitatie inclusief rentebaten, rentelasten, kosten en opbrengstenstijgingen. Het geraamde eindresultaat betreft de saldering van de 10 in exploitatie genomen grondexploitaties op eindwaarde.
(- betreft een voordelig eindresultaat op eindwaarde)
(+ betreft een nadelig resultaat op eindwaarde)

Toelichting
Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.

Winstneming
De BBV-regels met betrekking tot winstnemingen zijn in 2017 verder geconcretiseerd door de commissie BBV. De commissie BBV stelt ten aanzien van het tussentijds winst nemen:
'De berekening van de tussentijds te nemen winst gaat via de formule: (% realisatiekosten x % realisatie-opbrengsten) x geraamde winst in €. Hierbij dient rekening te worden gehouden met eventuele onzekerheden in de bepaling van de geraamde winst. Deze onzekerheden kunnen op basis van kans x impact gekwantificeerd worden.'
Voor gemeente De Wolden houdt dit in, dat er bij vrijwel ieder complex (behoudens Hoge Akkers en Kerkenveld-Noord) winst genomen wordt van in totaal € 276.846.

Uitzettingen <1 jaar

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**31-12-2018**	**31-12-2017**
Vorderingen op openbare lichamen	7.394	4.120
Rekening courant verhouding met het Rijk	11.319	7.304
Overige vorderingen	1.714	2.102
Totaal	**20.427**	**13.526**
Minus: Voorzieningen dubieuze debiteuren	337	746
Balanstotaal	**20.090**	**12.780**

Vorderingen op openbare lichamen
Deze vorderingen bestaan uit:
1. Een vordering BTW-compensatiefonds ad € 5.417.000. Deze zal normaliter rond juni/juli 2019 worden ontvangen over het jaar 2018.
2. Een suppletie BTW-compensatiefonds ad € 1.322.000. Dit betreft de doorgeschoven btw SWO. Bij het bepalen van te vorderen post is rekening gehouden met specifieke regelgeving voor samenwerkingsverbanden (zogenaamde koepelvrijstelling). Vanaf 1-1-2018 mag deze koepel-regeling niet meer worden toegepast.
3. De overige vorderingen bestaan uit diverse debiteuren tot een bedrag van € 655.000.

Daarnaast zijn de voorzieningen dubieuze debiteuren in mindering gebracht op bovengenoemde vorderingen.

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoe-gingen**	**Vrijval**	**Aanwen-dingen**	**Stand per 31-12-'18**
Voorziening dubieuze debiteuren algemeen	378	13		336	55
Voorziening dubieuze debiteuren Sociale z.	367			85	282
Totaal	**745**	**13**		**421**	**337**

Voorzieningen dubieuze debiteuren

Dubieuze debiteuren afdeling samenleving, cluster sociale zaken

Met de invoering van de Wet Werk en Bijstand (WWB) is de gemeente volledig verantwoordelijk voor de financiering van de bijstand. Dit heeft onder andere tot gevolg dat de uitkeringsdebiteuren voor rekening en risico van de gemeente komen.
Mutaties 2018:
Uit een actualisatie van de dubieuze debiteuren sociale zaken blijkt dat een bedrag van € 84.831 kan worden onttrokken aan deze voorziening.
De voor dit risico gevormde voorziening bedraagt € 282.500

Dubieuze debiteuren algemeen

Voor de belastingvorderingen en overige vorderingen is een voorziening getroffen ter dekking van mogelijke risico's bij de invordering van belastingen en enkele overige privaatrechtelijke vorderingen. Het bedrag van de voorziening bedraagt - 54.500
Totaal € 337.000
Mutaties 2018:
De afname van de dubieuze debiteuren algemeen komt doordat in 2018 ruim € 328.000 aan deze voorziening is onttrokken wegens afboeking oninbare vorderingen op Stichting Speelwerk en De Gilden. Aan overige vorderingen is nog een bedrag van € 8.000 oninbaar verklaard. Om de voorziening dubieuze debiteuren algemeen weer op peil te krijgen, hebben we € 12.481 aan de voorziening toegevoegd.

Liquide middelen

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**31-12-2018**	**31-12-2017**
Kassaldo	2	1
Banksaldi e.d.	325	321
Totaal	**327**	**322**

Toelichting
Schatkistbankieren/drempelbedrag
De wet verplicht schatkistbankieren is op 15 december 2013 van kracht geworden. Alle decentrale overheden zijn verplicht om hun overtollige middelen in de schatkist aan te houden. De gelden mogen niet langer buiten de schatkist worden weggezet. Wel mogen decentrale overheden overtollige middelen aan elkaar uitlenen, zolang er geen sprake is van een toezichtrelatie, om zodoende een beter rendement te halen dan bij de schatkist. De schatkist biedt geen leen- of roodstandfaciliteiten aan. Deelname per 1 januari 2014 van decentrale overheden aan het schatkistbankieren draagt bij aan een lagere EMU-schuld van de collectieve sector, waardoor de externe financieringsbehoefte van het Rijk minder wordt. Dit vertaalt zich in een lagere staatsschuld. Voor gemeenten geldt een doelmatigheidsdrempel van 0,75% van het begrotingstotaal.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren					
Bedragen x € 1.000		*Verslagjaar 2018*			
(1)	Drempelbedrag	377			
		Kwartaal 1	*Kwartaal 2*	*Kwartaal 3*	*Kwartaal 4*
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's rijks schatkist aangehouden middelen	270	251	257	256
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	107	126	120	120
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	50.205			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	50.205			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van € 250.000	Drempelbedrag	377			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	*Kwartaal 2*	*Kwartaal 3*	*Kwartaal 4*
(5a)	Som van de per dag buiten 's rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	24.299	22.806	23.613	23.585
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's rijks schatkist aangehouden middelen	270	251	257	256

Overlopende activa

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**31-12-2018**	**31-12-2017**
Nog te ontvangen bijdragen EU	34	0
Nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	37	133
Nog te ontvangen bijdragen van overige overheid	2.430	2.551
Vooruitbetaalde bijdragen overige overheid	152	0
Overige overlopende activa	132	0
Totaal	**2.785**	**2.684**

Verloop overlopende activa Rijk en overige overheid

Omschrijving *Bedragen x 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoe-gingen 2018**	**Besteed 2018**	**Stand per 31-12-2018**
EU				
Europees bureau Diensten Drenthe		34		34
Rijk:				
Ministerie SOZA	133		96	37
Overige overheid:				
Provincie Drenthe	1.092	1.136	1.091	1.137
SWO De Wolden Hoogeveen	40	26	40	26
Gemeente Hoogeveen	73		73	0
Gemeente Assen	648	487	648	487
Gemeente Emmen	18		18	0
Alescon	11	46	11	46
Coa	14		14	0
Reestmond	561	16	90	487
Belastingdienst		89		89
VNG		36		36
Regionaal Uitvoerings Dienst		115		115
Welzijn De Wolden		28		28
Werkgelegenheid Initiatieven De Wolden		130		130
Totaal	**2.590**	**2.143**	**2.081**	**2.652**

PASSIVA

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen

Algemene reserve

Het verloop van de algemene reserves wordt in onderstaand overzicht per reserve weergegeven.

Omschrijving *Bedragen x 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoe-gingen 2018**	**Onttrek-kingen 2018**	**Toevoeging/ onttrekking via resultaat-bestemming voorgaand dienstjaar**	**Vermindering i.v.m. afschrijving op activa**	**Stand per 31-12-2018**
Algemene reserve	6.269	453	350	1.134		7.506
Reserve aandelenover-dracht Rendo	13.843					13.843
Reserve aandelenover-dracht Essent	8.794					8.794
Algemene reserve Bouwgrondexploitatie	327	277	393			212
Totaal	**29.233**	**730**	**743**	**1.134**	**0**	**30.354**

Toelichting

In de nota 'Reserve en voorzieningen 2019-2022' is voor een aantal reserves het maximaal benodigd peil aangegeven. Ook is in deze nota het verwachte verloop van de reserves aangegeven. Indien er belangrijke ontwikkelingen zijn of dat het niveau van de reserve tot onder het vastgestelde minimum is afgenomen, wordt dit hierna bij de desbetreffende reserve nader toegelicht.

Algemene reserve

De doelstelling van deze reserve is het opvangen van tegenvallers. Onttrekkingen aan deze reserve leiden direct tot hogere rentelasten in de exploitatie doordat er meer vreemd kapitaal moet worden aangetrokken.

Mutaties 2018:

- Bij de vaststelling van de nota 'Reserves en voorzieningen 2019-2022' d.d. 28 juni 2018 is door de raad onder andere ingestemd met de storting van het restant saldo van de 'reserve aanschaf iPads' ad € 60.000 in de algemene reserve.
- In de raadsvergadering van 28 juni 2018 is de jaarrekening 2018 vastgesteld en werd besloten het resultaat ad € 1.134.000 te storten in de algemene reserve.
- In de reserve bouwgrondexploitatie is een overschot ontstaan. De werkelijke omvang wijkt meer dan 15% af van de benodigde omvang. In 2018 is € 393.000 toegevoegd aan de algemene reserve. Dit conform de door de raad op 28 februari 2019 vastgestelde 'Nota grondbeleid 2019-2022´.
- Bij raadsbesluit d.d. 22 februari 2018 is besloten een bedrag van € 200.000 te onttrekken aan de algemene reserve in verband met de vaststelling van de 'Stimuleringsregeling winkelconcentratiegebied De Wolden'.
- In verband met het raadsbesluit d.d. 6 juli 2017, waarbij een aanvullend krediet van € 150.000 beschikbaar werd gesteld voor de aanleg van een fietspad langs de Koekangerweg, is eenzelfde bedrag overgeheveld naar de dekkingsreserve infrastructuur. Vanuit deze reserve zal na realisatie van het fietspad gedurende 20 jaar een bedrag ter grootte van de jaarlijkse afschrijving ten gunste van de exploitatie worden gebracht.

Reserve aandelenoverdracht Rendo

Het doel van deze reserve is het compenseren van de financiële gevolgen van de in 1997 en 2007 weggevallen dividenduitkering als gevolg van de verkoop van aandelen van het energiebedrijf Rendo. In 1997 is bij de oprichting van de NV Rendo Holding een afkoopsom van € 7.050.000 ontvangen. Deze afkoopsom was gekoppeld aan een verplicht financieringsarrangement met de BNG, welke in 2012 geheel is afgelost. Daarnaast is in 2007 een opbrengst van € 6.793.000 in deze reserve gestort wegens verkoop van de aandelen NV Rendo Energielevering aan Electrabel. De reserve is niet vrij besteedbaar.

Reserve aandelenoverdracht Essent

Het doel van deze reserve is het compenseren van de financiële gevolgen van de in 2009 weggevallen dividenduitkering als gevolg van de verkoop van aandelen van het energiebedrijf Essent.

Algemene reserve bouwgrondexploitatie

Deze reserve is bedoeld voor het opvangen van risico's in het kader van de bouwgrondexploitatie en als weerstandvermogen voor de bouwgrondexploitatie.
De algemene reserve bouwgrondexploitatie is vrij besteedbaar.

Mutaties 2018:

- Aan de reserve is toegevoegd een bedrag van € 277.000 als gerealiseerde winsten van diverse bouwgrondcomplexen (GREX/BIE-complexen).
- In de reserve bouwgrondexploitatie is een overschot ontstaan. De werkelijke omvang wijkt meer dan 15% af van de benodigde omvang. In 2018 is afgerond € 393.000 toegevoegd aan de algemene reserve. Dit conform de Nota grondbeleid 2013-2016.

Bestemmingsreserves

Het verloop van de bestemmingsreserves wordt in onderstaand overzicht per reserve weergegeven.

Omschrijving *Bedragen x 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoegingen 2018**	**Onttrekkingen 2018**	**Toevoeging/ onttrekking via resultaatbestemming voorgaand dienstjaar**	**Vermindering i.v.m. afschrijving op activa**	**Stand per 31-12-2018**
Reserve investeringsprojecten	1.801		1.187			614
Reserve overheveling exploitatiebudgetten	315	421	315			421
Btw-compensatiefonds	5		5			0
Reserve frictie- en organisatiekosten	190		19			171

Omschrijving *Bedragen x 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoe-gingen 2018**	**Onttrek-kingen 2018**	**Toevoeging/ onttrekking via resultaat-bestemming voorgaand dienstjaar**	**Vermindering i.v.m. afschrijving op activa**	**Stand per 31-12-2018**
Egalisatie wegenonderhoud	16		6			10
Co-financiering Leader	166		20			146
Co-financiering speelplaatsen	64	6				70
Sociaal domein	1.000		112			888
Reserve woonplan	32		2			30
Egalisatie actualisatie bestemmingsplannen	152	28				180
Huisvesting onderwijs	151					151
Glasvezelproject De Wolden	22	66				88
Harmonisatie tennisbeleid	0					0
Kleedaccommodatie VVR Ruinerwold	214				11	203
Bouw brede school Ruinerwold	791				26	765
Bouw brede school Schoolbrink Zuidwolde	1.176				35	1.141
Infrastructuur	3.071	464	139			3.396
Aanschaf iPads De Wolden	84		60		24	0
Egalisatie verfijnings-uitkering rioleringen	14		14			0
Reserve bouw bibliotheek MFA de Wijk	0	112				113
Totaal	**9.264**	**1.097**	**1.879**		**95**	**8.387**

Toelichting aard en reden van de bestemmingsreserves

Reserve investeringsprojecten
Deze reserve heeft als doel middelen te stellen die beschikbaar zijn voor het dekken van aflopende (grotere) investeringsprojecten.

Het verloop van deze reserve is in 2018 als volgt geweest

Saldo per 1 januari 2018			€	1.801.485
Onttrekkingen 2018:				
In 2018 zijn er onttrekkingen geweest ten behoeve van:				
Bijdrage dorpsbelangen	€	14.000		
Burgers betrekken bij de WOZ-taxaties	"	313.822		
Van Ontmoeting naar Verdieping	"	611.754		
Stimulering bovenlokale evenementen	"	10.000		
Voorbereiding EK Children CH De Wolden	"	5.000		
Dekking achterstallig onderhoud zwembad de Wijk	"	48.840		
Dekking achterstallig onderhoud zwembad Zuidwolde	"	181.116		
Burgers betrekken bij WOZ-taxaties	"	2.655	€	1.187.187
Saldo per 31 december 2018			**€**	**614.298**

Voor wat betreft de al dan niet vrije besteedbaarheid wordt het saldo van deze reserve als volgt opgesplitst:

Reeds bestemd voor in uitvoering zijnde of te nemen projecten:		
Opstellen lijst met de 100 meest karakteristieke panden	€	10.000
Stelpost achterstallig onderhoud zwembad Zuidwolde	"	69.000
Totaal geoormerkte bestedingen	**€**	**79.000**

Uit bovenstaande blijkt dat de geoormerkte bestedingen lager zijn dat het aanwezige saldo in de reserve investeringsprojecten. Het nog vrije besteedbare saldo binnen deze reserve bedraagt afgerond € 535.000. Het is de bedoeling dit bedrag, nadat ook de resterende claims zijn afgewikkeld, te zijner tijd wordt overgeheveld naar de algemene reserve.

Reserve overheveling exploitatiebudgetten

Het doel van deze reserve is om activiteiten veilig te stellen die nog niet volledig zijn gerealiseerd. Per 1 januari worden de incidentele exploitatiebudgetten in deze reserve gestald en overgebracht naar het volgende dienstjaar. Over twee jaren gezien verloopt een en ander budgettair neutraal. De budgetoverheveling is slechts een verschuiving van middelen van 2018 naar 2019.
Deze reserve is niet vrij besteedbaar.
Mutaties 2018:
De besluitvorming tot overheveling van de exploitatiebudgetten heeft plaatsgevonden in de raad van 20 december 2018. In 2018 is een bedrag van € 421.000 gestort in de reserve overheveling exploitatiebudgetten. In 2018 wordt ter bijstelling van de budgetten dit bedrag weer onttrokken aan de reserve. De onttrekking van € 315.000 in 2018 heeft te maken met de realisatie nadat de stand in opgemaakt in november 2018.

Reserve BTW-compensatiefonds

Het doel van deze reserve is de dekking van tekorten die met name in de eerste jaren ontstaan door de invoering van het BTW-compensatiefonds. Deze reserve is niet vrij besteedbaar.
Mutaties 2018:
Jaarlijks vindt er een onttrekking plaats ten gunste van de exploitatie ter opvang van de nadelige effecten van de BTW-component in de afschrijvingslasten van de oude activa. In 2018 was dit een bedrag van € 5.200.

Reserve frictie- en organisatiekosten

Het doel van deze reserve is het opvangen van onvoorziene en onvermijdelijke kosten in het kader van de organisatieontwikkeling. Deze reserve is bestemd voor personele frictiekosten en voor projecten in het kader van de organisatieontwikkeling. Gezien de geoormerkte onttrekkingen is de reserve niet vrij besteedbaar.
Mutaties 2018:
Voor reguliere personele frictiekosten is een bedrag van € 18.829 onttrokken aan de reserve.
In verband met het aflopende karakter van de frictiekosten, kan het resterend saldo t.z.t. worden overgeheveld naar de algemene reserve.

Reserve egalisatie wegenonderhoud

Het doel van deze reserve is het inzetten van geoormerkte middelen voor wegenonderhoud om daarmee de toekomstige exploitatie te ontlasten. Deze reserve is niet vrij besteedbaar.
Mutaties 2018:
Ten gunste van de exploitatie is een bedrag van € 6.000 onttrokken aan de reserve.

Reserve co-financiering Leader

Deze reserve is bedoeld voor de egalisatie van de kosten die verband houden met Leader, ILG/ POP en vitaal platteland projecten. Deze reserve is vrij besteedbaar. Onttrekking voor andere doeleinden heeft geen budgettaire gevolgen voor de exploitatie.
Mutaties 2018:
Aan de reserve is een bedrag van € 20.000 onttrokken voor het Leader-project Zuidwest-Drenthe.

Reserve co-financiering speelplaatsen

Het doel van deze reserve is het egaliseren van de bijdragen aan derden voor het op (laten) knappen van speeltuinen. Deze reserve is vrij besteedbaar. Onttrekking voor andere doeleinden heeft geen budgettaire gevolgen voor de exploitatie.
Mutaties 2018:
In 2017 is € 6.222 ten laste van de exploitatie toegevoegd aan deze reserve.

Reserve Sociaal domein

Het doel van deze reserve is het opvangen van onvermijdelijke overschrijdingen op de openeindregelingen ingevolge de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet en het ondersteunen van (nieuwe) initiatieven in het kader van de transformatie van het sociaal domein. Deze reserve is vrij besteedbaar. Onttrekking voor andere doeleinden heeft geen budgettaire gevolgen voor de

exploitatie, maar kan wel tot gevolg hebben dat het doel van deze reserve in het gedrang komt. De reserve is bedoeld om jaarlijkse financiële fluctuaties op te vangen en daarmee evenwicht in de begroting te creëren.
Bij behandeling van de Kadernota Sociaal domein is besloten om de reserve Wmo om te vormen tot een reserve Sociaal domein, inclusief een extra transformatiebudget. Bij bestemming van het rekeningresultaat 2015 is het door de raad vastgestelde maximum niveau van € 1,0 miljoen bereikt.
Mutaties 2018:
Bij de Bestuursrapportage 2018 is door de raad besloten een bedrag van € 112.500 aan deze reserve te onttrekken en te storten in de nieuw gevormde 'Reserve bouw bibliotheek MFA de Wijk'. Vanuit deze reserve zal na realisatie van de verbouw een bedrag ter grootte van de jaarlijkse afschrijving ten gunste van de exploitatie worden gebracht.

Reserve woonplan

Het doel van deze reserve is het beschikbaar hebben van middelen om plannen te realiseren die bijdragen aan de gewenste woningvoorraad en bijbehorende woonomgeving. De reserve is vrij besteedbaar. Onttrekking voor andere doeleinden heeft geen budgettaire gevolgen voor de exploitatie. In 2018 is € 2.050 onttrokken t.b.v. de actualisatie van het woonplan. Het daarna resterende bedrag van € 29.899 blijft voorlopig geparkeerd voor de verschillende woningbouw-plannen.

Reserve egalisatie actualisatie bestemmingsplannen

Het doel van deze reserve is het egaliseren van de kosten actualisatie van bestemmingsplannen. Tijdens de raadsvergadering van 16 juni 2011 is een motie van het CDA aangenomen om ingaande 2014 de jaarlijkse kosten van het actualiseren van bestemmingsplannen te vereffenen met een in te stellen egalisatiereserve.
Mutaties 2018:
De reserve wordt zo mogelijk gevoed uit onderbesteding van het op de begroting beschikbare budget voor de herziening van bestemmingsplannen. Het bedrag van de onderschrijding bedroeg € 27.714 en is toegevoegd aan de reserve.

Reserve huisvesting onderwijs

De reserve wordt aangewend voor de dekking van de kosten van het Integraal Huisvestingsplan (IHP) basisonderwijs. Met ingang van 1 januari 2015 zijn de schoolbesturen verantwoordelijk voor het totale onderhoud van de schoolgebouwen. De gemeente blijft verantwoordelijk voor schade als gevolg van calamiteiten, constructiefouten en uitbreiding van capaciteit. Ook voor medegebruik door een niet-commerciële partij kan het voorkomen dat er kleine aanpassingen aan schoolge-bouwen moeten plaatsvinden.
Mutaties 2018:
In 2018 hebben zich geen mutaties voorgedaan.

Reserve kleedaccommodatie VVR

De reserve heeft als doel de dekking van kapitaallasten die verband houden met de verbouw van de kleedaccommodatie van de voetbalvereniging VVR te Ruinerwold. Deze reserve is niet vrij besteedbaar.
Mutaties 2018:
Ter dekking van de kapitaallasten verband houdende met de verbouw van de kleedaccommodatie is € 10.684 onttrokken aan deze reserve.

Reserve bouw brede school Ruinerwold

De reserve heeft als doel de dekking van een deel van de kapitaallasten die verband houden met de bouw van een brede school te Ruinerwold. Deze reserve is niet vrij besteedbaar.
Mutaties 2018:
Ter dekking van de kapitaallasten verband houdende met de verbouw van de kleedaccommodatie is € 25.504 onttrokken aan deze reserve.

Reserve bouw brede school Schoolbrink Zuidwolde

De reserve heeft als doel de dekking van een deel van de kapitaallasten die verband houden met de bouw van een brede school te Zuidwolde. Deze reserve is niet vrij besteedbaar.
Mutaties 2018:
Ter dekking van de kapitaallasten verband houdende met de bouw van de brede school Schoolbrink Zuidwolde is € 34.585 onttrokken aan deze reserve.

Reserve aanschaf iPads De Wolden

Van de reserve frictie- en organisatiekosten is een bedrag van € 145.000 uitgenomen en gestort in een afzonderlijke dekkingsreserve aanschaf iPads De Wolden. Dit ter dekking van de kapitaallasten gedurende vier jaar. De aanschaf van de iPads voor het personeel in dienst van de gemeente De Wolden is mogelijk geworden door de vrijgevallen gelden uit de liquidatie van de Gemeenschappelijke Regeling Zorgverzekering Ambtenaren Nederland (IZA-gelden), hetgeen 'geparkeerd' was in de reserve frictie- en organisatiekosten. De beschikbaar gestelde middelen zijn niet volledig benodigd. In verband met de wijziging van het BBV zijn in 2017 de resterende kapitaallasten en daarmee het beslag op de reserve definitief bepaald.
Mutaties 2018:
Ter dekking van de kapitaallasten verband houdende met de aanschaf van de iPads is afgerond € 24.000 onttrokken aan deze reserve. Het hierna resterende en niet meer benodigde saldo van rond € 60.000 is ultimo 2018 gestort in de algemene reserve.

Reserve egalisatie verfijninguitkering rioleringen

Deze reserve heeft als doel het egaliseren van het niet-gelijkmatig aflopen van de voormalige verfijninguitkering riolering ten opzichte van de kapitaallasten. Deze reserve is niet vrij besteedbaar.
Mutaties 2018:
Aan deze reserve is € 13.982 onttrokken. In verband met het wegvallen van een deel van de verfijninguitkering riolering van de algemene uitkering wordt jaarlijks ten gunste van de exploitatie een aflopend bedrag onttrokken aan de reserve. Ultimo 2018 is het saldo van deze reserve nihil en kan hiermee worden opgeheven.

Egalisatiereserve glasvezelproject De Wolden

Deze reserve heeft in verband met het bijzondere karakter van dit project, toekomstige lasten en baten te egaliseren. De in de toekomst door te belasten rente zal naar verwachting hoger zijn dan de terug te ontvangen rente, terwijl dat in de beginjaren juist andersom is.
Mutaties 2018:
In 2018 bedraagt het verschil tussen de ontvangen rente van de Stichting Glasvezelnetwerk en de intern door te belasten rente € 65.710. Dit bedrag is toegevoegd aan deze reserve.

Dekkingsreserve infrastructuur

Deze reserve heeft als doel jaarlijks een bijdrage aan de exploitatie te leveren ter grootte van de gemiddelde kapitaallasten van de per 1-1-2018 nog niet afgeronde investeringskredieten die aanvankelijk ineens zouden worden afgeschreven t.l.v. de reserve investeringsprojecten. In verband met de wijziging van het BBV is dit niet meer toegestaan.
Mutaties 2018:
Vanuit de algemene reserve is in 2018 € 150.000 overgeheveld wegens aanvulling krediet aanleg fietspad langs de Koekangerweg te Weerwille-Oosteinde. Ook is in 2018 vanuit de reserve investeringsprojecten een bedrag van € 313.822 overgeheveld. Laatstgenoemd bedrag houdt verband met het fietspad langs de Willem Moesweg te Zuidwolde.
Wegens dekking van de afschrijvingslasten van de verschillende investeringen is in 2018 een bedrag van afgerond € 139.000 ten gunste van de exploitatie vrijgevallen.

Reserve verbouw bibliotheek MFA de Wijk

Bij de Bestuursrapportage 2018 is door de raad besloten een bedrag van € 112.500 aan de reserve sociaal domein te onttrekken en te storten in de nieuw gevormde reserve bouw bibliotheek MFA de Wijk.
Vanuit deze reserve zal na realisatie van de verbouw een bedrag ter grootte van de jaarlijkse afschrijving ten gunste van de exploitatie worden gebracht.

Rekeningresultaat

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoegingen**	**Onttrekkingen**	**Stand per 31-12-2018**
Rekeningresultaat	1.184	1.572	1.184	1.572
Totaal	**1.184**	**1.572**	**1.184**	**1.572**

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen wordt in onderstaand overzicht per voorziening weergegeven.

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoe-gingen**	**Vrijval**	**Aanwen-dingen**	**Stand per 31-12-'18**
Onderhoud gebouwen	1.439	271		297	1.413
Versterking EHS, groenfonds N48	12		12		0
Pensioenverplichtingen voorm. wethouders	885	141		23	1.003
Voorziening riolering	136	152			288
Totaal	**2.472**	**564**	**12**	**320**	**2.704**

Toelichting aard en reden van de voorzieningen

Algemeen

In de Nota Reserves en voorzieningen wordt per voorziening nader ingegaan op o.a. het benodigde peil van een voorziening, verwachte ontwikkelingen.

Voorziening onderhoud gebouwen

Deze voorziening is bedoeld om bovenmatige schommelingen in de jaarlijkse onderhoudskosten van gemeentelijke gebouwen op te vangen. De mutaties zijn gebaseerd op het onderhoudbeheers-programma gebouwen.
Mutaties 2018:

- Voor de dekking van periodiek (groot) onderhoud is ten laste van de exploitatie € 270.612 in deze voorziening gestort.
- Voor de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden is in 2018 € 297.564 aangewend.

Voorziening EHS, groenfonds N48

Rijkswaterstaat Noord-Nederland, provincie Drenthe en de gemeente De Wolden zijn overeengekomen om ter versterking van de EHS (ecologische hoofdstructuur) een fonds of voorziening te vormen van € 100.000, waarvan eenderde deel ten laste komt van elk van de partijen. Het bedrag wordt gebruikt ter uitvoering van compensatiemaatregelen verband houdende met de reconstructie van de N48. In 2012 en 2013 hebben verrekeningen plaatsgevonden, waarna er nog € 12.000 resteert.
Vrijval 2018
Er vinden hiervoor geen werkzaamheden meer plaats, zodat deze voorziening kan vrijvallen.

Voorziening pensioenverplichtingen voormalige wethouders

Deze voorziening is bedoeld voor de bekostiging van de pensioenverplichtingen van voormalige wethouders.
Mutaties 2018:
Om aan de toekomstige pensioenverplichtingen te kunnen voldoen is een storting gedaan van € 141.535.
Ter dekking van de pensioenverplichtingen is een bedrag van € 22.742 ten laste van deze voorziening gebracht.

Voorziening riolering

Deze voorziening is bedoeld voor de egalisatie van de lasten met betrekking tot de investeringen (kapitaallasten) en onderhoud en vervanging van bestaande vrijverval riolering, drukriolering, technische installaties en IBA's. Doel is om sterke fluctuaties in de tariefstelling te voorkomen.
Mutaties 2018:
Vanuit de exploitatie 2018 is een bedrag van € 151.676 gestort in deze voorziening.

Langlopende schulden

De in de balans opgenomen langlopende geldleningen betreffen onderhandse leningen, afgesloten bij de Bank Nederlandse Gemeenten. Het verloop van deze leningen is in onderstaand overzicht weergegeven.

Restantbedrag van de leningen per 1-1-2018 *Bedragen x € 1.000*	**Opgenomen leningen**	**Aflossingen**	**Restantbedrag van de leningen per 31-12-2018**
6.742	**10.000**	**745**	**15.997**

Het restantbedrag ultimo 2018 heeft betrekking op vijf langlopende geldleningen met een totale rentelast in 2018 van € 386.000.
Voor een toelichting over de vermeerdering wordt verwezen naar de paragraaf financiering.

Waarborgsommen

Waarborgsommen per 1-1-2018 *Bedragen x € 1.000*	**Opgenomen waarborgsommen**	**Aflossingen**	**Restantbedrag van de leningen per 31-12-2018**
4	**3**	**4**	**3**

Het te verrekenen bedrag aan waarborgsommen eind 2018 van € 3.000 heeft betrekking op waarborgsommen inzake planschadevergoedingen.

VLOTTENDE PASSIVA

Netto-vlottende schulden < 1 jaar

Bedragen x € 1.000	**31-12-2018**	**31-12-2017**
Overige schulden	6.099	4.070
Kasgeldleningen	10.000	10.000
Banksaldi	1	1
Overlopende passiva	2.193	2.933
Totaal	**18.293**	**17.004**

Overige schulden
Onder 'netto-vlottende schulden < 1 jaar' zijn de overige schulden per 31 december 2018 opgenomen.
Ingaande 2018 worden de af te dragen loonheffing en (pensioen)premies, welke in 2017 nog onder de overlopende passiva verantwoord werden, nu op deze post verantwoord.

Kasgeldleningen
Het saldo dat we met kort geld lenen bedraagt op 31-12-2018 € 10.000.000. Dit is geleend bij de Nederlandsche Waterschapsbank.

Banksaldi
Het betreft hier debetsaldi bij de BNG.

Overlopende passiva

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**31-12-2018**	**31-12-2017**
Nog te betalen bedragen	0	2.251
Transitorische rente	0	131
Vooruitontvangen/nog te betalen bijdragen van het Rijk	76	19
Vooruitontvangen/nog te betalen bijdragen overige overheid	1.686	395
Vooruitontvangen/nog te betalen overige overlopende passiva	431	137
Totaal	**2.193**	**2.933**

Nog te betalen bedragen
Om een beter onderscheid te krijgen in de soorten overlopende passiva en overige schulden zijn in 2018, de in 2017 onder 'Nog te betalen bedragen' verantwoorde bedragen overgeheveld naar:
- overige schulden;
- te betalen bijdragen aan het Rijk;
- nog te betalen bijdragen aan overige overheid;
- nog te betalen overige overlopende passiva.

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de desbetreffende onderdelen.

Transitorische rente

De transitorische rente heeft betrekking op de te betalen rente van de aangegane vaste geldleningen die in het volgende jaar verschuldigd is.
Ingaande 2018 is deze rente opgenomen onder de post vooruitontvangen/nog te betalen overige overlopende passiva.

Vooruit ontvangen/nog te betalen bijdragen van/aan het Rijk

Het verloop van de vooruit ontvangen/nog te betalen bedragen wordt als volgt weergegeven.

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoegingen**	**Vrijval**	**Aanwendingen**	**Stand per 31-12-2018**
Min. van Infrastructuur en Waterstaat, bijdrage geluidssanering	19			9	10
Min. van Binnenlandse Zaken, reisdocumenten		6			6
Rijksdienst van wegverkeer, aanschaf rijbewijzen		2			2
Min. van Sociale Zaken, terugbetaling declaratiegedeelte		58			57
Totaal	19	66		9	76

Ingaande 2018 worden de nog te betalen bijdragen aan het Rijk, om een beter onderscheid te krijgen in de soorten overlopende passiva, niet meer verantwoord onder 'Nog te betalen bedragen' maar onder bovenvermelde noemer.

Vooruit ontvangen/nog te betalen bijdragen van/aan overige overheid

Het verloop van de vooruit ontvangen/ nog te betalen bedragen wordt als volgt weergegeven.

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoegingen**	**Vrijval**	**Aanwendingen**	**Stand per 31-12-2018**
Provincie Drenthe, subsidie POD Sport	22		22		0
Provincie Drenthe, subsidie Sukerbarg	39			39	0
Provincie Drenthe, subsidie fietspad Leeuwte/ Munnekenweg	113			113	0
Provincie Drenthe, subsidie beleeffietspad Echten/Ruinen	8			8	0
Provincie Drenthe, subsidie fietspad Koekangerweg	98			98	0
Min. van Financiën, verrekende btw algemeen	115			115	0
Provincie Drenthe, subsidie spreiding openbare bibliotheken		100			100
Provincie Drenthe, subsidie fietspad Veldpad Marterhaar		51			51
Provincie Drenthe, subsidie archeologisch beleefpunt		8			8
St. Afvalfonds overschot vergoeding zwerfvuil		39			39
St. WID, onderhandelingsresultaat		6			6
Reestmond, uittreding uit gemeenschappelijke regeling		1.033			1.033
Reestmond, afrekening resultaat 2017		147			147
Reestmond, onderhandelingresultaat, overname tractie etc.		47			47
GR De Wolden Hoogeveen, afrekening gladheidbestrijding		46			46

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoe-gingen**	**Vrijval**	**Aanwen-dingen**	**Stand per 31-12-2018**
Reg. Uitvoerings Dienst, compensabele btw		30			30
Veiligheidshuis Drenthe, compensabele btw		1			1
St. WID, afrekeningen ivm uittreding Reestmond		125			125
GGD, onderzoekskosten 4e kwt. 2018		7			7
Gemeente Midden-Drenthe, splitsing Alescon / opbouw Stark		46			46
Totaal	**395**	**1.686**	**22**	**373**	**1.686**

Ingaande 2018 worden de nog te betalen bijdragen aan overige overheid, om een beter onderscheid te krijgen in de soorten overlopende passiva, niet meer verantwoord onder 'Nog te betalen bedragen' maar onder bovenvermelde noemer.

Vooruitontvangen/nog te betalen Overige overlopende passiva

Het verloop wordt als volgt weergegeven.

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Stand per 1-1-2018**	**Toevoe-gingen**	**Vrijval**	**Aanwen-dingen**	**Stand per 31-12-2018**
Stichting Actium, bijdrage anterieure overeenkomst woonomgeving D.L.S. Briëtweg	31			31	0
Bramer ontwikkeling, herontwikkeling SNS-locatie	15			15	0
Markeland bv, plankosten en proces-begeleiding Rheelanden/Olde Kamp	7			7	0
J. Haar, bijdrage ontwikkeling Ekelenberg	44			15	29
De Gilden etc. bijdrage ontwikkeling Oldenhave/ Bos	32			32	0
Belangenvereniging Koekangerveld, bijdrage in aanleg fietspad		85			85
Bouwbedrijf Ten Oever, bijdrage ontwikkeling hoek Westerstraat/Brink		7			7
Diverse banken, transitorische rente		213			213
Diverse instellingen, bijdrage uit initiatiefrijk De Wolden		90			90
Diverse crediteuren, BTW op facturen in 2019 met factuurdatum 2018		5			5
Overige vooruitontvangen bedragen	8			6	2
Totaal	**137**	**400**		**106**	**431**

Ingaande 2018 worden de nog te betalen bijdragen aan overige overlopende passiva, om een beter onderscheid te krijgen in de soorten overlopende passiva, niet meer verantwoord onder 'Nog te betalen bedragen' maar onder bovenvermelde noemer.

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN

Aan de passiefzijde van de balans wordt buiten de balanstelling het bedrag opgenomen waartoe aan natuurlijke personen of rechtspersonen borgstellingen of garantiestellingen zijn verstrekt (artikel 50 BBV).

Borg- en garantstellingen

Omschrijving *Bedragen x € 1.000*	**Oorspronkelijke bedragen**	**Rentepercentage**	**31-12-2018**	**31-12-2017**
Gewaarborgde geldleningen sportverenigingen, dorpshuizen e.d.	444	varieert tussen 1,5 en 6,5	147	160
Garanties sociale woningbouw, diverse corporaties	87.851	varieert tussen 2,58 en 6,52	43.190	43.564
Garanties particuliere woningbouw (NHG voor 2011)	Niet bekend	Niet bekend	97.000	104.000
Totaal			**140.337**	**147.724**

De gemeente De Wolden heeft contractueel de verplichting nog € 0,372 mln. aan leningen te verstrekken aan de Stichting Glasvezel De Wolden. Dit op afroep.
De agio storting is in 2018 geheel afgehandeld.

Overzicht contracten n.a.v. Europese Aanbestedingen

Nr.	**Onderwerp aanbesteding**	**Datum definitieve gunning**	**Begindatum**	**Looptijd**	**Einddatum**	**Verlengingsopties**	**Contractwaarde** (initiële looptijd)	**Contract aanwezig**
1	Publiek vervoer (Wmo & leerl.)*	9-nov-17	9-apr-18	4 jaar	31-jul-22	Ja, 2 x 2 jaar	pm	Ja
2	Rioolreiniging en inspectie	31-mei-17	1-jul-17	2 jaar	30-jun-18	Ja, 2 x 1 jaar	€ 120.000,00	Ja
3	Gas *	10-aug-18	1-jan-19	2 jaar	31-dec-20	Ja, 2 x 2 jaar	pm	Ja
4	Wmo Begeleiding (Open house procedure)	27-sep-18	1-jan-19	3 jaar	31-dec-21	Ja, 4 x 1 jaar	Onbekend, afhankelijk van afname	Ja

*** NB**: De definitieve overeenkomst is nog niet ondertekend. Volgt na ondertekening.

WNT-verantwoording 2018 Gemeente De Wolden

De WNT is van toepassing op Gemeente De Wolden. Het voor Gemeente De Wolden toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 € 189.000. (Dit is het Algemeen bezoldigingsmaximum.)

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling.

bedragen x € 1	**I.J.Gehrke**	**T.N.Kramer**
Functiegegevens[5]	Raadsgriffier	Gemeentesecretaris In dienst van SWO De Wolden-Hoogeveen
Aanvang[6] en einde functievervulling in 2018	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)[7]	1,0	0,33
Dienstbetrekking?[8]	ja	nee

Bezoldiging[9]		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	***80.961***	***35.485***
Beloningen betaalbaar op termijn	13.781	5.935
Subtotaal	***94.742***	***41.420***
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum[10]	189.000	63.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag[11]	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	94.742	41.420
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan[12]	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling[13]	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2017[14]		
bedragen x € 1	I.J. Gehrke	T.N. Kramer
Functiegegevens[5]	Raadsgriffier	Gemeentesecretaris in dienst van SWO De Wolden-Hoogeveen
Aanvang[6] en einde functievervulling in 2017	01/01-31/12	01/01-31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)[7]	1,0	0.3
Dienstbetrekking?	ja	nee
Bezoldiging[9]		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	86.960	29.214
Beloningen betaalbaar op termijn	12.913	4.618
Subtotaal	*99.872*	*33.832*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000	51.495
Totale bezoldiging	99.872	33.832

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 1 t/m 12
Niet van toepassing.

1c. Toezichthoudende topfunctionarissen
Niet van toepassing.

1d. Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met een bezoldiging van € 1.700 of minder
Niet van toepassing.

2. Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking
Niet van toepassing.

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT
Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2018 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Recapitulatie lasten en baten per programma

Lasten per programma *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2017**	**Begroting 2018 voor wijz.**	**Begroting 2018 na wijz.**	**Rekening 2018**	**Afwijking begroting -/- rekening**
1 Leefbaarheid	12.982	13.199	13.561	13.774	-213
2 Economie en werk	4.759	2.798	3.285	3.696	-411
3 Sociaal beleid en onderwijs	22.476	21.650	22.871	22.796	75
4 Dienstverlening	1.885	2.105	2.202	2.137	65
5 Financiën	678	474	564	928	-364
Totaal van de lasten	**42.780**	**40.225**	**42.483**	**43.331**	**-848**

Baten per programma *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2017**	**Begroting 2018 voor wijz.**	**Begroting 2018 na wijz.**	**Rekening 2018**	**Afwijking begroting -/- rekening**
1 Leefbaarheid	9.467	7.532	7.523	9.142	1.619
2 Economie en werk	630	5	135	175	40
3 Sociaal beleid en onderwijs	6.304	4.876	4.871	5.474	603
4 Dienstverlening	687	463	443	478	35
5 Financiën	645	516	1.047	1.752	705
Totaal van de baten	**17.733**	**13.392**	**14.019**	**17.021**	**3.002**
SALDO LASTEN EN BATEN	**-25.047**	**-26.833**	**-28.463**	**-26.310**	**2.154**

Algemene dekkingsmiddelen	33.357	34.386	34.610	34.742	132
Overhead	-7.332	-7.457	-7.962	-7.801	161
Vennootschapsbelasting	-30	-10	-15	0	15
Onvoorziene uitgaven				0	
Afrondingsverschillen	-4		1	1	0
Resultaat voor bestemming	**944**	**86**	**-1.830**	**632**	**2.462**
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	240	363	876	940	64
Resultaat	**1.184**	**449**	**-954**	**1.572**	**2.526**

(- = nadelig / + = voordelig)

Begrotingsrechtmatigheid

In het kader van de rechtmatigheidtoets is het begrotingscriterium een belangrijk onderdeel. Met andere woorden zijn de verplichtingen en uitgaven tot stand gekomen binnen de grenzen van de door de gemeenteraad vastgestelde begroting.
Door de onafhankelijke accountant wordt aandacht besteed aan de juiste functie-indeling, de aard en de omvang van begrotingsoverschrijdingen, de toelichting hierop en de beoordeling of de overschrijdingen passen binnen het beleid van de gemeente De Wolden. De financiële beheershandelingen worden beoordeeld of deze plaatsvinden binnen de grenzen van de actuele, geautoriseerde begroting.

SALDI per programma op lastenniveau	Begroting	Rekening	Afwijking t.o.v. begroting		Afwijking t.o.v. begroting in %
1 Leefbaarheid	13.560.725	13.773.701	N	-212.977	-1,57%
2 Economie en werk	3.285.488	3.695.800	N	-410.312	-12,49%
3 Sociaal beleid en onderwijs	22.870.579	22.795.984	V	74.596	0,33%
4 Dienstverlening	2.201.617	2.137.342	V	64.275	2,92%
5 Financiën en bedrijfsvoering	563.869	927.805	N	-363.935	-64,55%
Totaal programma's op lastenniveau	**42.482.278**	**43.330.631**	**N**	**-848.353**	**-0,20%**
Stortingen reserves	681.941	1.826.498	N	-1.144.558	-167,84%
Totaal	**43.164.219**	**45.157.129**	**N**	**-1.992.911**	**-4,62%**

Toelichting recapitulatie saldi op lastenniveau
Uitgaven die de begroting overschrijden of die gedaan zijn buiten de doelstelling van de vastgestelde programma's, zijn formeel gezien onrechtmatig. Na vaststelling van de jaarrekening 2018 door de raad worden deze overschrijdingen alsnog rechtmatig. Het beoordelingscriterium is **1%**.

Bij alle programma's heeft er een begrotingsoverschrijding plaatsgevonden. Bij de programma's 3 en 4 was er een onderschrijding ten opzichte van de begroting.
De overschrijding op programma 1 is met name ontstaan door een aantal grote verschillen, zowel over- als onderschrijdingen, zoals riolering, afval, verkeer en vervoer en fysieke bedrijfsinfrastructuur. Bij programma 2 heeft de afwijking met name betrekking op hogere kapitaallasten van het project De Verdieping. Tegenover dit bedrag staat een hogere onttrekking uit de reserve investeringsprojecten. Per saldo is dit budgettair neutraal.
De afwijking binnen programma 3 valt binnen het beoordelingscriterium. Bij programma 4 is de onderschrijding het gevolg van lagere lasten bij burgerzaken.
Bij programma 5 is de overschrijding het gevolg van een nadelig rente-effect.

De overschrijding bij de stortingen in de reserves is ontstaan bij de grondexploitatie. De hogere storting in de algemene reserve vanuit bouwgrondexploitatie.

Mutaties reserves
De mutaties reserves worden bij de 'Gerealiseerde lasten en baten per programma met toelichting' gedetailleerd toegelicht bij elk programma.

Overzicht incidentele baten en lasten
Op grond van artikel 28 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moeten we een overzicht verstrekken van de incidentele baten en lasten. Het betreft een overzicht van de incidentele baten en lasten per programma, waarbij we per programma tenminste de belangrijkste posten afzonderlijk specificeren.

Programma	Omschrijving	Baten (€)	Lasten (€)
1.	Beheer overige gebouwen en gronden		70.000 V
1.	Verkeer en vervoer	137.000 V	233.000 V
1.	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	313.000 V	266.000 N
1.	Openbaar groen en openlucht recreatie	88.000 V	52.000 N
1.	Riolering		141.000 V
1.	Afval		153.000 N
1.	Milieubeheer	61.000 V	55.000 V

Programma	Omschrijving	Baten (€)	Lasten (€)
1.	Ruimtelijk ordening	243.000 V	87.000 N
1.	Grondexploitatie	339.000 V	105.000 N
1.	Wonen en bouwen		349.000 V
3.	Onderwijshuisvesting	85.000 V	
3.	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	372.000 V	147.000 N
3.	Samenkracht en burgerparticipatie	261.000 V	200.000 V
4.	Bestuur	30.000 N	
4.	Burgerzaken	78.000 V	35.000 V
5.	Beheer overige gebouwen en gronden	760.000 N	630.000 V
5.	Treasury	398.000 N	46.000 V
7.	Overhead	160.000 V	
9.	Onvoorzien	123.000 V	
10.	Mutatie reserves	64.000 V	
	Totaal	**1.136.000**	**949.000**

De afwijkingen tussen begroot en werkelijk zijn elders in de jaarstukken per programma nader uitgewerkt.

De structurele afwijkingen die doorwerken naar 2019 en volgende jaren nemen we mee in tussentijdse rapportage (bestuursrapportage) en de begroting 2019. Bij de structurele afwijkingen denken we bijvoorbeeld aan lagere kosten voor rampenbestrijding.

De baten en lasten van het gemeentefonds, de uitvoering van de sociale regelingen en op het terrein van het sociaal domein, zoals minimabeleid, participatiebudget en de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning beschouwen we niet als incidenteel. Voor deze baten en lasten bepalen we elk jaar op basis van een circulaire of een beschikking van het Rijk een raming.

Het in artikel 28 van de BBV genoemde overzicht van toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves is per programma opgenomen in de jaarrekening verderop in de jaarstukken.

Programmarekening met toelichting

Voordat wordt ingegaan op een nadere analyse per programma geven wij hieronder eerst een dwarsanalyse van enkele kostensoorten. Bij de toelichting op de programma's wordt hierop verder niet ingegaan.

Personeelslasten
Een analyse van de personeelslasten wordt hier achterwege gelaten, daar dit vanaf 2015 onderdeel uitmaakt van bedrijfsvoering bij de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen.

Energielasten
Overzicht van de energielasten.

	Begroot	Werkelijk	Verschil
Gasverbruik	118.900	100.618	18.282
Elektriciteitsverbruik	418.455	363.636	54.819
Totaal	**537.355**	**464.254**	**73.101**

Het afgelopen jaar is er minder elektra- en gasverbruik geweest bij de gemeentelijke panden. Het elektriciteit- en gasverbruik laat de afgelopen jaren een dalende lijn zien. Tevens vielen de elektriciteitslasten voor openbare verlichting en drukriolering lager uit.

Onderhoud gebouwen
Groot onderhoud
Voor het groot onderhoud vindt er, conform de raming, ten laste van de exploitatie een storting plaats van € 285.600 in de voorziening groot onderhoud gebouwen. Voor groot onderhoud is ten laste van deze voorziening een bedrag van € 298.000 verantwoord. Het betrof hier onder meer, werkzaamheden aan de sporthal van Ruinen (€ 64.000) en Ruinerwold (€ 76.000), het gemeente-huis in Zuidwolde (€ 82.000).

Klein onderhoud
Bij het klein onderhoud zijn de uitgaven minder dan begroot doordat een aantal werkzaamheden vanuit het onderhoudsprogramma Planon niet in het geplande boekjaar zijn uitgevoerd. Dit wordt de komende perioden uitgevoerd of gaat mee in de onderhoudsinspectie van 2020.

Kapitaallasten
Voor een nadere toelichting ten aanzien van de rentelasten word verwezen naar de paragraaf Financiering.
De afwijkingen in de afschrijvingen zijn, zover van toepassing, toegelicht bij de diverse programma's.

Gerealiseerde lasten en baten per programma met toelichting

Per programma is een cijfermatige analyse opgenomen van de lasten en baten, en van de mutaties op de reserves. Afwijkingen onder de € 25.000 worden niet toegelicht tenzij een toelichting op een lager bedrag relevant is voor de inhoudelijke verantwoording.

1. Leefbaarheid

Lasten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
010 Bestuur	83	113	149	152	-3
030 Beheer overige gebouwen/gronden	68	83	83	13	70
110 Crisisbeheersing en Brandweer	1.350	1.350	1.376	1.381	-5
120 Openbare orde en Veiligheid	339	338	353	368	-15
210 Verkeer en vervoer	2.453	2.593	2.610	2.387	223
250 Openbaar vervoer	34	32	32	31	1
320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	347	691	691	957	-266
550 Cultureel erfgoed	21	29	29	24	5
570 Openbaar groen en (openlucht) recr.	1.630	1.678	1.744	1.796	-52
720 Riolering	1.174	1.418	1.426	1.286	140
730 Afval	2.092	1.859	1.866	2.065	-199
740 Milieubeheer	880	830	1.127	1.071	56
750 Begraafplaatsen en crematoria	277	294	304	279	25
810 Ruimtelijke Ordening	578	535	396	483	-87
820 Grondexploitatie (niet bedrijventer.)	979	731	731	836	-105
830 Wonen en bouwen	677	625	644	645	-1
Lasten programma	**12.982**	**13.199**	**13.561**	**13.774**	**-213**

Baten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
010 Bestuur	0	0	0	0	0
030 Beheer overige gebouwen/gronden	3	0	0	9	9
110 Crisisbeheersing en Brandweer	1	1	1	9	8
120 Openbare orde en Veiligheid	11	7	7	33	26
210 Verkeer en vervoer	169	10	10	147	137
250 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0
320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	868	688	688	1.001	313
550 Cultureel erfgoed	4	1	1	4	3
570 Openbaar groen en (openlucht) recr.	2	5	5	93	88
720 Riolering	2.558	2.534	2.540	2.559	19
730 Afval	2.772	2.499	2.504	2.528	24
740 Milieubeheer	30	14	14	75	61
750 Begraafplaatsen en crematoria	264	274	274	273	-1
810 Ruimtelijke Ordening	323	40	19	261	243
820 Grondexploitatie (niet bedrijventer.)	1.563	731	731	1.070	339
830 Wonen en bouwen	899	729	731	1.080	349
Baten programma	**9.467**	**7.533**	**7.525**	**9.142**	**1.617**
Resultaat	**-3.516**	**-5.666**	**-6.036**	**-4.632**	**1.404**

Baten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	-699	212	412	329	-83
Saldo (- = tekort / + = overschot)	**-4.215**	**-5.454**	**-5.624**	**-4.303**	**1.322**

Toelichting mutaties reserves	Begroot	Werkelijk
Toevoegingen:	-229.800	-1.233.550
Reserve overheveling exploitatiebudgetten (naar 2019)		
- Invoering omgevingswet	-97.000	-97.000
- Vitale recreatieparken	-44.000	-44.000
- Energiescans	-55.000	-55.000
- Subsidies led-verlichting	-33.800	-20.000
Dekkingsreserve infrastructuur		
- Ovb. van res.inv.projecten ivm fietspad W. Moesweg Zuidwolde.	0	-313.822
Algemene reserve		
- Ovb.van res.bouwgr.expl.ivm bereiken bovengrens res. (rek. 2018)	0	-392.945
Reserve bouwgrondexploitatie		
- Toevoeging winstneming diverse BIE-complexen	0	-276.846
Reserve egalisatie actualisatie bestemmingsplannen		
- Storting i.v.m. onderuitputting 4.08.10.00020	0	-27.714
Reserve co-financiering speelplaatsen		
- Betreft mutatie onderuitputting op 4.05.70.60000	0	-6.223
Onttrekkingen:	249.040	1.562.348
Reserve investeringsprojecten		
- Afschrijving ineens projecten uit 'Initiatiefrijk De Wolden'	236.000	611.754
- Evaluatie welstandstoezicht	10.000	0
- Uitvoering actieplan Klimaat & energie, lokale initiatieven	49.000	49.000
- Subsidieregeling energiebesparing	50.000	0
- Dekking fietspad W. Moesweg Zuidwolde	0	313.822
Dekkingereserve infrastructuur		
- 1/20^{e} deel kapitaallasten (zie correctie)	28.591	0
- 1/20^{e} deel kapitaallasten	122.154	138.777
Reserve overheveling budgetten (van 2017)		
- Capaciteitstekort, oa energieregisseur	20.000	20.000
- Energiescans woningeigenaren en bedrijven	18.500	18.500
- Ruimingsprotocol en uitvoering ruimingsplan begraafplaatsen	9.500	9.500
Reserve woonplan		
- Lijst top 100 karakteristieke panden	4.295	2.050
- Woonplan dubbel geraamd	4.295	0
Algemene reserve bouwgrondexploitatie		
- Overb. naar alg.res. ivm bereiken max. res. bouwgrondexpl. 2018	83.465	392.945
Reserve egalisatie wegenonderhoud		
- Bijdrage vanuit res. tbv egalisatie wegenonderhoud	6.000	6.000
	412.000	**328.797**

Toelichting resultaat

030 - Beheer overige gebouwen/gronden
Het verschil in de lasten, ten opzichte van de begroting, wordt vooral verklaard door € 60.000 lagere doorbelasting van de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen doordat er minder interne uren zijn gemaakt voor het beheer van overige gebouwen/gronden. Tevens zijn er minder waterschapslasten en is de rente lager. In de overige lasten zit per saldo een voordeel van € 9.000. Er zijn geen baten begroot. De verantwoorde baten betreffen € 9.000 aan pacht- en verhuurinkomsten.

210 - Verkeer en vervoer
Per saldo is er een voordeel van € 360.000 binnen verkeer en vervoer.
Hieronder zijn de belangrijkste afwijkingen weergegeven.

Onderhoud wegen
Door latere uitvoering van geplande investeringen zijn op dit onderdeel de kapitaallasten € 320.000 lager dan geraamd.

Kabels en leidingen
Van Stichting Glasvezel De Wolden hebben wij in 2018 een niet geraamde bijdrage van € 60.000 ontvangen voor herstraat- en degeneratiekosten.

320 - Fysieke bedrijfsinfrastructuur
Op de grondexploitaties voor bedrijventerreinen (Hoge Akkers en Zuiderkerkes II) heeft voor circa € 50.000 aan tussentijdse winstnemingen plaatsgevonden. De overige grondexploitaties vallen onder taakveld 820. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.

550 - Cultureel Erfgoed
Per saldo is er een onderschrijding van € 8.000. Deze wordt grotendeels veroorzaakt door € 4.000 lagere uitbestede werkzaamheden. In de baten zit een voordeel van ruim € 4.000 dat betreft een ontvangen subsidie van het Nationaal Restauratiefonds voor de restauratie van de N.H.-kerk in Ruinen.

570 - Openbaar groen en (openlucht)recreatie
Er is per saldo sprake van een voordeel van € 36.000 ten opzichte van de begroting. Dit komt voornamelijk door het niet uitvoeren van het vervangen van bomen en groeiplaatsverbetering in de Burgemeestersbuurt te Ruinerwold. Bij nader onderzoek is gebleken dat de werkzaamheden voor de groeiplaatsverbetering en nieuw aan te planten bomen veel gevolgen heeft voor de voetpaden en wegen. Daarom is er voor het jaar 2019 een investering opgenomen.

720 - Riolering
Per saldo is er een voordeel van € 160.000. Bij de lasten van de riolering is circa € 141.000 minder uitgegeven dan begroot, doordat de daadwerkelijke kosten van een aantal activiteiten zoals: onderhoud van riolering, telefoonkosten, elektriciteitsverbruik en het oplossen van knelpunten riolering lager zijn uitgevallen. Ook zijn er lagere kapitaallasten door latere uitvoering van de geplande investeringen. De baten zijn circa € 19.000 hoger uitgevallen dan begroot.

Een overzicht van de kostendekkendheid in relatie met de opbrengst rioolrechten is opgenomen onder de paragraaf Lokale heffingen.

730 - Afval
Het saldo op afvalinzameling laat een overschrijding zien van € 174.000 (€ 199.000 hogere lasten en € 25.000 hogere baten). De overschrijding wordt voornamelijk veroorzaakt door een te lage inschatting van de kosten die betrekking hebben op de verwerking van PMD. Dit resulteert in een nadeel van € 48.000 op de kosten en € 74.000 lagere vergoeding. Daarnaast is er gestart met extra rondes GFT-inzameling. De kosten hiervan vallen € 60.000 hoger uit dan vooraf ingeschat. Er zijn nog een aantal nadelen vanwege beheer milieupas 2018 (€ 5.000), inzameling Marterhaar (€ 13.000), kosten bedrijfsvoering (€ 4.000) en bijdrage Markerein (€ 11.000). Het composteerterrein laat een overschrijding zien van € 74.000 welke budgettair tegenover extra baten van € 74.000 weg lopen.
Daartegenover staan € 17.000 lagere kapitaallasten doordat de investering in de milieustraat Zuidwolde nog niet volledig is afgerond. De reinigingsheffing is ten opzichte van de begroting met € 31.000 toegenomen in verband met een toename van het aantal aansluitingen.

Een overzicht van de kostendekkendheid in relatie met de afvalstoffenheffing is opgenomen onder de paragraaf Lokale heffingen.

740 - Milieubeheer

Op milieubeheer is een voordelig saldo ontstaan van € 116.000 (€ 55.000 lagere lasten en € 61.000 hogere baten). Dit voordeel komt met name door een vrijval binnen het actieplan Klimaat & energie van circa € 74.000. Deze vrijval komt met name door de SVN-leningen (duurzaamheids- en zonnelening). Deze leningen worden gefaseerd vertrekt, daardoor is er over de jaren 2017 en 2018 een voordeel gerealiseerd van in totaal € 50.000 (€ 20.000 lagere beheerskosten en € 30.000 lagere rentekosten). Er zijn ook minder subsidies voor lokale initiatieven aangevraagd dan verwacht, dit resulteert in een incidenteel voordeel van € 20.000. Daarnaast is de energieregisseur later begonnen dan verwacht, dit resulteert in een klein voordeel van circa € 4.000.

De subsidieregeling uit 2016, voortkomen uit het vorige milieuambitieplan, is niet benut in verband met het nieuwe actieplan Klimaat en energie. De geraamde kosten van € 50.000 zijn niet besteed. Er vindt geen onttrekking plaats aan de reserve investeringsprojecten.

Per saldo is er een nadeel van € 4.000 bij de RUD. De hogere lasten worden veroorzaakt door het € 67.000 hoger uitvallen van de bijdragen aan de RUD t.o.v. de begroting, dit betreft de te betalen btw. Ook zijn de ontvangen leges € 1.800 lager dan begroot. Daar staat weer tegenover dat de baten een voordeel laten zien van € 65.000 als compensabele btw.

Tot slot is er een klein nadeel van € 4.000 gerealiseerd op de interne kosten.

810 - Ruimtelijke ordening

Ten opzichte van de begrote lasten bestemmingsplannen is er een voordeel van € 30.000. Dit komt door onderbesteding op het budget voor het opstellen van de eigen bestemmingsplannen van € 27.000. Dit bedrag is toegevoegd aan de reserve egalisatiekosten actualisatie bestemmingsplannen. Voor de implementatie van de omgevingswet is in 2018 € 37.000 minder uitgegeven dan begroot. Als laatste zijn voor de uitvoering van anterieure overeenkomsten € 154.000 meer kosten gemaakt dan begroot. Per saldo een overschrijding van € 87.000.

Tegenover de kosten voor het uitvoeren van anterieure overeenkomsten staan inkomsten die € 242.000 hoger uitpakken dan begroot. Op de anterieure overeenkomsten is daarom een voordeel behaald van € 88.000. Dit komt met name doordat de kosten van interne uren wel zijn gemaakt, maar niet rechtstreeks ten laste van ruimtelijke ordening zijn verantwoord.

820 - Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)

Op de grondexploitaties Drogteropslagen, Ruinerwold-Oost/Perenhof, Dunningen, Fort, Oosteinde-Oost, Veeningen en de Meidoorn-Koekange heeft voor circa € 225.000 aan tussentijdse winstnemingen plaatsgevonden. De grondexploitaties voor bedrijventerreinen vallen onder taakveld 320. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.

830 - Wonen en bouwen

<u>Volkshuisvesting aangelegenheden</u>

Naar aanleiding van de evaluatie van de Welstandsnota is in 2017 door de raad besloten om het aantal karakteristieke objecten in welstandsvrijgebied terug te brengen, deze objecten welstandsplichtig te maken en hierop stimuleringsplanologie toe te passen. Hiervoor is er € 10.000 beschikbaar gesteld uit de reserve investeringsprojecten. Na een raadsdebat in 2017 is besloten om een top 100 op te stellen. Dit vergt een verhoging van het budget van € 4.295. Binnen de reserve woonplan is dit bedrag gereserveerd. In 2018 zijn er minimale kosten gemaakt. We stellen voor om het restant bedrag van € 12.245 beschikbaar te houden voor het opstellen van een lijst met 100 karakteristieke objecten in de welstandsvrije gebieden.

<u>Bouwleges</u>

Ten opzichte van kwartaalbericht 2 is de stijgende lijn van de opbrengsten van bouwleges doorgezet. Dit heeft geresulteerd in een opbrengst van circa € 1.080.000. Daarbij komt een bedrag dat is overgeheveld van 2019 naar realisatie in 2018, omdat dit aanvragen betreffen die in 2018 zijn ont-

vangen. Volgens de legesverordeningen moet worden gerekend vanaf het moment van indiening van de aanvraag.
In totaal een meeropbrengst van circa € 349.000 ten opzichte van de begroting. De reden hiervan is een record aantal aanvragen sinds de invoering van de Wabo. In combinatie met drie grote bouwplannen waarvan de bouwkosten meer dan € 3.000.000 zijn. Dit zijn de fabriek van United Proteïn Works B.V. in Ruinerwold, een appartementencomplex in Zuidwolde en een bouwplan van 39 woningen in Zuidwolde op Ekelenberg.

2. Economie en werk

Lasten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
310 Economische ontwikkeling	129	185	206	228	-22
330 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	35	34	34	34	0
530 Cultuurpresentatie, cultuurproductie	118	100	107	118	-11
540 Musea	99	101	101	96	5
570 Openb.groen en (openlucht) recr.	147	148	157	157	0
640 Begeleide participatie	3.152	1.706	1.945	1.977	-32
650 Arbeidsparticipatie	639	408	422	417	5
830 Wonen en bouwen	440	115	311	670	-359
Lasten programma	**4.759**	**2.797**	**3.283**	**3.697**	**-414**

Baten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
310 Economische ontwikkeling	0	1	1	2	1
330 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	0	4	4	0	-4
530 Cultuurpresentatie, cultuurproductie	0	0	0	0	0
540 Musea	0	0	0	8	8
570 Openb.groen en (openlucht) recr.	0	0	0	1	1
640 Begeleide participatie	561	0	130	146	16
650 Arbeidsparticipatie	69	0	0	17	17
830 Wonen en bouwen	0	0	0	0	0
Baten programma	**630**	**5**	**135**	**174**	**39**
Resultaat	**-4.131**	**-2.792**	**-3.151**	**-3.523**	**-375**
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	89	14	51	76	25
Saldo (- = tekort / + = overschot)	**-4.042**	**-2.779**	**-3.100**	**-3.447**	**-350**

Toelichting mutaties reserves	Begroot	Werkelijk
Toevoegingen:	-198.980	-173.980
Reserve overheveling exploitatiebudgetten (naar 2019)		
- Pilot stimuleringsbijdrage	-150.000	-125.000
- Beeldbepalend evenement	-48.980	-48.980
Onttrekkingen:	250.456	250.456
Reserve investeringsprojecten		
- Stimuleren bovenlokale activiteiten/evenementen	10.000	10.000
- EK Children CH De Wolden	5.000	5.000
Reserve overheveling budgetten (van 2017)		
- Evaluatie regio Zwolle	5.000	5.000
- Vervanging kunstwerk de Ontmoeting	6.986	6.986
- Digitalisering routes	3.650	3.650
- Correctie overheveling voor- en vroegschoolse educatie	-180	-180
- Uitzetten ruiterroutes	0	0

Toelichting mutaties reserves	Begroot	Werkelijk
Reserve co-financiering LEADER		
- Jaarlijkse onttrekking tbv LEADER Zw-Drenthe	14.286	14.286
- Extra gelden	5.714	5.714
Algemene reserve		
- Stimuleringsregeling starters / ondernemers	200.000	200.000
	51.476	**76.476**

Toelichting resultaat

310 - Economische ontwikkeling

Per saldo is een overschrijding van € 20.000. Deze overschrijding komt door de budgetoverheveling stimuleringsregeling naar 2019 waarbij voor € 25.000 teveel is overgeheveld, dit wordt in de begroting 2019 gecorrigeerd. Daarnaast is er minder uitbesteding van (advies) werkzaamheden wat een voordeel oplevert van € 5.000.

310 - Stimuleringsregeling winkelconcentratie

Het doel van de regeling is de leegstand in de winkelgebieden op te heffen of tegen te gaan. Daarnaast om startende ondernemers te stimuleren en steunen bij het starten van een bedrijf in een van de winkelgebieden in de vier aangewezen kernen: Ruinen, Ruinerwold, de Wijk en Zuidwolde.
Er is in 2018 drie keer een stimuleringsbijdrage van elk € 25.000 uitgekeerd. De betreffende bedrijven zijn verhuisd van buiten het aangewezen centrumgebied naar binnen het aangewezen centrumgebied. Twee bedrijven hebben zich gevestigd aan de Brink in Ruinen, de derde in het centrum van de Wijk.

640 - Begeleide participatie

De lasten zijn € 31.000 hoger dan was voorzien. Dit is voornamelijk een gevolg van de vervoerskosten WSW voor Alescon € 21.000 en de dit jaar ontvangen middelen van Reestmond € 16.000 die ook weer aan de stichting WerkgelegeheidsInitiatieven De Wolden worden overgedragen. Hierbij gaat het om de overdracht van de verloftegoeden en jubileumtoelagen. Deze laatste verlopen neutraal. Aan de batenkant zien we een voordeel van dezelfde € 16.000.

830 - Wonen en bouwen (plattelandsontwikkeling)

Het budget plattelandsontwikkeling is beschikbaar voor cofinanciering van innovatieve projecten en initiatieven ter bevordering van de sociaal economische vitaliteit van De Wolden. Besteding van het budget is afhankelijk van ingediende aanvragen. In 2018 zijn subsidies toegekend aan o.a. Ondernemend Reestdal, de Reestdal Food Tour, het wandelnetwerk Zuidwolde Oost, het streekbeheer in Zuidwolde en omstreken, een bijeenkomst over de toekomst van de melkveehouderij, een gezamenlijk marketing project voor Zuidwest-Drenthe en het project Boomhut Battle. Van de beschikbare € 56.000 is circa € 38.000 besteed aan deze projecten.

Als laatste zijn de kapitaallasten € 375.000 hoger dan begroot. De afwijking van € 375.000 heeft betrekking op hogere kapitaallasten van het project De Verdieping, dat een meerjarig karakter heeft. Tegenover dit bedrag staat een hogere onttrekking uit de reserve investeringsprojecten. Per saldo is dit budgettair neutraal. De subsidieregeling Initiatiefrijk De Wolden is in 2018 optimaal benut. In 2018 is voor een bedrag van € 661.000 aan projecten goedgekeurd door het college. Voor een verdere toelichting verwijzen wij naar paragraaf De Verdieping.

3. Sociaal beleid en onderwijs

Lasten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
410 Openbaar basisonderwijs	253	259	260	248	12
420 Onderwijshuisvesting	993	970	977	972	5
430 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.052	1.030	1.068	696	372
510 Sportbeleid en activering	148	163	163	140	23
520 Sportaccommodaties	1.810	1.581	1.664	1.688	-24
530 Cultuurpresentatie,cultuurproductie	357	186	194	203	-9
560 Media	522	453	503	512	-9
610 Samenkracht en burgerparticipatie	2.436	2.434	2.773	2.574	199
620 Wijkteams	325	347	347	335	12
630 Inkomensregelingen	4.990	4.635	5.003	5.070	-67
660 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	569	1.079	1.079	754	325
671 Maatwerkdienstverlening 18+	4.424	4.381	4.430	4.459	-29
672 Maatwerkdienstverlening 18-	3.372	2.894	3.170	3.932	-762
681 Geëscaleerde zorg 18+	118	113	113	75	38
682 Geëscaleerde zorg 18-	352	317	317	346	-29
710 Volksgezondheid	755	809	811	794	17
Lasten programma	**22.476**	**21.651**	**22.872**	**22.798**	**74**

Baten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
410 Openbaar basisonderwijs	0	0	0	0	0
420 Onderwijshuisvesting	103	241	241	86	-155
430 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	89	190	202	55	-147
510 Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0
520 Sportaccommodaties	447	412	412	432	20
530 Cultuurpresentatie,cultuurproductie	50	0	7	22	15
560 Media	0	0	50	50	0
610 Samenkracht en burgerparticipatie	363	66	66	327	261
620 Wijkteams	0	0	0	0	0
630 Inkomensregelingen	3.782	3.542	3.467	3.721	254
660 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	19	0	0	2	2
671 Maatwerkdienstverlening 18+	355	425	300	311	11
672 Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	0
681 Geëscaleerde zorg 18+	1.088	0	126	456	330
682 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0
710 Volksgezondheid	8	0	0	12	12
Baten programma	**6.304**	**4.876**	**4.871**	**5.474**	**603**
Resultaat	**-16.172**	**-16.775**	**-18.001**	**-17.324**	**678**
Toevoeging (-)/onttrekking (+) reserves	738	71	389	536	147
Saldo (- = tekort / + = overschot)	**-15.434**	**-16.704**	**-17.612**	**-16.788**	**825**

Toelichting mutaties reserves	Begroot	Werkelijk
Toevoegingen:	-119.283	-119.283
Reserve overheveling exploitatiebudgetten (naar 2018)		
- Subsidie province Drenthe culturele vorming	-6.783	-6.783
Dekkingsreserve bibliotheek de Wijk		
-Storting vanuit reserve sociaal domein	-112.500	-112.500
Onttrekkingen:	508.667	655.673
Reserve investeringsprojecten		
- Dekking bijdrage afdekdeken zwembad de Wijk	42.250	48.840
- Dekking bijdrage afdekdeken zwembad Zuidwolde	40.700	38.854
- Achterstallig onderhoud zwembaden de Wijk en Zuidwolde		142.262
Reserve overheveling budgetten (van 2017)		
- Versterking jeugdbeleid	90.000	90.000
- VVE gelden tbv onderwijsachterstandenbeleid	-15.000	0
- Veilinggeld kunstwerk cultuurexplosie	3.125	3.125
- Incidentele subsidie Doomijn openhouden peuterspeelzalen	14.697	14.697
- Voor- en vroegschoolse opvang	6.649	6.649
- Incidentele subsidie peuterspeelzaal Echten	3.903	3.903
- Kinderopvang asielzoekers	74.070	74.070
Reserve sociaal domein		
- Ivm bouw bibliotheek Zuidwolde	112.500	112.500
Reserve herbouw was- en kleedaccommodatie VVR		
- Onttrekking ter dekking kapitaallasten	10.684	10.684
Reserve bouw brede school Ruinerwold		
- Dekking kapitaallasten brede school te Ruinerwold	25.504	25.504
Reserve bouw brede school Schoolbrink Zuidwolde		
- Dekking kapitaallasten brede school Schoolbrink Zuidwolde	34.585	34.585
Algemene reserve		
Bestemming deel rek. res. 2017 voor kindpakket	50.000	50.000
	389.384	**536.390**

Toelichting resultaat
Hieronder wordt ingegaan op de voornaamste oorzaken van het resultaat.

420 - Onderwijshuisvesting
Op het onderdeel onderwijshuisvesting zijn de baten € 156.000 lager dan werd voorzien. Dit is voornamelijk een gevolg van een lagere huuropbrengst van € 236.000. De huuropbrengsten zijn geraamd op onderwijshuisvesting terwijl de verantwoording overeenkomstig de regelgeving heeft plaatsgevonden op onder meer kinderdagverblijven, zie 610 Samenkracht en burgerparticipatie. Tegenover de lagere huuropbrengst van € 236.000 staat een voordeel als gevolg van de terug-ontvangst van voorgeschoten exploitatiekosten van de multifunctionele accommodaties van € 85.000. Deze waren niet geraamd. Hierdoor bedraagt het nadeel circa € 156.000.

De tabel hieronder vermeldt de begrote en de daadwerkelijk (te) ontvangen huuropbrengsten. De tabel geeft ook aan dat de raming van de huuropbrengsten op een ander taakveld (onderwijshuis-vesting) heeft plaatsgevonden dan de daadwerkelijk ontvangst (kinderdagverblijven).

Huuropbrengsten	Begroot	Ontvangen
Onderwijshuisvesting / huisvesting obs en peuterspeelzalen	257.130	22.652
Samenkracht en burgerparticipatie / kinderdagverblijven	65.333	269.914
	322.463	**292.566**

Het verschil tussen begroot en ontvangen is ontstaan doordat de oude peuterspeelzaal aan de Heidelaan in Zuidwolde in 2018 niet is verhuurd.

430 - Onderwijsbeleid en leerlingzaken

De lasten zijn € 372.000 lager dan geraamd. Dit is een voornamelijk gevolg van de lagere kosten leerlingenvervoer € 72.000, lagere kosten van leerplicht € 27.000, de lagere kosten voor de peuterspeelzalen € 249.000 en de lagere kosten van onderwijsbegeleiding € 22.000.
De lagere kosten van leerlingenvervoer zijn een gevolg van minder gereden kilometers, meer korte ritten, meer kinderen die niet alle dagen naar school moeten worden vervoerd en er meer kinderen gebruik maken van eigen vervoer. De lagere kosten voor de peuterspeelzalen zijn een gevolg van een verrekening van voorgaand jaar van € 78.000. Als gevolg van de harmonisatie van peuterspeelzalen en kinderopvang kunnen ouders ook voor het peuterspelen in aanmerking komen voor een kinderopvangtoeslag van het Rijk. Er is daardoor ook minder subsidie voor peuterspeelzaalwerk betaald.
De lagere kosten onderwijsbegeleiding worden in belangrijke mate veroorzaakt de lagere kosten van scholing (€ 14.000) en een verhoging rijksbijdrage GOAB (€ 5.000).

De baten zijn € 147.000 lager dan geraamd. Dit is grotendeels een gevolg van een geraamde bijdrage van het Rijk van € 158.207 die niet is ontvangen. Deze bijdrage was bedoeld voor uitbreiding van het aantal uren peuterspelen. De minister heeft dit voornemen afgeblazen. Er zijn daarentegen ook geen uitgaven voor dit doel is geweest.

610 - Samenkracht en burgerparticipatie

De lasten voor Samenkracht en burgerparticipatie zijn € 200.000 lager uitgevallen dan begroot. Dit wordt naast een aantal kleinere afwijkingen voornamelijk veroorzaakt door lagere kosten van kinderdagverblijven € 56.000, lagere kosten jeugdbeleid € 109.000, hogere kosten van dorps- en wijkcentra € 37.000 en lagere kosten voor algemene voorzieningen jeugd € 107.000. Bovendien zijn de kosten voor de nieuwkomers € 12.000 hoger dan werd verwacht.
De lagere kosten van de kinderdagverblijven zijn ontstaan door lagere subsidie. De lagere lasten jeugdbeleid wordt veroorzaakt door de overgebleven Sociale Alliantie-middelen.
De hogere kosten van dorps- en wijkcentra worden veroorzaakt door hogere subsidies aan de stichting Welzijn als gevolg van een niet in de begroting opgenomen looncompensatie cao.
Daarnaast zijn de baten € 261.000 hoger dan was voorzien. De grootste oorzaken zijn een niet-geraamde bijdrage van € 35.000 van het ministerie van OCW voor het uitvoeren van het Onderwijs Achterstanden Beleid en een niet-geraamde huuropbrengst van € 205.000. De huuropbrengst is in overeenstemming met de regelgeving verantwoord op onder meer kinderdagverblijven en peuterspeelzalen, de raming van deze huuropbrengsten was vermeld bij onder meer 420 Onderwijshuisvesting. Meer informatie over de huuropbrengsten is vermeld bij het taakveld 4.2 Onderwijshuisvesting.

630 - Inkomensregelingen

Op het gebied van de inkomensregelingen zijn de lasten € 67.000 hoger uitgevallen dan werd verwacht. De oorzaak hiervoor is hoofdzakelijk een gevolg van:
- een nadeel op het onderdeel inkomensregelingen algemeen (inclusief uitvoeringskosten) van € 132.000 mede door een afname van de vorderingen;
- een voordeel op de uitvoering van het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen van € 42.000 doordat er minder leningen zijn verstrekt;
- lagere kosten voor de uitvoering van de minimaregelingen en kwijtschelding van € 22.000.

Ook is er sprake van € 254.000 hogere baten. Deze zijn mede ontstaan door:
- een herwaardering van de Voorziening Dubieuze Debiteuren, deze was op een te hoog niveau vastgesteld. Hierdoor is € 84.000 teruggestort, hetgeen een voordelig effect op de rekening van baten en lasten heeft;
- hogere rijksbijdrage Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten € 137.000;
- lagere baten voor Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen € 53.000. Doordat er minder leningen zijn verstrekt, wordt er ook minder afgelost (zie ook de toelichting bij de lagere lasten);
- hogere baten bijzondere bijstand € 89.000. Doordat er meer geldleningen zijn verstrekt aan statushouders wordt er ook meer afgelost.

660 - Maatwerkvoorzieningen (Wmo)

De lasten voor maatwerkvoorzieningen zijn € 325.000 lager dan werd voorzien. Dit is ontstaan doordat er minder woningaanpassingen zijn verricht en minder hulpmiddelen, zoals rolstoelen etc., zijn verstrekt.

672 - Maatwerkdienstverlening 18-

Hieronder vallen alle kosten van jeugdhulp die door de gemeente als individuele niet-vrij toegankelijke voorziening worden gerekend zoals begeleiding 18- en jeugd- en opvoedhulp.
Gelet op het open-einde karakter van de jeugdwet is het bovendien moeilijk om bij het samenstellen van de begroting in te schatten wat de kosten worden. Al met al is er € 762.000 meer uitgegeven dan werd voorzien.
Voor een nadere duiding van het financieel resultaat van de uitvoering van de Jeugdwet en de oorzaken wordt verwezen naar het onderdeel Jeugd - Algemeen, hieronder.

681 - Geëscaleerde zorg 18+

De lasten zijn € 38.000 minder dan werd verwacht. De oorzaak hiervan is de lagere bijdrage aan de GGD/Veilig Thuis Drenthe.
De baten zijn € 330.000 hoger dan was voorzien. Wij hebben ons daarbij gebaseerd op de (hoger uitgevallen) voorlopige afrekening Beschermd wonen 2018 vanuit centrumgemeente Assen.

682 - Geëscaleerde zorg 18-

Hieronder vallen de kosten van de maatregelen die zijn gericht op de opvang en het verbeteren van de veiligheid van kinderen en jeugdigen die in opvangvoorzieningen verblijven.
Gelet op het open-einde karakter van de jeugdwet is het bovendien moeilijk om bij het samenstellen van de begroting in te schatten wat de kosten worden. Dit tezamen heeft ertoe geleid dat voor de geëscaleerde jeugdzorg € 29.000 meer is uitgeven dan werd voorzien.
Voor een nadere duiding van het financieel resultaat van de uitvoering van de Jeugdwet en de oorzaken wordt verwezen naar het onderdeel Jeugd - Algemeen, hieronder.

Jeugd - Algemeen:
De lasten van de jeugdzorg zijn voornamelijk verdeeld over twee taakvelden. Het gaat om de taakvelden 672 Maatwerkdienstverlening 18- en 682 Geëscaleerde zorg 18-**.**
Een kleiner deel van de lasten is verantwoord onder het taakveld 610 Samenkracht en burgerparticipatie. Voor een volledig financieel beeld van de bekostiging van de jeugdzorg moet daarom ook worden gekeken naar de budgetten en de lasten op deze taakvelden.

Voor de uitvoering van de jeugdwet hebben we, kijkend naar deze 3 taakvelden, € 679.000 meer uitgegeven dan begroot. In de loop van 2018 is al gemeld, dat we een tekort van ongeveer € 300.000 verwachtten. Uiteindelijk is het tekort na deze aanpassing van het budget € 679.000 geworden. Dit wordt veroorzaakt doordat de zorgkosten sterk zijn toegenomen op enkele resultaatgebieden. Dit zijn met name de resultaatgebieden Gezond Zijn, Gezond Opgroeien en Meedoen en Zelfredzaamheid.
De stijging van deze kosten wordt voor een deel veroorzaakt door indexatie van tarieven, maar hoofdzakelijk door volumegroei van zorgaanvraag en -trajecten. Omdat het aantal cliënten min of meer gelijk blijft, is de conclusie dat de zorgkosten per cliënt toenemen.

De Jeugdwet kent een zorgplicht, dat wil zeggen dat elke zorgvraag moet worden beantwoord. Dat leidt ertoe dat de vraag naar zorg niet goed kan worden voorspeld; er is sprake van een open-einde regeling. De verwijzing naar de zorg als antwoord op de zorgvraag gebeurt op verschillende plaatsen, zoals huisartsen, jeugdartsen, maatschappelijk werkers, gemeenten. Omdat een groot deel van de toewijzingen niet via de gemeente loopt, heeft zij weinig mogelijkheden om te sturen in de toewijzing en de kosten daarvan.

4. Dienstverlening

Lasten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
010 Bestuur	1.125	1.280	1.383	1.413	-30
020 Burgerzaken	721	755	749	671	78
610 Samenkracht en burgerparticipatie	39	70	70	53	17
650 Arbeidparticipatie	0	0	0	0	0
Lasten programma	**1.885**	**2.105**	**2.202**	**2.137**	**65**

Baten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
010 Bestuur	182	0	0	0	0
020 Burgerzaken	505	463	443	478	35
610 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	0	0
650 Arbeidparticipatie	0	0	0	0	0
Baten programma	**687**	**463**	**443**	**478**	**35**
Resultaat	**-1.198**	**-1.642**	**-1.759**	**-1.659**	**100**
Toevoeg. (-) /onttrekking (+) reserves	2	14	0	0	0
Saldo (- = tekort / + = overschot)	**-1.196**	**-1.628**	**-1.759**	**-1.659**	**100**

Toelichting mutaties reserves	Begroot	Werkelijk
Toevoegingen:	-24.000	-24.000
Reserve overheveling budgetten (naar 2019)		
- Rekenkameronderzoek uitbestede werkzaamheden	-9.000	-9.000
- Aanpak adreskwaliteit	-15.000	-15.000
Onttrekkingen:	24.000	24.000
Reserve investeringsprojecten		
- Bijdrage tbv vereniging van dorpsbelangen	14.000	14.000
Reserve overheveling budgetten (van 2017)		
- Advisering jongerenraad	5.000	5.000
- Verkiezingen raad 2018	5.000	5.000
	0	**0**

Toelichting resultaat

010 - Bestuur

Per saldo is er bij bestuur een nadeel van circa € 30.000. De grootse afwijkingen zien we bij de lasten van de gemeenteraad. Deze vallen incidenteel € 46.000 lager uit dan begroot. De werkelijke kosten gewezen wethouders zijn incidenteel € 91.000 hoger dan begroot. De reden voor de grote afwijking tussen begroting en realisatie heeft te maken met het feit dat er een storting heeft plaatsgevonden in de APPA voorziening. De stand van de APPA voorziening wordt jaarlijks bij de jaarrekening berekend door de pensioenverzekeraars Loyalis en Raet. De kosten van de accountant zijn incidenteel € 15.000 hoger dan begroot. Dit betreft kosten voor meerwerk voor de jaarrekening 2017. Daarnaast is er een voordeel van € 25.000 bij burgemeester en wethouders. Deze bestaat uit verschillende posten zoals een voordeel bij Young De Wolden.

020 - Burgerzaken

De baten en lasten zijn per saldo € 113.000 voordeliger dan begroot.

- De lasten bij kadastrale informatie zijn € 63.000 lager dan begroot. In 2018 is er niet gestart met mutatiesignalering en mutatiekartering omdat we eerst de basis op orde hebben gebracht van de BGT en de werkprocessen. In 2019 wordt dit uitgevoerd en worden er kosten gemaakt. Daarnaast is er een voordeel van € 20.000 bij afschrijvingen i.v.m. de lopende investeringen.
- De legesopbrengsten laten een voordeel zien van € 35.000. Waarbij de reisdocumenten een voordeel laten zien van € 18.000 en de leges huwelijksvoltrekkingen € 8.400.
- Verdeeld over diverse kleine posten binnen Burgerzaken een nadeel van € 5.000.

610 - Samenkracht en burgerparticipatie

De lasten zijn circa € 16.000 lager dan begroot. Het oorspronkelijke idee was om afgelopen jaar 20 jaar De Wolden te vieren. Dit is uitgesteld naar 25 jaar, waardoor geplande activiteiten worden uitgesteld.

5. Financiën

Lasten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
030 Beheer overige gebouwen en gronden	93	50	253	329	-76
050 Treasury	170	47	-54	210	-264
061 OZB woningen	85	61	68	80	-12
062 OZB niet-woningen	38	31	32	35	-3
064 Belastingen Overig	14	34	12	13	-1
340 Economische promotie	278	251	252	261	-9
Lasten programma	**678**	**474**	**563**	**928**	**-365**

Baten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
030 Beheer overige gebouwen en gronden	68	0	537	1.167	630
050 Treasury	123	89	96	86	-10
061 OZB woningen	9	0	6	9	3
062 OZB niet-woningen	4	0	3	4	1
064 Belastingen Overig	0	22	0	0	0
340 Economische promotie	440	405	406	487	81
Baten programma	**645**	**516**	**1.048**	**1.753**	**705**
Resultaat	**-34**	**42**	**485**	**825**	**340**
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	50	-23	-28	-44	-16
Saldo (- = tekort / + = overschot)	**16**	**18**	**457**	**781**	**324**

Toelichting mutaties reserves	Begroot	Werkelijk
Toevoegingen:	-49.808	-215.710
Egalisatiereserve glasvezelproject DWD		
- Toevoeging aan egalisatiereserve	-49.808	-65.710
Dekkingsreserve infrastructuur		
- Toevoeging i.v.m. aanleg fietspad Koekangerweg		-150.000
Onttrekkingen:	21.855	171.855
Algemene reserve		
- Storting in dekkingsres. infrastructuur - fietspad Koekangerweg		150.000
Reserve investeringsprojecten		
- Burgers betrekken bij WOZ-taxaties	2.655	2.655
Reserve btw-compensatiefonds		
- Aanwending i.v.m. gevolgen invoering btw-compensatiefonds	5.218	5.218
Reserve egalisatie verfijningsuitkering rioleringen		
- Aanwending i.v.m. verfijningsuitkering rioleringen	13.982	13.982
	-27.953	**-43.855**

Toelichting resultaat

0.30 - Beheer overige gebouwen en gronden

Bij de lasten is sprake van een incidentele overschrijding van € 76.000. Dit betreft met name de boekwaarde van de verkochte objecten en bijkomende verkoopkosten alsmede het saldo op de doorberekende directe interne kosten.

De baten vallen afgerond € 630.000 incidenteel hoger uit. In de bestuursrapportage is melding gemaakt van de verkoop van de Harm Vonckschool in Berghuizen voor € 215.000. Aan het einde van het jaar is een perceel grond met weg (bosschage) verkocht voor € 141.025. Het project woningbouw de Tump is in 2018 nagenoeg afgerond, waardoor het positieve saldo van € 50.000 is vrijgevallen in de exploitatie. Als laatste zijn nog een tweetal kavels in de Wijk verkocht voor € 180.000 en is het bloot eigendom verkocht voor € 50.000 van een perceel wat de gemeente in erfpacht had uitgegeven.

0.50 - Treasury (lasten - geldleningen en uitzettingen)

De rentelasten en afschrijvingen van investeringen worden niet meer via een afzonderlijke kostenplaats 'Kapitaallasten' verdeeld, maar zijn rechtstreeks op de verschillende taakvelden verantwoord. Op de kostenplaats 'Treasury' resteert daarom nog slechts het saldo, groot afgerond € 210.000, van de volgende onderdelen:

- rente rekening courant (kort geld) en kosten bankwezen;
- toegerekende rente en afschrijving aandelen diverse deelnemingen;
- de te betalen rente langlopende geldleningen en de door te belasten rente naar de verschillende taakvelden;
- toegerekende rente hypothecaire geldleningen ambtenaren;
- toegerekende rente Glasvezelnetwerk De Wolden;
- toegerekende rente lening Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen.

Op dit taakveld is eveneens sprake van een incidentele meevaller op de rente rekening courant van afgerond € 46.000 omdat er voor de kortlopende (kasgeld)leningen rente is ontvangen in plaats van betaalde rente.

De toegerekende rente naar de verschillende taakvelden is op het onderdeel 'Treasury' een eenmalige tegenvaller tot een bedrag van rond € 398.000. Daar staat in totaal op de programma's een incidentele meevaller tot eenzelfde bedrag tegenover wegens lagere rentetoerekening. De afwijking wordt vooral veroorzaakt doordat het werkelijk toe te passen rentepercentage 0,4% bedraagt, terwijl op begrotingsbasis is uitgegaan van 1%. Ook is de totale boekwaarde op 1-1-2018 rond € 6 miljoen lager dan waarmee op begrotingsbasis is gerekend.

Tenslotte laat ook de toerekening van de interne rente onder 'Treasury' wegens kapitaalverstrekkingen aan derden een incidenteel lager bedrag zien dan geraamd. Het betreft hier o.a. Glasvezel De Wolden B.V., hypothecaire personeelsleningen, e.d.

0.50 - Treasury (baten - diverse rentevergoedingen verstrekte leningen)

De volgende rente-opbrengsten zijn in 2018 gerealiseerd.

Onderdeel	Rentevergoeding
Rente rekening-courant en overige rente	14.000
Hypothecaire geldleningen ambtenaren	50.000
Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen	22.000
Totaal	**86.000**

Hypothecaire geldleningen ambtenaren

Het betreft hier de ontvangen rente van de in het verleden aan de betreffende voormalige personeelsleden van de gemeente De Wolden verstrekte hypothecaire geldleningen. Als gevolg van een wijziging van de Wet Fido worden sinds 2009 geen leningen meer verstrekt.

Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen

Over de aan de SWO verstrekte kapitaalverstrekking wordt 2% rente ontvangen.

3.40 - Economische promotie

Onder dit taakveld zijn onder andere de forensen- en toeristenbelasting verantwoord.

Forensenbelasting
Op basis van tariefafspraken met het Recreatieschap Drenthe zijn voor 2018 geen aanpassingen van de tarieven doorgevoerd. Ook voor de komende jaren worden de tarieven gehandhaafd op het niveau van 2018. Over 2018 is sprake van een geringe meeropbrengst.

Toeristenbelasting
Tot en met 2020 wordt het huidige tarief van de toeristenbelasting van € 1,10 p.p.p.n. gehanteerd. Sinds 2016 sluit het tarief van De Wolden weer aan op het tarief, dat de Drentse gemeenten binnen het Recreatieschap hebben afgestemd. Door het tarief niet verder te verhogen hanteert De Wolden vanaf 2017 een lager tarief dan het afgestemde tarief. Dat tarief stijgt jaarlijks namelijk tot en met 2020 met totaal € 0,05.

De opbrengst toeristenbelasting ligt € 77.000 structureel hoger dan begroot. In de begroting 2017 en 2018 is rekening gehouden met een lagere opbrengst van € 31.000 in verband met de pilot vrijstelling toeristenbelasting voor kinderen tot 12 jaar. De praktijk wijst uit dat de opbrengsten, ondanks deze maatregel, toch gerealiseerd worden. De vrijstelling is inmiddels structureel opgenomen. Daarnaast is er sprake van een goed toeristisch seizoen in 2017 en 2018.

6. Algemene dekkingsmiddelen

In onderstaande tabellen geven wij een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en lichten we de verschillende onderdelen in het kort verder toe.

Tabel algemene dekkingsmiddelen

Lasten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
050 Treasury	0	0	0	0	0
061 OZB woningen	0	0	0	0	0
062 OZB niet-woningen	0	0	0	0	0
070 Algemene uitkering en overige uitker.	0	0	0	0	0
Lasten programma	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Baten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
050 Treasury	961	995	1.050	1.034	-16
061 OZB woningen	2.816	2.896	2.854	2.848	-6
062 OZB niet-woningen	1.232	1.266	1.247	1.293	46
070 Algemene uitkering en overige uitker.	28.349	29.229	29.458	29.566	108
Baten programma	**33.357**	**34.386**	**34.610**	**34.742**	**132**
Resultaat	**33.357**	**34.386**	**34.610**	**34.742**	**132**

Toelichting baten

Het overzicht algemene dekkingsmiddelen is een verplicht onderdeel op grond van art. 27 BBV.

0.50 - Treasury

Ten opzichte van de begroting 2018 vallen de werkelijke ontvangsten incidenteel afgerond € 16.269 lager uit. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat van Glasvezel De Wolden B.V. minder rente is ontvangen omdat nog niet de totale langlopende geldlening is verstrekt.

De volgende bedragen vallen onder dit taakveld:

Dividenduitkering N.V. Bank Nederlandse Gemeenten € 78.738.
De dividenduitkering van de NV BNG te Den Haag wordt ook verantwoord onder de Algemene dekkingsmiddelen. De uitkering over 2017, die is uitbetaald in 2018, bedroeg € 78.738.

Beleggingen nutsbedrijven € 883.146.
De ontvangsten van de nutsbedrijven kunnen als volgt worden gesplitst, waarbij de rentevergoeding is geraamd onder programma Financiën en treasury - taakveld 0.50 Overige financiële middelen.

Onderdeel	Dividend	Rentevergoeding
NV Enexis (o.a. rente bruglening)	89.424	21.773
NV WMD	0	-
NV Rendo	771.949	-
Totaal	**861.373**	**21.773**

Rente Glasvezel De Wolden B.V. € 72.114.
Van deze organisatie is een rentevergoeding ontvangen over de door de gemeente verstrekte voorschotten op de toegekende langlopende geldlening. Van de in totaal toegekende geldlening ad € 2.360.000 is ultimo december 2018 een bedrag van € 1.988.000 aan voorschotten uitbetaald.

0.61/0.62 - Onroerende zaakbelastingen (woningen en niet-woningen)
Ten opzichte van de raming van afgerond € 4,101 miljoen is ruim € 40.000 (structureel) meer ontvangen wegens onroerende zaakbelastingen. Dit is veroorzaakt door enerzijds minder leegstand en anderzijds een hogere opbrengst wegens areaaluitbreiding.

0.70 - Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds
Op een bedrag van bijna € 29,5 miljoen is een bedrag van ongeveer € 108.000 incidenteel meer ontvangen. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een afwijking in de definitieve vaststelling van de verschillende eenheden en maatstaven en anderzijds doordat volgens het BBV gemeenten hun uitkering moeten verantwoorden op basis van het accres zoals het Rijk dat heeft berekend bij de septembercirculaire 2018. Bij de decembercirculaire 2018 werd echter aangekondigd dat als gevolg van een verwachte onderuitputting bij het Rijk over 2018, de werkelijke groei van de uitkering waarschijnlijk aanmerkelijk lager zal uitvallen. Voor De Wolden zou dit kunnen betekenen dat de gemeente zo'n € 120.000 minder uit het Gemeentefonds zal ontvangen.
Door de voorgeschreven systematiek van verantwoording betekent dit dat de algemene uitkering 2018 tot dit bedrag te hoog in de exploitatie is opgenomen.

Ten slotte
Recapitulerend kan gesteld worden dat er over 2018 in totaal een bedrag als algemene dekkingsmiddelen van afgerond € 34.742.000 is ontvangen ter dekking van de lasten. Ten opzichte van de begroting 2018 is dit dus ± € 132.000 hoger dan geraamd. Dit is ongeveer 0,04% van het totaalbedrag.

7. Overhead

Inleiding

Onder overhead verstaan we de kosten die gericht zijn op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Hierbij moet gedacht worden aan (loon)kosten van bijvoorbeeld de directie en de eigen (staf)afdelingen, verder vallen de kosten voor de administratie, automatisering en huisvesting onder de overhead.

Onder het nieuwe BBV worden de baten en lasten voor overhead sinds 1-1-2017 niet meer verantwoord onder de afzonderlijke programma's. Gemeenten zijn verplicht om de lasten en baten voor overhead te verzamelen binnen het overzicht overhead.

Het centraal verantwoorden van lasten en baten voor overhead heeft als doel het creëren van meer inzicht in de financiële positie van de gemeente. Dit moet bijdragen aan de versterking van de democratische rollen van de raad en de onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten vergroten.

Verbonden partijen

Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen

De taken voor de sturing en ondersteuning van het primaire proces zijn ondergebracht bij de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen. Deze gemeenschappelijke regeling heeft als doel de bedrijfsvoeringsorganisatie achter het primaire proces op een kwalitatief goede en doelmatige wijze vorm te geven. De bijdrage van de gemeente voor het uitvoeren van deze taken worden geraamd onder het taakveld overhead.

De totale kosten die in eerste instantie worden verantwoord op het onderdeel Overhead, kunnen worden gesplitst in:

a. (loon)kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, en
b. (loon)kosten die direct zijn toe te rekenen aan bepaalde taakvelden, grondexploitaties en investeringen.

De kosten vermeld onder b. worden intern doorbelast c.q. toegerekend aan de diverse taakvelden c.a. door deze op het onderdeel Overhead tegen te boeken. Hierbij wordt rekening gehouden met enerzijds de personele inzet op het taakveld en anderzijds de omvang van het betreffende taakveld.

Tabel Overhead

Lasten *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2017**	**Begroting 2018 voor wijz.**	**Begroting 2018 na wijz.**	**Rekening 2018**	**Afwijking begroting -/- rekening**
040 Overhead	7.353	7.475	7.981	7.821	160
Lasten programma	**7.353**	**7.475**	**7.981**	**7.821**	**160**

Baten *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2017**	**Begroting 2018 voor wijz.**	**Begroting 2018 na wijz.**	**Rekening 2018**	**Afwijking begroting -/- rekening**
040 Overhead	21	18	18	20	2
Baten programma	**21**	**18**	**18**	**20**	**1**
Resultaat	**-7.332**	**-7.457**	**-7.963**	**-7.801**	**162**
Toevoeging (-) / onttrekking (+) reserves	60	75	51	43	-8
Saldo (- = tekort / + = overschot)	**-7.272**	**-7.532**	**-7.912**	**-7.758**	**154**

Toelichting mutaties reserves	Begroot	Werkelijk
Toevoegingen:	-60.070	-59.975
Algemene reserve		
- Storting wegens restantsaldo reserve iPads (reserve is opgeheven)	-60.070	-59.975
Onttrekkingen:	111.505	102.633
Reserve frictie- en organisatiekosten		
- Aanwending t.b.v. kostenplaats frictie- en organisatiekosten	23.625	18.829
Reserve aanschaf iPads De Wolden		
- Dekking kapitaallasten aanschaf iPads en vrijval restantsaldo	27.818	23.829
Algemene reserve		
- Overboeking saldo van reserve iPads	60.070	59.975
	51.435	**42.658**

Toelichting
Zoals hiervoor aangegeven worden de kosten gemaakt voor overhead, centraal verantwoord. Hieronder valt onder meer de bijdrage aan de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen. Ook enkele andere kostenplaatsen worden hieronder verantwoord.

In totaal bedraagt het saldo op het onderdeel 'Overhead' gezamenlijk een bedrag van afgerond € 7.801.052, e.e.a. als volgt gespecificeerd:

Kostenplaats	Begrote saldi (- = nadelig + = voordelig)	Werkelijke saldi (- = nadelig + =voordelig)	Saldo Begroot Werkelijk (N = nadelig V =voordelig)		Saldo mutaties reserves (mutatie)
1. Bijdrage SWO	-7.084.370	-7.017.729	V	66.641	
2. Bedrijfsvoering algemeen	-28.150	-24.135	V	4.015	23.829
3. Frictie- en organisatiekst	-23.135	-18.829	V	4.306	18.829
4. Gemeentehuis Zuidwolde	-498.885	-441.309	V	57.576	
5. Openbare werken Zuidw.	-36.611	-32.106	V	4.505	
6. Gemeentewerken Ruinen	-38.513	-71.862	N	33.349	
7. Facilitaire zaken	-102.000	-89.023	V	12.977	
8. Bezwaar en beroep	-14.824	-5.352	V	9.472	
9. Communicatie	-59.308	-47.727	V	11.581	
10. Overige voorl. kosten	-21.980	-23.256	N	1.276	
11. Representatiekosten	-54.714	-29.724	V	24.990	
Totaal	**-7.962.490**	**-7.801.052**	**V**	**161.438**	**42.658**

1 - Bijdrage Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen
De werkelijke bijdrage 2018 aan de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen bedraagt € 13.383.784. Begroot was een bedrag van € 13.526.819. Van invloed op de bijdrage is de CAO-aanpassing (inclusief stelpost) die voornamelijk wordt gecompenseerd via de koppeling met het gemeentefonds. Hier staat een doorbelasting aan de diverse taakvelden tegenover van de directe interne kosten van afgerond € 6.366.055. Het vermelde bedrag van rond € 7.017.729 betreft het saldo aan indirecte interne kosten (overhead).
Een verdere uitsplitsing en berekening van deze bijdrage is terug te vinden in de eigen jaarrekening 2018 van de SWO. Hier wordt dan ook volstaan met daarnaar te verwijzen.

2 - Bedrijfsvoering algemeen (aanschaf iPads)

Onder de lasten zijn de rente en afschrijving verantwoord van de in het verleden aangeschafte iPads. In totaal is hier een bedrag van € 24.135 verantwoord. De dekking hiervan vindt grotendeels plaats door middel van een onttrekking aan de daarvoor ingestelde reserve. Deze inkomst is geraamd onder de 'Mutaties reserves'. Uiteindelijk hebben deze uitgaven dus geen invloed op het saldo van de jaarrekening. Het resterende voordelige saldo van deze reserve per ultimo 2018 kan vrijvallen en is gestort in de algemene reserve.

3 - Frictie- en organisatiekosten

Ten opzichte van de verwachting voor 2018 is er sprake van een geringe onderschrijding van de kosten. Geraamd was een bedrag van € 23.135, terwijl de werkelijke kosten € 18.829 waren. De kosten worden gedekt door een onttrekking aan de reserve frictiekosten. Deze inkomst is verantwoord onder de 'Mutaties reserves'. Deze kosten hebben per saldo geen invloed op het rekeningsaldo.

4 - Gemeentehuis Zuidwolde

De voordelige afwijking ten opzichte van de begroting bedraagt afgerond € 58.750 en wordt vooral veroorzaakt door lagere kosten gas- en elektra. Ook zijn er lagere uitgaven geweest voor de aanschaf van materialen en klein onderhoud en ook zijn de kapitaallasten (voornamelijk lagere rentetoerekening) meegevallen.

6 - Gemeentewerken Ruinen

In maart 2018 is de gemeentewerf in Ruinen verkocht. Het beschikbare budget wordt ingezet voor de huur van een alternatieve locatie. De overschrijding van € 33.000 wordt veroorzaakt doordat er gedurende een korte periode sprake is geweest van dubbele lasten (tot en met maart 2018) en doordat er enkele incidentele bouwkundige aanpassingen zijn gedaan op de nieuwe locatie.

7 - Facilitaire zaken

De onderhoudskosten voor beveiliging waren in 2018 lager dan verwacht, omdat er minder onderhoud nodig was aan de installaties. Daarnaast waren de onvoorziene uitgaven minimaal. Op het gebied van schoonmaak waren de kosten hoger, omdat naast de contractuele reguliere schoonmaakwerkzaamheden er ook onverwachte regiewerkzaamheden zijn uitgevoerd. Dit zijn werkzaamheden zoals het reinigen van vloerbedekking en de bekleding van bureau- en vergaderstoelen.

9 - Communicatie

De op basis van ervaringscijfers uit het verleden verwachte hogere kosten blijken mee te vallen. De lagere uitgaven doen zich met name voor bij acquisitie, promotie en voorlichting.

11 - Representatiekosten

Het blijkt dat vooral de uitgaven in verband met de 'werkkostenregeling' een lager beslag op dit onderdeel heeft gelegd. Daarnaast is gebleken dat de hiermee verband houdende ramingen opnieuw moeten worden beoordeeld, ook in relatie tot de geraamde bedragen op andere taakvelden binnen de exploitatie.

8. Vennootschapsbelasting

Sinds 1 januari 2016 bestaat voor gemeenten de plicht om over de 'winst' die wij maken op ondernemersactiviteiten, winstbelasting (vennootschapsbelasting) te gaan betalen. Dit om de concurrentiepositie met die van het bedrijfsleven gelijk te trekken.

Tabel heffing Vennootschapsbelasting

Lasten *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2017**	**Begroting 2018 voor wijz.**	**Begroting 2018 na wijz.**	**Rekening 2018**	**Afwijking begroting -/- rekening**
009 Vennootschapsbelasting	30	10	15	15	0
Lasten programma	**30**	**10**	**15**	**15**	**0**

Baten *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2017**	**Begroting 2018 voor wijz.**	**Begroting 2018 na wijz.**	**Rekening 2018**	**Afwijking begroting -/- rekening**
009 Vennootschapsbelasting	0	0	0	15	15
Baten programma	**0**	**0**	**0**	**15**	**15**
Resultaat	**-30**	**-10**	**-15**	**0**	**15**

Toelichting lasten
Per 1 januari 2016 is de Wet Modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen van kracht. Dit betekent dat er activiteiten van de gemeente die in fiscale zin een onderneming vormen belastbaar zijn voor de vennootschapsbelasting (hierna: Vpb).
De fiscaliteit in het kader van de nieuwe Vpb-wetgeving is complex en nog niet volledig uitgekristalliseerd. Voor alle partijen is dit namelijk een volstrekt nieuw speelveld. Ook binnen de belastingdienst zijn zaken nog in ontwikkeling en bestaat nog geen eenduidig beeld over hoe om te gaan met de Vpb.

Over het jaar 2018 is door de Belastingdienst een voorlopige aanslag vennootschapsbelasting opgelegd van € 14.708.

Toelichting baten
In het jaar 2018 hebben we de Vpb-aangifte voor het jaar 2016 ingediend. Zoals wij er nu tegenaan kijken zijn we voor 2016 geen fiscaal ondernemer voor de Vpb. De voorlopige aanslag (€ 15.000) van dat jaar is terugbetaald in 2018 door de belastingdienst.

9. Onvoorzien

In onderstaande tabellen geven wij een overzicht van de post onvoorziene uitgaven en lichten we de verschillende onderdelen in het kort toe.

Tabel Onvoorzien

Lasten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
080 Overige baten en lasten	1.184	449	-954	1.572	-2.526
Lasten programma	**1.184**	**449**	**-954**	**1.572**	**-2.526**

Baten *Bedragen x € 1.000*	Rekening 2017	Begroting 2018 voor wijz.	Begroting 2018 na wijz.	Rekening 2018	Afwijking begroting -/- rekening
080 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0
Baten programma	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Resultaat	**-1.184**	**-449**	**954**	**-1.572**	**-2.526**

Begroting 2018 voor wijziging

In de primitieve begroting 2018 is voor onvoorziene uitgaven, inclusief het saldo baten en lasten € 434.210 geraamd. Dit bedrag is als volgt onderverdeeld.

Omschrijving	Bedrag	Saldo
Start- en incidentele subsidies	10.000	
Post onvoorziene uitgaven B&W	20.000	
Totaal onvoorzien		30.000
Stelposten nieuw beleid (lening Apollohuis)	670	
Stelpost kapitaallasten nieuwe investeringen	94.530	
Totaal stelposten		95.200
Begrotingssaldo (voordelig)	324.203	
Totaal begrotingssaldo		324.203
Totaal		**449.403**

Begroting 2018 ná wijziging

In het begrotingsjaar 2018 zijn 10 begrotingswijzigingen verwerkt.
In onderstaand overzicht wordt inzicht gegeven in het gebruik/verloop van het geraamde bedrag voor onvoorziene uitgaven.

Overzicht begrotingswijzigingen 2018

Wijz.	Raad	Onvoor-zien	Stel-posten	Begrotings-saldo	Toelichting
		30.000	**95.200**	**324.203**	**Oorspronkelijke begroting 2018**
1	14-11-2017	-	-	-14.482	Verwerking besluit vaststelling begroting 2018
2	30-11-2017	-	-	-58	Aanvulling krediet Dorpsstraat te de Wijk

Wijz.	Raad	Onvoor-zien	Stel-posten	Begrotings-saldo	Toelichting
3	14-12-2017	-	-	-	Overheveling budgetten van 2017 naar 2018
4	22-02-2018	-	-	-500	Incidentele stimuleringsregeling bedrijven
5	22-02-2018	-	-	-925	Aanleg fietspad W. Moesweg te Zuidwolde
6	30-11-2017*	-	-	-75.000	Subsidie LED-verlichting sportaccommodaties
7	31-05-2018	-	-	-	Aanvulling lening aanleg glasvezelnet
8	27-09-2018	-	-	-853.825	Verwerk. mutaties Bestuursrapportage 2018
9	27-09-2018	-	-	-375	Aanvulling krediet fietspad Koekangerweg
10	20-12-2018	-2.750	-	-455.899	Bijstelling algemene uitkering o.b.v. September-circulaire 2018 en overheveling budgetten van 2018 naar 2019 en enkele andere aanpassingen
		27.250	**95.200**	**-1.076.861**	

* Betreft besluit van het college van burgemeester en wethouders.

Het begrotingsbedrag na wijziging kan als volgt worden gespecificeerd:

- Onvoorzien voor start- en incidentele subsidies		€	7.250
- Onvoorziene uitgaven college B&W		-	20.000
- Stelposten/taakstellingen		-	95.200
Subtotaal		€	122.450
- Begrotingssaldo negatief	-/-	**-**	1.076.861
Dit resulteert in een begrotingstekort van	**-/-**	**€**	**954.411**

Afgerond een bedrag van € 954.000 negatief.

10. Mutaties reserves

In onderstaande tabellen geven wij een overzicht van de mutaties in de reserves en lichten we de verschillende onderdelen in het kort toe.

Tabel Mutaties reserves

Lasten *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2017**	**Begroting 2018 voor wijz.**	**Begroting 2018 na wijz.**	**Rekening 2018**	**Afwijking begroting -/- rekening**
011 Mutaties reserves	3.222	42	682	1.826	-1.145
Lasten programma	**3.222**	**42**	**682**	**1.826**	**-1.145**

Baten *Bedragen x € 1.000*	**Rekening 2017**	**Begroting 2018 voor wijz.**	**Begroting 2018 na wijz.**	**Rekening 2018**	**Afwijking begroting -/- rekening**
011 Mutaties reserves	3.461	405	1.558	2.767	1.209
Baten programma	**3.461**	**405**	**1.558**	**2.767**	**1.209**
Resultaat	**240**	**363**	**876**	**940**	**64**

Toelichting
De mutaties in de reserves zijn ingevolge het Besluit Begroting en Verantwoording per programma vermeld en toegelicht. Ook bij de toelichting op de balans wordt het verloop van de reserves nader toegelicht.
In grote lijnen zijn de afwijkingen tussen de begrote en werkelijke onttrekkingen/toevoegingen ontstaan door:

Programma 1:			
- lagere storting reserve overheveling budgetten		-	14.000
- hogere storting reserve co-financiering speelplaatsen	-/-	-	6.000
- hogere storting in de algemene reserve vanuit bouwgrondexploitatie	-/-	-	393.000
- hogere storting in de reserve bouwgrondexploitatie	-/-	-	277.000
- hogere storting in de reserve egalisatie act. bestem.plannen	-/-	-	28.000
- hogere onttrekkingen reserve investeringsprojecten		-	316.000
- lagere onttrekking dekkingsreserve infrastructuur	-/-	-	12.000
- hogere onttrekkingen alg. res. bouwgrondexploitatie		-	310.000
- lagere onttrekking aan reserve woonplan	-/-	-	7.000
Programma 2:			
- lagere storting res. overheveling expl.budgetten		-	25.000
Programma 3:			
- hogere onttrekking reserve investeringsprojecten		-	147.000
Programma 4:			
Programma 5:			
- hogere storting in reserve glasvezelproject De Wolden	-/-	-	16.000
Overige afwijkingen:			
- lagere onttrekking reserve aanschaf iPads De Wolden	-/-	-	4.000
- lagere onttrekking reserve frictie- en org.kosten i.v.m. mutaties	-/-	-	5.000
Totaal	-/-	€	64.000

Totaaloverzicht rekening 2018 onttrekking/toevoeging reserves

Omschrijving	Toevoeging	Onttrekking	Saldo
Programma 1 (Leefbaarheid)	1.233.550	1.562.348	328.798 V
Programma 2 (Economie en werk)	173.980	250.456	76.476 V
Programma 3 (Sociaal beleid en onderwijs)	119.283	655.673	536.390 V
Programma 4 (Dienstverlening)	24.000	24.000	-
Programma 5 (Financiën en bedrijfsvoering)	215.710	171.855	43.855 N
Interne producten (Kostenplaatsen)	59.975	102.633	42.658 V
Totaal	**1.826.498**	**2.766.965**	**940.467 V**

Voordelig rekeningsaldo

Naast de hiervoor genoemde mutaties in de reserves wordt na vaststelling van de Jaarstukken 2018 het voordelig rekeningresultaat **€ 1.572.000** overgeboekt naar de reserve rekeningsaldo.

Interbestuurlijk Toezicht (IBT)

Bijlage bij de jaarrekening 2018 betreffende de verantwoording interbestuurlijk toezicht 2018

Algemeen
Landelijk is een aantal fundamentele wijzigingen doorgevoerd, als het gaat om het toezicht tussen de verschillende bestuurslagen. Deze wijzigingen hebben hun grondslag in de Wet revitalisering generiek toezicht. Naar aanleiding hiervan is, na overleg met de Drentse gemeenten, door de provincie een beoordelingskader opgesteld. Aan de hand van dit kader wil de provincie invulling geven aan haar toezichthoudende taak. Dit beoordelingskader heeft betrekking op de domeinen financiën, monumentenzorg, huisvesting statushouders en archief.

Aan de hand van een door de provincie opgesteld model, dat dient als verantwoordingsdocument vanuit de gemeente richting provincie, passen de gemeenten een vorm van 'zelfbeoordeling' toe. Dit geldt voor alle eerder genoemde domeinen exclusief financiën, waarvoor een afwijkend verantwoordingsregime geldt. Als moment waarop de verantwoording plaatsvindt, is aansluiting gezocht bij het moment waarop de jaarrekening bij de gemeenten wordt opgesteld.

Bijgevoegd zijn de ingevulde verantwoordingsdocumenten voor het jaar 2018 voor de genoemde domeinen.

Verantwoording interbestuurlijk toezicht jaarrekening 2018

Wabo	Rood/Oranje/Groen	Toelichting
Er is een bestuurlijk vastgestelde zelfevaluatie	Oranje	De nulmeting is afgerond en moet alleen nog bestuurlijk worden vastgesteld.
Er is een bestuurlijk vastgesteld verbeterplan	Oranje	Uit de nulmeting is niet naar voren gekomen dat er verbeteringen moeten worden doorgevoerd. Het blijven monitoren is ingebed in de organisatie.
Vanaf 1-1-2015: er is een bestuurlijke vastgestelde eindmeting	Groen	In 2016 is de Verordening kwaliteit VTH De Wolden vastgesteld. Hierin is vastgelegd dat we gaan voldoen aan de kwaliteitscriteria. Hierbij is aangesloten bij een Drentse verordening. M.a.w. alle gemeenten en provincie hebben exact dezelfde verordening vastgesteld.
Is er reden voor extra aandacht?	Groen	Nee

Ruimtelijke Ordening	Rood/Oranje/Groen	Toelichting
Gemeente beschikt over actuele bestemmingsplannen en structuurvisie(s) conform de wettelijke eisen in Wro	Groen	Alles is actueel, zowel buitengebied als de kernen en de structuurvisie. In de vorm van diverse bestemmingsplannen en beheersverordeningen.
Is er reden voor extra aandacht?		Nee

Archieven	Rood/Oranje/Groen	Toelichting
De zorg en het beheer voor het archief is onveranderd voortgezet in 2018	Groen	Er komt 1 geïntegreerd jaarverslag 2018 voor de drie organisaties (DWD, HGV en de SO). Het jaarverslag wordt aan de beide colleges aangeboden. Daarna gaat het stuk naar de raad en uiteindelijk wordt het stuk aangeboden aan de provincie.
Is er reden voor extra aandacht?	Oranje	Door de implementatie van het zaaksysteem zijn kwaliteitsverbeteringen noodzakelijk. Hierdoor zijn er achterstanden gekomen. Met het goedgekeurde plan invoering kwaliteitssysteem wordt de kwaliteit verbeterd.

Huisvesting Statushouders	**Rood/Oranje/Groen**	**Toelichting**
Er is volledig voldaan aan de halfjaartaakstelling en er is geen achterstand	Rood	Er is niet voldaan aan de halfjaarlijkse taakstelling. Daarover is contact geweest met de provincie. Redenen van het niet voldaan hebben zijn: - onvoldoende woningaanbod; - onvoldoende variatie in doelgroep; - onvoldoende koppelingen vanuit het COA.
Is er reden voor extra aandacht?		Ja, ook al valt de gemeente de achterstand niet te verwijten. Er is voldoende inzet.

Monumentenwet / Erfgoedwet	**Rood/Oranje/Groen**	**Toelichting**
Gemeente draagt zorg voor de bescherming van cultuurhistorische en archeologische waarden	Groen	De cultuurhistorische beleidskaart is vastgesteld. De gemeenteraad heeft besloten om niet standaard cultuurhistorische voorschriften in bestemmingsplannen op te nemen. De raad wil dat dit van geval tot geval wordt besloten, afhankelijk van de situatie ter plaatse.
Gemeente vraagt deskundig advies bij vergunningverlening	Groen	De gemeente huurt daartoe deskundigheid in bij Libau op gebied van archeologie, cultuurhistorie en monumentenzorg. De Monumentencommissie wordt bij vergunningverlening altijd om advies gevraagd. Indien wenselijk wordt gebruik gemaakt van het monumentenspreekuur.
Is er reden voor extra aandacht?		Nee

Overzicht van baten en lasten per taakveld

		Lasten		Baten		Saldi	
	Kostensoorten	**Begroot**	**Werkelijk**	**Begroot**	**Werkelijk**	**Begroot**	**Werkelijk**
010	Bestuur	1.531.730	1.565.361	0	-19	1.531.730	1.565.342
020	Burgerzaken	749.002	670.971	-443.043	-477.608	305.959	193.363
030	Beheer overige gebouwen/gronden	336.509	342.253	-536.770	-1.175.627	-200.261	-833.374
040	Overhead	7.980.624	7.820.588	-18.134	-19.536	7.962.490	7.801.052
050	Treasury	-53.533	209.644	-1.146.574	-1.120.062	-1.200.107	-910.419
061	OZB woningen	67.923	79.516	-2.859.778	-2.857.221	-2.791.855	-2.777.705
062	OZB niet-woningen	32.341	35.299	-1.249.970	-1.297.160	-1.217.629	-1.261.861
064	Belastingen overig	12.318	13.302	0	0	12.318	13.302
070	Algemene uitk.gemeentefonds	0	0	-29.458.177	-29.566.377	-29.458.177	-29.566.377
080	Overige baten en lasten	-954.411	0			-954.411	0
090	Vennootschapsbelasting	15.000	14.708	0	-15.000	15.000	-292
011	Mutaties reserves	681.941	1.826.499	-1.558.283	-2.766.965	-876.342	-940.467
110	Crisisbeheersing en brandweer	1.375.642	1.380.559	-1.154	-8.794	1.374.488	1.371.765
120	Openbare orde en veiligheid	352.566	368.230	-7.286	-33.100	345.280	335.130
210	Verkeer en vervoer	2.610.450	2.387.417	-9.500	-146.628	2.600.950	2.240.789
250	Openbaar vervoer	31.669	31.044			31.669	31.044
310	Economische ontwik	206.276	227.951	-584	-1.936	205.692	226.015
320	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	691.188	957.417	-687.560	-1.000.507	3.628	-43.090
330	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	34.067	33.596	-4.084	-97	29.983	33.499
340	Economische promotie	251.778	260.997	-405.920	-486.871	-154.142	-225.874
410	Openbaar basisonderwijs	259.807	247.690			259.807	247.690
420	Onderwijshuisvesting	976.833	971.723	-241.482	-85.968	735.351	885.755
430	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.068.074	696.017	-202.085	-55.086	865.989	640.931
510	Sportbeleid en activering	163.092	139.518			163.092	139.518
520	Sportaccommodaties	1.663.551	1.687.589	-411.644	-431.901	1.251.907	1.255.688
530	Cultuurpresentatie, -productie	301.609	320.883	-6.783	-21.825	294.826	299.058
540	Musea	101.376	96.224	0	-8.363	101.376	87.861
550	Cultureel erfgoed	29.411	23.966	-1.266	-4.377	28.145	19.589
560	Media	502.568	511.935	-50.000	-50.000	452.568	461.935
570	Openbaar groen en recreatie	1.900.551	1.952.463	-5.231	-94.006	1.895.320	1.858.458
610	Samenkracht en burgerparticipatie	2.795.637	2.567.206	-65.773	-326.845	2.729.864	2.240.361
620	Wijkteams	347.284	335.268			347.284	335.268
630	Inkomensregelingen	5.002.714	5.069.712	-3.467.014	-3.720.651	1.535.700	1.349.060
640	Begeleide participatie	1.945.499	1.976.886	-130.000	-146.214	1.815.499	1.830.673
650	Arbeidsparticipatie	469.883	476.257	0	-17.466	469.883	458.791
660	Maatwerkvoorzieningen	1.078.625	754.086	0	-2.212	1.078.625	751.874
671	Maatwerkdienstverlening 18+	4.429.867	4.458.956	-300.000	-310.787	4.129.867	4.148.169
672	Maatwerkdienstverlening 18-	3.170.179	3.931.805			3.170.179	3.931.805
681	Geëscaleerde zorg 18+	112.911	74.889	-125.958	-455.991	-13.047	-381.102
682	Geëscaleerde zorg 18-	316.559	345.738	0	0	316.559	345.738
710	Volksgezondheid	810.944	794.370	0	-12.427	810.944	781.942
720	Riolering	1.426.198	1.285.516	-2.540.030	-2.559.347	-1.113.832	-1.273.832
730	Afval	1.865.743	2.064.886	-2.503.725	-2.528.454	-637.982	-463.569
740	Milieubeheer	1.126.761	1.071.310	-13.797	-75.053	1.112.964	996.256
750	Begraafplaatsen en crematoria	303.873	278.773	-273.919	-272.630	29.954	6.143
810	Ruimtelijke ordening	396.374	483.127	-18.556	-261.196	377.818	221.931
820	Grondexploitatie (niet bedrijven)	730.576	835.961	-730.576	-1.069.718	0	-233.757
830	Wonen en bouwen	955.855	1.314.320	-730.776	-1.080.218	225.079	234.102
	Resultaat	**50.205.432**	**52.992.426**	**-50.205.432**	**-54.564.246**	**0**	**-1.571.820**

SISA-bijlage

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019

OCW	**D9**	**Onderwijsachterstanden beleid 2011-2018 (OAB)** **Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstanden beleid 2011-2018**	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 04*		
			€ 0	€ 0	€ 65.534	€ 0		
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: D9 / 05*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 06*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: D9 / 07*	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 08*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D9 / 09*	
		1					Ja	
DRE	**DRE2C**	**Uitvoeringsregeling BDU verkeer en vervoer (Drenthe)** SiSa tussen medeoverheden - provinciale middelen Drenthe Uitvoeringsregling BDU verkeer en vervoer	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: DRE2C / 01*	Welke regeling betreft het *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: DRE2C / 02*	Totale besteding in jaar T De besteding in jaar T ten laste van zowel provinciale middelen als overige middelen *Aard controle R* *Indicatornummer: DRE2C / 03*	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen *Aard controle R* *Indicatornummer: DRE2C / 04*	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: DRE2C / 05*	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: DRE2C / 06*
		1	201502893-00607638 DRE2C Fietspad Echtenseweg	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 20.564		€ 297.942	
		2	201602323-00668995 Fietspad Ruinerweg	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 329.920		€ 373.886	

			3	201702472-00730962 Herinrichting Dorpsstraat de Wijk	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 328.413		€ 328.413	
			4	201300729-00383795 Fietspad Linderweg	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 0		€ 0	
				Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: DRE2C / 07*	De besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen Alleen de besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen *Aard controle R* *Indicatornummer: DRE2C / 08*	Correctie t.o.v. jaar T-1 van besteding ten laste van alleen provinciale middelen Als de correctie een vermeerdering is, gaat het om nog niet verantwoorde besteding ten laste van alleen provinciale middelen *Aard controle R* *Indicatornummer: DRE2C / 09*	Cumulatieve besteding tot en met jaar T ten laste van alleen provinciale middelen Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van alleen provinciale middelen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: DRE2C /10*	Eindverantwoording Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit, dat hiervoor alle besteding is afgerond en u er de komende jaren geen besteding meer voor wilt verantwoorden *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: DRE2C / 11*	
			1	201502893-00607638 DRE2C Fietspad Echtenseweg	€ 1.349		€ 107.594	Nee	
			2	201602323-00668995 Fietspad Ruinerweg	€ 148.175		€ 148.716	Nee	
			3	201702472-00730962 Herinrichting Dorpsstraat de Wijk	€ 107.500		€ 107.500	Nee	
			4	201300729-00383795 Fietspad Linderweg	€ 0		€ 0	Ja	
IenW	**E27B**	**Brede doeluitkering verkeer en vervoer (SiSa tussen medeoverheden)** **Provinciale beschikking en/of verordening** **Gemeenten en Gemeenschappelijke Regelingen**		Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 03*	**Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen** **Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen** *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 04*	**Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde overige bestedingen** **Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen** *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 05*	
			1	201300729 Fietspad Linderweg	€ 96.407	€ 144.610			
			2	46RO2009014873 Fietspad Meppelerweg, Zuidwolde	€ 108.056	€ 359.838			
			3	46RO2009015098 Nieuwe Ontsluitingsweg op N48	€ 0	€ 0	€ 229.526	€ 688.578	
			4	201401376-00440137 Herinrichting Dijkhuizen, Dorpsstraat van Ruinerwold	€ 0	€ 0			
			5	201401381-00440654 Fietspad Willem Moesweg, Zuidwolde	€ 4.025	€ 6.037			

				Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B/ 06*	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 07*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 08*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 09*	Eindverantwoording Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 10*	
			1	201300729 Fietspad Linderweg	€ 324.351	€ 486.527		Nee	
			2	46RO2009014873 Fietspad Meppelerweg, Zuidwolde	€ 139.150	€ 428.541		Ja	
			3	46RO2009015098 Nieuwe Ontsluitingsweg op N48	€ 727.445	€ 2.182.334	In overleg met de Provincie zijn de externe projectleiderkosten meegenomen als subsidiabele kosten	Nee	
			4	201401376-00440137 Herinrichting Dijkhuizen, Dorpsstraat van Ruinerwold	€ 246.400	€ 1.082.111		Ja	
			5	201401381-00440654 Fietspad Willem Moesweg, Zuidwolde	€ 4.158	€ 6.237		Nee	
SZW	**G2**	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2018** **Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.**		Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 02*	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 03*	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 04*	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 05*	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 06*
				€ 2.847.177	€ 23.266	€ 412.559	€ 2.608	€ 78.845	€ 0
				Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 07*	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 08*	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 11*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G2 / 12*
				€ 82.234	€ 35.218	€ 0	€ 82.410	€ 0	Ja

SZW	G3	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2018** **Besluit**	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 01*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 02*	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 03*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 04*	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 05*	Besteding (jaar T) Bob *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 06*
			€ 23.838	€ 0	€ 12.400	€ 56.852	€ 5.232	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 07*	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 08*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G3 / 09*			
			€ 0	€ 0	Ja			